בש"ס נתמעט אף אם אירע שהוציא זרע, דקרא אתי למעט הערלה בכל ענין, וכמו דמחייב בגמ"ב אף אם לא הזריע כמש"כ תו'], וכן מתפרשים דברי התו' שהביא שם שכתבו לענין פ"ע ופצ"ם דבעידנא דמיעקר לאו דלא יהי' קדש דהיינו בתחלת ביאה אכתי לא מיקיים עשה דפ"ו שאינו אלא בגמ"ב, ר"ל כשמזריע, וכן הא דאמר קדושין ע"ם א' שאינו חייב משום ולא יחלל זרעו בשלא גמר ביאתו, היינו שלא הזריע.

עוד הקשה שם באשה שילדה אחר יב"ח שהלך בעלה למדס"י דמשמע לק' פ' ב' דחשבינן לולד כממזר, ואמאי לא חיישינן שמא באמבטי עיברה, ולאו קושיא היא דודאי מילתא דלא שכיחא כלל היא ולא תלינן בהא, ורק בההיא דחגיגה דהא קמן שהיא בתולה ומעוברת, הרי ע"כ יש כאן מילתא דלא שכיחא ומספקינן אי כדשמואל אי באמבטי ומספיקא לא פסלינן לה, וכ"כ מרן זללה"ה סי"ד ס"ק י"א ע"ש, ואפשר נמי דהתם איירי שאומרת שלא בא עלי' אדם.

ב"ש אה"ע ס"א סק"י נשמע דהוי בנו לכל דבר, כבר כתב בהגהות המ"ז דמתה שאמרו לאומרת ליכא למישמע מידי, ועי' בפי' הנדמ"ח ע"ש הר"ח חגיגה י"ד דל"ג בגמ' שם מהו לכה"ג אלא מהו לחוד ופירש לענין טומאת נדה ע"ש, [ולפ"ז יהי' מקום לדון אם נימול לשמיני בשבת עי' שבת קל"ה ב', אבל לגי' דידן לא מסתבר לספוקי בהא], ולפ"ז יש עפי מקום להסתפק אם הוי בנו לכ"ד, ומיהו בתו' י"ב ב' ד"ה דאפי' משמע דבעיברה באמבטי חשיב כאב לקבל קדושין, דהא איירי בקטנה שאינה מתקדשת למיאון, ונראה דאף את"ל דקיים פ"ו, מ"מ אינו חייב בזה, דלא נצטוינו על פ"ו בטלדקי כמו אלה, ולכן מי שאינו יכול להוליד כדרך כל הארץ הרי הוא פטור, וראיתי מובא מכתב ממרן זללה"ה שהשיב על נידון להזריק הזרע של הבעל והשיב דא"א להתיר, ואם כי התם הי' הנידון תוך ז"נ, אבל אם איתא שמקיימין בזה פ"ו ושזה בכלל חיוב המצוה, אין מקום לאסור להזריק בז"נ, כשהזרע נאסף דרך תשמיש בזמן המותר, ומסתברא דכונתו שא"א להתיר כגון אלו בזמננו ואף בימי טהרה, (ואמנם שאלת הנאמנות חמורה מאד הן מצד ההלכה והן מצד המציאות).

**נ"ו א'** מאי קנה רב אמר קנה לכל ושמואל אמר לא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה כו', ע"כ פלוגתתם בדאורייתא, דאין שום סברא שחכמים יחדשו חילוק בין דברים האמורים בפרשה

לשאר

זה'ל'צ'ב'

ספר

# חדושים ובאורים

## יבמות

מאתי

**חיים שאול** בלאמו״ר **הגר״ש** זללה״ה **גריינימן**

בני ברק

הוצאה חדשה עם הוספות

שנת תשס״ז לפ״ק

(ג)

בהמשך להאמור ע"י מרן זצ"ל בסעיף ז' כדאי אגב לציין. אחרי שנים הגיעה לידי שאלה בקשר להזרעה מלאכותית באשה, אשר הזמן שבין וסת לוסת היה קצר מאד והרופאים תלו בזה סיבת העובדא שלא היו לה בנים, כי ימי התעברותה חלו בימים שספרה בהם עוד נקיים. הרופאים יעצו להשתמש בהזרעה מלאכותית בימים שלפני הטבילה. פניתי בשאלה זו למרן זצ"ל. וזו התשובה שקבלתי:

שלו' וכט"ס.

מכתבכם הגיעני. אי אפשר להתיר. אבל אפשר להתיר להפסיק בטהרה ביום הרביעי קודם שקה"ח ויום החמישי יהיה ראשון לספירת ז'. ויש ביד הרפואה לאפשר את הנקיון ביום הרביעי, כי ג' ימים מספיק להזלת מותר הדם שבגוף ורק מחמת חולשת האם נמשך האורח.

אחתום שלו' הדו"ש אי"ש

ספר

# טהרת בת ישראל

## הלכות נדה

ערך וסדר

קלמן בן מוה"ר בנימין זאב זצ"ל כהנא

מהדורה שמינית מתוקנת

בתוספת

קיצור הלכות ייחוד

הוצאת ספרים פלדהיים

עיה"ק ירושלים ת"ו, תשל"ט

מלוה הבאה בעבירה, ובס' זקן אהרן שם הביא בשם מהרי"ט אלגזי (ה' בכורות פ"ח) דכתב, דהיינו טעמייהו דרי"ף ורמב"ם ורא"ש שהשמיטו לדין זה דירושלמי, והירושלמי מיירי בביאת אונס, כגון אמבטי, וכיון דמנחא דלא שכיחא הוא השמיטוהו הפוסקים, וש"מ מזה דאף על ידי אמבטי בנו הוא לכל דבר ואפילו לפו"ר, עכ"ד. אמנם אנכי בהחפזי, לא מצאתי להמריט"א שם דמוקי באמבטי, דשם (באות ס"ה) האריך בזה, כתב דיש לאוקמי בביאת אונס, כגון שבא על יבמתו אחר ג' חדשים ולא הוכר עוברה דהוי אונס, וכמ"ש התוס' ביבמות (דל"ה ע"ב) עיי"ש, ולפי זה אין ראיה משם.

ח) **והנה** מהלכות קטנות (ח"ב סי' ס"ז) מוכח, דס"ל דלא הוי בנו לכל דבר ע"י אמבטי, דהביא שם את דברי הירושלמי, שאי' שם, יהא אדם אסור בבת א"א מק"ו, ומה אשתי שאני מותר בה אסור בבתה אשת איש וכו'. ומשיב שם, פרנס לי כ"ג ואני אפרנס כל העולם וכו' (הביאו בס' לימודי ד' לימוד קל"ח), וע"ז הקשה המהר"ש בס' כריתות, שיוכל כה"ג להתפרנס כשנתעברה אמו מאמבטי, וילא דרך דופן וכו'. וע"ז כתב ההלק"ט, דתינח למ"ד (יבמות י"ב ע"ב) קטנה מתעברת ויולדת, אלא למ"ד שאינה מגעת לכלל לידה אלא גדולה, א"כ כבר כלו בתולי', וחזר הדין דאמה אסורה, ואפילו למ"ד קטנה יולדת, כפי מה שבא בשאלה, דכה"ג אין יכול לישא קטנה שאין לה אב, מפני שאין לו בה קידושין, צריך שימתין עד שתהא נערה, ואז כבר כלו של אמה, וחזר הק"ו למקומו, למ"ד לא ישא את הבוגרת (יבמות דנ"ט ע"א) עכ"ד. הרי דפשיטא לי', דע"י אמבטי אין לה אב, ועי' בת' בר לואי שם, מש"כ על דברי התוס' ביבמות (די"ב ע"ב ד"ה דאפילו לר"י) עיי"ש. ואם נאמר הכוונה מטעם דע"י אמבטי א"א לידע בבירור מי הוא האב, וכד' הבני אהובה שם, א"כ יתכן קושי' מהר"ש דיוכל כה"ג להתפרנס כשנתעברה על ידי שפופרת.

ואיך שיהיה כבר הורה הב"ש וכמה גדולים דבנו הוא לכל דבר ואפילו לפו"ר, וכ"כ בת' זקן אהרן. שם להנכה למעשה. ומש"כ הלבו"ש שם למאן שמחמיר שלא קיים פו"ר על ידי אמבטי, וק"ו בנ"ז ע"י אפארא"ט, לע"ג, דע"י אפארא"ט עדיף ועדיף כנ"ל, ומה שכתב כת"ה להסביר שיטת הח"מ והב"ש משום דעיקר המלוה הויות הבנים, כ"כ גם המנ"ח (מלוה א').

ט) **ומ"מ** מה שנוגע למעשה לנד"ד צריך עוד ישוב הדעת, דהגם כפי הנראה ממכתבו בירר הדבר עד שאין לו פקפוק בנאמנות הרופאים (שהרבה חששו בנאמנותם כנודע) בנדון השאלה, אך עדיין חסר התנאי של שהה עשר שנים ולא ילדה שתלה בזה התירו בת' מהרש"ם שם, עוד עדיין לא נתברר לי, בנדון שלפנינו, כי כפי המבואר בסגנון השאלה, דעת הרופאים שהשימוש לא יאוחר אלא מיום י"ב או י"ג, והיא אינה יכולה לעשות ההפסק טהרה כי אם ביום ו' או ז', הרי אם נתפוס לקולא החלטת הרופאים ונאמר כי גם היום י"ג מסוגל לה להתעבר, הרי באותו זמן שתוכל לעשות ההפסק טהרה ביום ו' לא יהי' יותר מי"ג בשעת טבילה, אכן אף אם הוא פליטת הקולמס, מ"מ אולי ד"ז יוכל להשתנות, ושתוכל להפסיק בטהרה מקודם, ועובדא ידענא באיש ת"ח א' שאשתו לא יכלה להפסיק בטהרה בכל חודש וחודש, רק כמה ימים אחרי המשה ימים, ותלה בזה מה שעבר כמה שנים מהנשואין שלהם שלא נתעברה, ופעם בא לפני עם בדיקת הפסק טהרה, ויצאה בטהרה, ואחרי עבור איזה חדשים בא לפני ואמר שבאותו הזמן שנתקדמה טבילתה מהחדשים הקודמים נתעברה, עם זש"ק, וחוץ לזה רצוני לשמוע עוד חוו"ד מגדולי הוראה בעיקר היתרו של הגאון מהרש"ם הנ"ל.

ידידו דושת"ה כה"י [ועי' הי"ג סי' קה וקי' וה"ד סי' ה'].

**יצחק יעקב ווייס**

ממש, דלא כזהירה התורה בנדה, רק מגלי לבעול אותה, אבל להיות הרה ממנו ע"י סדין או אמבטי אנה והיכא אסרה התורה כיון שהוא בעלה, וכמ"ש בבני אהובה (ה' אישות פט"ו ה"ו), ורק י"ל דמ"מ כיון שנקלט בנדתה, נמשכת על הולד פגם נדתה, וכן מצאתי בשו"ת זקן אהרן (תניינא סי' ל"ז), דמטבע הוא נפגם, וכדמוכח בזוה"ק (פ' מצורע) ומד"ר (פ' מצורע) ובמס' כלה, (ולא הביא מד' הברכ"י בשם הר' שלמה הנ"ל) עיי"ש. אך צ"ע לפי"ז, דא"כ אף באשה שמשה מטתה, וראתה אח"כ, ונקלט אחרי הראי' דמשכחת כה"ג, וכדמוכח מדברי האחרונים, במה שכתבו על הדין המבואר ביו"ד (סוס"י קנ"ו), עי' מג"א (סי' תר"ו) ובס' תפארת ישראל (ביו"ד שם), ובהגהת הגאון מהר"ב מלייפניק שם עי"ש, וכי בכה"ג ח"ו יהי' הבן פגום, כיון דמטבע נפגם, ועי"כ דל"ה רק חומרא בעלמא, ועי"כ יש להלק בין סדין לאמבטי וכנ"ל.

ד) **ובזה** לדקו דברי הגאון רש"ד כהנא ראב"ד דווארשא, וכעת בירושלים עה"ק, שכתב שדעתו נוטה להתיר, באופן שהאשה תטבול קודם ימי ליבונה, שלפי רוב ההשבון בין להרמב"ם בין לשיטת רש"י לא יעלה לימי נדתה, וימי ליבונה הוין רק משום דבנות ישראל החמירו ע"ע, וכמבואר בטו"ז (יו"ד סי' קפ"ג), הטעם שהחמירו שמא הראי' ביום ראשון לא היתה דם נדות, ולכן לענין חשש של הזרעה בזמן נדות אין לחוש בנדון זה עכ"ד. ובודאי רצונו לומר דיש מהתחלת הראי' עד הטבילה ז' ימים ועי' בטו"ז שם. וכה"ג ראיתי בס' טהרת מים (סי' כ"ז) בשם הס' מחשבות בעלה, דאם האשה היתה טהורה לבעלה קודם ראייתה אחרונה, נפחות עשרה ימים, ונמשכה בטומאתה האחרונה, עד שרחצה ולבשה לבנים, בפחות מעשרה ימים, דאז העשרה ימים, עם השבעה נקיים שקדמו לטהרתה, יהיו ביחד י"ז ימים, ולפי פירש"י בהא דערכין (די"ז), דאין פתח בטועה יותר מי"ז יום, בפשוט, שאם לא ראתה י"ז יום, ודאי שהראי' הבאה היא פתח נדות, (ולא זיבות), ואז אין כאן אלא משום חומרא דר' זירא, ויש להקל לענין כמה דברים, וממילא הה"ד לענין הזרעה הנ"ל, אחרי שפסקה ראייתה וטבלה ויש ז' ימים מהתחלת הראי' עד הטבילה, ולהנ"ל יתכן ביותר, כיון דבאמת אין איסור הזרעה בזמן נדות, רק משום פגם שבטבע נדתה, וכל זה אין שייך רק אם היא נדה ממש, ולא מחמת חומרא שהחמירו על עצמן, ועי' תוס' שבת די"ז לענין ימי ליבונה, מש"כ בשם ר"ת דנהגו שתי טבילות, ובחי' הר"ן והרשב"א שם, ומש"כ בנחלת יעקב על מס' כלה לענין כלה בלא ברכה.

ה) **ובזה** הי' נראה ליתן טעם על הסמיכות של תנא דבי אליהו, כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עוה"ב, סוף מס' נדה, וביותר במס' מגילה (דכ"ח ע"ב) מסמיך להא דאמר ר' זירא בנות ישראל החמירו על עצמן, שאפילו רואות טיפת דם כחרדל יושבות עליו שבעה נקיים, ובזה י"ל דהאי תנא דבי אליהו יש לו שייכות עם התני דבי אליהו בשבת (די"ג ע"א), ועל אותו מעשה נאמר הא דתנא דבי אליהו כל השונה הלכות וכו' ג"כ, דאיתא שם מעשה בתלמיד א' שקרא הרבה ושמש תלמידי חכמים הרבה ומת בחצי ימיו וכו', פעם אחת נתארחתי אצלה והיתה מסיחה כל אותה מאורע, ואמרתי לה בתי בימי נדותך מה הוא אצלך, אמרה לי חו"ש אפילו באצבע קטנה לא נגע בי, בימי לבונך מהו אצלך אכל עמי וכו', וכתבו התוס' וביותר ביאור בחי' הרשב"א, דקשה על אותו תלמיד ששנה הרבה ושמש תלמידי חכמים הרבה במה הי' טועה, אלא המחוור שלאחר שנהגו בנות ישראל שאפילו רואות טפת דם כחרדל יושבות עליו שבעה נקיים, ובאותן הימים כשהיו משלימות ימי נדה דאורייתא היו טובלות וטהורות ד"ת, ואח"כ סופרות שבעה ימי נקיים וטובלות עוד הפעם, והיו נוהגות כן מפני תקנת הטהרות שמא תגע בטהרות, ובאותן הימים הי' אותו התלמיד מיקל הואיל וכבר טבלה וטהורה היא דבר תורה עיי"ש, ומ"מ עדיין קשה וכי ח"ו נחשד אותו תלמיד לעבור על איסור דרבנן, ובזה נראה לפי מה שכתב הרשב"א מקודם, בעיקר הטבילה די"א דזה מדרש חכמים הוא ולא ידעו, וע"ז קאמר דאינו נכון מי ששנה הרבה ושמש תלמידי חכמים הרבה שלא הי' יודע מדרש חכמים, ועוד דטבילת נדה וזבה מפורשת הוא מן הכתוב עיי"ש, ובזה מה שייך לחומרת ר"ז שפיר י"ל דלא ידע אותו תלמיד מחומרא זו, והגם דבודאי מי ששונה הלכות א"א דלא ידע הלכה זו, מ"מ שפיר משכחת אף דלמד הרבה אבל לא למד הלכות, ועי' במדרש שמואל אבות (פ"ג מכ"ג), בהא דר' אלעזר בן חסמא אומר קנין ופתחי נדה הן הן גופי הלכות, דהביא דהר"י בר שלמה ז"ל כתב, דרבי אלעזר ולא מעירו ושאלו לו מה שמך, אמר להם ר"א, שאלו ממנו הלכה ולא ידע להשיבן ונתחסם פיו, אמרו לו על חנם קראו לך רבי, וחזר לעירו בבושה, ולמד הרבה עם ר"ע עד שהעיד עליו ר' יהושע לפני ר"ג, שיודע לשער כל טיפין שבים כדאיתא בהוריות עיי"ש, (והיינו ג"כ פלא במי שאינו לומד הלכה זו על בריו אם נעלם ממנו דבר הפשוט ובא לידי מכשול ח"ו, עי' בס' טהרת ישראל בהקדמה אות ו'), ובזה שפיר יש לשער שעל מעשה בתלמיד הנ"ל, שגלה התנא דבי אליהו חטא שלו, שאף ששנה ושמש ת"ח הרבה בא לידי מכשול על ידי שנתעלם ממנו הלכה זו דבנות ישראל החמירו ע"ע, הזהיר את הת"ח לשנות הלכות בכל יום דרק אז מובטח שלא לבוא לידי מכשול ח"ו, ועי"כ נכון מאד הסמיכות במס' מגילה להא דר"ז דבנות ישראל החמירו ע"ע, דע"י שנעלם מהתלמיד הלכה זו, תנא דבי אליהו כל השונה הלכות וכו', ונכון ג"כ מה דסיים מס' נדה בזה, שעל ענינא דנדה תנאה.

ו) **ובנוגע** לנדון הג' אם קיים בזה מצות פו"ר, שכבר חקרו בזה גדולי האחרונים בנתעברה באמבטי, והח"מ בא"ע (סי' א' סק"ח) מספקא לי', והב"ש שם (סק"י) פשיטא לי' דקיים המצוה, וכ"כ הברכ"י (שם סקי"ד) בשם שו"ת שערי ישועה, ובשו"ת בית יעקב (סי' קכ"ב), אבל הטו"ז שם חולק, וס"ל דלא קיים, כיון שהאשה נתעברה מאליה, וכ"כ בשאילת יעב"ץ (ח"ב סי' ל"ז), ובשו"ת בר ליואי (ח"ב סי' א') ובבני אהובה (ה' אישות פט"ו ה"ו) ובמהר"ם שי"ק על התרי"ג מצות (מצוה א' אות ג'), עיי"ש, ומה שנוגע לנד"ד שפיר כתבו האחרונים לחלק, שי"ל שקיים לכ"ע מצות פו"ר, דלא נתעברה מאליה, אלא נעשה מעשה רב והשתדלות גדול שתתעבר, וכמ"ש כת"ה, גם מה שכתב בבני אהובה שם, לענין אמבטי, שבאמת אם ממנו נתעברה פשיטא דבנו הוא לכל דבר, אך מי יכול לברר זה ולא נתנה תורה למלאכי השרת, עיי"ש, הנה בנד"ד הבעל בעצמו יכול לעמוד על המשמר, ולברר שרק זרעו יבא לתוך רחמה, א"כ לדבריו גם כן פשיטא שקיים מצות פריה ורביה.

ז) **והנה** לכאורה לפי"ז קמה וגם נצבה, הערת הבני אהובה, מיבמות (דכ"ב ע"א) מי שיש לו בן מכל מקום פוטר וכו', ואמרינן בגמ' מ"מ לאתוי' מאי, ואמרינן לאתויי ממזר, ולא אמרינן לאתויי בן כה"ג, דנולד על ידי אמבטי, אלא ע"כ צ"ל דלכך לא מוקי לי' בהכי, משום דתקן וחייב על מכתו וקללתו, ובכה"ג א"א לחייבו על מכתו וקללתו דמי יעיד דבנו הוא וכנ"ל, והלא אפשר ע"י שפופרת כעין נד"ד, ואפשר לייחד עדים, אמנם באמת י"ל דזה א"צ לרבות, דאי הוי ממנו בודאי, והבן כשר, פשיטא דבנו הוא לכל דבר וכמ"ש הבני אהובה בעצמו, ואדרבה מירושלמי שם הוכיחו באמת דהוי בנו ע"י ביאת אמבטי, דקאמר שם (פ"ב ה"ו) ובנו לכל דבר אפילו לפו"ר, והוכיח מזה הרשב"א בחידושיו, דאפילו בבן ממזר קיים פו"ר, ונתקשו בזה דהוי

# סימן ג

## בענין הזרעה מלאכתיית.

ב"ה עש"ק שובה תשי"ג לפ"ק מנשסתר יצ"ו

גחו"ס לידידי הרה"ג המפורסם וכו' מוהר"א הלפרן שליט"א. לונדון.

**הנני בזה על דבר שאלתו וז"ל איש חרדי, וביתו ובונה בטהרה, אבל כבר עברו ארבעה שנים אחר הנשואין, ולא זכה לבנים, ונבדקו שניהם בבדיקת הרופאים ובאו לידי החלטה מוסכמת, שאם הי' משמשה לא יאוחר מיום י"ב־י"ג לתחלת ווסתה האחרון, יש תקוה שתתעבר, כי אחרי כן כבר אינה ראויה לקבל הריון וכו' אבל אשה זו אינה יכולה לעשות הפסק טהרה כ"א ביום ו־ז מראייתה, באופן שליל טבילתה מאוחר מזמן הנ"ל. על כן נפשו בשאלתו עפ"י עצת הרופא המומחה שלו, אם מותר לקבל הזרע ממנו, ולשפכו לרחמה ביום הי"ב, טרם יכולה לטבול לבעלה כדת וכדין, וכבר ניסו לתת לה רפואות שתוכל להטהר מקודם אבל לא הועילו, גם יראים לתת לה רפואות חזקות מחמת קלקול מעיה.**

**והשאלה נחלקת לג' נדונים, א' הוצאת זרע שלו שלא לתוך רחמה, שנית לשפוך לתוכה טרם טהרתה לבעלה, ג' אם הבן או הבת מתייחס אחרי האב לקיום פו"ר ולכל דבר, עכת"ד השאלה.**

א) **והנה** במה שנוגע לנדון הא', שפיר הביא כת"ה את שו"ת מהרש"ם (ח"ג סי' רס"ח) שנשאל על זה, ולדד לומר שאין זה השחתה, כיון שאותו זרע לא ילך לאיבוד ולבטלה, (ובנדונינו עוד אומר הרופא שהבעל יכול לשמור בעצמו על כל המעשה, באופן שלבו יהי' בטוח שלא ישנו אי"ז זרע אחר), דדוקא דרך השחתה אסור ובשעושה ע"מ לתקן באותה זרע בעצמו, דהכה"ג במוחק את השם ע"מ לתקן במקומו שרי, וכן בנותץ אבן בהיכה"ג דשרי ע"מ לתקן במקומו, הכי נמי בזה, עכ"ד. ויש להביא ראי' לדברי מהרש"ם, מדברי הת' בית יעקב (סי' קכ"ב) דכתב למיפשט ספיקת הח"מ (דהוא נדון הג' הנ"ל), באשה שנתעברה באמבטי, אי קיים פו"ר, ואי הוי בנו לכל דבר, ממ"ש בתוס' בסנהדרין (דנ"ט ע"ב), אהא דאמר דכל מצוה שנאמרה לב"נ ונשנית בסיני, לזה וזה נאמרה, ומקשינן והרי פו"ר שנאמרה לב"נ ואתס פרו ורבו ונשנית בסיני, ולישראל נאמרה ולא לב"נ, וכתבו התוס', תימא מנ"ל דלא נאמרה לב"נ, ואי משום דלא חשוב לי' בהדי ז' מצות, האמר לעיל קום עשה לא חשוב, וי"ל דשב ואל"ת נמי הוא, שמי שמצווה על פו"ר מצווה שלא להשחית זרע עכ"ל, א"כ במצות פו"ר איכא נמי מצוה שלא להשחית זרע, והלכך כל היכא דליכא השחתת זרע, קיים פו"ר, כיון דהא בהא תלי', וע"כ אם נתעברה באמבטי, דאז ליכא השחתת זרע, הוא בכלל פו"ר, ומכ"ע כללה התורה השחתת זרע במצות פו"ר להורות נ"ל, עכ"ל, וש"מ מזה דמיפשט פשיטא לי' להת' בית יעקב והיכא דנקלט הזרע אח"כ, ל"ה בכלל השחתה, וא"כ מכ"ש בנדון נד"ד, אך עדיין הי' אפ"ל מנ"ל דיהיה נעשית מחשבתו דלמא לא יקלט הזרע, ע"ז שפיר הביא בת' מהרש"ם שם, מת' רמ"א (סי' ק' אות י') דמוחק ע"מ לתקן, אף שהתיקון רק ספק מותר, דמ"מ לא הוי דרך השחתה, כיון שעושה בשביל תיקון עיי"ש, אמנם בשו"ת מהר"ש מזקינו הגאון ז"ל (ח"ו סי ע"ה) שהובא בד' כת"ה לא ניחא לי' בזה, וכתב לחלק בין ודאי תיקון לספק תיקון, ועוד כתב לחלק בין נדון הש"ס ביבמות לענין בדיקת כרות שפכה, ומה שלמד מזה הב"ש (בא"ע סי' כ"ה), לענין לבדוק ממי בא הדם, אם ממנו או ממנה, (והב"ש הניח בצ"ע), דשאני התם דזולת הבדיקה אסור לדור עמה, משא"כ היכא דמותר לדור עמה, ורק הבדיקה לקיים מצות פו"ר, עיי"ש, ועי' בשו"ת שבט סופר (א"ע סי' א'), מ"מ לדקו דברי כת"ה, דנדון דידן עדיף שעושה ע"מ לתקן באותה זרע עצמו, וכמ"ש בת' מהרש"ם שם, וביותר י"ל לפי מה שמוכח מדברי תוס' הנ"ל דהשחתת זרע תלי' במצות פו"ר, והוא כד' ר"ת (יבמות דף י"ב ובתוס' נדה די"ג) עיי"ש. וא"כ הרי לא כתיב לא תשחית רק פרו ורבו, ורק היכא דכוונתו שלא לפרות אסור, אבל היכא דכל כוונתו לפרות אדרבה מקיים המצוה דפו"ר, אך היכא דכוונתו רק לבדוק אף שהוא לצורך פו"ר, מ"מ אין כוונתו לפרות באותו זרע, משא"כ בנד"ד דכוונתו לפרות באותו זרע, דעדיף טפי וכנזכר.

ב) **אכן** תנאי התנה הגאון מהרש"ם ז"ל, להתיר רק בשעת הדחק גדול, אם יסכימו עוד ב' רבנים מובהקים, ועי' בזה בתשו' חלקת יעקב (סי' כ"ד), וצריכים להדר אם יש עוד רבנים המובהקים שהסכימו לזה. ומצאתי בת' זקן אהרן (ח"ב סי' ל"ז) דדן בנדון זה וסיים וז"ל, ובהיות שכ"ת כותב שהגאון המהרש"ם הסכים להתיר ורק תנאי התנה שיסכימו עמו עוד שני רבנים, דריגא בהדי', והנני נמנה עמו בהיתר זה, עכ"ל, וגם כת"ה כותב בשם דודו הרה"ג נ"י שכבר יצא בהיתר מכבר בבד"ל דק"ק קראקא. וא"כ הרי לנו יותר משני רבנים מובהקים מסכימים להיתר, אמנם כפי הנראה דנו בשאלה זו ת"ח בעיר קאשוי בעת שזקנו הגאון ז"ל גר שמה, כדמוכח בלבושי מרדכי (מהד"ת סי' ק"ע), והוא לא רצה לומר הלכה למעשה, רק כתב להשואל מעיר קאשוי, וז"ל והלא אתכם הכרתי ופלתי שה"ת הגאון אבד"ק ראדאמישלא, וכאשר יאמר כן יקום עד כאן לשונו.

ג) **ומה** שנוגע לנדון הב', הנה המהרש"ם לא הקיל אף בשעת הדחק רק בימי טהרתה, אף דמדברי הגהות סמ"ק בשם ר"פ (הובא בטו"ז יו"ד סי' קנ"ה, ובב"ש א"ע סי' א' סק"י ובמל"מ פט"ו מה"א ה"ד), דכתב דאשה נדה יכולה לשכב על סדיני בעלה, אבל נזהרות שלא לשכב על סדין של איש אחר פן תתעבר מש"ז של אחר גזרה שמא ישא אחותו מאביו, עיי"ש, משמע דאף בימי נדתה אין קפידה, וביותר מוכח כן מדברי הגהות סמ"ק שבכ"י שהובא בברכ"י (א"ע סי' א' אות י"ד), מ"מ למעשה לא רצה לפסוק כן הגאון המהרש"ם ז"ל, ולא ביאר הטעם, אבל יש טעם לחומרא זו בברכ"י שם בשם קונץ ישן כ"י. ובו פסקים למה"ר שלמה מלונדון, דכתב וז"ל אין אשה יכולה לרחוץ ביום טבילתה, במרחץ שרחץ בו בעלה, שמא תתעבר ויהי הולד בן הנדה, וכתב ע"ז הברכ"י, וזה נראה היפוך מהגהת ה"ר פרץ הנז', ויש לחלק קצת עיי"ש, הרי דס"ל דאף באמבטי הוי בן הנדה, ומש"כ הברכ"י דיש לחלק קצת, לא ידעתי לכוון החילוק, רק במליאות לומר דבמרחץ יש חשש יותר שתתעבר, שע"י עסק הרחיצה יכנס בה הזרע, מבסדן דאף שיהי' שם זרע מי יכניס בה, וע"כ דקדקו הש"ס והפוסקים בכ"פ רק דנתעברה באמבטי, ומשום דבאמת קשה לומר, דיסבור הר' שלמה, דיהיה שייך בכה"ג בן הנדה

בעזהי״ת

ספר

שאלות ותשובות

# מנחת יצחק

חלק ראשון

ברורי הלכות העומדות על הפרק ונחוצות למעשה בארבעה חלקי השלחן ערוך ונלוה לזה קונטרס ״מקוה טהרה״ בו יבואר כמה הלכות גדולות בעניני מקואות ובסופו תהלת ד׳ ידבר ב״פרסומי ניסא״ על דבר הנסים והנפלאות שנעשו עם המחבר בשעת הזעם


אשר חנן ד׳ אותי הקטן והצעיר

הרב יצחק יעקב ווייס זצוק״ל

ראב״ד

לכל מקהלות האשכנזים עיה״ק ירושלים תובב״א



ירושלים ת״ו תשל״ט לפ״ק

זה השער לה׳ צדיקים יבואו בו

בעזהי״ת

ספר

שאלות ותשובות

# דברי יואל

## חלק שני על אבה״ע חו״מ

השמטות לחלק ראשון על או״ח יו״ד
והידושים ופלפולים בכמה סוגיות הש״ס


מאת רבינו הנשר הגדול, גאון ישראל וקדושו
רכבו ופרשו, רשכבה״ג
מרן יואל טייטלבוים זצוק״ל
אבדק״ק סאטמאר יצ״ו



יצא לאור ע״י עבדו ש״ב בן ביתו של רבינו המחבר זצ״ל
אפרים יוסף דוב אשכנזי

בהוצאת
בית מסחר והוצאת ספרים „ירושלים״

ברוקלין, נ. י.
שנת תשמ״ג לפ״ק

נדפס בבית דפוס
סענדר דייטש
ברוקלין, ניו יורק

שער הוצאה ראשונה

בזקה ובדברי תוס' ב"מ פ' ע"ב וש"ס דעירובין ל"ו ולייש"ב קו' הפ"י גיטין כ"ח וקו' תוס' יבמות קט"ו ע"ב ובדין אם בשני עדים ליכא חשש דאשתהי אם גם בעדים פסולים דיכא הכי ובדין עדות המועיל רק מתקנ"ה ואם גם בעדים כשרים אלא שנמצא ביניהם ע"א קל"ש ובדין עדים שהעידו זה שלא בפני זה ובדין הכירוהו ואח"כ הובילוהו לביה"ק ובכל הי' נפוח קלת ובדין שיעור שהיי' ביציאתו מן המים אי בעינן שיעור שעה ובדין אם הי' בזמן הקיר והקח"ה ובדין ספק אישתהי ופרצופו שלם ובענין מ"א מרזי מכה ובדין מכה אחורי האוזן ופצעים שנראשו ולא על הפנים ובדין שומא בלמלום מקום ובדין אם סימנים עשוין להשתנות אחר מיתה ובדבר מה שהאשה אומרת שהי' לו שומא גם באזנו סימנים ולא נמצא כן סי' רג

בדבר עגונה ועדות ערכאות שמת במלחמה ולא אמרו קברתיו והעלימי דבר אדם דבזה"ז שקובצין המתים בעת אשר יתנו חופש והשקט לקברם ואז אין שום מלחמה לא מיקרי עדות מיתה במלחמה ואם ספק בדבר יש לצרף שי' מהריב"ל דבעד אחד עד א"צ לומר קברתיו סי' מש

בדבר מי שאלו מטעין על הכיס ונתהוה דלקת ונפל כל הכיס והרופאים אמרו שיש סכנה שיעלה הדלקת בכל גופו וחתכו ב' הבצים אם מותר לדור עם אשתו אם הוא בכלל בידי"ש או בידי"א ולייש"ב דברי הב"ש שפסק' עליו מיבמות ע"ט ואם יש להקל בספק ספק פ"ד בספק שאינו מלוי וכן בפח"ד סי' צה

בדבר אשה ששמשה כמה שנים עם בעלה ולא ילדה והבעל אומר שא"י להיות יורה כחץ ובמשך הזמן לן שם קרובו ובאותו זמן נתעברה וכן עוד אחר איזה שנים אירע כזה והבנים לורתם דומה לצורת הקרוב אם האשה מותרת לבעלה ובדין הבנים אם אין עליהם חשש ממזירות ובדין ממזר לא מי וגם בדין פ"ד סי' הסא

בדבר מי שדר עם אשתו יותר מעשר שנים ולא ילדה ואמר רופא מומחה שיוציא זרעו לתוך שופרת ויקלחנה לתוך רחם האשה וע"י תתעבר ותלד [אגב אכתוב במ"ש בתשו' מהרש"ם ח"א קוש' כ"ס לסוגיא דמועיל תשובה לעגון ז"ל והבאתי שכ"ה בזהר רות ואח"ז מצאתי גם ברש"י יחזקאל כ"ג פסוק ל"ז בסג"ש דמפורש ג"כ כן ע"ש

והנה במ"ש בתשו' מהרש"ם שם באשה שמסתכנת אם תתעבר די"ש להקל בנתיכת מין גומ"ע ע"ג פי הרחם של האשה הנקרא פעסאריום ואח"ז כמלאתי מהרב שמהש"ג אבד"ק סטאשוב דפולין באשה שמסתכנת והרופאים שפטו שאם תתעבר תמות ובכל נסתה בפעסעריום ולא הועיל כי ניתז מפי הרחם וגם אי"א לסתימו גם מבלעדי הרופא ושאל אם יש להתיר שילבוש הבעל כיס של גומ"ע ע"ג האבר בשעת תשמיש ולידד להקל משום דהוי פ"נ שדוחה כל האיסורים והשבתי דאף דמבואר בתשו' ת"י ח"ג סי' ע"ד דבמקום פ"נ באחד שנפל למשכב וכפה כריסו ורפואתו שיוציא זרעו והעלם שאין זה בכלל ג"ע ושפ"ד שיהרג ואל יעבור דאע"ג דאמז"ל שהוא כאלו שופך דמים הרי גם בלשה"ר אחז"ל שקולה כע"ז וג"ע ושפ"ד ולא ימלט עפ"ד שיהי' ממש כמותם דלא אמרו אלא להפליג חומר העון כמ"ש בתשו' הרי"ש ולפי' כימא דהכא הוי ספ"ד ממש שממית הולד הראוי להוליד מאותה ט"פה כמ"ש שוחטי הילדים הרי בפ"ז דאהלות וש"ס דסנהדרין באשה המקשה לילד חותכין עובר שבמעי' ופירש"י דכל זמן שלא יצא לאויר העולם לאו נפש הוא וכ"ש הכא דאכתי לא נעשה עובר וגם להרמב"ם שכ' דהולד רודף הוא ה"כ הזרע רודף הוא אלא שסיים די"ש לשאול לבקיאים אם יועיל לו להתרפא מזה עיי"ש אבל אין מזה ראי' לנ"ד דלטעמא דרודף הוא בודאי זה לי"ש בנ"ד ועוד דהכא לאו פ"נ הוא דלא תשמש ותתגרש מבעלה ולא תסתכן ומ"ש הפוסקים להקל במוך ולפי' כמ"ש אם קודם תשמיש כת"ש בתשובתי שם ואח"ז כתבו לי בשם שו"ת זכרון יהונתן והגאון מהרי"י מביאליסטאק שליט"א סי' ג' שהעלה להתיר במוך גם קודם תשמיש במקום סכ"נ אבל אינו משום דפ"נ דוחה אלא דהוי דרך גדול שלא להפרי' בין הזוג ולכן סמכו על סברות המתירים והוי כעין פ"נ משא"כ בנ"ד שהוא גרוע ממוך דהתם שופך זרעו בתוך גוף הרחם אלא שנופל על המוך משא"כ בנ"ד שמוציא זרעו לתוך כיס המכסה כל האבר והכיס חולץ מסביב ואינו נוגע בגוף הרחם כלל הוי הוז"ל ממש ואין שום צד להקל אלא משום פ"נ ובנ"ד אין זה בכלל פ"נ שהרי בידם שלא תשמש והבעל בידו לגרשה לכן חיו לחקל והמיקל בזה עתיד ליתן את הדין ואף שהתירה למחוק את שמו יתברך לעשות שלום וכו' אין ללמוד מזה להתיר בנ"ד דשאני התם שהוא רק פ"א ולא להתיר לעשות כן בתמידות ובכל כי הדין ש' יוה"כ דלעבגל על לאו כמ"ש חמור מלעבור באיסור סקילה פ"א ועתוס' כתובות כ"ח סוע"ב וברי"ם פ"ח דאהלות דמש"ע אסרו בביה"פ אף דהוי ס"ע בכה"ג מפני שהוא איסור תמידי ועתוס' גיטין י"ז רע"ב ג"כ כן אבל נראה לצדד בנ"ד להתיר באופן שיעשו בהכיס נקב בצד התחתיה העגולה וכאשר ישפוך זרעו להכיס יהי' שותת תיכף לתוך הרחם של האשה מתוך הכיס מצד מטה של הכיס ואם יאמרו הרופאים שעי"ז לא תתעבר כיון שאינו יורה כחץ לתוך רחמה אלא שותת ויורד מן הכיס להרחם הגם שמתשו' השב"ץ הנ"ל מוכח דלפעמים מתעברת בכה"ג אבל לא שכיח כלל א"כ יש לצדד להקל באופן שיהי' הנקב שבכיס למטה כחב שיהא שותת הכל בתחתיתו מתוך הכיס לתוך הרחם ולא ישאר כלום בהכיס ועמש"ל סי' רל"ה בשם תשו' הרא"ש בכה"ג שהזרע יוצא בתחתית הגיד אם מתעברת ובכ"ז מצד חומר האיסור אינני מורה אלא להלכה ולא למעשה רק אם יסכימו עוד ב' רבנים מובהקים בתורה ויר"ש לא אצטרף עמהם כדי שלא להבדיל בין איש לאשתו) סי' רפת

בדבר א' שהוחזק לפרים ואשתו דיימא מעלמא וס"ל בן והוחזק לממזר ועתה בא אביו וביקש להתיר בנו לקהל ונבדק שניקב הגיד למטה ולאם הגיד סתום ושם בדברי תשו' הרא"ש ועוד בכמ"ק. סי' רצה

בדבר קטט שנתהוה בין איש לאשתו ע"י שיצא גזירת המלך שמחויב לעקור דירתו ממקום דירתו במקום חותנו לעיר אחרת והאשה מעכבת ותובעת גט גם טוענת שנולד בו חולשה שאין לו ג"א רק לפעמים וגם זה שמה שנים שאין לו בנים ומניעת הלידה ממנו. סי' רפז

היא מודה שלא בא עלי' ועדיין היא בתולה והיא
אומרת כי נשים חכמניות השיאו בתולי' כשהכירו
שנתעברה כדי להקל הלידה וילדה בת אם נאמין
לה שאפשר לה להתעבר ממנו בעודה בתולה והט"ז
ה"ל בזה יש לציין אם אפשר לאשה להתעבר בעודה
בתולה שהשפיע הזרע ברחמה בלא ביאה דבפ'
יוצא דופן משמע דכל ש"ז שיוצא בהרגשה אפי'
שימש מטתו בחלום מיקרי יורה כחץ וראוי להזריע
והיא מטמאה ויש מחלקין שיש יורה כחץ בשעת
יציאתו ועדיין אינו ראוי להזריע דשמא אינו הולך
למרחוק כשיגיע בגופה במקום שהיא אותה מזריעה
ראוי להוליד אבל כשהוא בשעת הכנסה בגוף יורה
כחץ אז הוא ראוי להוליד ועי' אמרו ביבמות ס'
הוצ"י איהו קים ליה ביורה כחץ ואיהו לא קים לי'
ולפ"ז בכ"ד ראוי להסתפק אם אפשר שתתעבר
בשפיכות זרע מפי הרחם אל תוך הרחם ונראה
שאפשר הוא שהרי בחגיגה י"ד שאלו את ב"ז בתולה
שעברה מהו להתירה לכהן אי חיישי' שמא באמבטי
עיברה פי' שהאיש פלט ש"ז בתוך אמבטי והיא
רחצה בו ונכנס ברחמה ונתעברה ומותרת לכהן
ופריך והאמר שמואל כל ש"ז שאינו יורה כחץ אינו מזריע
ומשני התם מעיקרא יורה כחץ היה נראה מכאן
שאם הי' יורה כחץ בשעת עקירה אפשר שתתעבר
בתולה ומותרת לכהן ואם נאמין לספרים חיצונים
אליבו בפ' בן סירא כי אמו נתעברה מש"ז של
ירמיהו באמבטי וסירא בגי' ירמיהו ובזה הוכשרה
הבת לבא בקהל ולירש בנכסי אבי' וכו' עכ"ל ושם
בהג"ה אמ"ה כך העידו לי עברים שנשים הרבה
מהם מתעברות ועדיין הם בתולות וכן העיד לי
ה"ח כי אברהם ישראל שראה כך לבתולה שאינו
קרובתו עכ"ל ועי' בחמ"ח אה"ע סי' א' סק"ח בשם
ליקוטי מהרי"ל ג"כ ממעשה דב"ס הנ"ל וח"א אמר
לי שראה בספר ב"ס או בספר אחר כי המעשה הי'
שאנסו את ירמיהו בהיותו באמבטי ובאונס יצאה
זרעו ונצטער מאוד והתענה ע"ז והראו לו מן השמים
שאשתו רחצה אח"כ באמבטי וקלטה הזרע ונתעברה
והולידה את ב"ס וכי זרעו לא יצאה לבטלה ומזה
יש סמוכין להקל בכ"ד ואדרבה בעובדא דהתשב"ץ
שלא הי' להבעל ג"א מקשי איך אפשר שלא הזרע
יורה כחץ וצ"ל דתולין שאירע לו דאותו פעם שנתקשה
והוציא זרעו ואף שלא בעל כראוי ולא הסיר בתולי'
מ"מ נקלט אח"כ הזרע מפי הרחם לתוכה ונתעברה
ותכ"ם דבכ"ד שהבעל מתקשה ויורה כחץ והסיר
בתולי' בודאי ניקל להיות שעי' קילוח שפופרת יכנס
לתוך הרחם ותתעבר ולא כמש"כ כהח"ל ובעובדא
דירמיהו הנ"ל, ועי' בט"ז יו"ד סי' קצ"ה סק"ז בשם
הגהות סמ"ק בשם ר"פ דאם נדה יכולה לשכוב
על סדיני בעלה אבל נזהרות שלא לשכוב על סדין
של איש אחר פן תתעבר מש"ז של אחר אף שאין
כאן ביאה איסור והולד כשר לגמרי מ"מ איכא חשש
הבחנה שמא ישא אחותו ומצי' משא"כ בנדה ובעלה
אין חשש ע"ש ועי' בב"ש אה"ע סי' א' סק"י ותל"מ
פט"ו מאישות ה"ד ופי"ז מא"ר ה"ג ובש"ק על
הירו' פ"ק דכתובות ה"ג ועי' תשו' בנימן זאב סי'
ת"ד בשם ירושלמי בענין אמבטי, ובנד"ד שמקלח
הזרע לתוך הרחם ע"י שפופרת קרוב להאמין יותר
לדברי הרופא עפ"י דברי התשב"ץ ומ"מ מצד חומר
האיסור יש לחקור עוד מר בא מומחה גדול ואם
גם הוא יסכים לזה אז לפענ"ד יש להקל בזה ועי'
תשו' שב"י ח"א סי' ק"ה ס"ו ובעיון יעקב לקינהרדי
ע"ש דאין לסמוך על אמירת רופא אעפ"כ שנים
אומרים כן ע"ש ומה ששאל אם מותר שיעשה הרופא
הקילוח לרחם האשה בימי נדתה לפמש"ל בשם
הגהת סמ"ק אין בזה קפידא ומ"מ אין דעתי לעשות
כן מעשה רק בימי טהרתה וגם בזה לא הסכמתי
רק בשהה כבר עשר שנים ולא ילדה ויבא לידי
גירושין והתירה התורה למחוק שמו בשביל השלום
אבל מחומר האיסור צריכי באופן שיסכימו עוד ב'
רבנים יראי ד' ושלא לעשות מעשה רק עפ"י מקילת
חכם וירא ד' אשר יראה הענין שהוא שעה"ד גדול
וכתורה יעשה

## סי' רס"ח ע' מפתחות.

**נשאלתי** בדבר א' שדר עם אשתו יותר מעשר שנים ואין לו בנים ואמר רופא א' מומחה גדול שיתן לו זרעו לחוץ לכלכת והוא יקלח הזרע לתוך רחם האשה ע"י שפופרת ועי"ז תתעבר ותלד (כי ע"י שפי הרחם לר לא יוקלט בתשמיש הזרע לתוכה) אם מותר לעשות כן והנה הגם שכתבתי בכמה תשובות שאין לסמוך על הרופאים אשר ילוו ליתן להם הזרע להבחין אם ראוי להוליד ולא דמי להא דיבמות, גבי כרות שפכה ובב"ש א"ע סי' כ"ג דבש"ס מבואר דדוקא ע"י גרמא שרי ולא בידים ועוד דשא"ה דבל"ז איכו ראוי לילד וליכא משום הוצ"ל משא"כ הכא מאן יימר שאינו ראוי להוליד בע"א ושמא המניעה מצד האשה והארכתי בזה ואלילה להקל בעון חמור כזה לסמוך על השערתם על לד ספק אבל בכ"ד לכאורה י"ל שאין זה בגדר השחתה כיון דאפשר שאותה זרע עליה לא הלך לאיבוד ולבטלה ואף שהוא רק ספק תיקון כבר כתב בתשו' רמ"א סי' ק' אות יו"ד דמותר ע"מ לתקן אף שהתיקון רק ספק מותר דמ"מ ל"ה דרך השחתה כיון שעושה בשביל תיקון ועי' שו"ת ב"א יו"ד סי' ק"ג באורך בזה ויש לדון בזה מדברי הרא"ש פ"ב דביצה י"ז שכתב דאין ליטול פתילה דולקת מנר זה וליתן בנר אחר דמיד שמסלקה מן הנר הו"ל מכבה ומה מועיל אם חזר והדליק יעו"ש בק"נ סקכ"ה מ"ש ע"ד הט"ז ועי' מג"א סי' תק"ז סק"ט ובסי' תקי"א סק"ו במ"ש דסופו מבעי"ר ובא"ר סק"ו תמה עלי' בזה ורק לשיטת הרי"ף כמ"ש הר"ן ולא קיי"ל כן ועי' תשו' מהרי"א א"ח סי' ל"ד מ"ש בזה אבל י"ל דדוקא התם דמלאכת כיבוי לא הותר ביו"ט אבל הכא דדוקא דרך השחתה אסיר ובכ"ד שעושה ע"מ לתקן באותה זרע עצמו דבבה"ג במוחק השם ע"מ לתקן במקומו שרי וכן בכותן אבן בביהכ"נ דשרי ע"מ לתקן במקומו א"כ ה"נ בזה.

**ובגוף** דברי הרופא מצאתי בתשו' תשב"ץ ח"ג סי' רס"ג והעתיק תו"ד בקלרה א"ע ואשה שי' מתעלמים האשה טוענת כי הבעל ישען על ביתו ולא יעמוד והוא מודה לה ואח"כ נתעברה ועדיין הוא

ספר

שאלות ותשובות

# מהרש״ם

## חלק שלישי
## על ארבעה חלקי השו״ע

אשר השיב לשואליו מכל קצוי תבל

האדם הגדול בענקים הגאון הנודע שר התורה ועמוד ההוראה
רבן של ישראל
מרן **שלום מרדכי הכהן** זצוק״ל
(אבד״ק ברעזן)

**יוצא לאור עם הוספות נחוצות**
**ומפתח כללי ע״פ סדר השו״ע**
**ע״י נכדו**

**שלום מרדכי הכהן שבדרן**
ר״מ בישיבת „אהלי שם" ע״ש הגהמ״ת

מכון חתם סופר ירושלים

מ"מ הא גם גבי ברכה שהשני הוא ישראל ושאריה ישראל לא ידברו כזב ובכ"ז חיישינן ועי' חיבורי ח"ג סי' ו' בזה. ועוד דהא אפשר שיתקלקל איזה דבר בהשפופרת ויאמר הרופא שצריך לעשות זה עוד פעם. וזה מצוי אצל הרופאים. וגם דבודאי לא ניסה הרופא לעשות זה הרבה פעמים. ורק באומדנא אומר כן וקרוב שיתקלקל הענין ע"י שלא ימלא ערך החום בשפופרת הדרוש לענין כזה או שההכנסה תהא שלא כהוגן וכדומה. וקיי"ל באו"ח ר"ס ר"ב דפירות שדרכן להתליע לא יברך עד שיפתח ויראה אם אין שם תולע כדי שלא יהא ברכה לבטלה. ומכ"ש בכ"ד שאסור להוציא ש"ז לשפופרת שמא יתקלקל הדבר ויהי' לבטלה. ואף דכשבא עליה ג"כ קרוב הדבר שלא תתעבר כמו שלא נתעברה עד כה. מ"מ לא מיקרי לבטלה כיון שהוא דרך ביאה וכמו שהותר לבא על זקינה ושאינה בת בנים. משא"כ הכא שהוא מוציא הש"ז לחוץ. ובאמת יש לחוש שהרופא ישים מקודם בהשפופרת זרע שלו או של אחר כדי שתתעבר ודאי. באשר הוא רוצה שיקויימו דבריו שתתעבר. וחושש אולי הסיבה בזה גם מצד הבעל שזרעו אינו ראוי להוליד. וזה ודאי לא יעזו לומר להרופא שרוצה לבדוק מקודם את השפופרת ומפורש בש"ס בגיטין (דף ס"ח) ועי"ז (ד' ל"א) וביו"ד סי' קי"ח דחיישינן לאיחלופי במקום שיש לו איזה טוה"נ מזה:

**לזאת** בכ"ד נלפע"ד שאסור לעשות כן. ואין כדאי להתחכם ביותר. וישליכו יהבם על ד' אשר יזכה עוד אותם בזרע של קיימא. ובפרט שלא עברו עוד עשר שנים כדין. ונלמוינו לקיים פו"ר כדרך בנ"א ולא ע"י התחכמות כאלה אשר קרובים יותר לאיסור ולמכשול כמו שבארנו בע"ה:

---

## סימן קו׳

**וע"ד** אשר כתב כי הרופאים אומרים אשר גם בימי טהרתה יותר קרוב שתתעבר ע"י שפופרת. וכי כבר קרה איזה פעמים שעלה בידם. וחפץ לדעת דעתי בזה. ואשר כתבתי שאסור להוציא זרע כי זה מיקרי לבטלה אי נימא דלא מיקרי בנו בכה"ג. והקשה כת"ר דהא בבכריה נזרו רק משום נשג"ז ולא משום הוצאת זרע. אף שהולד כמותה ואינו בנו. לא דמי כלל דדרך ביאה שאני דלא גרע מקטנה ועקרה וזקינה. ורק אי הוי כבנו יש לדון להתיר שי"ל שמוציא כדי לקיים פו"ר. ואקצר כי לדינא אין נ"מ כי העיקר דהוי בנו לכל דבר וכמש"ל. ואשר כתבתי שאסור להוציא ש"ז דשמא לא יכנים הרופא ברחמה ויהא לבטלה. וכתב כת"ר דהכא הוי ספק מצות פו"ר ג"כ. ז"א דהא אפשר לו להוציא י"ע מספק זה ולישא אחרת הראויה לפו"ר ככל האדם. ומ"ש כת"ר דלהכי לא דמי לפירות שדרכם להתליע דשם הטעם שצריך לברר כל מה שאפשר. אבל הכא א"א לברר באופן אחר. הנה שם מצוה לברך על השלם כדאיתא בברכות (דף ל"ט). ובכ"ז מבטל מצוה זו כדי שלא יכשל בברכה לבטלה. ואינו סומך על רוב הפירות שאינם מתולעים. וה"ה הכא. ואף שיש לחלק. בכ"ז עיקר הסברא שלענין ברכה לבטלה החמירו. וה"ה לענין הוצאת ש"ז לבטלה. ומ"ש שנחוש שהרופא יכנים מקודם לשפופרת ש"ז כדי שתתעבר ודאי. וכתב כ"ת דמבואר בספרי הטבע שא"א להתעבר מש"ז שנתערבה משני בנ"א. הנה אפשר להכין השפופרת באופן כזה שיכנים לרחם האשה רק ש"ז שלו. ושל הבעל ישאר בשפופרת. ובגוף הדבר מבואר בירושלמי פ' החולץ ובמדרשים והובא בתו' סוטה (דף מ"ב ע"ב) ד"ה מאה שאפשר להתעבר משני בנ"א ע"ש. ודוחק לחלק בין אם נתערב הזרע מבחוץ לנתערב בפנים:

**ומה** שהביא כת"ר מאיזה מפרשים שפירשו סוגיא דחגיגה כפירושי. נהניתי שכוונתי לדעתם. ואין לי הש"ס החדש עם ההגהות. ומ"ש מהתו' דכתובות (דף ו' ע"ב) ד"ה רוב דמוכח שמפרשים כן. אינה ראיה די"ל דנקטו התו' בקיצור תוכן דברי הש"ס דמעיקרא קאמר דחיישינן לדשמואל ואח"כ אמר דאפשר חיישינן שנאמבטי עיברה. רק מרש"י שבענין יעקב יפה הביא כבודו דמפורש בס"ד כדברי. ומה שהקשה עלי דמהא דנדה (דף ס"ד) אין ראיה דשם פסקינן לחומרא. ז"א שאם היה פוסק הרמב"ם מטעם דספיקו להחמיר: הו"ל לפרש זה כי זה נ"מ טובא לדינא אם היא טמאה ודאי או מספק. ועכצ"ל שפסק בהחלט כר"א שטמאה ודאי. ושפיר מוכח מזה דהא דשמואל לא שכיח ואין עושין מזה ספק כלל. ובאמת יש לדון בזה למה לא אמרינן שגם בביאה הקודמת ראתה ותיפה ש"ז כדחיישינן שבועל ופורש. וצ"ל שכיון שלא שכיח לא הוי ספק כלל. וצ"ל דאף לס"ס לא מצרפינן לה. דאל"ה יקשה על הרי"ף שפסק דטמאה מספק דא"כ הוי ס"ס לדעת הפוסקים דאף שספק אחד הוי. נגד הרוב הוי ועי' חיבורי ח"ב סי' נ"ו ואכמ"ל בזה:

**וע"ד** שהקשה כת"ר על מ"ש רש"י בחגיגה שמצאו לה דם ובכ"ז נמצאת מעוברת. והקשה דהא קיי"ל בנדה (דף ס"ד) שיש לה דם עד ד' לילות וא"כ אפשר שכבר נבעלה ונתעברה. לדעתי לק"מ דהכא איירי שעבר וכבר בוגרת דקיי"ל ביבמות (דף ס') שלא יוליא. אבן אם היא בעולה יוליא. ולזה מיבע"ל בבתולה שעיברה אם מותר לדור עמה:

**וע"ד** שהרופאים אומרים שגם בימי טהרתה יותר קרוב שתתעבר ע"י שפופרת וכבר עלתה בידם איזה פעמים. לא אאריך בזה כי לדעתי אין להתיר דבר כזה להוציא בידים. כי רבו הספיקות בדבר זה. וענין הח"ל דבר חמור מאוד. וגם בנתינה ברחם האשה יש כמה חששות. ואם נבוא להתיר דבר כזה יש לחוש לכמה מכשולים. ועי"ז ניתן יד לפושעים ודי למבין. ואשר כתב כת"ר בשם ספר עזר מקודש. אין ספר זה ת"י. ומי שרוצה לסמוך עליו יעשה כרצונו ולא ירד בני עמו:

---

דבתולה שעיברה דממילא כדע זה מההיא דנדה דמוכח מדפסק שם כר"מ דלא שכיחא הא דשמואל. ובתולה שעיברה בע"כ נאמר שנתעברה באמבטי:

**והנראה** בזה דהנה באמת אם בא אחד על אשה ואח"כ ילדה עדיין אינו ודאי בנו כדקיי"ל ברמב"ם פ"ג מה' יבום ובשו"ע אה"ע סי' קנ"ו ס"ט. ורק אם היו חבושים בביה"א או שהיתה מיוחדת לו או מחזקינן ליה כבנו. אבל בלא"ה הוי ספק ואף אם אומר שהוא בנו וכ"כ הפוסקים בח"מ ס"ס רע"ט. ולפ"ז קשה איך מחייבים בכריתות (דף ע"ו) קרבן ברשיעא בר רשיעא הרי לא היה להם נישואין לפי שאין קדושין תופסין. ועכל"ל דאיירי שם שהיו חבושים בביה"א או שהיתה מיוחדת לו כפילגש. וקצת פוסקים פקפקו גם במיוחדת לו. וס"ל דבעינן רק חבושים בביה"א. ולפ"ז הו"מ למינקט בהיתר ע"י אמבטי או שפופרת והיתה חבושה בביה"א שידעו שלא נתעברה באופן אחר. ובאותן ימים לא הלכה לאמבטי וגם המצעות שלה ידעו שלא שכב עליהם אדם כל אותו העת. וצ"ל דלא נקטי הכי משום דהוי תרי מילי דלא שכיחי שתתעבר ע"י אמבטי. וגם שתהא חבושה בביה"א ושתזהר בסדינים של אחרים ושיהיו על כל זה עדים. אבל בבא עליה אף שצ"ל דאיירי בחבושה בביה"א מ"מ אין לחוש לסדינים שלה. כי הוא עכ"פ מיעוט שיתעברו ע"י הסדינים ואזלינן בתר רובא שמתעברות מביאה גמורה. וכעין דאזלינן ברוב בעילות אחר הבעל אף אם בודאי נבעלה פעם אחד לאחר. ובפרט היכא שמיוחדת לו ומתנהג עמה כאיש ואשתו דהוי רוב בעילות שלו. ולזה נקיט הש"ס באופן שמצוי יותר ולא באופן דלא שכיח. ובאמת שיהיו עדים על האמבטי הוא דבר קשה מאוד כמובן ומכ"ש בסדינים. וגם ע"י שפופרת קשה שיהיו עדים ע"ז. וגם אפשר שהיה בשפופרת גם זרע אחר. וגם הצד שנמצא בשעת מעשה נראה שיש לדון עליו שהרי הוא עושה איסור לראות דבר כזה. ועכ"פ הוא איסור דרבנן להסתכל בזה. ונהי שהרופא העוסק בזה י"ל דבעבידתא טריד וכעין הא דאיתא בב"מ (דף ל'). אבל לעמוד שם ודאי אסור. ויש לדחות ואקצר כי נראה עיקר דלהכי לא נקיט הש"ס ביבמות וכריתות שהזכרנו בכה"ג משום שהוא כמעט בלתי אפשר שיהו עדים ע"ז וכמש"ל. אבל אם נתעברה ע"י אמבטי או שפופרת הוי בנו לכל דבר כמ"ש התשב"ץ והב"ש. דהא הוא כחו ואונו:

**ולפ"ז** בנ"ד אם יעשו ע"י שפופרת ותתעבר יקיים עי"ז מצות פו"ר. ולפ"ז יש לדון להתיר לעשות כן. ומה שתתעבר בימי נדתה. יפה הביא כת"ר ראיה ממ"ש הט"ז ביו"ד סי' קצ"ה סק"ז בשם הגהת סמ"ק שאשה מותרת בימי נדתה לשכב על סדיני בעלה. ואין לחוש שמא יהי' שם ש"ז ותתעבר בימי נדתה כיון שאין כאן ביאת איסור. ורק בשל אחר צריך ליזהר משום הבחנה. והובא להלכה בכל האחרונים שם. הרי שאין חשש כשתתעבר בימי נדתה. וה"ה בנ"ד:

**אכן** באמת נראה שיש חשש גדול בזה שהרי יהי' הולד בן הנדה. ובן הנדה משמע שפגמו הוא לא מצד האיסור. רק מצד שבטבעו נפגם אז הולד כמבואר בזוהר פרשת מצורע שטומאה הרובצת על האשה בעת הזאת נמשכת על הולד. וע' רמב"ן פ' וילא. ואיתא במסכת כלה שבן הנדה הוא עז פנים והוא חלש ומצורע. וכ"ה במד"ר מצורע פט"ו. ומבואר שם שבטבע הוא כן כשמתעברת בנדתה ולא בשביל החטא שעשו ע"ש. ולזה חלילה לעשות לכתחילה שיהיו זרע מרעים ומצורעים. וע' שערי תשובה לר"י אות קכ"ה. ואף דאיתא בברכות (דף י') שנלמוה חזקיה לקיים פו"ר אף שידע שבנו יהי רשע. משום בהדי כבשי דרחמנא למה לך. היינו משום שלא הי' יכול לקיים באופן אחר. אבל בנ"ד יכול לגרש את זו ולישא אחרת. וגם דהתם הלא תלוי בבחירה ורק שראה ברוה"ק שיהי' רשע. אבל הכא גורם לו שיהא בטבעו נוטה לרעה וכדאיתא במדרש שם ע"פ אבות אכלו בוסר וגו' ע"ש. והא שהתיר בהגהת סמ"ק לנדה לשכב על סדיני בעלה נראה משום שהוא מילתא דלא שכיחא שימצא על הסדין ש"ז שעודנו חמה ושיכנס לגופה באופן שתתעבר. ולזה לא חששו לזה כיון שבעצם אין בזה איסור. אבל לעשות כן לכתחילה ודאי אסור. ואין זה קיום מצות פו"ר כראוי שירבה בישראל בנים פגומים ומצורעים. ואף דבדיעבד יצא ידי פו"ר אף בממזר כדקיי"ל באה"ע סי' א' ס"ד. מ"מ ודאי ראוי לעשות באופן שיהיו בניו יראי ד' ושלמים בנפשם ובגופם. והראיה מחזקיה שעלה על דעתו שפטור מפו"ר בשביל שידע שבנו יהי' רשע. ורק ישעיה הנביא א"ל שבכ"ז חייב. והיינו כמש"ל משום שלא היה אפשר בענין אחר. וגם כי הוא לא היה הגורם בזה. כי הלא זה תלוי בבחירת הבן. אבל לגרום לכתחילה כן מוכח מזה דאסור. ודין מפורש הוא ביבמות (דף ס"ה) ובשו"ע סי' ב' ס"ז שלא ישא אדם אשה ממשפחת מצורעים כדי שלא יוליד בנים מצורעים. הרי שאסור להרבות מצורעים בישראל. וה"ה הכא שמפורש במדרש ובמסכת כלה שטבע המתעברת בנדתה שיהא הולד מצורע. בודאי אסור לעשות כן. ואף אם הרופא אומר שלא יהי' מצורע. אינו נאמן להכחיש דברי חז"ל. וכמפורש בפוסקים שאין מאמינים לרופאים בדבר שמפורש בש"ס להיפוך. וע' חיבורי ח"ב סי' קל"א. וגם דבלא"ה הוי הולד פגום ועז פנים כשנתעברה בנדתה מפני רוח הטומאה השורה על האשה אז וכמש"ל:

[**ועפ"ז** אפשר ליתן טעם למה שצריך ע"פ דין לפרוש סמוך לוסתה אף דהא חזקה הוא מדאורייתא ומוקמינן לה בחזקת טהרה עד שעת וסתה. וגם מצינו שהפוסקים התירו כל מיני קריבות אף דלדעת הרבה פוסקים אסור מה"ת בנדה. ולא אסרו רק ביאה. ולפמ"ש י"ל הטעם שחוששים שהזרע ישאר ברחמה ויוקלט בעת נדתה ותתעבר ויהא בן הנדה. אכן לפ"ז יקשה שנצריכנו לפרוש ג' ימים קודם וסתה. דהא זמן קליטת הזרע הוא ג"י. וצ"ל שעכ"פ רוב נקלט הזרע בתוך עונה ראשונה. ורק מיעוט נקלטים בתוך ג"י ולמיעוט לא חששו. וכמש"ל דלהכי התיר בהגהת סמ"ק לנדה לשכב על סדיני בעלה לפי שאינו מצוי שתתעבר. וע' תו' יבמות (דף ל"ז ע"א) ד"ה רוב שהקשו שיצטרכו בהבחנה ג"ח וג"י משום ג"י קליטת הזרע. ולפמ"ש י"ל דלמיעוט הנקלטים אחר עונה לא חששו. ויש להאריך בזה ואכ"מ. ויש לדון ג"כ שעיקר תלוי בעת שהוכנס הש"ז לתוך רחמה אם היא נדה אז. ולא על שעת קליטה ואכמ"ל בזה. שוב ראיתי בנו"ב מ"ק סי' ס"ט שכתב שהרוב נקלט בשעת עיקר התשמיש. ולפמש"ל י"ל שכל העונה מיקרי כשעת תשמיש לענין זה. והנה הנו"ב שם הוכיח זה מהקושיא שהביא שם על התו' דמ"מ לענין יבום תמתין ג"ח וג"י. ובאמת תירוץ הנו"ב קשה דאי לענין יבום סמכינן על רוב הנקלטים בשעת תשמיש. מכ"ש שראוי לסמוך ע"ז לענין הבחנה. ובימי חרפי נתקשיתי בקושיא הנ"ל על התו' מדעתי בע"ה. ותרצתי בחידושי ליבמות דעיקר קושיית התו' הוא מהבחנה שמפורש בש"ס שלשון תשעים יום לבד יום הגט והאירוסין וכמפורש בלשון התו'. אבל לגבי יבום לא מצינו תקנה מפורשת. ורק ממילא אסורה להתיבם משום הבחנה. וכיון שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה. אכן אם ידוע לה שנבעלה לבעלה ביום שמת בו. צריכה באמת להמתין ג"ח וג"י בשביל חשש קליטת הזרע. ובתו' ביבמות (דף מ"א ע"ב) ד"ה הא קטנה וברשב"א וריטב"א שם משמע שיש תקנת ג"ח גם ביבום. ולפמש"ל י"ל לדעתם דמיעוט הוא שיוקלט אחר עונת תשמיש ול"ח למיעוט זה לקבוע תקנה בשביל זה להבחנה ואכמ"ל בזה]:

**וגם** בהוצאת זרע הבעל לתוך השפופרת יש לדון שיהא אסור דהא בשעת מעשה הוא מוציא לבטלה. ורק שסומך על הרופא שאומר שיכניסנו לרחם האשה. והיכן מצינו שיכול לסמוך בזה עליו. והרי כתב הרשב"א ועוד פוסקים דלהכי אין מברכים על מצוה התלויה באחרים דאפשר יחזור בו השני ולא תתקיים המצוה ותהי ברכתו ברכה לבטלה. ומכ"ש בזה שאיסור הוצאת ש"ז לבטלה הוא איסור חמור מאוד. ואף דהכא איכא חזקה דאומן לא מרע אומנתו. ובודאי יעשה הרופא כמו שהבטיח.

מ"מ

משכחת לה כרשיעא בר רשיעא. וקשה דהא משכחת לה בהיתר ע"י אמבטי. ועכ"ל שאינו בנו לכל דבר. ולא מיקרי בן גמור להתיחס אחריו רק כשבא על האשה כדרך בנ"א שנזרע הזרע מכחו. אבל כשכבר יצא הזרע שאין בא החמימות רק ע"י מלאכת הרופא ואומנתו בשפופרת. או ע"י חימום האמבטי. זה לא מיקרי בנו לכל דבר. וראיתי בטורי אבן בחגיגה שם שהקשה מיבמות (דף י') דפריך דאפשר שתפול אמו לפני בנה ליבום ע"י שהגם כלתו. ומשני דבאיסורא לא קמיירי. והקשה דהא אפשר בהיתר ע"י אמבטי ונשאר בקושיא: ולפלא שלא הרגיש מהסוגיות שהזכרנו. אכן אי נימא שאינו נחשב כבנו לכ"ד א"ש הכל. ולפ"ז דברי הח"מ והב"ש תמוהים. ובאמת מפורש בתשב"ץ ח"ג סי' רס"ג שאם נתעברה מאמבטי הרי הוא בנו לכל דבר יעו"ש. ותיקשי עליו מכל הנ"ל:

**והנראה** בזה דנהי דאפשר להתעבר באמבטי. מ"מ אינו מצוי כ"כ. ואף דבחגיגה (ד' ע"ו) איתא דבבתולה שעיברה לא תלינן בדשמואל. דשמואל לא שכיחא. רק תלינן באמבטי. הרי דאמבטי שכיח טפי מדשמואל. נ"ל דשמואל לא שכיחא כלל. ובאמבטי שכיח יותר. אבל מ"מ אינו מצוי כ"כ. וראיתי בספר בני אהובה פט"ו מה"א שכ"כ דרק בבתולה שעיברה אמרינן כן שהרי לפנינו שהיא בתולה ואפשר לבודקה ע"פ חבית כמ"ש התו' בחגיגה שם. ועכ"ל שנתעברה באמבטי. אבל בעלמא אינה יכולה לטעון כן משום שאינו מצוי. ותירץ בזה קושית המל"מ מהא דאשה שהלך בעלה למד"ה ונמלאת מעוברת ומהא דרואה מעוברת ע"ש. ועוד כתב שם הבנ"א דע"י אמבטי א"א לברר זה כי מי יוכל להעיד שנתעברה מש"ז של זה כי אולי נבלע בה אח"כ ש"ז של אחר יעו"ש ודבריו אמיתים. וא"כ יש ליישב בזה כל הקושיות הללו דבכריתות (דף ע"ו) לא מצי לאוקמי ע"י אמבטי דהא א"א לברר זה בעדים דשם איירי לענין חיוב מלקות במזיד וקרבן בשוגג. ומיבמות (דף י') לא קשה דהא תהא יבמתו רק מספק כי אין כאן עדים שנתעברה מש"ז של חמיה. ומיבמות (דף ל"ז) שהזכרנו לא קשה דכיון ששואל שם לפתור חידות. בודאי לא נקטו חידה באופן שהפתרון יהא מדבר שאינו מצוי. ולזה פתרי לה באופן האסור שמצוי יותר וכדנקיט לה שם משכחת לה בעכו"ס. וא"ש הא דנקיט שם בעכו"ס כדי שיהא מצוי יותר. כי ישראל אינו מצוי שיחטא באיסורים חמורים כאלה. וא"ש דנימא דמאמבטי ודאי הוי בנו לכל דבר ע"פ דין. רק שא"א לברר זה בבירור גמור שהוא בנו מש"ז שלו. ובירמיה היה ידוע ע"פ רוה"ק וכמ"ש בבנ"א שם בהגהה. ולפ"ז יקשה דאי נימא שאפשר להתעבר ע"י שפופרת כהא דכ"ד. א"כ שפיר אפשר לברר זה דהא אפשר שעדים יראו שהרופאים עשו כן ע"י שפופרת. ומוכח דאינו בנו לכ"ד. וצ"ל לדעת התשב"ץ וח"מ וב"ש דס"ל דאסור להוציא ש"ז להשפופרת. וממילא מיושב כל הנהו קושיות דכיון דאף באופן זה יש איסור בדבר. לזה נקיט הש"ס בכריתות (דף ע"ו) באופן הפשוט דהא הוצאת ש"ז הוא ג"כ איסור חמור כידוע וכן ביבמות (דף י') לא נקיט זה דהא הוי ג"כ באופן האסור. (ובדף ל"ז) ג"כ נקיט טפי בעכו"ס שלא נאסרו לו עריות. ועכ"פ רגיל בעריות ואינו שומר מצוה: ועדיף ליה מלמינקט בישראל באופן האסור:

**ועכ"פ** מוכח מזה ממ"נ או דאסור לעשות כן כנ"ל או שאינו בנו לענין פו"ר ולשאר דברים. וא"כ מה בצע להם בהשתדלותם לעשות זה ע"י הרופאים. ועוד דאי נימא הכי נראה שאסור לו לעשות כן. דכיון שלא יהא נחשב כבנו. א"כ הרי הוא כמוציא זרע לבטלה. ומה לו במה שהרופאים משתדלים אח"כ לעשות מזה בריית אדם במעי אשה. וא"כ ממ"נ מוכח דאסור לעשות כן. ועוד דכיון שאינו מצוי שתתעבר באופן זה כנ"ל. א"כ אסור לעשות כן משום איסור הוצאת זרע. כיון שרוב פעמים אין מתעברת באופן זה. ובכל איסורים אזלינן בתר רובא. אך זה י"ל דבאמבטי אינו מצוי שילא מן האיש ש"ז באמבטי ותיכף בעודה בשלימות תכנס אשה לאותה אמבטי.

אבל גוף הענין שתתעבר עי"ז אם יקרה כן י"ל שמצוי שתתעבר ואולי ע"פ רוב הוא כן. והא דלא נקיט הש"ס בחגיגה (דף ט"ו) שאפשר נעשה ע"י שפופרת היינו משום דאוי לה לטעון כן שנעשה באופן זה. ועוי"ל דגם השפופרת מוציאה את הבתולים ואינה בתולה עוד. ולזה נקיט באמבטי. ואין לומר דלהכי לא נקיט הש"ס ביבמות וכריתות הא דשפופרת משום שבימיהם לא ידעו עוד מחכמה זו. ז"א דודאי נגלה להם זה אחרי שכבר הובא הא דאמבטי. וכמ"ש בבנ"א שם שחז"ל ידעו יותר סתרי הטבע מהרופאים. ושזה היה ענין ספר הרפואות שגנז כמ"ש הרמב"ם:

**ולכאורה** יש להעיר בזה מדין יבום שדוחה איסור אשת אח. והש"ס ביבמות (דף כ' ע"ב) פריך הא אפשר לקיים שניהם ע"י חליצה ומשני דחליצה לגבי יבום אינה מצוה. אלמא דהיכא דאפשר לקיים לא דחי איסור אשת אח. וקשה דהא אפשר לקיים הקמת שם לאחיו ע"י שפופרת כהא דכ"ד שתתעבר היבמה מש"ז של היבם. וכן יקשה במ"ש התו' ריש יבמות שנדה אינה ראויה להתיבם. דהא ראויה להקמת שם ע"י שפופרת. אבל באמת ז"א דאף דבקרא כתיב לשון להקים לאחיו שם בישראל. מ"מ אין זה דוקא שתתעבר היבמה. דהא תיכף כשבא עליה אף בהערה בעלמא או שלא כדרכה שאין ראוי' להתעבר בביאה זו קנאה כדאיתא ביבמות (דף כ"ה) ומותר לו לגרשה אח"כ כי כבר קיים מצות יבום. וכ"כ התו' ביבמות (דף כ') ד"ה יבוא דלא בעינן ביאה הראויה להקמת שם. וכן מלינו בזקן וזקינה שיש בהם מצות יבום כל שאינו סרים והיא אינה איילונית. וכן הדין בסריס אדם כדאיתא (בדף כ' ע"ב) ע"ש בתו' וכן (בדף ע"ט ע"ב). וע' (דף קי"א ע"ב). ואם ישימו זרע של היבם בה ע"י שפופרת ודאי שלא קיים מצות יבום ולא קנאה. וע' שו"ת משפטים ישרים ח"א סי' של"ו שכ"ז מ"ש בענין זה. ושם מחליט ג"כ שהוא בנו לכל דבר. וגם נסתפק אם נתעברה באמבטי מכהן אם הולד כהן. וגם נסתפק שם בבעל א"א בסדין אי חייב. ולכאורה יש לפשוט זה מהא דר' יוסי בעל יבמתו דרך סדין. אלמא מהוי ביאה לגבי יבום. ה"ה דהוי לענין איסור וכדאיתא ביבמות (דף כ"ה) דחד דינא לכולהו ואקצר:

**ומה** שהקשה כת"ר למה לא הביא הרמב"ם הך דבתולה שעיברה. נראה דבאמת אין נ"מ לדינא דהא מעוברת חבירו אסור לו לישא. וכשתלד הרי לא תהא בתולה עוד. וצריך לדחוק שיוליאו הולד דרך דופן קודם שתהי בוגרת. וגם י"ל דנ"מ דבעולה הוי איסור דאורייתא. ומעוברת הוי רק איסור דרבנן. והנראה בזה דהנה התו' בחגיגה שם פירשו דאי חיישינן לדשמואל שאפשר שנבעלה מהימנא. וכתבו כן בשם רש"י. ובאמת ליתא כן לפנינו ברש"י. והמל"מ פי"ז מהא"ב האריך לתמוה על זה וכתב שהפוסקים דחו סוגיא זו מהלכה. והעיקר שגם ביאה בלא הסרת בתולים פוסלת לכה"ג. והוא תמוה לומר כן שנדחה סתמא דגמרא מהלכה. אבל לענ"ד שהרמב"ם וש"פ פירשו הסוגיא דלא כהתו'. ודקאמר אי חיישינן לדשמואל. היינו דאי חיישינן לדשמואל אוי אסורה לכה"ג שהרי נבעלה. ואי לא חיישינן לדשמואל משום דלא שכיחא. תהא מותרת משום דבע"כ באמבטי עיברה ומסיק דלדשמואל ל"ח. ורק חיישינן שמא באמבטי עיברה. וידע גם בתחילה סברא דאמבטי רק דאסקה לבסוף. ולזה כתב שם ע"ז בגליון דאסכתן חיישינן לקולא. ולא כתב כן מקודם על חיישינן לדשמואל. והיינו משום דשם הכוונה חיישינן לחומרא כמו שפירשנו. ומיושבים קושיות המל"מ שם על סוגיא זו. ובזה א"ש ג"כ מה שלא הביא הרמב"ם דין זה. דהנה בנדה (דף ס"ד ע"ב) איתא בעל ולא מצא דם וחזר ובעל ומצא דם ר"ח טמאה דאם הוא דם בתולים מעיקרא הוי אתא. ור"א טהורה אימר עבד כדשמואל דא"ש יכולני לבעול כ"ב בלא דם. ור"ח שאני שמואל דרב גובריה. הרי מבואר דר"ח ס"ל דהא דשמואל לא שכיחא כמסקנא דסוגיא דחגיגה. וכיון שהרמב"ם פסק בפ"ה מהא"ב כר"ח דטמאה. לא הוצרך עוד להביא הא

ויכניסו הזרע ברחמה ע"י השפופרת בעת נדתה. ובאופן זה תוכל להתעבר. והעיר כת"ר בזה בדברים נכונים וחפץ לדעת דעתי בזה אם מותר לעשות כן. ויש בזה שתי ספיקות אם מותר להבעל להוציא ש"ז להשפופרת על סמך דברי הרופאים. ואם יש חשש בזה שתתעבר בימי נדתה. [וראיתי בדברי כבודו שכתב דמסתמא השפופרת יורש כהן אח"כ. ולא ראה דברי הש"ס בחגיגה (דף ט"ו ע"א) שא"ל לזה]:

**הנה** הפוסקים פלפלו הרבה אם הרופאים נאמנים בדבר איסור. והח"ס חיו"ד סי' קנ"ח וקע"ה החליט שנאמנים רק בדבר כללי לומר שאפשר שיהי' כן. אבל על גוף פרטי אינם נאמנים כי אינם אומרים רק ע"פ אומד. ולא בבירור גמור ע"ש. והנה לפ"ז בנ"ד נאמנים הרופאים לומר שאפשר להתעבר באופן כזה. ובפרט שיש סיוע לדבריהם מסוגיא דחגיגה (דף ט"ו) שאפשר להתעבר באמבטי. וכספר בני אהובה פט"ו מה"א ה"ז קבע בה מסמרות שכן עיקר שאפשר להתעבר באופן זה. והביא שם שהרופאים הכחישו זה. וכתב שאינם יודעים סתרי הטבע. ועכשיו אנו רואים שרופאי זמנינו הודו על האמת שאפשר להתעבר. וכ"כ בשו"ת תשב"ץ ח"ג סי' רס"ג ובברכ"י סי' א' ובספר מעשה טוביה ח"ג פ"ד הביא דעת הרופאים שאפשר הוא. ולפ"ז נהי דנימא שבמה שאומרים שבאשה זו הרחם מעוקם ושזהו הסיבה שאינה מולדת. אינם נאמנים וכמ"ש הח"ס שא"כ על גוף פרטי. מ"מ כיון שאנו מאמינים להם בזה שאפשר להתעבר באופן כזה. א"כ אין לו הפסד בזה שיוציא הזרע להשפופרת. דממ"נ אם כנים דבריהם בטבע אשה זו. הרי לא יהי' לבטלה ותתעבר עי"ז ואם לא נאמנו דבריהם באשה זו. מ"מ הרי לא גרע זה מאילו בא עליה שמותר לו אף שיודע שהוחזקה כמה שנים שאינה מתעברת. מ"מ שרי שמא תתעבר. וה"ה ע"י שפופרת כיון שנאמנים בזה שאפשר שתתעבר באופן זה:

**ועוי"ל** דאף שכתב הח"ס שא"כ בגוף פרטי. הנה כתב שם הטעם משו"ת מציל לדקה סי' ל"ד לפי שכל חכמתם ודבריהם הוא רק ע"פ אומדנא. ולפ"ז י"ל שזה שייך רק בדבר הנאמר מאומד הדעת. אבל בנ"ד שידוע שהרופאים רואים את המקור ע"י מראה שקורים שפיגל העשוי לכך. א"כ רואים זה בחוש שמקור של אשה זו נתעקם ושבשעת נדתה מונח כתיקונו. א"כ בזה ודאי נאמנים. וגם י"ל שנאמנים שפי בזה לפי דהוי מילתא דעבידא לגלויי ע"י שרופאים אחרים יביטו ג"כ ע"י שפיגל העשוי לכך. ובכ"ז לא מיקרי זה אפשר לברר כדי שיבררו זה. דהא כל אדם לא יוכל לראות זה. דבודאי רק רופא מלומד יוכל לראות ולהכיר זה כי יודע איך צריך להיות הרחם. וא"כ לא עדיפי רופאים אחרים מרופאים אלו. ומ"מ רופאים אלו מרתתי לשקר לפי שאפשר שרופאים אחרים יראו ויגלו שקרם. ועכ"פ הוא דבר הנראה בחוש. [ובגוף דין נאמנות הרופאים יש להאריך. אך באשר כבר האריכו האחרונים הרבה בזה ובכמה ראשונים מפורש שנאמנים וכ"כ פשטות הש"ס ופוסקים בכמה דוכתי כמ"ש הח"ס שם וגם כי בנ"ד מפורש בש"ס שאפשר ע"י אמבטי לזאת אקצר בזה]:

**והנה** הח"מ באה"ע סי' א' סק"י נסתפק בנתעברה באמבטי אם הוא בנו לכל דבר ואם יצא ידי פו"ר. ובב"ש שם החליט שהוא בנו לכל דבר והביא ראי' ממ"ש הר"פ הובא בט"ז יו"ד סי' קצ"ה שלא תשכב על סדין של איש אחר שמא יש שם ש"ז ותתעבר כמו באמבטי. ואסור משום הבחנה גזירה שלא ישא אחותו מאביו. והברכ"י באה"ע שם דחה זה דהא דשמא ישא קאי על גוף תקנת הבחנה. ולא על הך דאמבטי יעו"ש. ודבריו נכונים לפי מה שהעתיק שם לשון הר"פ בהגהת סמ"ק. אכן לענ"ד מוכח מכמה סוגיות בש"ס שאינו בנו לכל דבר. דהנה ביבמות (דף ל"ז ע"ב) איתא דכמה דברים לא משכחת לה אלא באיסורא ע"ש. וקשה דהא משכחת לה בהתירא ע"י אמבטי. או כהא דנ"ד ע"י שפופרת או ע"י סדין כהא דהר"פ שהזכרנו. וכן קשה בהא דאיתא בכריתות (דף ט"ו ע"א)



## סימן קז

**ע"ד** אשה שלא ילדה זה כשמונה שנים. ואמרו הרופאים שהסיבה הוא בשביל שמקור שלה נתעקם ואינו יכול לקבל הזרע כראוי. ורק בעת נדתה פתוח המקור כראוי. ולזה יעצו הרופאים שהם יקבלו זרע בעלה בשפופרת העשויה לכך.

כלום, אבל האמת שזה השפיע, לאט לאט, אפילו אותם שהיו קשורים ממש לרוח השלטון הושפעו במשהו, הם הרגישו באיזה רגש דק שזה לא ממש שלהם זה משהו שלא לגמרי מתאים לתורה, זה לבד דבר גדול, קצת אמת להעמיד וזה בזכות אותם היחידים.

עד כאן תוכן דברי הרה"ג שליט"א

נשמע, הספקנות השלילית של הדברי מלכיאל והמהרש"ם זו ממש הלכה, והבעת התנגדות של החזו"א והגרי"ז זו ג"כ הלכה גמורה ותו לא מידי.

**והנה** ידוע מה שאמרו, וגם נבחן במציאות, כיון שכתוב על הרשעים שמעשיהם במחשך, אזי אם מעשיהם מתפרסמים מיד מפסיקים להרשיע, צריכים לפרסם מה מעשיהם של העוסקים בזה, שלא יסתירו, שידעו כולם במה מדובר, בדברים מלאים חששות, בדברים מפוקפקים, וחוץ מזה צריכים לכתוב את היחס למעשים מפוקפקים אלו, את היחס הפשוט, את הגישה האמיתית, ובאופן כללי, בלי ליכנס איתם לוויכוחים על פרטים.

**הרב** מבריסק אמר לעסקנים כשהיה לפני בחירות בבריסק וכולם היו מיואשים כתוב בדברי הימים ב' (פרק ט"ו פסוק ג'-ז') "וימים רבים לישראל ללא אלקי אמת וללא כהן מורה וללא תורה וישב בצר לו על ה' אלקי ישראל ויבקשהו וימצא להם וגו', ואתם חזקו ואל ירפו ידיכם כי יש שכר לפעלתכם" נשאלת השאלה, עכשיו ששבו בתשובה צריך עדיין לדבר על שכר ועונש? שזה מיסודות האמונה? אלא הכונה אם רואים שאין סיכוי לפעולות, וששהשתדלות נידונית לכשלון, אכן הזמן לדבר ולעורר על שכר ועונש, בכדי להדגיש שעצם ההשתדלות זה ענין בפני עצמו - יש שכר "לפעולתכם" דייקא ולאו משום התוצאה שבפעולה.

**כשהיה** המאבק נגד שירות לאומי והרב מבריסק התאמץ אז מאד ועדיין לא הצליחו, היתה אז תקופת אפיית המצות, ר' אברהם ראטה התהלך לצד הרב בחזרה מן האפיה והתבטא כי כולי האי ואולי המאבק יכול אולי לדחות את הגזירה בשנתיים, וענה לו הרב, גם אילו זה לא, אבל המאבק יעזור לדחות את אותה נפילה או ירידה שהיתה עלולה להיקרות עקבותיה של הגזירה שנתיים אחר כך.

**כתוב** בצפניה ג' י"ב על זמן אחרית הימים "והשארתי בקרבם עם עני ודל וחסו בשם ה'" היידישקייט שלנו זה באופן כזה של "עם עני ודל", לא צריך להתייאש, כל מעט אמת זה חשוב ומועיל.

**כשהעמידו** את השלטון פה בא"י היו כולם כשכורים לגמרי מהציונות היו יחידים שצעקו והיה נראה שזה לא עוזר

**בדור** הקודם עלתה השאלה למעשה עמדו עליה הדברי מלכיאל והמהרש"ם הד"מ אסר המהרש"ם הסכים להתיר אם יצטרפו עמו עוד שנים והתנה הדבר רק בדוחק ובצורך גדול אחר עבור עשר שנים, כולם דיברו על הזרקת הזרע כמות שהוא בלי שום שינוי ועיבוד, האם יש לנו הלכה להתיר, אחרי שהד"מ אסר והמהרש"ם לא גמר ההיתר הוא התנה שיצטרפו ולא הצטרפו•. אז מה ההלכה ההלכה שאסור, וצריכים לדעת שהנושא נסגר, לא יתכן לבא כעת ולצרף כל מיני דיעות ולעשות מהם צירוף במקום השנים שרצה המהרש"ם. המהרש"ם התכוין שאם יצטרפו איתו שנים והוא יסכים עמם יחד אז יגמר מלידו ההיתר וכשלא נגמר אז נשאר הד"מ שאוסר, הם היו בדור שהתעוררה השאלה והם היו בדור שעוד היו ראוים בכלל לשאול כאלו שאלות אנחנו לא ראוים לעשות איתם משא ומתן כל בר דעת מבין את זה שאין שום השואה לגדלותם בתורה ולכן מצד זה לבד היה צריך לדעת שהנושא סגור וחתום לאיסור.

**מלבד** זאת יש לנו את הגרח"ע והחזו"א הגרח"ע היה גדול יותר מכל פוסקי דורו החזו"א נחשב בשורה אפי' עם החפץ חיים. הגרח"ע ודאי ידע משאלות אלו ולא נכנס לדבר כלל בהיתר דברים כאלו הנידונים באסיעור רק על בדיקות לצורך ריפוי שעי"ז יוכלו להוליד כרגיל, החזו"א הרי ג"כ ודאי ידע מענין זה.

**ובספר** טהרת בת ישראל מביא מכתב שכתב לו מרן ז"ל אי אפשר להתיר, נכון, זה היה על ימי טומאה, אבל יודעי דבר יודעים את האמת מה היתה דעתו של החזו"א החזו"א אסר דבר זה בהחלט בין בימי טומאה בין בימי טהרה וגם לא משנה כלל איך השיגו את הזרע אפי' בהיתר גמור כגון ממוך שא"ת עלם העמדת משפחה מדרך זו היא פירצת גדר עריות.

**גם** הגרי"ז היה בדורנו גם הוא ידע משאלות אלו וגם הוא הביע התנגדותו הנחרצת כידוע*, סוף דבר הכל

---

• ע' שו"ת דברי יואל אהע"ז סי' ק"ז דלדרבה, צווחו על המהרש"ם הרבה מגאוני זמנו. והובאו כל דבריו להלן בקונטרס צילום תשובות ומכתבים.

* וכפי ששמענו גם מפי מרן הגרמ"ד הלוי סאלאווייציק שליט"א. - והיה למראה עיניו י' טבת תש"ע לפ"ק.

לקחת אפשרות זו בחשבון דבר אפשרי שיקרה בתולדות העולם ולהוסיף מתוך כך זהירות הנתבעת מתוך אפשרות כזו. זה מה שהעובדא מלמדת אותנו, וזה הדבר היחידי שבאו הפוסקים להעביר לנו בסיפור העובדא, ליזהר מסדינים, ולחוש להנולד כך מאיסורי שארות עם קרובי בעל הזרע, לכן אין כאן שום מחלוקת בין הבית שמואל להג"ה הט"ז ולברכי יוסף מה שסתם זה פי' זה הפנה מקום לראיה והג"ה הט"ז ובברכ"י הגבילו את הראיה לזה נקרא דהב"ש היא בעל ה"יש להביא ראי'" והג"ה הט"ז והברכ"י בעלי ה"יש לדחות" אך לא יקרא לזה ודמר סבר הכי ומר סבר הכי דבאמת מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי.

**יט** מעשה דיאה ויש החומר של הזרע, אפשר גם לקרוא לזה חומר וצורה, התורה לא הפרידה אותם, אך יש לנו מסורת כל שהיא שקרה ונפרדו ונעשה ולד מחומר הזרע והצורה היתה ע"י רחילת אמבטי, האם נתעלם מן החומר, הרי כולו הגיע כאן בשלימות ללא כל שינוי ועירוב, איך אפשר להתעלם, זהו תוקף סברת הפוסקים שדנו בכלל להסתפק בשאלה זו. הכח של השאלה היא איך אפשר למחוק את השייכות לחומר, אבל האם הם העלו על הדעת להתעלם מהצורה, להורות על כזו הולדה לכתחילה, חלילה חלילה.

**זה** מה שיוצא מהפוסקים, ומה עושים היום? אומרים בואו ותביאו מי שאתם רוצים ונעשה לכם ולד, אפשר גם מעריות ומכל דבר, הרי זה מה שהרופאים אומרים וזה מה שהם עושים יום יום, מי עוסק בעניינים אלו רק מי ששייך לתועבות של ה"בנק" הידוע, הגויים ג"כ מוזהרים על עריות, אם הם פורצים גדרם האם אנחנו יכולים להתעסק איתם. עכשיו מפרסמים שיקחו חתימה מהרופא שאם בבדיקת דם יימצא שהחליף או יתבע לבית ערכאותיהם, מה ערכה של בדיקה הזו, מה שהחליטו ע"פ החקירות שחקרו עד היום אשר בדיקה זו מוודאת את הזהות של האב, ואם מחר ובעוד תקופה ישתנו ההמצאות והבדיקה כבר לא כל כך תברר? ואם יערבו רק קצת מזרע מישהו אחר, והבדיקה תעמוד בספק, או תהיה מבולבלת לגמרי, מה יגידו? וכי אפשר להעמיד על כך הלכה?

☆

להיזהר מסדיניס, ושאלו א"כ גס בבעל יזהרו, ואמרו שבבעל לא לריך, כי באיש אחר יש ענין של ישא אחותו מאביו, בזה נלמד דהחליטו בודאי שזה אחותו גמורה עס כל הדין הגמור שבזה גס לקולא? זה היה נוגע למעשה? הרי גס אס יקרה כזה דבר הרי לא ידעו ממי יצא הדבר? והאס נאמר שעלה כלל חלילה ותס על דעתס של הפוסקיס להורות למשהו להוליד כך לכתחילה?

**מה** שכן הנהיגו למעשה, זה זהירות, זהירות מלשכב על סדין, זהו דבר שמלד עלמו דורש זהירות, הסברא שנלוית לרגש הפשוט של זהירות מגלה שיש כאן אמת, שיש איזה קשר בין הולד לבעל הזרע, ואס זה לא ממש בנו, אז זה בלי שוס שייכות? להתעלס? למה לא ליזהר? אבל בזיח, גס בימי איסור אי אפשר וגס לא לריך ליזהר, זה כל מה שכתוב בפוסקיס. ומעתה, הרי אנו יודעיס שממזר ת"ח קודס לכהן ע"ה האס זה משפיע משהו ביחס לדיני פסול ממזרות ליוחסין? ודאי שלא, והנה יש סובריס שילא בו ידי פ"ו האס זה כן משנה וממעיט את חומר פסולו של הממזר או חלילה מיקל בעונשו של מי שהביא ממזריס לעולס (עי' רש"י עה"ת פר' נח) ודאי שלא, בכל זאת כאמור יש מקומות ונידוניס בהס אין שוס השפעה ויחס לפסול זה של ממזרות, כמו כן בענייננו, אחר שידענו כבר החומרא הנוראה של זרע שיולא שלא כדרך אישות האס מן הנמנע השגחה הפרטית שיש על עבדי ה' תמנע מלהביא מכך איזה שורש וענף בעולס, האס אנו מביניס משהו בכבשי דרחמנא, ואס יש על כך מסורת, שי"א שכך אירע בבן סירא, אפי' שלא עברה לנו המסורת דרך חז"ל אלא נשתכחה ונתגלתה לנו מספריס חילונייס אנו לא בעלי ההכרעה אס להאמין או לא וגס זה לא מעניננו כלל לחשוב אס הספריס חילונייס נאמניס, אותנו מעניין רק התורה ובשבילנו הפוסקיס זה תורה אס הס הביאו עובדא זו כאפשרות אז מבחינה זו בלבד אנו מקבליס את העובדא - מלד זה שהובאה בפוסקיס (ויש לליין דהחזו"א אמר להגר"ש גריינימן דקיס ליה שאין העובדא אמת), ועתה האס יש מכך משקל להקל ראש אפילו כל שהוא בשינוי מדרך האישות, ודאי שלא, המשקל היחידי הוא

קלקול טבע הבריאה, א״כ מכיון שברור לנו שכל הבריאה רק בשביל קיום התורה, הרי כל הנהגת השימוש בהמצאות אלו הוא אסור מצד עצמו כל עוד אין לנו תורה על זה הרי עצם ההמצאה באופן שימושי היא גופא קלקול הבריאה, השינוי בדברים שרשיים שהם בעומק המציאות הוא אסור מפני שנפסקת שם האפשרות למצות את פרטי הלכותיה במילוי גמור, והרי זה שינוי והרס הבריאה יותר מכלאים.

**וכאן** המקום להעתיק לשון קדשו של הדברי יואל זצוק״ל בפרשת בראשית וזה לשונו: ושמעתי מפי אבא מארי זללה״ה על מה דאיתא בזוה״ק פ׳ וירא (קי״ז ע״א) ובשית מאה שנין לשתיתאה יתפתחון תרעי דחכמתא לעילא ומבועי דחכמתא לתתא, ויתתקן עלמא לאעלא בשביעאה וסימניך בשנת שש מאות שנה לחיי נח וגו׳ נבקעו כל מעיינות תהום רבה וכו׳ עכ״ל. ובעה״ר ראינו ההיפך, שמני אז ועד עתה נתמעטו הלבבות, ומעיינות החכמה סתומין ופוחת והולך ונתמעטה הרבה מעלות אחורנית מכפי מדריגתה בשנת ת״ר לאלף הששי, וצ״ב להבין איך יהיו דברי הזוה״ק קיימין, וביאר הוא ז״ל דבאמת היו תרעין דחכמה פתוחין, אלא לפי שלא הי׳ בחינת הדור ראוי וזכאי לכך, נתקלקלו הצינורות ונמשכה השפעת החכמה לדברים גשמיים, כאשר ראינו שהמציאו מאז והלאה הרבה **המצאות שונות ומחודשות בחכמת הטבע, ורובם תכליתם לדבר עבירה ורציחה,** וכענין בחינה זו קרה גם בעץ הדעת שאילו היה אדה״ר אכלו בזמנו הראויה, היה נשפע עליו על ידו דעת עליון מבחינה גבוה להבחין בין טוב לרע ובין אמת לשקר, והאכילה באיסור פעלה בו להיפך עכל״ק דהדברי יואל זצוק״ל.

☆

**מה** עלינו לעשות, עלינו להרחיב את ההבנה כמה שהתוצאה מההולדה קשורה בעצם המעשה שהביא להולדה ממילא נבין שהולדה באופן אחר אין עליה תורה.

**מה** שדנים לחומרא, זה משהו אחר, סוף סוף מהיכן יצא ולד זה?

**הנה** הפוסקים מצאו באגדות חז״ל כזה ענין, אז אמרו שצריך להחמיר

כלי אמנותה ניתנה, ענותנותה, צדקה, וישרותה, ומתן שכרה, ע"כ. כלומר הכלי אומנות היינו הגישה והיחס לתורה ולמציאות שכרוכה בתורה הכל כבר ניתן ואין לנו מה לחדש בשום תגלית או המצאה איזה יחס אחר או גישה אחרת.

זה נכון שגילוי החכמות הוא דבר מהשמים זה מוזכר בזוה"ק שיפתחו שערי חכמה. כנראה שבמקום שהיו צריכים להיות כבר ימות המשיח והיו מתגלים הדברים במלא תוקפם דרך התורה נתגלו הרבה דברים ע"י הגויים ולא מכח חכמתם לא על זה נאמר חכמה בגויים תאמין, אלא מכח אמצעיים מחודשים, בבחינת ויפתח את עיניה ותרא באר מים, ניתנו להם כלים כמו מיקרוסקופף וטלסקופף וע"י כך הם רואים מה שאי אפשר כלל להשיג בשכל, ודאי שלמה המלך ידע את כל זה, אבל לנו לא נמסר מזה כלום, וכאמור אנו מוגבלים מאד ביכולת למצוא בעצמנו הדברים בתורה, יש דברים שממילא רואים, לפעמים ע"י ההמצאות מבינים בגמרא מה שלא הבנו קודם, אבל לקחת לעצמנו לברר את ההלכות של המציאות החדשה זוהי אוילות, באים כביכול מכח האמונה שהרי הכל כלול בתורה וא"כ בואו ונוציא מהתורה את ההלכה של כל ההמצאות החדשות. זה שהכל כלול בתורה זה לא אומר שיש בכחנו להבין זאת ולדעת זאת, וגם אילו כן, כבר הסברנו שזה לא ניתן לנו כל כך, מפני שאין לנו מה שלא שמענו מרבותינו.

☆

**רבותינו** העלימו מאיתנו את שרשי הדרשות, בש"ס נרמז מזה מעט מאד מכך, ובלי שרשי הדרשות אי אפשר להבין את שרשי התורה ואת שרשי המציאות באופן מסודר, רק זעיר שם זעיר שם.

☆

**אדם** שטובע בנהר יבוא ויאמר הרי אני חייב לינצל אז הנה אחזיק בקש ואנצל, בגלל שאתה חייב לינצל אז הקש יציל אותך. זה שאין לנו מסורת על שאלה זו, ואנו יודעים שהכל כולל שאלה זו נמצאת בתורה, זה מחייב שאני אמצא באמת כיצד היא כלולה בתורה.

**האמת** כאן הפוכה, התורה אסרה כלאים, וכתוב בראשונים משום שזה

הפוסקים את הגמרא). ג. המסורת שלנו בדורות האחרונים שרוב פעמים אין לנו הכרעות גמורות, בכל שאלה משתדלים רק לצמצם הספק, ואת הספק עצמו שנשאר בסוף דנים לחומרא. כך הוא דרך הפסק בדורנו, להשתמט מספיקות ולא לחדש הכרעות.

**אם** כל זה על דברים רגילים שמתחדש ספיקותיהם במשך הזמן ע״י שכחת הדין ק״ו וק״ו על מציאות מחודשת שאין לנו להכריע את הלכותיה אלא להישמט מכל מה שיכול לנגוע בשאלה של איסור והיתר, מה שמוטל עלינו זה רק לצמצם את השייכות של המציאות לספיקא, כלומר לנסות ולהוציא מכלל הספק פרטים מסויימים. למשל, נידון הפעלת מכשירי חשמל בשבת, וכי יש לנו תורה על מהות החשמל על פעולותיו ועל ההלכות שלו, בין בשבת ובין בחול. אין לנו כלים, החזו״א תפס את הנושא לענין שבת כדרכה של תורה למעט בספיקות ואסר מצד הפעולה החיצונית של סגירת המעגל, הפעולה הזאת של סגירת מעגל היא פעולה של מלאכת בונה בלי קשר למהות החשמל אלא התמונה החיצונית של החשמל דיה בשיעור שתחשיב את סגירת המעגל לבונה, (מצד מה שזה בונה לשעה כבר דיבר מזה החזו״א שזה לא היתר) זו היא הדרך בהתיחסות להמצאות החדשות, למעט בספיקות, ומה שאי אפשר להוציאו מכלל הספק באמת הוא ספק גמור שאין לנו שום דרך להתיחס אליו וצריך להחמיר בו מכל צד.

☆

**כל** זה מצד התורה "התורה המצויה עתה בידינו", אבל להוציא שרשים והבנות חדשות מכח עצם התחדשות ההמצאות, חלילה, אין לנו שום דבר ללמוד חוץ מתורה והקב״ה לא מדבר אלינו דרך אחרת חוץ מדרך לימוד התורה.

**שלא** תחדור בנו איזו התרגשות מהמצאות אלו כאילו הקב״ה שולח לנו הבנה חדשה שלא ידעו דורות הראשונים, איתא במד״ר סדר נצבים פר׳ ו׳ "לא בשמים היא" אמר להן משה שלא תאמרו משה אחר עומד ומביא לנו תורה אחרת מן השמים כבר אני מודיע אתכם "לא בשמים היא", שלא נשתייר הימנה בשמים, ד״א, אמר רבי חנינא היא וכל

**ראוי** לדבר על עצם המצאות החידושים לשנות הטבע בכל אופניהם שהתחדשו בשנים האחרונות, כידוע תחילתן מלפני כמאתיים שנה, כל אלו הדברים אין לנו עבורן גישה תורנית! איננו צריכים לטשטש עובדה זו, או לחפות עליה דברים. אין לנו מסורת תורנית להתיחסות לעולם שאיננו מתנהג בצורה הטבעית המסודרת. והנה אמת ודאי שהכל כלול בתורה, אבל למצוא בתורה ענין זה של חידושי המצאות הוא בשבילנו דבר תהום. גם אילו היינו בעלי דעה ושכל לחדש ולברר זאת מן התורה היה עלינו להשתדל ולהימנע מלגלות ולהפיץ על כך ברבים, איתא בגמ׳ סוכה על ר״א שלא רצה לומר הלכה שלא שמע מרבו מדובר שם על הלכה הנידונית בגמ׳ לפרוס סדין על הסוכה ר״א לא שמע זאת בבית המדרש ולכן הוא לא היה מוכן ליכנס לזה, מקובלנו שזו מידה שנאמרה לכל א׳ וא׳ שלא לומר דבר שלא שמע מרבו כלומר לא להתחכם בדברים שרבותינו לא למדונו. תפקידנו לשאוף לידיעת התורה של רבותינו ולא להשתדל במה שלא ידענו שהם ידעו, אי לכך נושאים אלו המחודשים בשבילנו הם כסתומים בתורה. יש בגמ׳ על דא אפקוה לר׳ ירמיה מבית המדרש ששאל שאלות שלא היו רגילים לדון בהם, כל זה אילו היה בכוחינו ללמוד זאת מן התורה בכל אופן היינו מנועים מלשאת ולתת בזאת בקביעות משום שלא שמע מרבו, אבל באמת כאמור אין בכוחותינו ללמוד מהתורה דברים מחודשים, הרי גם בדברים המקובלים אנחנו עניים, מבואר בגמ׳ בכמה מקומות שהרבה מהתורה נשתכחה, חז״ל הקדושים התחימו בחתימת התלמוד ע״י מאמרים קצרים וסתומים את שרשי התורה וזה כולל הרבה הלכות שלא נתבררו לגמרי וע״י עיון גדול אפשר מתוך מאמרי הגמרא לעמוד על השרשים ומהם להגיע לפעמים לבירור דינים מחודשים. אבל צריכים לזכור שני דברים א. רק מהגמ׳ אפשר לעמוד על השרשים ולא ממה שלא נזכר בגמ׳. לימוד הפוסקים זה רק מה שמובא וכתוב במפורש אבל אי אפשר לעשות מלשונות הפוסקים מפתחות לעניינים חדשים. העיון בספיקות ובעניינים מחודשים הוא רק מתוך הגמ׳ (וכמובן על פי מה שביארו

בשביל שיתפללו על שלומו ושלום בניו ומקשה וכי האי גוונא לא מצוה קעביד והתניא האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיו בני המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס והכא אמרינן דע"מ שיחיו בני הרי זה צדיק גמור, ומתרצים דהתם ובשביל שזוכה בה לחיי העולם הבא הרי זה צדיק גמור, ומשני, לא קשיא כאן בישראל כאן בעו"כ, והקשו תוס' מהא דאל תהיו כעבדים בעו"כ שתוהין על הראשונות, וכוונת תוס' מתבארת בדבריהם בפסחים דף ח: שמקשים ג"כ מהא דאל תהיו כעבדים וכו' ומתרצים דהיינו בכה"ג שאם לא תבא לו הטובה שהוא מצפה עליה מתחרט על המצוה, אבל אם אינו מתחרט אף אם לא תבוא לו הטובה, ה"ז צדיק גמור. ומבואר דכונתם במה שכתבו דעו"כ תוהין על הראשונות היינו כשלא באה להם הטובה מתחרטים על המצוה.

**למדנו** שאצל ישראל השל"ם זה חיזוק אבל זה לא הסיבה, כשמדברים על בנים, לא היה אצל עם ישראל כיוון מחשבה ותשוקה המנותק ומופשט מתורה וקדושה ורצון ה', זה היה העיקר, הרגש האנושי של שעשוע וכדומה היה הוספה, אבל לא העיקר.

☆

**יש** ענין של בושה, של מלא כל הארץ כבודו, בתחילת התורה מדובר על בושה, וזה נמשך בכל התורה, באיסורי עריות כתוב הרבה מאוד ענין זה של צניעות ואת היפוכה של צניעות אסרה תורה, הלשונות של גילוי, ושל ראיה, וכן הלשון של זימה, מבטא את הרצון של התורה בצניעות ושיסוד איסור עריות משום שהוא היפוך רצון זה של התורה.

**הבאת** בנים ע"י סרסור בין האיש לאשה זהו עקירת הצניעות והבושה, כל ההכנה לזה ע"י הסרסור שמטפל ביניהם זהו ממש להסיר את כל הגדרים. איתא בגמ' עמוני ולא עמונית מפני שאין דרכה של אשה לצאת, גם הגויים מבינים את זה, כיסוי הראש לא כתוב בתורה, זה דת משה, כלומר זה מרומז בתורה שממילא כך צריך להיות, מי שלא מבין שכך צריך ללכת הוא לא בדת של התורה אילו התורה היתה אומרת לכסות הראש, זאת אומרת שזה חידוש, אדרבה התורה מלמדת שלא יתכן אחרת.

☆

מצאנו עצות, כגון, המגדל יתום בתוך ביתו כאילו ילדו, אבל לא מצאנו זכר לעצות מגונות כאלו של מעין שתוקי ואסופי, העצה והדעה הזו שלא משנה כלום העיקר שיצא איזה ולד, זה עקירת התורה.

**מעמידים** עיקרים חדשים, שיהיה עם מי לשחק ולהשתעשע וכדומה, המצוה בילדים זה בשביל ללמד אותם תורה, וכל מה שלא בשביל זה זה כלום, וכעת לוקחים מהענין את כל הקדושה שלו, את כל מה שהיה מקובל ופשוט, היהודי ידע שאצלנו זה לא אותו מושג של ילדים כמו אצל הגויים, זה היה מושג אחר לגמרי, המושגים של הגויים אצלנו זה בבחינת המורדים והפושעים בי, גם אנשים פשוטים כשנוגע ליסודות כאלו יש בהם כח של מסירות נפש, כך היה תמיד וכך צריך להמשיך.

**איתא** בר"ה ד. לגבי דריוש שהחמיץ ומקשה והכתיב ומה חשחן ובני תורין ודכרין ואמרין וגו' ודוחה הגמ' שעשה כן

---

בבית ה' ובחומותיו שהוא ענין נורא ונשגב מאד וכו' ורק בזו העצה צריך להתדבק כל ימי חייו וכו' עכ"ל קדשו. ועי' גם בלשונו בהגה' על פרק ב' באהבת חסד וז"ל ומן התימה על האנשים שמחפשין סגולות שיולדו להם בנים ומוציאין על הסגולות כמה וכמה רו"כ ויש שמוציאין למאות ולאלפים כל אחד לפי עשרו יותר טוב שיעשו סגולה הנמצאת בחז"ל היינו שיתעסקו תמיד במדת הצדקה וכו' וכו' ואפילו אם ח"ו נסגר הדלת עליו מן השמים בענין זה [היינו שכלה כל ימיו ולא היה לו בנים דאל"ה אין שום ראיה דיש תפלה שהוא נענה תיכף ויש תפלה שהוא נענה אחר כמה שנים כמו שאחז"ל] עכ"פ מצוותיו שעשה לא יאבדו וכו' משא"כ אם מוציא מעותיו לטמיון על סגולות חיצונות שלא יועילו ולא יצליחו הוא מכלה כוחותיו לריק והמשכיל יתן כ"ז אל לבו וכו' ועיין (נדה ע"א) שאמרו שם ע"ז שיתפלל למי שהבנים שלו וכו' עכ"ל.

יש לעורר ולהתבונן על כך דבכל ספר הקדוש שם עולם מתחילתו ועד סופו לא נזכר מאיזה נדון לגבי הליכה לרופאים ויש מקומות שהדבר בולט וניכר במיוחד כמו במה שהובא מקודם, כשמדבר החפץ חיים על אלו המחפשים סגולות ומוציאים על זה למאות ואלפים ומכלים כוחותם לריק ובכל זאת לא הוזכר בדבריו שמץ מרופאים ורפואות אע"פ שהדעת נותנת שאלו שמדבר עליהם הח"ח בתוך דבריו שם על שאין שום ראיה שלא יוושעו עוד וכי יש תפלה שנענה לאחר זמן וכו' וכו' הרי הן אלו שישועתן איננה ניסית בהחלט דהח"ח לא מדבר כאן על ניסים נגד הטבע, אלא להיפך, על שלא להתיאש מישועת השם דמה שעברו שנים הרבה זה אין בכך שום ראיה לריעותא שמא תתקבל תפלתם לפקדם אחר הרבה שנים ולהדיא שאין מדובר כאן על ניסים, ואנשים כאלו ודאי שישאלו מיד אם לנסות ועד כמה לנסות ברופאים ורפואות וגם אם ניסו ולא עלתה האם לחזור שוב ושוב ולנסות וגם בכללות הדבר עד כמה הוא חובת ההשתדלות בזאת והחפץ חיים הרי חיבר כאן חיבור מיוחד עבורן ולא מתייחס לכל זאת בשום מילה הרי זה מלמד משהו שהרי יש כאן עכ"פ איזו מידה כל שהיא של התנתקות והתעלמות מכוונת מרופאים ורפואות בנושא זה וכמו שסיים במאמר חז"ל יתפלל למי שהבנים שלו. הדבר מעורר מאד וצריך להביא לידי לימוד ולידי מעשה. לקוצר עניות דעתנו כמה שחיפשנו לא מצאנו גם בכל ספרי ומכתבי החפץ חיים שבכמה מקומות שמוזכר בהן ענין זה של חישוך בנים ר"ל ובשום מקום לא נמצא איזה זכר לדרישה ברופאים.

והמבין יבין ויתן הדברים האלו אל לבו!

בענין זה הובאו עוד דברים בשם מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, בהג"ה על פרק ח' בקונטרס "מותר האדם" עמ' קמ"ו קמ"ז עיי"ש.

**המעלור** שיש לנו זה מהסטייפלער, הוא היחידי שצעק על זה, לפני זמנו עוד לא היו דרכים אלו נודעות בפרהסיא, ואחרי פטירתו ירדה חשיכה ואין מי שיקבל תוכחה בנושא זה.

☆

**צריך** להעמיד ולהשאיר בעולם זכר לדעת תורה, וגם דעת המציאות, לברר שיש חורבן.

**כתוב** בפסוק ישעיה כ"ט ד' "והיה כאוב מארץ קולך וגו'" הדיעה האמיתית נשמעת בחולשה, כמו הקול של בעל אוב הנשמע מן הארץ בלחישה, זו הגזירה של הגלות, שהאמת נשמעת בקול חלושה, אבל צריך שיהיה קול, על זה אסור לוותר. ע"י שיש דיעה, יש אח"כ שארית לדיעה, ומן השארית יכול לצמוח שוב אנשים גדולים שיעמדו וינחילו את הדיעה בתקיפות. יש מאמר חז"ל מוטב שתיעקר תורה לשעה ואל תשתכח מישראל, העקירה חוזרת השכחה אינה חוזרת.

**כשיעבור** דור יתערבבו היוחסין וכבר לא יהיה אפשרות לדעת מי נולד כך, זוהי בחינה של תשתכח חלילה.

**בכלל** ישראל צריך להיות תגובה ומחאה נגד השקר, כשאין תגובה זה ביטול הדבר ואז חלילה יש חרון אף, כשיש תגובה אפי' אחד נגד אלף, המשקל של האחד זה לא כמו א' מאלף, יש לו משקל כנגד כל האלף, כי הוא אמנם יחיד אך הוא מבטא את האמת.

☆

**מלאכו** בנבואת ישעיה "כה אמר ה' וגו' ונתתי להם בביתי ובחומותי וגו'" יש שם נחמה על עניים אלו*, בחז"ל ג"כ

---

* **לימוד והערה מדברי רבן של ישראל מרן החפץ חיים בספרו "שם עולם"**

הנה ספר "שם עולם" חיברו מרן החפץ חיים להביא תיקון ורפואה לצער הנורא ד"חישוך בנים" ונתחבר הספר על יסוד הפסוק הזה "ונתתי להם בביתי וגו' שם עולם אתן לו אשר לא יכרת" ונעתיק ממה שכתב בתוך דבריו הקדושים בהקדמתו שם, וזה לשונו: ואומר לנפשי הצרי אין בגלעד אם רופא אין שם הלא התורה נקראת עצה ותושיה וכמו שאמר הכתוב לי עצה ותושיה וגו' שהיא נותנת עצה לכל באי עולם איך יתנהגו מספר ימי חייהם ועי"ז יאר שמם וזכרם נצח וגם יזכו לחזות בנועם ה' ולהיות צרור בצרור החיים ובודאי יש עצה גם לאנשים כאלו. והנה כאשר נחפש בתורתנו הקדושה נמצא שהיתה נבואה מיוחדת מהש"י לתקן נדכאי לב אלו והוא מה שאמר ישעיה הנביא (קאפיטל נ"ה) ואל יאמר הסריס הן אני עץ יבש כי כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי ובחרו באשר חפצתי ומחזיקים בבריתי ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם טוב מבנים ומבנות שם עולם אתן לו אשר לא יכרת, הרי מצינו בפירוש עצת ה' לאנשים כאלו ומי הוא שיודע יותר תיקוני הנפש ונצחיותן וטובתן וזכרן יותר מאלוהי הרוחות לכל בשר שהוא יצרן ובראן והוא צווח ואומר שכאשר יקיים אלו השלשה דברים אז אתן לו שם עולם אשר לא יכרת ויהיה לו יד ושם

**בתורה** יש עדות, חוקים, משפטים, ציוויים, ויש גם תורות, מה זה תורות? זה התוכן הפנימי והצורה החיצונית של המצוות, המכוון במצוה. כל יהודי יודע בנפשו העיקרים שהתורה שוללת לחלוטין, ועכשיו הוא צריך להגיע לעיין בירחונים ובכתבי עת לדעת מה מותר ומה אסור, ליכנס בחקירות ופלפולים מה הוא העיקר, המעשה של הזיווג או עצם הזרע וכו' וכו', החזו"א כותב באיגרת (ח"א ר"ט) אין לנו אלא מה שבפי המון ישראל החכמים והפשוטים יחדיו שנקבעו בלבות ישראל משפע קדש של פשוטי המקראות, ומלהבות אש היוצאות מדברי חז"ל, ופועלות לקבוע אהבתו ויראתו ית' ללהב אש, דווקא בפשטותם, והמהגים להכניס מחשבותיהו אנו בדבריהם, גורמים עמום בגחלתם הלוחשות ומפסידים סגולתם השמימית. עכ"ל.

**לדוגמא,** אפילו אין מצוות צריכות כוונה יש לזה גבול, כמו שמתעסק לא יצא ידי חובה גם אם מאן דהו יזרוק את התורה לרצפה ויעמוד עליה ברגליו ויקרא בה לזאת לא יקרא תלמוד תורה, אם אחד ידליק נרות שבת מאש של ס"ת בוער אנו לא יכולים להעריך אותו ולהתייחס אליו כמקיים עכשיו מצוה, וללמוד ע"מ לקנטר כתוב הרי במפורש שזה לא מצוה, וללמוד ע"מ לגלות פנים שלא כהלכה זה לא תלמוד תורה.

**תורה** צוה לנו משה מורשה קהילת יעקב, גם גדול המקובלים וגדול הפוסקים לא יכול לחדש כי הוא זה נגד הבנה הפשוטה לכל ישראל מה שאפילו ילדים מבינים.

**הרצון** של התורה איך צריך להראות מצות פריה ורביה גלוי וידוע ומובן לכל יהודי, וכשבאים להוציא ולעקור הדבר המובן והפשוט כל כך הם עוקרים את התורה.

☆

**רבות** דובר על החילוק בין אמבטי לפה, איך אפשר להשוות דבר שנעשה מעצמו בדרך פלא, פה מדובר על סרסור שנכנס בין האיש להאשה.

**מדברים** על שמירה? מי יהיו השומרים מי שנכנס להתעסק בעניינים אלו הוא מספיק גרוע שלא לסמוך עליו.

**ואם** גם יהיו שני שומרים, מה ערך לשנים אם הם חשודים.

## פרק ד׳
# דברי חיזוק

**זכינו לשיחת תלמידי חכמים מחכם אחד מופלג זקן ויושב אהלים מיחידי הדור ודבריו כגחלים לוחשות להעיר הלבבות ולנסוך בהם עז ותעצומות במלחמה ממש וכעין מסירות נפש. נעתיקם בזאת ונייחד לזה בעזה״י פרק מיוחד פרק ד׳.**

**בנוגע** להפריות מלאכותיות, הנה העמידו לכך מפעלים וארגונים מחלקות שלימות בבתי חולים מכונים מרפאות ומעבדות ועושים כל זאת בכח ובפרסום גם הפכו זאת לדבר תורני ומקובל כביכול מדובר במצוה רבתי שצריך לפִרסמה בין יראי ה׳.

**אנו** צריכים לברר לעצמנו, ולעמוד על שלנו בכל כחנו, הרי על מה מדובר כאן, על מעשה סרסור, דהיינו ליכנס בין האיש והאשה ולטפל בהולדתם.

**הנה,** מצאנו ענין של בני ט׳ מידות בנדרים דף כ׳ ע״ב האם מי שהוא יתשוב שבאופן שאין עילה אחרת אפשר להקל בזה? הרי מפורש איתא בטור סימן ר״מ דאפילו צריכים לפריה ורביה אסורים בכל ט׳ מידות, במשנה ברורה כתוב על דברים שע״פ סוד, שלצורך פ״ו מותר, עי׳ בביה״ל סי׳ ר״מ ד״ה מליל שבת. אבל על דברים שמוזכר בגמ׳ לגנאי לא יעלה על הדעת. ואם יחיד יקל לעצמו באיזה נפק״מ שנוגע לט׳ מדות כי נחשב לו הצער מחישוך בנים כמו פיקוח נפש, אבל האם יעלה על הדעת לפרסם זאת וכל שכן לעשות תעמולה על כך? וכאן, שכל הצורה והמהות של דרך זו שייך להדיא לט׳ מדות איך מעיזים לכבוש כזו דרך לרבים ומפרסמים זאת למאות ולאלפים.

**מצאנו** בפוסקים דיון של חומרא, של זהירות יתירה ומופלגת, בנוגע לשכיבת אשה על סדינים של איש, מדובר על חשש ממציאות רחוקה כל כך שכמעט איננה בדרך הטבע דהרי ידוע דהפוסקים דנו ונחלקו אם שייך בכלל כזה מציאות עי׳ משנה למלך פרק ט״ו מהל׳ אישות הל׳ ד׳, כעת לוקחים את דברי הפוסקים שנאמרו בתור חסידות וזהירות יתירה, ומשתמשים עם זה למקור לפירצת המעשה המקולקל הזה, מעשה שאפשר לעשותו במידה שוה בכל העריות.

שבענין זה לאבותינו המציאות שכאשר יתירוהו עוד תשמש דרך זו חלילה לצורת חיים וסגנון קבוע מאד ליצירת תולדות, והרי עי"ז תשתכח ח"ו מצות פריה ורביה מאופיה וצורתה המקורית, גם על זה נאמרה המצוה של "ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך" היינו שנצרך ע"ז מסירות נפש ממש מכל יחיד ויחיד.

**מעשה רב על ענין זה של ובכל נפשך**, הגאון ר' גדליה נדל זצוק"ל מתלמידיו הגדולים דמרן החזו"א דעתו היתה דהיוחסין שע"י דרכים אלו המלאכותיות נעדרים מערך תורני והביע דעתו זו בכמה הזדמנויות על שאלות למעשה.

[**פעם** אחת אף התבטא בחריפות יתירה עד שהעריך את התרגלות העולם לדברים אלו בשויון נפש ואף במידה מסויימת של התפעלות, כי זה נובע מהשפעת בני התרבות הקלוקלת המחשיבה מאד את השעשוע והבילוי עד כדי כך שאצלם הצורך בכל הענין הזה הוא מילוי חלל הבית בנפשות בעלמא לשם בילוי ומשיכת הלב ואין אצלם שום משמעות לערך הרוחני האנושי שבצאצאים].

**בהזדמנות** מסויימת שהעריך וחיזק מאד לאלו שתינו לפניו מר נפשם מגודל הנסיון בזאת ושכבר מתקיים בהרגשתם הא דכתיב "ואם אין מתה אנכי", ובשמעו כל זאת, בכה יחד עמהם בדמעות ממש! ובמרירות נפש בהביעו הבנה והצדקה מלאה להרגשתם זו! ומתוך כל אותו צער וכאב עצום חיזק אותם על עמידתם בנסיון בהביעו באופן ממצה מאד את הזכות העצומה עד לאין תכלית שבהתעקשותם והתאמצותם לעמוד בנסיון נורא הזה.

אחר הרוב" וסוברים לכן דא"א להתייחס כ"כ לגנות ואיסור שבזאת ועכ"פ כשנוגע לתביעת בעל מאשתו או אשה מבעלה יש כן להתחשב בדעת ה"רוב" ולקיים כאן ענין דין מותרת לידה.

**וכל** זה אינו, כי החולקים ומתירים אינם יכולים להתכחש להכתוב בתוה"ק (במדבר כ"ג י') "מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל" ופרש"י: רביעותיהן, זרע היוצא מן התשמיש שלהם: עכ"ל רש"י. חיבה זו היתירה לישראל מאת האלוקים אינה אלא מפאת המעלה והקדושה שישראל נוהגין בה. ומשום כך נסמית כידוע עינו של אותו רשע שלא השכיל בכך שהוא מתוך מעלה וקדושה לא מתוך פריצות והוללות. והרי "מעלה" ו"קדושה" אינו אלא באופן הראוי לצלם אלקים, אבל אם זה נעשה במלאכותיות מה מבטא כאן שאין זה כמעשה בהמה בעלמא, פשיטא ואינו צריך לפנים שאין בזה שום מעלה וקדושה, שיתייחדו בה ישראל.

**ומעלתן** של עם ישראל לעומת גויי הארצות, אין זו מעלה המסורה אך ורק לחסיד ופרוש, אלא מכל אשר בשם ישראל יכונה נדרשת זאת, וכמו שאומרים בשעת חופה וקידושין "כדת משה וישראל", שזה נסוב כלפי ההנהגה והנימוס הישראלי המיוחדים, וכל מה שבמלאכותיות בבלתי הנגיעות הטבעית אינה בכלל תורת חופה וקידושין כך שאין וולדותיהן כיוצא בהן, מיוחסי קדושת ישראל.

**וברור** א"כ שהמתירין בדבר זה לא נחתו להתירא להדיא אלא שסבירא להו שאי אפשר לקרוא על כך עבריינא, אחר שתאוותם לצאצאים ככל שאר אינשי דעלמא, אבל ודאי גם הם מודים שאלו שאינן חפצים בכך ומחמירים על עצמם לאסור את הדבר, לא מעלה של חסידות או פרישות בכדי יש בה, אלא ממהות היהדות הישראלית ויסודה.

☆

**כל** מה שדובר עד כאן בתנאי שהעולם היה עכ"פ רובו ככולו מתנהג כתיקונו, כדת וכדרך כל הארץ, ודת משה וישראל היתה פשוטה ונהוגה לכל וא"כ כל הדיבורים בנושא היו כלפי אותו אדם היחיד שבא לישאל בזה, ובאופן פרטי ונדיר כעין היתר עיגון, אבל עתה בזמננו

**אמנם** אחרי ככלות הכל, שיש לאדם איזה שהוא הבנה או השלמה עם כל זאת. בכל זאת עדיין לפעמים יש שמרגיש שיש עליו איזה שהוא עונש, או אפילו אם לא ממש עונש, מכל מקום מתקיים על ידו שאחרים רואים עד כמה הן נוראותיו של הקב"ה. ומטבע הדברים שהאדם לפעמים לא מבין את זה ויכול להיות שקשה לו מאוד עם זה. אבל אם בכל זאת משכיל באמת לעומק הרי הוא רואה בזה קידוש ה' הרבה יותר ממדת החסד של הקב"ה, כי מדת החסד הורגלנו בה מאד מאד שאפילו בעלי היסורים הכי גדולים מוקפים בחסד עליון כל רגע ורגע למתבונן, וידוע בשם החזו"א שכל אדם יכול לעבור את אותם חיים עם שמחה או להיפך (וראויים הדברים למי שאמרם). והרי נקח דוגמא שאדם רואה מראות מנופי הבריאה הוא אכן משתומם מגדלות הבורא אבל יש לו גם הנאה מלהתבונן בזה עוד ועוד והרי כל אדם נפגש בזה ובכיוצ"ב על כל צעד בחיים ומכיון שאין כל קושי להתבונן ולהנות מזה יש בזה כענין מצות אנשים מלומדה, משא"כ בנוראותיו של הקב"ה, שההשלמה וההתבוננות קשה מאד ואם בכל זאת זוכה להתבונן וגם מגיע לדרגא של מצדיק עליו את הדין כתוצאה מלימוד ענין זה שהצור פעלו תמים ומתבונן בזה עוד ועוד הרי אין לך קידוש ה' גדול מזה, וזהו ממש נקרא לא רק למות על קידוש ה' שהוא פעם אחת בחיים אלא הוא כל רגע ורגע **לחיות על קידוש ה'** שהוא נורא מאד למתבונן, ומקופיא שלא בעיון כל הצורך נראה שזה הרבה יותר "יתגדל ויתקדש שמיה רבא" מהבנים שאומרים אחר פטירת אביהם.

**ויותר** ממה שכתבנו כאן יש להאריך עוד כהנה וכהנה והשי"ת יזכנו לקדש שמו כרצונו ית', ויראנו נפלאות.

## פרק ג'

**והנה** יש טוענים דמאחר והאוסרים עסק ההפריות יחידים המה לעומת רבים המתירים, והלא גם האידנא, בימינו, מאז דורות האחרונים שבטלה ישיבת הועד של חכמי ישראל, נהגינן בפלוגתאות המזדמנות ע"פ הכלל ד"הלך

בלשון ובענין של "ודבק באשתו", סופו שיהיה מבטא אכן כראוי את המשך ההשתלבות המשפחתית להיות חוזר ומשמש את הוריו ובגדר זה שהוא גופא ממש כחוטרא לידיהון דאביו ואמו.

**היוצא** מדברינו, אי אפשר לדון על ענין בן אדם לחבירו במנותק מעצם הדיון על הנושא של הפריות מלאכותיות מצד עצמו כי ההשקפה על ענין של ההפריות קובעת לנו מאד אם צורך אמיתי יש כאן או מילוי רצון לשעתו אשר אחריתו רבת התמורות, וסופו חרטה ותהיה.

**והנה,** הבה ונתבונן כמה הרס וחורבן יש מן הנולדים באופן זה, שהרי כל מה שיכולים האב והאם להנחיל הרוחניות לבניהם, כלומר להורות לפניהם הדרך, ולחנכם למצוות ומדות טובות, הלא זהו אך ורק משלימות תכונת המשפחה, וכשאין סדר היוחסין וקשר המשפחה בצורתה המקורית אין לאב ואם שום יתרון על איניש דעלמא ואכן גם הכוונות הפנימית של ההורים להתמסר ללא גבול בכדי להנחיל הדרך לילדיהם, ומאידך גם ההתבטלות של הילדים להוריהם לנחול מהם דרך תורתינו הקדושה וכפיפותם והתבטלותם תחת העול של חינוך לקיום מצוות במסירות, לא תופיע כשהילדים נולדו בתנאים מלאכותיים שאין בטבע בריאתם של תולדות כאלו לקבל ולהיכנע לדעתם ורצונם של הוריהם, ואין בטבע מולידים כאלו להתמסר ולהקריב ישותם עבור חינוך תולדות כאלו. כך שחינוכם (של תולדות אלו) לא יהיה בטבעיות מקורית של אב ובנו ונתיב חייהם יהיה מוקף ומתלווה תמיד בדרכי כפיה כעבד שתחת אדונו ללא הקניית התחושה וללא הרגש של נשיאת עול תורה שזכינו לה ממעמד הר סיני.

☆

**והנה** אין אלו דברי נחמה ופיוס רק בגדר תקוה ל"פתח לבנו בתורתך" "והאר עינינו במאור תורתך" אולי כשיתבררו הדברים לאמיתתן ויוסר המסוה מעל הדרך המרומה הזו לעקוף רצון הבורא ודרכיו וכביכול להצליח בכך על ידי אמצעים טכנולוגיים שבכל מהותן מתעלמים מן התוכן והתכלית רק חזות חיצונה בלבד אזי בהיות הדברים מתבררים לאשורן אולי יתפייסו הדיעות וינוחו הלבבות מסערתן.

**אכן,** הדברים מאירים מאד לכשנתבונן בדבר, דענין חוטרא לידה דמן הבנים לאביהם ואמם, הוא מן הביטוי והתוצאה של הסדר המתוקן שבין אשה לבעלה וממילא ענין הבנים הוא מזכותי עצם האישות עד שלא שייך לתמוה על זכות תביעה של האשה בזאת מבעלה, דהנה, העילה לבן לקבל על עצמו את עול אביו ואמו לעת זקנתם גם מתוך קשיים מרובים, ואמנם שהוא מצווה וחוב גמור, אבל באמת כך חש גם כן מעצמו כל אשר נצם אלקים בו, ולא רק בגלל שהם אלו שטרחו וגדלוהו כל חייהם וסיפקו כל צרכיו, אלא בעיקר מפני שהם השותפים ביצירתו ובריאתו וגורלו נפל מחלקם בדרך כל הארץ, כלומר בתנאי אישות השגרתיים שלהם כפי שנאמר בתורה"ק ודכתיב (בראשית ב' כ"ד) ודבק באשתו והיו לבשר אחד, שהוא טבע זה שהוטבע מבריאת העולם ביצירת האדם וזיווגו, והוסם מכללו של טבע זה שיחוש הבן את הכרת חובתו הבלתי מוגבלת להוריו מולידיו אשר יצירתו באה על ידי זיווגם, כך הטביע הבורא יתברך ביצירה. ומכיון שהאישות המתוקנת מביאה למעלת "חוטרא לידה" הרי התביעה לתקות החוטרא לידה היא מכלל זכותי גוף האישות ושפיר יש לה זכות תביעה בזאת.

**אך** הנה מה עוד יש לצפות לחוטרא לידה באם אילו ידע הבן שיצירתו ובריאתו בעולם לא כדרך הטבע שביצירה, הרי מבלי ספק שלכשיגיע במצבו או במסגרת שיקלע לתוכה לתחושה של טורח וסבל וכן אם הוא עצמו היה יהיה אי פעם לטורח ולסבל על מטפליו הרי מיד יתמלא וישמור טינא בלבו על עצם זאת שהכריחו את ביאתו לעולם שהוא באמת כמו גזל כל שהאמצעים לכך אינם ממטבע שטבע הבורא ושלא מכלל מצותו ורצונו יתברך[1], אמצעים שעלולים מסתמא גם לגרום לו טבע שאיננו מתאים לצורת החיים הנכספת וכדמציינו בבני ט' מדות, ברור שילד כזה לכשיגדל לא ימלא כלל וכלל את תקוות ה"חוטרא לידא" לאביו ולאמו, רק הולד שיולד מתוך הסתפחות משפחתית וכסדר הזה הנאמר בתורה

[1] - וכבר אמרו חז"ל (באבות סוף פ"ד) על כרחך אתה נוצר ועל כרחך אתה נולד וכו', וכ"ז נאמר על יצירת הקב"ה כפי גזרתו וחכמתו ית' לא כן אם יווצר ע"י טלדקאין והתחכמויות כשהקב"ה מונע זאת לפי טבעו של עולם.

ואין ערוך לה מבחינת מדות של בין אדם לחבירו.) אמנם מצד נידון שלפנינו מתעורר הצד של בן אדם לחבירו לפעמים באופן חמור מאד עד שאין ביכולת לאדם כמעט לשאת את משמעות עומקו קל וחומר שאין ביכולת האדם בשום צורה למעט מעומק הצער והטרוניא, והיינו דכל מה שכתבנו ביחס להפריה מלאכותית הוא טוב ויאה לגבי האדם עצמו מצד הסבל שבחייו הפרטיים וצערו על חישוך הבנים הפרטי שלו, אבל מה נאמר כשעומד מכנגד רצון העמוק של זולתו, ומתעוררת השאלה האם יהיה מחוייב גם בכך לזולתו - ונקל לנו לדבר על כגון שזו אשתו (והוא הדין להיפך, מצד האשה על בעלה, הכל יש להקיש וללמוד זה מזה וזה כזה).

**והשאלה** באופן ברור ומעשי האם מותר לו להתעלם מדרישת אשתו שאינה משיגה ומבינה כל זאת ומיחלת ודורשת הבאת תולדות לעולם מכל מקום ולו יהיו שלא כדרך כל הארץ וכפי שתכונה בזאת: הפריה מלאכותית, ובמגוון אופנים.

☆

**והנה** מצינו בגמרא (יבמות ס"ה ב') ההיא דאתאי לקמיה דרב נחמן אמר לה לא מיפקדת אמרה ליה לא בעיא הך איתתא חוטרא לידה ומרא לקבורה. הובא הדבר להלכה ברמב"ם (הלכות אישות פרק ט"ו ה"י) האשה שבאה לתבוע בעלה לגרשה אחר עשר שנים מפני שלא ילדה וכו' שומעין לה אע"פ שאינה מצווה על פריה ורביה צריכה היא לבנים לזקנותה וכופין אותו להוציא ויתן עיקר כתובה וכו'.

**והנה** הרי פשיטא שאין לה זכות לדרוש גט מפני הקושי שלה להשתעבד אליו גם אם הקושי לא היה מוערך בשיעור רב כל כך מראש, דהרי חלק מהשעבוד שקיבלה על עצמה בשעת נישואין, בודאי כולל גם מצבים קשים המשתנים מפעם לפעם, וא"כ מדוע יש לה זכות לדרוש גט על חשש חסרון עזר ותמיכה לתקופה מתקופות החיים שאין ודאות כלל שתצטרך להגיע לשימוש כזה שדורשת.

**מה** מיוחד בטענה זו של האשה שדורשת "חוטרא לידה" ומהיכי תיתי שדבר שיבוא אחרי שנים רבות ידחה את השעבוד של כל השנים מזמן הנישואין.

☆

להתפתות לדרכי הגויים הנהוגים בפיתוח דרכי הולדות על ידי אמצעים מלאכותיים אשר נוהגים בבני אדם כבני בקר וצאן וגרוע מזאת כפי שנתבאר בקונטרס מותר האדם כי הוולו אפילו ממעלת זורע זרע על פני כל הארץ ולא לשנות מן הדרך שהטביע הבוי"ת אשר אין מעצור בידו להושיע וחלילה להתעקש כי אם ליחל לרצונו ולצפות לישועתו אפי' הקושי או החולי נראה לעין ומעשה אבות סימן לבנים שכל ההשתדלויות המבוארות בתורה הכל מדרכי ההתרצות לפני ה' והכנת הכלי לברכתו בדרך מצות פריה ורביה דייקא. [וכן שמענו ממרן הגר"ש אויערבך שליט"א דנורא ואיום הוא פגם האמונה חלילה שבעקבות עסק הפריות מלאכותיות].

(ג. כידוע מצוי בחיים הרגילים בין איש לאשתו כשמצב זרם החיים וטרדותיה גורמים לפעמים לחוסר כבוד הראוי בין ההורים (מה שמביא גם לפעמים למריבות) הרי יש בזה חורבן העולם וקלקול החינוך. והנה כשיש עקר או עקרה ובכל זאת הם מכבדים אחד את השני כראוי זוהי התעלות ובנין אדיר לתועליות נשגבות ליחיד ולרבים. ובפרט במקרה כזה שיכולים להיות טענות ותלונות אחד על השני כאילו האשם בזולתו, ואעפ"כ הם מתעלמים מזה, או מגיעים לדרגה שאין צורך אפילו להתעלם מזה, וכשרואים התנהגות כזו אין לך קידוש ה' גדול מזה.)

## פרק ב'

**והנה** שאלה חמורה לפנינו, חומר עבירות שבין אדם לחברו הוא נורא ואיום וכידוע דאפילו יום הכיפורים אינו מכפר והנה ידוע מגדולי בעלי המוסר שלהיות נקי בבנ"א לחברו זה יותר קשה מלימוד כל הש"ס. (והנה כשמתנסים במצב כזה של עקרות בין בני הזוג וחיי הבדידות גורמים לפעמים, שאדרבה, נפגשים יותר ויותר אחד עם השני, ואז הנסיון של איזה פגיעה בשני נעשה יותר מזומן ויותר גדול. ואעפ"כ אם הם חיים בשלום ובמישור, ונעשו לבשר אחד וגו' ואוהבה יותר מגופו וכו' הרי זו דרגה גבוהה ביותר, וגם המקלת ממעלה זו גם היא חשובה מאד

אחר יש לו בשיגרתיות חייו בבלתי שום מאמץ מיוחד דווקא.

**השגחה** הזו שהוא חש בה והיראה הנסובה מכך לא הוא בלבד יזכה לחוש בה, ממנו ידינו הכל שזרע בנים וצאצאים אין זה דבר שגרתי, זה מתנה מהשי"ת באופן פרטי לכל אחד ואחד, ואין צאצאי האדם כגדיי צאן ועגלי בקר שהפריה ורביה שלהם הינה ממאמר הטבוע במעשה בראשית כפרי העץ ועשבי השדה. אבל האדם, כשם שבריאתו היתה בצירה בכפיו של הקב"ה ומכלל זאת אותה שעה שנבנית לו חוה והוכרז עליה "לזאת יקרא אשה" "ודבק באשתו והיו לבשר אחד", על כן, זהו צביון האדם מיצירתו עד עולם, בהשגחה מיוחדת ופרטית על יצירת כל ולד ממש כאילו נוצרו ביצירת כפיו כביכול וכאמרם ז"ל שהקב"ה צר העובר במעי האשה, (נדה ל"א א') ושם אמרו שלשה שותפין באדם הקב"ה ואביו ואמו.

**ב.** תועלת גדולה ומיוחדת במינה היא ההתבוננות וההשגה במצות פריה ורביה, שאחרי שמתברר בחוש שהאיש והאשה אינם משמשים לענין התולדות אלא כמו הסדן והפטיש אבל ההכאה באה מאת הבוי"ת והכל כבמעשה בראשית שיצירת התולדות לא היו אלא כחלק ממעשה הקב"ה בכפיו כביכול.

**א"כ** כל אשר הם זה מה שעליהם להתנהג במצות התורה בקדושה ובטהרה ובדרך ארץ כהלכות והליכות דת משה וישראל, דת יהודית. ובכך נהיים ראויין להסב להם תולדות מאתו יתברך.

**ג.** והנה ידוע מש"כ הרמב"ם בפירוש המשנה דמה שהרבה הקב"ה תורה ומצות לישראל הוא מפני שמתוך כל המצות יתקיים מצוה אחת בשלימות. והנה כמעט שאין שייך במצוה זו אבל חשוך הבנים שיהיה בצורה של "מלומדה", על כן אף שיסורים רבים עוברים עליו כתוצאה ממצב זה, מכל מקום בסופו של דבר הרי מגיע להכרה עמוקה, והבנה נכונה בתוכן וצורת המצוה הנעלית הלזו וכדרך שנתבאר שהיא באמת דרך נשגבה ועמוקה מיני ים. (ויתכן, שאם חלילה בפועל לא זכה לבסוף לפרי בטן, יתקיים בו מכל מקום מאמרם ז"ל חשב לעשות מצוה ונאנס ולא קיים כאילו קיים). ומעתה שזכינו לכל זאת הרי זכות וחובה עצומה להתחזק מאד ולא

## קונטרס
# "ובכל נפשך"
## על גודל הנסיון ומשמעותו

### פרק א'

**ישראל** מאמינים בני מאמינים, מאמינים אנו באמונה שלימה שהקב"ה לא ברא שום דבר לבטלה, גם, אין לך אדם שאין לו מקום ואין לך דבר שאין לו שעה, (אבות פ"ד מ"ג) ועלינו לקבל אם כן, שאם ברא השי"ת מצב שאיש ואשה יבלו מיטב שנות חייהם בחישוך בנים חלילה, מצב זה עם כל נוראותו אינו לחינם, ולאו דווקא למלא תפקיד של עונש או יסורים של כפרה מעוונותיהם, שהרי כבר מצינו נביאים תנאים ואמוראים ועוד רבים מגדולי ישראל וצדיקי עולם שעברו את העוה"ז בלא פרי בטן. וכן אמר לנו מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א.

**והנה** אמרו (יבמות ס"ד.) על עקרותם של צדיקים דלפעמים הוא מפני שהקב"ה מתאוה לתפלתם ולמצב הסבל הנורא המתלוה לעקרות בהכרח שיש גם כן איזה תוכן מכוון ומסויים של תכלית שרצה הקב"ה בעולמו שעלם הסבל תכלית יש בו כמו כל צער גדול בנים ומזונות ושאר סבל שיש במהלך הרגיל של העולם שאיננו בא דווקא מפני עוון מסויים אלא יש בו תכלית גם בעלם הסבל.

**ומחובתינו** על כן להתבונן בתועליות שנתיחדו ממצב זה, וכפי שכתב החובת הלבבות שמכל שיש בעולם עלינו להתבונן לבחון מה התועליות הנסובות מהן. [והתקווה הגדולה היא, ומצווים אנו בה מכח חובת הבטחון, שבעקבות התועליות הגדולות שבדבר כוונת הבורא יתברך להכין התשועה.]

**א.** והנה התועלת הגדולה במעלה היא השגת היראה מהבורא יתברך על פי הכתוב מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה וגו' שהחשוך בנים משיג זאת ביותר אחר שחש את השגחת השי"ת עליו באופן יחודי מאחר והוא חשוך ממה שכל

מרע אומנותיה הוא רק כלפי מחויבותו לאשה אבל כלפי הבעל אין לו שום מחוייבות, דכך הוא לדאבונינו מכח הפריצות שהורגלו בהזרעות לפנויות ואשת איש עד שמחוייבות הרופא ועסקו נחשבת ע"פ השלטונות כמטפל טיפול פרטי באשה והבעל גופא צריך להאמין לאשה שלא ביקשה זרע אחר, והרי לכולי עלמא אין האשה נאמנת לומר פלוני זה בני הוא.

ושמענו שרוצים להשתמש ולסלק כל החששות בכך שהעוסקים בכל זאת מירתתו שמא יגלו התרמית בבדיקת דם הידועה בשם ד'-נ'-א' המבררת כמעט בוודאות זהות אב ואם, אך כל זה ניחא אם האב מפקפק על הנאמנות של הרופא אז אולי יכול לחשוב שהרופא ירא ממנו ומבדיקתו אבל אין בטענתו על עיקר נאמנות אב ואם וממי יחושו שיבוא לבדוק אחריהם.

עליה שורפין ע"י חזקה זו או החזיק שזה הוא בנו ובא על כלתו סוקלין עליה משום חזקת כלתו והא לכאורה כל החזקה מעיקרא בטעות דאיך היינו יכולין לסמוך עליו כלל שזה הוא בנו, ובעל כרחך דכל מאי דאמרינן דיסוד ותחילת החזקה צריך להיות אמיתי וע"פ דין, זה רק כשהיה איזה נידון וספק כל שהוא כמו ספק אם לא זינתה אמו לזה בעינן כח הרוב בעילות אחר הבעל כדי לייסד עיקר החזקה שתהא מיוסדת ע"פ אמת, אבל כשאומר אדם שפלוני זה שגדל אצלו הוא בנו מאשתו הנשואה כדרך כל הארץ וזה הרי דבר שכל אדם ואדם רגיל לישא אשה ולהוליד בנים ולייחס אותם אליו כבניו ולמה נחוש כלל כלל שאין דבריו בזה אמת משום זה מהני לן לאשווי עליה חזקת בנו גמור אחר ל' יום שהחזיקו כן ולא נימא דהחזקה אין לה יסוד דאדרבה כשעברו ל' יום נתברר למפרע שלא היה כאן שום ספק (משא"כ במה שאשתו הנשואה לא זינתה גם אחר ל' יום יש לנו ספק שמא זינתה ובעינן להכרעת רוב ורק אח"כ מוסיף כח החזקה לעשות הכרעת הרוב לודאי גמור מדלא נשמע שום פקפוק על כל זאת). ודברים אלו מפורשים ממש בדברי מרן החזו"א אהע"ז סימן א' ס"ק ו' דכל כח החזקה שלמדנו ברמב"ם היא בהנהגה כדרך כל הארץ דווקא, עיי"ש. ונמצא, דבאופן שעושים במלאכותיות דרך הרופא יש באמת לחוש שמא ציוו עליו ליתן זרע אחר חלילה שאין לנו במה לסמוך ולסלק חשש זה, דחזקת כשרות לא שייכא בדבר שאין איסורו מוחש ופשוט בפי כל, וחזקת בנו בהנהגה כדרך כל הארץ גם כן ליתא, כי כל עיקר ענין שליחות הרופא להתמצע ביניהם הוא שלא כדרך כל הארץ על כן מה שנוהג עמו אחר כך כבנו, אין זה אלא מכח נאמנות דזה בני אבל להסוברים דאין כח נאמנות כזו הרי שוב גם כל החזקה בטעות יסודה דלא היינו צריכים להאמין לו כלל מעיקרא שמזרעו דייקא לקח הרופא. [ומרן הגר"ש אויערבך הסכים על טענה זו].

**גם** יש לעורר דאפילו להשיטות דאב נאמן לומר על פלוני שבנו הוא (דעת האבי עזרי דאין מי מהראשונים שסובר כן ובמה שכתב בדעת הרמב"ם נתכוונו דבריו ז"ל לדברי החזו"א בס"ק הנ"ל) מ"מ כאן הרי חזקת האומן דלא

**והסברא** בעיקר ענין זה של חזקה, דע"י שלא נתעורר פקפוק בפירסום הדבר ופשיטות הנהגתן כאב ובנו בדרך כל הארץ הוה כאן סהדי שאין כאן פקפוק, וגם הוה ליה כדבר שלא נולד בו כלל ספק מעולם ומעיקרא היה כאן אב ובנו כדרך כל הארץ. [שוב מצאתי בבית שמואל סימן י"ט נראה מדבריו שלמד בדעת הרמב"ם באופן אחר, דבעינן להחזקה משום שבזה שנשא אשה עדיין אין אנו יודעים שרגיל עימה כבעל ואשתו ובעינן לחזקה שמוחזקים שנוהגין כן ואז אית לן שפיר למימר רוב בעילות אחר הבעל].

**והנה,** שלשה ידיעות צריכים לנו בעלמא לדעת על פלוני שהוא בנו מאשתו הנשואה לו א. שזה הבן נולד מאשה פלונית. ב. שזו הוא אשתו. ג. שלא זינתה. ושנולד מאשה פלונית אפשר לדעת בבירור בעדות שעת הלידה (וגם אין צריך לעדות בדבר שגלוי לכל), ושזו היא אשתו אנו יודעים ג"כ ע"י עדות, או מכח חזקה גמורה שנוהגים ברגילות דאיש ואשתו, ושלא זינתה, אנו יודעים מכח דרוב בעילות אחר הבעל, ויתר על זאת, דאחר שיש דין רוב ונוהגין בו כבנו של פלוני הדר הו"ל גם ודאי גמור מכח חזקה גמורה, כדנתבאר מדברי הרמב"ם ע"פ סברת הר"י מליסא כנ"ל.

**וזה** הכל כשמולידין בדרך הארץ אבל אם על ידי הזרקת זרע ומה גם שעושים כל ההריון ע"י פעולת הרופא בצנצנת מיוחדת (הקרויה מבחנה) הרי צריכים אנו עדות ובירור גם על זרע האיש וגם על זרע האשה, ואמנם יש מקום לומר דחזקת אומן דלא מרע אומנותיה היא חזקה גמורה שאפשר לסמוך עליה גם ביוחסין, ואין אנו נכנסים עכשיו לדין זה, אבל הא גופא שהאומן העוסק בכך נתמנה לזרע הבעל הזה וזרע אשתו זאת, הא גופא צריך הוכחה, דהא אולי הם עצמם ביקשו ממנו זרע איש ואשה אחרים ח"ו. וגם אם ישמעו שני עדים כשרים שהאומן מצווה על פיהם לעשות הכל בזרע שלהם איך נדע שלא דיברו עימו להיפך שלא בפנינו, ומוכרחים אנו לכן לסמוך על כח עדות האב. והנה להשיטות דעל מי שאין ידוע שבנו הוא אין האב נאמן לומר בני הוא, יש לעיין לכאורה בעיקר דינא דסוקלין על החזקות דהיינו שאם החזיק שזו בתו היא וחזר ובא

דמה שבנו הוא זה בעל הכלה ואביו הוא זה בעל אשת אביו לית לן אלא מכח חזקה אלא הרמב"ם העדיף להביא ממכה ומקלל אביו דהנידון על גופו של אביו ולא דרך אישות דאשת אב ואשת הבן. ומה דלא מייתי הרמב"ם מערוה דבתו יתכן דהוא מפני דלא מפורש בקרא שריפה בבתו אלא מדרשא דאתהן מייתינן לה.

**יעוי'** בחמדת שלמה אהע"ז סימן י"א (בתשובת הר"י מליסא), דהא דאיתא בחולין י"א עמ' ב' דמכה אביו הוא רק מדין רוב בעילות אחר הבעל היינו דיסוד מה שיודע הבעל שממנו הוא, זה אינו אלא מכח הרוב, אבל אחר שכבר החזיקו כבנו ל' יום שוב הו"ל בנו גם מכח חזקה גמורה שמוחזק לן בודאי בנו ומ"מ בעינן לדין רוב, דאי לאו דהיה לנו לתלות מתחלה הלידה בבעל הרי כל עיקר החזקה בטעות היא. ומבאר שם רבנו יעקב מליסא בזה מה דלא מני הגמרא בסנהדרין ריש פרק בן סורר למייתי מינה דמכה אביו דאזלינן בדיני נפשות בתר רוב משום שאחר דבנו הוא משום דין הלך אחר הרוב שוב הוה ליה כבר חזקה גמורה שהיא יותר מרוב ושפיר נימא דרוב לא מהני רק לברר האמת ולהחזיק על פי בירור זה אבל מיקטל אולי לא קטלינן רק אחר החזקה. ויעוי' בתשו' י"ב שם בחמדת שלמה מביא דהר"ן תירץ הגמ' בסנהדרין באופן אחר, ותמה על הר"י מליסא דאיך תהא החזקה גדולה מרוב אחר שאינה מיוסדת אלא על הרוב.

**אך** לכאורה נראה דמהרמב"ם מוכח כן כסברת הר"י מליסא הנ"ל דהא הביא מקור לדינא דסוקלין על החזקות מהא דמכה אביו, [והוא מהירושלמי בפרק עשרה יוחסין], והראיה היא לכאורה מכח דלא להעמיד כל עיקר הפרשה שמפורשת בתורה שאינה אלא מכח ספק, אע"פ שהוא ספק שאפשר לפשוט אותו ולדון בו על פי הרוב, [ולפי מאי דמסיק הגמ' בבן סורר גם דיני נפשות הולכין אחר הרוב], מכל מקום לא מסתבר שהתורה דיברה בעיקר הפרשה על ספק שכל פשיטותו משום הלך אחר רוב בלבד ובהכרח דמכח הרוב מחזקינן ליה שוב בדינא דבנו גמור ומינה שמעינן דאזלינן בתר חזקה לתלותו בבנו גמור וכל זה כהר"י מליסא.

אדם, וא״כ כאן שאין מדובר על פסול של לא תעשה רק על פגם יתכן שיש לאחז במדה זו דלא מגלי משפחות, אבל רצוננו לעמוד כאן על ענין הבירור והנאמנות דבזה אין להקל חלילה וחובה גמורה להעמיד הדת על תילה לכל הפחות האדם עם עצמו שלא יתן לכח השקר לשלוט בו ולהאמין למה שע״פ התורה אין בו נאמנות והוא בספיקא או בחששא דאורייתא או דרבנן.

**דהנה**, זה שאנו יודעים בעלמא שפלוני בן פלוני הוא, נתייסד על ענין חזקת כשרות של אמו שלא זינתה ומדינא דרוב בעילות אחר הבעל, ומששינו להפרות האשה דרך צנורות שנמסרו לעוסקים במלאכה זו הרי כל ענין הבירור משתנה לגמרי וצריך לשים לב מחדש לכל מקרה ומקרה אם יש לנו בכלל תורת נאמנות של יוחסין על מקורו של וולד זה, ובבירור דבר זה גופא וחקירתו לא שייך לומר שצריך להעלים עין או לטשטש הענין חלילה וחס, עכם הנידון אם הוא ממנו או לא הוא נידון ככל נידון בהלכה ואין להקל ולזלזל בו, דרק על מציאות שאין לשנותה מציאות של תערובת חשש פסולים יש הכללים והמדות מתי לגלות ומתי להעלים, אבל להעלים ספק על יחיד אם בן פלוני הוא או לא, המזלזל בכך, ולחפות בגיבובי סברות ליחס הבן למי שאינו ודאי אביו הוא עוולה ומביא בזה מכשולות נוראים.

**לשון** הרמב״ם פרק א׳ מהל׳ איסורי ביאה הלכה כ׳: מי שהוחזק בשאר בשר דנין בו על פי החזקה אף ע״פ שאין שם ראיה ברורה שזה קרוב, ומלקין ושורפין וחונקין על חזקה זו, כיצד הרי שהוחזק שזו אחותו או בתו וכו׳ אע״פ שאין שם ראיה ברורה שזו היא אחותו או בתו או אמו אלא בחזקה בלבד וכו׳ וראיה לדין זה מה שדנה תורה במקלל אביו ומכה אביו שיומת ומנין לנו ראיה ברורה שזה אביו אלא בחזקה כך שאר קרובים בחזקה עכ״ל.

**ביאור** הדברים, דהנה בשלמא על ערוה דאמו אפשר לדון בלא חזקה אלא בראיה גמורה שראינו שילדתו, אבל קורבת אב לעולם היא מכח חזקה בלבד ממילא דמינה שמעינן דדנין וממיתים ע״פ חזקה, ולכאורה הוה מצי הרמב״ם לאתויי גם מדין סקילה דאשת אביו וכלתו,

## פרק י'
## בשאלת הנאמנות

**הנה** המקום שהניחו לנו בקונטרס זה רק לאלו העומדים בדעת רבותינו לחזקם ולאמצם שלא להתפתות להקלה והלכה שיש בעצות אלו של הפריות מלאכותיות, אבל לא באנו לערער את אלו שנדחקים ומצטערים בקולתן והרווחתן של עצות אלו וחלילה לנו לדותקן או לגנותם, וגם מה שאנו מדברים על התוצאה שבולדות כאלו הוא רק מנקודה זו של אלו שרוצים להתחזק ולהמנע מלעשות כן אבל אין זה מגדר הקונטרס לדון על הילכתא של וולדות שנולדו כן.

**חלק** נכבד מצרכי אלו שנמנעים מכל זאת לברר העמדה שצריכה להיות להם נגד כל בשורה של לידת ילד כזה שהרי האדם לא יכול להתעלם מן הסובב אותו והנה אלו העושים כן הרי שמחים ומודים שנושעו בזאת ואלו שאינם עושים כן מוכרחים לומר כי לא זאת היא הישועה ולא על כך תפלתם ותקותם, אך סוף סוף מזדמן שצריכים גם להיטפל ולהתחבר בכל מיני אופנים בגידולם של ילדים אלו, ואח"כ גם בהכוונתם והחדרתם לקהל ה' כלומר לפרשה של חתנות עם ישראלים מיוחסים, ואי אפשר להתעלם מן הקושי לאחוז את החבל בשני קצוותיו מצד אחד שלא להתייחס ללידת ילדים אלו כאפשרות אפי' לא של משענת בשעת הדחק ומצד שני לעזור או עכ"פ להתלוות ולכה"פ להתייחס באיזה יחס לשילובם של ילדים אלו במערכת היחוס זוהי מלאכה קשה מעבודות קשות שבמקדש.

**יתכן** מאד שאין מן הנכון והראוי להנהיג ולכוון ההנהגה והתרועעות עם בני אדם אלו שנולדו מהפריה מלאכותית על בסיס של זלזול בקדושת יחוסם הרי כבר בגמרא מצינו שאפי' פסולים גמורים כמו ממזרים אם אין המדובר על ממזר מסויים רק על תערובת משפחות מצינו דלא היו מגלין להדיא ויש בזה הרבה תנאים אבל באופן כללי מצאנו דרך כזו לפעמים, שענין קדושת ישראל, כשזה נוגע לבדיעבד, כלומר אחרי שכבר נולדו, הרי כשאין זה לפנינו להדיא זה מסור בידי שמים ולא תמיד ניתן כל כך בידי

דסברי לומר אולי לית ליה אב, היינו דלא נתקבל דבר זה לדרוש בו הלכה לומר דלא אסר הכתוב אמו אלא באופן שנתעברה מאב, אבל עכ"פ שמעינן כאן בפשטיה דקרא דהמושג אמו נאמר על שעה זו שהיתה הרה לו מאביו וא"כ אמא שאין ההריון שלו מתחיל אצלה אולי יש להסתפק ולהחמיר בו עליה גם כאינו בנה ולחומרא לכל הצדדים גם כלפי שם אם כמו לגבי שם אב.

יש על הולד דין ולד קדשים דאין קדושתו נפרדת ומבואר שם דלחד מ"ד דין ולד קדשים שלו נתפס בקדושה רק לכשיולד ועד אז הוא חולין אלמא מוכח כנ"ל דדין ירך אמו הוא שאין לו שום דין תולדה עצמית אלא תולדת אמו וע"כ לא שייך בו הקדש עצמי רק מגד ולד אמו אבל לא שהוא כאבר מאבריה דא"כ אדרבה היה צריך לחול הקדושה מיד.

**וברש"י** תמורה דף ל"א. ד"ה זה וזה גורם פירש דבנתעברה ולבסוף נטרפה דווקא תלי דינו בעובר ירך אמו אבל נטרפה ולבסוף נתעברה יש להתיר אפילו אי עובר ירך אמו אי נימא זה וזה גורם מותר, אע"פ שבתר שנתעברה היא טריפה ועומדת, ואין לזה ביאור אלא לכשניוכח כנ"ל דירך אמו היינו רק בתולדה מאמו ולא שהוא חלק ממנה וע"כ כיון שלכשנוצר להיות תולדה שלה היה צריך לגורם דאב אם אז היתה האם טריפה יש היכר צד אב המפקיע כח ירך אמו דהא הוא הגורם וממילא לא נאמר בזה כלל ירך אמו, משא"כ בנתעברה כשהיתה כשירה לא היה ניכר צד אב נגד צד אם ושוב כשנטרפה חשיב הטריפות שבעל האם שאירע גם על הולד דהא אין כאן צד המתנגד להפקיע דינו מלהיגרר אחר האם.

**ומעתה** כל שנדון דין ירך אמו הרי זה מכח שם אמו שיש לה עליו ואין מקום לסלק הפקפוק בצורה מחודשת כזו של אמא שאנו מדברים עליה בדרך הפריית מבחנה ע"י זה שהוא עכ"פ עכשיו עובר במעיה דלא די במה שעובר הוא לומר ירך שלה הוה אלא רק מפני שיש לה שם אמו אז דין הוא בעובר להימשך אחר אמו אבל אם איננה אמו לא יהא עליו דין זה, ולא יתכן שכל דין אמו יחול מגד שבמעיה הוא.

**וגוף** הנידון אם שם אם קאי על מה שמעוברת ויולדת אותו או על מה שהרתה הריונו זה צריך תלמוד, והנה זה לשון הרמב"ן בפרשת אחרי מות (י"ח ז') והנכון בעיני על דרך הפשט כי ערות אביך וערות אמך לאו אחד הוא ואזהרה אחת ימנע שלא יבא על אמו כי בבואו עליה יגלה ערות אביו וערות אמו וזהו שאמר אמך היא כי עשית בה שתים רעות שגלית ערות אם וערות אב עכ"ל.

**והנה** אף דלא שמענו מי שיאמר דעיברה באמבטי לא חשיבא אמו אף הנך

לחוש בו מכל צד כלומר אם בן כהן הוא שלא לכהנו אבל גם לאסרו בפסולות ולגבי פסולי עדות לא לקבלן אבל גם לא לבטל עדותן ושלא לייבם אשת אחיו אבל להצריך חליצה ולהצריך אמו חליצה ולאסרה ביבום.

**והנה** כל זה שייך גם בהזרקת זרע שעבר השבחה אבל בהפריית מבחנה גם שם אמו בספק גדול דהרי ההריון מתחיל חוץ לרחמה ומה שנקלט ברחמה הרי זה כבר אחרי שהחלה היצירה באיזה שיעור ועכ"פ אין את שלמות הפעולה שתהא האם הרה בגופה שכאן היא כקולטת איזה הריון חיצוני לתוך גופה ושמא לא תיחשב בשם אמו ולא יהא הוא לה לבנה.

**ואין** לבטל ספק זה מכל וכל עכ"פ להפוסקים דעובר ירך אמו ולומר דמכח הך דינא ודאי יתייחס אחריה זה אינו, שאין פירוש ירך אמו שהעובר בטל לאם ממש ודינו כחלק ממנה, אלא דנגרר בתרה בדין תולדה שלו. וגמרא יבמות ע"ח. במגרי ראשון שנשא מצרית שניה למ"ד ירך אמו גם לולי הדרשא דוילדו לו היה דין בנה דשלישי הוא משום דס"ל לגמרא מאיזה טעם דבדין זה דמגרי שלישי לא נאמר למשפחותם לבית אבותם לילך אחר הזכר, וגם לא נאמר לו הלך אחר פסולו כדביארו רש"י ותוס' קידושין דף ס"ז ע"א ואי לאו ירך אמו כח הזכר מועיל מיהא לעכבו ולהחמיר בו כשני, ואי טעמא דירך אמו משום דהוא ממש כמוה ולכן הוא דאין הזכר מעכב כן, הא אדרבה נימא דהוא שני כמו אמו ממש ולעולם לא משכחת לה שלישי וכיון דמפורש בתורה דיש מגרי שלישי נשמע מינה דלאו ירך אמו, אלא ודאי אין טעם הא דירך אמו יוצא מכלל שני דאב ונכנס לכלל שלישי דאם משום שבטל אליה ונעשה כמותה, אלא מפני שדינו להתיחס אחריה ולא אחר הזכר, ובאמת עיקר דין ירך אמו נאמר כשהוא עובר שאז הוא נמשך אחריה לכל דיניו, וגם כן לא שמתבטל ונהיה חלק ממנה אלא שכל דין תולדה שלו רק ממנה בלי שום כח עצמי, כלומר שאין אנו תולין יצירתו גם באב או באיזה זכות יצירה עצמית אלא הוא כמו עתיד להיולד רק מכחה ודיניה וע"כ כל דיניה חלין עליו כעת, כדמוכח בסוגיא דולדות קדשים בתמורה דף כ"ה דלמ"ד עובר ירך אמו המקדיש בהמה מעוברת

ומשובחים יובטח שההכונה והמסגרת שניתנת מהאותות שב"כרומוסומים" תהיה יוצאת לידי ביטוי בדרך הכי משובחת שנצלחה כפי שנקבע ונבחר ע"י האב והאם בפעולותיהם העצמיות כנ"ל.

**ונסביר** הדבר קצת יותר, דהנה זה ודאי דנגד כל הכונה ונטיה הנובעת מכל אות וסימן שב"כרומוסומים" הנ"ל יש ומזדמנים הרבה הרבה ניגודים שמביאים להיפוכה של נטיה הלזו, שהרי עתיד האדם נתון רק להשגחתו יתברך בלבד ושום דבר איננו מוחלט וקבוע מראש חלילה, [ומה שמצאו הרופאים תועלת כל שהיא במחקר ה"כרומוסומים" ומנבאים במחקרן עתידו של הילד בכל מיני תכונות או אף מאורעות כל זה אינו אלא בהיות וברצון הבוי"ת שיהא העולם מתנהג ע"פ דרכי הרוב כידוע לכן יכולים לקבוע במחקריהם כי תכונה פלונית או מאורע פלוני נחשבים הינם כתוצאה ישירה של אות פלוני דמתוך מה שלקחו כבר בחשבון גם את מקרי העבר ולמדו את המדה של הסיכוי והסבירות שיארעו כל כך התנגדויות המביאות להיפך התוצאה הנובעת מאות זה ומשנודע להם ע"פ זה כי באופן הנהגת הרוב לא תיתכן בכלל חששא וסיכוי כל שהוא לאפשרות כזו אזי נקבע על ידם בבטחה כי אות הזו מורה אכן על תכונה פלונית].

**והנה** ידוע מה שהזהירו כל הספרים הקדושים מן הראשונים והקדמונים על האחריות שיש לאב ואם על צאצאיהם בקדושת הזיווג ואיכותו אע"פ שכל זה איננו משפיע כלל וכלל על ה"כרומוסומים" ולא על שום חלק מחלקי הגרעין והכונה ברורה להשפיע על הלובן המקיף את הזרעונין בשעת יציאתן, שהוא הוא הפורש מכחו ואונו והמגיע ע"י תוקף ההרהור והחימום, הרי שהיה מקובל אצלם איש מפי איש שבהזמנת החומר הזה המשמש לדעת רבותינו לחומר הבנין של היצירה תלויה מאד נטייתן של האותות הכרומוסומיות הנ"ל והכוונתן היסודית בשעת יציאתם מן הכח אל הפועל, וכאמור שרק על הוצאה זו מן הכח אל הפועל נאמר המושג של מוליד ושל אב ואם.

**על** כן אנו בטענתנו דאין לדמות מעשי הרופאים דידן ופעולותיהן לדין עיברה באמבטי, אלא לחומרא צריך אכן

ורק בהן תלויה שארות בשר ותו לא מידי, ממילא אין צורך כבר להתאמץ ולחקור באיזה תפקיד כל שהוא שיש אולי להמשקה הלובן בכללותו גם ביצירת הולד, דבלא"ה נתקבל אצלם דכח אב איננו תלוי בחומר הבנין אלא בגרעין הזרע המכוון את הבנין בלבד.

**אבל** האמת יורה דרכו וגם הם יודעים ומכירים בזאת להדיא שכל הסדר התורשתי הנובע מכח סדרן של ה"כרומוסומים" איננו אלא בגדר הכוונה ונטיה בלבד, ולמשל, אלו האפרקיים שרגליהן של כולן רחבות יש שרחבה עכ"פ יותר ויש פחות ואפילו האות ה"כרומוסומית" על רוחב הרגל שוה בהחלט התוצאה למעשה שונה ומושפעת מהרבה גורמים שונים, אלמא דהאותות הללו אינן אלא הכוונה ובגדר "נטיה" בעלמא. והשתא נראה באמת שכח זה של הכוונה תורשתית מצד הכרומוסומים איננו כלל וכלל ממדת שם אב ואיננו כלל וכלל ממדת שם אם, שמהות אב ואם הוא רק בענין שייחשבו ויקראו "מולידים", ובאלו התכונות הבאות ע"פ ה"כרומוסומים" האב והאם בעצמם הינן כ"נולדין" בזה ולא כ"מולידין" שהרי כבר מלידתן נמצאו עם אותות אלו בכל פינה בגופן ולא יחול בהן עוד שום שינוי עד זקנה ושיבה, גם התפתחות רבבות גרעיני זרע הזכר מגיע ממילא ואיננו מתחדש ומתפעל מההרהור ואיך יתכן לקרוא לכך "מוליד" אין זה אלא חלק מבנין הגוף שלו עצמו ולא מעשה הולדה כלל וכלל. אדרבה, כל תפקיד אב ואם אך ורק מצד משקה הלובן המימי ומשקה הרחם האדמומי המתקבצין לפרקי היצירה. ובעדינות חומר הלובן הפורש מכח ההרהור שלו שהוא הרי כח עצמי ושכלי הפועל בעת ראשית היצירה העשויה ועומדת להתפתח מתכונת חומר הזה, כעדות חז"ל דהולד נוצר מן הלובן, כלומר שמן המשקה עצמו מגיעים חומרים המסתפחים זה עם זה לפי הסימנים הכרומוסומים ומהווים את פרקי היצירה בראשיתה יחד עם עדינות המרקם האדמומי שברחם שמתמצה ומתקבץ גם כן מכח עצמי ושכלי של האם בעצמה דהיינו מהתכווציות ושאר פעולות הגוף שע"י כח ההרהור שלה שבשעת מעשה, ובהיות חומרים אלו יותר ויותר עדינים

דעה מוקדמת בעיקר ענין היוחסין ושלשלת הדורות וכפי שנבאר בזאת שהינם אחוזים מאד בהבנה וסברא ליתם השתלשלות פרקי התולדות מאב ואם לדורותיהן אך ורק לאילו כוחות תורשתיים מסויימים ומוגבלים מאד הינן האותות והסימנים התורשתיים הצפונים בפנימיות תוכיות הזרעונים והערוכים לקבוע מסגרתה של יצירת הולד, הקרויים אצלם בשם "כרומוסומים", כלומר נקודות פנימיות נפלאות שיש בכל מקום ומקום בגוף שכל נקודה כזו מורה על אלפי רבוון אותות וסימנים מכל תכונות האדם ועל הרבה ממקריו ומאורעותיו. מכלל נקודות הללו המצויות בכל מקום בגוף מיוחדים ביותר ונפלאים הם גרעיני הזרע שראויה הנקודה הפנימית הלזו שבהם להתפעל ולהתרכב עם הנקודה הפנימית של האשה אשר מצויה ג״כ באופן מיוחד ומוכן להתאחדות בתוך הביצית אשר לה, הולד הנוצר מהתאחדותן של גרעין הזרע עם הביצית הינו בעל נקודה פנימית מחודשת המכילה סימנים ואותות הנוצרים מכח עירוב אב ואם ותכונותיה ואותותיה וסימניה מתאימים ודומים מאד לשניהם, הרופאים קבעו כללים רבים מתוך מחקריהן אלו תכונות יעברו ודאי מן האב ואלו מן האם ואלו מכל חד מהן ואלו ישתנו לתכונה מחודשת וכו׳ וכו׳.

**במחקרן** אחר "אותות" ו"סימנים" אלו עלה בידי הרופאים להסביר הרבה תופעות של השתנות בני האדם זה מזה, וכן תופעות של דמיון בני משפחה עם או שבט וכדאמרו (שבת ל״א) ראשיהם של בבליים סגלגלות עיניהם של מדיים תרוטות רגליהם של אפרקיים רחבות וכו׳.

**משהורגלו** לשפוט את ערך היוחסין מצד ה"כרומוסומים" האבהיים והאמהיים כנתבאר עד כאן בטלה אצלם חשיבותו של החומר שיהיה משמש לבנין של הגרעינין המחודשים של הולד, דהיינו הכרומוסומים שלו ומעטפתן הקרויים אצלם "תאים", דאפי׳ יזדמן לך כל חומר מלאכותי שיהיה משמש לבנין חומריות ה"תאים" סוף סוף הסדר הצורה והענין יקבעו ע״י הכרומוסומים האבהיים והאמהיים, ע״כ הוא שהובטח להן בליבן שאך ורק הכרומוסומים פועלים היחוס

ועיקר פעולת ההרהור ועיקר ארחה של דרך ארץ להחליש האדם מכחו ולהביאו לידי תרדימה וכל הנזכר בספרים מנזקי הדבר וכו' וכו' ועיקר הדינים וההלכות שנמסרו בהדומה לבילה מוזרת ושאינה מוזרת הכל מובן מאיליו דעל לובן של המשקה הנעקר ע"י השימוש דיברו ולא על הזרעונין שבתוכו, על כן הוא הוא אשר אנו טוענים בזאת דאם גם תימצי לומר להכריע בדינו של הנולד ע"י עיברה באמבטי דבנו הוא לכל דבר, הרי זה מפני שתימצי לומר שהאבהות עוברת ומתייחסת דרך מציאות גוף הש"ז דלכן לא בעינן גם למעשיו של אב בהתעברותה של האשה, ולכשתימצי לומר כן כל שניטל מן הש"ז עיקר לובנה ואין בהוולד הזה גם בלבנוניו וגם באדמומיתו רק מהאשה שהאיש נתן רק ההיולי בלבד מאן יימא עוד דאביו הוא כלל.

**ולא** להקל חלילה באנו דמי זה בא בסודן של דברים ואולי באמת דווקא הזרעון הוא הוא שקובע עכ"פ לענין פרשת עריות, מכיון דידוע דבהורשת הכחות הצפונים בזרעון יש ונשתוו בני אותה המשפחה בתכונות שוות ודומות א"כ יש על הבא ונוצר מזרעון שפירש מפלוני קשר כל שהוא למשפחתו של אותו פלוני ואולי בקשר הזה בלבד כבר תלויה מסגרת איסור ערוה, לכן אין לנו בכל זאת אלא תוספת פקפוק וספק על ספק, דמלבד דכל דינו של נולד מעיברה באמבטי לא נפשט וכדנתבאר לעיל, הרי שבדרכים אלו החדשות הוסיפו והגדילו המבוכה עד אין שיעור.

**הויכוח** שלנו עם הרופאים להעמיד הדברים שנתבארו בחז"ל כפשוטן וכהבנתן לבני הדורות שלפנינו שכשאמרו "איש מזריע לובן" דיברו על כללות המשקה וחומריו בעלי הלבנוניות הניכרת והמיוחדת בתכונתה בלובן בילה המוזרת ושאינה מוזרת.

**האמת** לאמיתה שגם איתם, עם הרופאים, אין לנו כמעט ויכוח שאילו היו גם הם מדברים על תוכן היוחסין מצד המסגרת בה אנו מדברים מסתבר מאד שלא היו ממהרים והיו חודרים יותר בעומק המחקר או עכ"פ מניחים הדבר כמסופק וכעתיד להתברר יותר האם יש להמשקה בכללותו איזו פעולה אע"פ שלא ניכר להם עדיין, אלא מכיון שיש להם הרי

של מרקם הלזה וחלקו בכח שם אם. עוד העלה הרמב"ן, דיתכן דאמנם כן יוצא ע"י החימום והתאוה איזה זרע ממקור הביצים אך אין תפקידו של זרע זה ביצירת הולד כלום, ולא ביאר הרמב"ן תפקידו אולי לשם התעוררות פעולת גופה או לתת לה הסיפוק והחשק, ועל כל פנים לא לשום השתתפות בחומר בנין יצירת הוולד, דפשיטא להרמב"ן שעכ"פ אין היצירה מתהוה מאיזה חומר הפורש מן השחלות בשעת תשמיש, לעומת ביצי הזכר שהלובן היוצא מהן בשעת חימום התשמיש יש לו חלק בהרכבת היצירה לדעת רבותינו ועליו אמרו איש מזריע לובן וכו'.

**הבה** ונתבונן מעתה, האודם שדיברו עליו רבותינו אשה מזרעת אודם וכו' פירש לן הרמב"ן דהוא הדם המתאסף בשעת גמ"ב ברחם ונאחז בזרע הזכר, הדברים מובנים וברורים שלא על מה שקרוי בלשוננו "ביצית" דובר כאן ביחוד אלא על כלליות השכבה העוטה דפנות הרחם ומשתלבת ביצירת הולד (ומשלא נאחזה ונתקיימה ליצירה מתפרקת ויוצאת בעת הוסת), הביצית היא רק ההגה והרסן לאחוז את הדם ולכוין התאספותו והאחזותו בזרע הזכר, וא"כ גם בזרע האיש המדובר על כלליות הלובן דממנו עצמות וגידים וכו' היינו השתכללות פרקי היצירה גופא, כמו הדם שברחם, ואדרבה, זהו גופא החידוש בדעת רבותינו שאינו נראה כ"כ לעין האדם ולא היה מוסכם על היונים שיהיה חומר הלובן משתתף ביצירה גופא.

**והנה** גם לולי כל דיוקינו ברמב"ן וגם אם טעינו פה באיזה פרט עכ"פ בעיקר דברי חז"ל איך יתכן בכלל להעלות עה"ד שכוונתן כשאמרו לובן על הזרעון קאי, זרעון זה ספק גדול אם יש לו בכלל תואר "לבן", זעירותו נפלאה עד שלכאורה לא שייך בו בכלל חזותא וגם אם יתאספו כאלו אלפים לתוך כלי אולי יתוארו רק כספירייס ושקופים ולא כלבנוניים ואם יתכן שיש מקום להתווכח על גבול שם "לבן" ולייחם בכל זאת לקיבוץ הזרעונים גוון כ"ש של "לובן" אבל לא יתכן להוציא כללות הדברים מפשוטן שלא על הזרעון דיברו כשם שלא על הביצית דיברו, שכהביצית, כן הזרעון, אינן מיוצרים ולא נפרשים ע"י הרהור,

הבשרית של האשה שאיננו אלא נפעל לא יתכן עוד לכנותו גם כן בשם זרע, ובדבר זה הסכימה גם דעת אונקלוס לפרש הכתוב כהפירוש שמוכרחים לדחוק ע"פ הבנה הזו ולומר דאין הכונה כי תזריע כפשוטו שהאשה מוציאה מעצמה זרע דלפי זה הרי להאשה אין זרע אלא הפירוש כמו כגנה זרועיה תצמיח שזרע הנזרע בהגינה נקרא זרועיה של הגינה ה"נ על זרע הזכר שמקבלת במעיה אמרו אשה כי תזריע, והיינו דתרגם אונקלוס ארי תעדי כלומר שקיבלה הריון בעלמא ולא שהזריעה כלל.

**והנה** אע"פ שנראה מן הרמב"ן שיש מקום לסברא זו מצד מה שנראה כך לאדם ע"פ סברתו בלא ידיעה אמיתית ומקובלת ועד שיש מקום ללמוד ולפרש ע"ד זו את הפסוק, הרי סוף סוף פירש לן הרמב"ן דהאמת האמיתית ע"פ רבותינו איננה כן [וכמובן שאין סתירה מהפירוש ע"פ אונקלוס לדעת רבותינו ואין כאן פלוגתא, דגם ע"ד רבותינו שפיר י"ל דהפסוק לא דבר בפשוטו על זרעה של אשה]. על כן עלינו עתה ללמוד תחילת דברי הרמב"ן המתייחסים לדעת רבותינו.

**הנה** הרמב"ן לא הזכיר בדבריו ענינה של הביצית הידועה לנו בתפקידה בהריון ובפעולתה השוה ממש לזרעון של הזכר ובגדר "היולי" על תבנית היצירה הבשרית כלומר המה יחדיו נותנים בולד את המפתח לצורתו ולתכונותיו [ומ"מ הזרעון הוא המפעיל של הביצית גופא והוא לה ה"היולי"]. והנה בהיות וביצית זו פורשת מן השחלות באופן מחזורי אחת לכל וסת ווסת אין לה שייכות פרטית לשם "זרע" שמשמעותו בנושא המדובר כאן רק על מה שיוצא ובא על ידי התשמיש, ועל זה אומר הרמב"ן כי או שהאשה כלל איננה נפעלת בחימום של תאות התשמיש בכדי שתזריע מן השחלות, ותפקיד השחלות לא נתבאר בדברי הרמב"ן, ונראה שלא הוקשה לו מזה כלום מה דאינם פועלים מאומה ולמה הוא הצורך להן, כנראה היה מקובל וידוע להרמב"ן כידוע לן היום שמהן פורשת באופן מחזורי הביצית הנ"ל, ותתייחס הביצית הזו אחר שנפרשה מן השחלות בלשונו של הרמב"ן כאן לחלק בלתי נפרד מן המרקם האדמומי של הרחם וכפי שיתבאר בהמשך דברי הרמב"ן תפקידו

לידה מתגדל הולד מאמו ואוכל ממה שאמו אוכלת ושותה כדאיתא שם ל׳ ב׳, ומ״מ התכונות של גידים ועצמות בכל גידולן נחשבו מצד האב שנתן להם ראשיתן וההכרח דהיינו מפני ששוב כל הלובן המתמצה מן האם כל ט׳ ירחי לידה מגיע באופן מתאים למה שהזריע האב, הרי לנו דלא באו חז״ל לשלול שאין כח באם לתת הלובן אלא לומר דהאב הוא שנותן הלובן מעתה לכשניווכח בדידן שמתגדל לו וולד חי שלם ובריא מבלא כל לובן הלזה (שנסבור כעת שעליו דובר בגמרא) אין בזה שום תימה דהא מן האם ג״כ יכול להגיע הלובן וכמו שנתבאר דהגמ׳ קמ״ל רק דבדרך הזיווג שהטביע הבוי״ת בא הלובן מן האב.

**סבה** ונלמד דברי הרמב״ן ריש פרשת תזריע וזה לשונו: כתב רש״י כי תזריע וילדה וכו׳ לרבות ילדתו מחוי וכו׳ וכו׳. ובמשמעותו אמרו, אשה כי תזריע: אשה מזרעת תחלה יולדת זכר. ואין כוונתם שיעשה הולד מזרע האשה, כי האשה אע״פ שיש לה ביצים כביצי זכר, או שלא יעשה בהן זרע כלל או שזרע ההוא נקפא ולא עושה דבר בעובר, אבל אמרם מזרעת על דם הרחם שיתאסף בשעת גמר ביאה באם ומתאחז בזרע הזכר, כי לדעתם הוולד נוצר מדם הנקיבה ומלובן האיש ולשניהם יקראו זרע, וכך אמרו שלשה שותפין יש בו באדם איש מזריע לובן שממנו גידים ועצמות ולובן שבעין אשה מזרעת אודם שממנו עור ובשר ודם ושער ושחור שבעין, וגם דעת הרופאים בילירה כך היא. וע״ד פילוספי היוונים, כל גוף העובר מדם האשה אין בו לאיש אלא הכח הידוע בלשונם היולי שהוא נותן לורה בחומר כי אין בין בילת התרנגולת הבאה מן הזכר לנולדת מן המתפלשת בעפר שום הפרש וזו תגדל אפרוח וזו לא תזרע ולא תצמיח בהמנע ממנו החום היסודי שהוא לה היולי, וא״כ יהיה מלת תזריע כמו זרועיה תצמיח וכן אמר אונקלוס ארי תעדי, עכ״ל הרמב״ן.

**ונתחיל** ללמוד דבריו הקדושים מסופן, הרמב״ן התיחס לדעת הגויים שהבינו דחלק האיש בילירה הוא ״היולי״ בלבד כלומר כח מפעיל, וא״כ סבר הרמב״ן כיון ששם זרע בעלמא נאמר בעיקר על של האיש והשתא שנאמר שאין לו חלק בבשריות הילירה הרי חלק הילירה

אותה), גם לזאת הרי יודו הרופאים דחמרים אלו שמצויין שם במשקה הש"ז מלבד הזרעונין עצמן יש להם תכלית פעולה והשפעה חשובה על דפנות הפרוזדור וכאשר הן בטבען נספגים בדפנות כתלי בית הרחם וכנ"ל, מי יאמר א"כ ויאשר דבריהם שגם אין נכנס ממקצתן עכ"פ פנימה לרחם כלום אולי גם להם במחקריהם יימצא בעתיד שמכלל השפעתן של חומרים אלו על אות"מ יש גם השפעה על הנעשה בתוך הרחם ממש ואם אולי לא יחדרו ממש בעצמם מבעד לפתח צואר הרחם אולי ישפיעו שם בדיבוק וחילוף חמרים וכיו"ב, או אולי יש גם עוד שבילין פנימיים בבשר מלבד דרך צואר הרחם וכדמצינו בגמרא שיש גם איזה מוצא לזיבת הליחות דרך הצול המקשר בין העליה [דהיא אשכול הביצים, הקרוי להרופאים "שחלות"], לבין חלל הפרוזדור. [והרי זה כבר נודע בספריהן של הרופאים דמן השחלות אכן כן יש השפעה והספקת חומרים שונים שמשמשים בתוך הרחם להשריית התפתחות הפריית הביצית בראשיתה].

**איך** ניקום אנן ונסמוך על הרופאים בזמננו ועל סמך מה שלא מילו מחקריהם כל הצורך שהם יקבעו לנו על הזרע מהו החלק ממנו שעליו דיברה התורה בשם שאר בשרו. אדרבה, הבה ונתבונן ע"י הלימוד בדברי הראשונים ונמצא שכן הוא שלכללות משקה הש"ז כולו תפקיד בילירה. דבגמ' נדה ל"א א' אמרו דאביו מזריע הלובן שממנו עצמות וגידים וצפרנים ומח שבראשו ולובן שבעין ואמו מזרעת אודם שממנו עור ובשר ושערות ושחור שבעין וכו'. ע"כ הגמ'. והנה לכאורה יתכן דהאם יש לה כח לתת גם הלובן והאב יכול ליתן גם האודם שהרי הזרע הוא תמצית גופו ויש לו בגופו גם עור ובשר וכו' וכן להאשה יש בגופה עצמות וגידים וכו' אלא חז"ל קיבלו שבעצמות וגידים וכו' שבוולד גובר כח האיש והם נוצרים רק מצד הלובן שבזרעו ובעור ובשר וכו' גובר כח האשה שיהיו נוצרים רק מצד אודם שבזרעה, והנה באמת לכאורה לא רק יתכן לומר כן אלא ממש מוכח כן דהנה אם המשמעות כפשוטה דהגידים ועצמות נוצרין מן הלובן שבש"ז ברור הרי דהמדובר רק על ראשית הילירה ממש אבל כל ט' ירחי

באמבטי מתייחס אחר אביו ודלא ככל הפקפוקים שעוררנו בזה בפרקים הקודמים, צריכים לחוש עכ"פ דזה מיהא מפני שמציאות העיבור באמבטי יש לה מקום ואיננה מן הנמנעות, דבזה דווקא הוא שיתכן ליחשב בדינו של האב שכבר משעת יציאת הזרע הוא כמו אב לכל אשר יוולד מכח היות שכבת זרעו בחוץ, אבל משניטלה מן הזרעונים כל אפשרות להזריע אשה הו"ל הש"ז להך מילתא כמו שבטל מדינו וכעין דמצינו בגמרא תמורה דף ל"א א' דאפילו מאן דאסר ולד טריפה שרי באפרוח בילת טריפה משום דהאיסור אכילה איננו יכול לעבור מן התרנגולת לאפרוח דרך מה דלא שייך בו אכילה ה"נ נימא דענין היוחסין ואבהתא לא יכול לעבור מאב לבנו דרך מה דלא שייך בו תורת הולדה ויחוס בדרכי העולם הטבעיים. ואם תימצי לומר דכיון שכך התרגלו לבטל תחילה כח הש"ז ולהשיב כחו ע"י טלדקי הרי כאילו לא בטל כחו מעיקרא, זה בעי ראיה.

**ובלאו** הכי יש לומר ולחלק, דשלא כבעיברה באמבטי שהש"ז פועל בעצמו את החדירה לתעיה מטבע הטבוע בו לחלחל הזרעונים פנימה ואחר שכל זה אירע יש לבעליו של הש"ז איזה דמיון עכ"פ לאב בעצמא, דמחומר הפורש ממנו ומכחו ומאונו הגיע עיבורה של איתתא דא אף שלא ממעשיו ופעולתו ממש נתעברה, אבל באופן שהכניסוהו לחומר זה פנימה ע"י פעולה חיצונית ולא שימש כחו העצמי של הזרע בעצם הכניסה פנימה כלום, אין לזה שפירש הזרע ממנו תחילה שום דמיון למעשה אב וכל הרוצה לדמות זאת לעיברה באמבטי עליו הראיה.

**כל** זאת הוא כאמור אילו יהיבנא להו דאכן אין כח במשקה הסובב את הזרעונים אלא עד עת החדרתן פנימה לרחם ותו לית ליה השתתפות ביצירת הולד, אך לא מפיהן אנו חיין, וכיון שמודו גם הם דכח החמרים שבמשקה הזה נפלא מאד בהשפעתו על הזרעונים לשכלל תמונתן קודם יציאתן מגופו, כידוע דע"י פגישתן בו בכמה שלבים שבתוך השבילין של הזרע מתהפכת צורתן (של הזרעונים) בכמה אופנים עד שנהפכין לצורתן השלימה (בתמונת חץ החודר ובוקע פנימה בהביצית ומפרה

## פרק ט'

## השתנות הנידון לגריעותא בשכלול המלאכותי שבזמננו

**כעת** נוכיח בס"ד לחלק בין עיקר שאלת הדין ומהות ענין עיברה באמבטי לבין הנעשה על ידי רופאים דידן: הנה כידוע מנהג הרופאים כיום שאינם עוסקים בהפריה לפני שמשביחים הזרע בין בהזרקת זרע ובין בהפריית מבחנה ולמרות שעיקר מהות ההשבחה היא סילוק הזרעונים הפגומים והחלשים מנוזל הש"ז והשארת אלו הבריאים והחזקים בלבד, הרי אגב לצורך תיקון ושיבוח הלזה מנהגן לסלק מן הש"ז גם כל החמרים האחרים חוץ מעצם הזרעונים. שאלו הזרעונים ניתנים במשקה בעל רכיבים מלאכותיים.

**טענת** הרופאים דכל פעולת הש"ז בהריון אכן איננו רק מצד הזרעונים בלבד, לטענתם, גם ע"י זיווג בעלמא לא נכנס לתוך הרחם כלום חוץ מכמות מועטת מאד של זרעונים אלו הבריאים והחזקים ביותר מתוך אלפי אלפים הקיימין במשקה הש"ז ומשאר כל החמרים המקיפים אותם לא נכנס כלום לתוך הרחם.

**תפקידם** של שאר החמרים המהווים את משקה הש"ז (לפי הבנת הרופאים דידן) רק להזין ולחדש חיוניותם של הזרעונים עד הגיעם למקומם וכן להובילן ולהוליכן להגיעם עד עומק הפרוזדור ולפתח המקור, שהחומר הנוזלי הזה המציף אותן מזרז התקדמותם ותנועתם הלאה והלאה וכן יש לו לחומר המשקה הזה גם השפעה עקיפה על התקדמותן, בכך שדפנות כתלי פרוזדור הסופגים את תוכנו מתעוררים על ידו להתכווצויות חזקות וע"י כך נמשך ונשאב הכל היטיב היטיב.

**ולו** יהיבנא השתא לקבל כל דבריהם בזאת כאמת גמורה, ושאין לכללות המשקה שבזרע שום חלק בהריון ואינו אלא כח טפל ומוליך להעיקר שהוא הזרעון שבתוכו, סוף סוף בהעדר כל המשקה הלזה והזרעונין עומדים לעצמן מבחוץ אין כעת שום אפשרות בעולם שיחדרו פנימה לולי דרך מלאכותית מתוחכמת מאד. מעתה הרי אם גם אנו כן מקבלים וסבור שהנולד מעיברה

היתר בעולם והיה הדבר נשלל אצלם שלילה מוחלטת וכדנתבאר, ע"כ מה שנוגע לכתחילה כלומר לעשות ולהוליד כן חלילה חלילה לנו לפרוץ במצות פריה ורביה ובדרכי יחום עם ישראל שניתנו על פי דרך זיווג "כדרך כל הארץ" וכפי שברא הקב"ה את העולם וכפי שציוה האדם על כל זאת וכפי שהיה בכל דור ודור. וקידשנו הבורא יתברך, ועתיד להעיד עלינו בזאת, כמו שדרשו על הכתוב "שבטי י-ה עדות לישראל" (קידושין ע' ב').

**ב.** לגבי הא דהנולד כן דהו"ל בנו גמור, גם להרוצה לסמוך על פסק זה לקולא אי אפשר בשום אופן אלא אם מדובר על מציאות המדוייקת כפי שדיברו עליה בזמנם אבל לפי מה שיבואר להלן פרק ט' ענין הפריות הנוהגות היום אין שום סמך בעולם לדון דין בנו לקולא שאין מדברי הגדולים הנ"ל שום ראיה לנידון דידן וכדיתבאר בס"ד.

[**עוד** בעיקר ההלכה למעשה בזה, כבר נתבאר לעיל במאמר "אי אפשר להתיר" בירור דעת מרן החזו"א לאיסור ועיי"ש מכתב מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א בשם אביו בעל הקה"י ובשם החזו"א ולהלן סוף פרק ד' בקונטרס "ובכל נפשך" הובא מה שאמר מרן הגרמ"ד הלוי סאלאוויציק שליט"א דדעת אביו היתה ג"כ לאיסור].

לגמרי ונתגלגל לצד השני דממש אין שום מניעה מלהוליד כך אם כן מה שלא נעשה כן כל הדורות שהיה להם בגלוי כל רזי המסורת על כחות הבריאה נתברר כעת דהוא רק מפני שהבינו שלא בזה חלק האדם, אפילו אומות העולם הבינו כך בפשיטות וגם שמפני יתרון השמירה והצניעות שהיתה טבועה בבני אדם באמת נמנע הדבר ולא היה שום ענין לקלקל טבע האדם חלילה אבל סוף סוף התורה דיברה לכל האופנים גם למה שנתגלה כעת לפנינו שהוא מציאות היכולה בתנאים ובדורות מסויימים להיות מורגלת ממש כבמצב שלנו א״כ השתא נתברר לצד ההפוך של הספק, דאדרבה, אולי עיקר סברת החלקת מחוקק והבית שמואל דכיון שזו ג״כ הולדה הראויה מעצם טבע ההפריה ממש כהולדה דרך זיווג ומה שאיננה שכיחה לפי המציאות בימיהם זה בכלל עיכוב במנהג האדם אבל לא בעצם כח התולדה א״כ זו אולי כפרשה בפני עצמה וכנ״ל שלא יחולו עליה כל הדינים שנאמרו בתורה על הולדה דרך זיווג ובק״ו מכל זיווג שאין בו קידושין לא לו ולא לאחרים, אשר מעתה י״ל דאילו הובא להגאונים שלפנינו המציאות הנפוצה כפי שהיא כיום לא בלבד שהיו נמנעים מלדון בה אינה צד היתר בעולם דזה פשיטא, וכדהכרחנו לעיל, אבל אפשר גם כל עיקר ההכרעה בשם בנו היתה נידונית להגאונים ז״ל בספק גמור ולא היו נוקטים בו פשיטות.

**והנה** ודאי כל זה הוא רק לעיון לדידן אבל לא נוכל לטעון על מי שירצה עכ״פ לסמוך על דבר זה גופא שפסקו בו הגאונים ז״ל דהוה ליה בנו גמור דאין בנו כח לדחותו לגמרי בדברינו רק זה יש לסיים ולהדגיש עכ״פ שני דברים. א. דלא דובר על לעשות ולהוליד כן לכתחילה דמלבד מה שהדברי מלכיאל סיים לאסור ועמד על דעתו זו בתוקף כנזכר לעיל והמהרש״ם סייג התירו בכמה סייגים חמורים מאד שודאי חלילה לעוות הדין ולסמוך על דבריו מבלי לקיים כל סייגיו החמורים שסייג, מלבד כל זאת, כיון דהדברי מלכיאל החמיר והמהרש״ם לא עמד על התירו עד שיצטרפו עמו והרי לא מצאנו בפירוש שנצטרפו ונגמר ההיתר על ידו א״כ מנא לן ליכנס ולהתיר וסתמו באיסורו קאי, במציאות שלפנינו פשוט מתוך דבריהם דלא היה להם בזה שום צד

נטפל לדינו של כל המוליד בעלמא, שהרי איש ואשה כשרים הם וראויין להוליד זה מזה, ואע"פ שהולידו כעת בדרך משונה יקבע הדין על פי כללות דרך הולדה בעלמא ויחשב בנו גמור. אם כן אדרבה כל זה דווקא מפני שאין כ"כ דרך שתתעבר אשה כך ובדבר היוצא מגדר הרגיל שפיר אפשר לדון ולהכליל דינו בגדרים הרגילים וכידוע מהראשונים בכמה מקומות ומפורסם בשם דרשות הר"ן דהתורה על הרוב תדבר והמיעוט שאירע במקרה מיוחד נקבע דינו לפי הרוב. (וכיון שלעולם עיקר ההולדה מאיש הוא הוצאת הזרע ולא פתיחת רחם האשה וכדנתבאר בפרק ד' הרי יש טעם לומר כן).

**מעתה** לפי זה אם נדון את אפשרות קליטת זרע שילא לבטלה שיחזור ויקלט במעי אשה כאפשרות סבורה וברורה ומתוקנת בדרך העולם כרגיל וכמצוי לעינינו ובמעשים שבכל יום א"כ נדון עליו כבר כפרשה בפני עצמה ויבעי לן קרא להוציא דינו מכלל דין מי שאין לו עליו ולא על אחרים קידושין, דהולדה הקבועה ביסודה מצלא זיווג כלל אין בה עסק עם שייכות קידושין והנולד כן לא ראוי לו כלל ועיקר המעלה של למשפחותם לבית אבותם וכדנתבאר בס"ד סברא זו לעיל פרק ז' אות ט'.

**אשר** על כן י"ל דהבני אהובה שנו"ג בחריפות גדולה לדחות טענת המל"מ נראה מדבריו שהיה זה וויכוח גדול בין החכמים אם הוא במוסכם מציאות זו שיתכן בכלל הא דעיברה באמבטי וכדבן זומא או דגמרא בכ"ד לית לן לדבן זומא, וא"כ היה אז נידון עיברה באמבטי תלוי אצל הפוסקים באופן הראשון שביארנו כעת בספק, וכפי שהסברנו דעתו של המל"מ, דאי נימא דקיי"ל כבן זומא יותר שפיר לן לומר דהוי ליה בנו, ומובן מאד א"כ דכשהגיעה השאלה להגאונים שבדור הקודם באופן שונה ממה שנתבאר במל"מ דהיינו שיכולים הרופאים לעשות כזאת להדיא בדרך מבוקרת תחת יד האדם ממילא נפסט יותר צד הסברא לומר דהוא בנו, דנסתלקה כל הסיבה העיקרית לבטל מיניה שם מוליד דהא חזינן שהוצאת זרע לחוד אפי' שלא ברחם האשה מילתא היא להועיל בסוף ולהביא להולדה.

**אבל** משנתהפך בדורנו כל הענין

באמבטי הו"ל בנו, שהרי יתכן ונקטינן דליתא כלל וכלל להך מילתא דעיברה באמבטי, הנה לפו"ר דברים תמוהים הם דכמעשה נסים עכ"פ למה זה שלא יארע כן אי פעם, סוף סוף זרע יש כאן, ונכנס לרחם, ואיך יתכן לומר שנמנע הוא בהחלט גמור עד שאין שום מקום לדון בדינו אם יוולד כן אי בנו הוה אי לא. ואע"פ שאנו כתבנו לעיל דאם כן דלא שכיח כלל הרי גם אם יארע לא נדע ממי הוא, כיון דלעולם לא נתלה במאן דהוא, ואפי' זרקו זרעו במעיה, דהא לא עבידא להתעבר מכך, וא"כ אין כבר נפק"מ לידע אי בנו הוה אי לא, מ"מ המל"מ דלא אתא כלל מכח טענה זו אלא משום דאי ליתא לבן זומא א"כ לא שייך כלל עיברה באמבטי, וזה צ"ע למה לא נצטרך לדון עכ"פ באם כן יארע זאת אפילו בדרך מקרה רחוק מאד, על כן מסתברא לפרש כוונת דברי המל"מ כך, דמאחר שאנו נחליט דלא נקוט לן הא דבן זומא, ולעולם לא תלינן ולא חיישינן להך מילתא דעיברה באמבטי ממילא לא שייך שוב שום סברא דאם סוף סוף יקרה כן דיהא הדין דהוה ליה בנו, דהא משיצאה שכבת זרע לחוץ אינה עומדת בשום אופן שהוא ליקלט במעי איזו אשה בעולם ואם דרך נס אירע כן ודאי שאין עוד שייכות לבעל הוצאת הזרע דמעיקרא עם הקליטה שאירע לבסוף. ודווקא אי הוה נקטינן כדבן זומא דדבר שבטבע העולם הוא כדחייש לה בן זומא ותלי בה עובדא, הרי שפיר חל על בעל השכבת זרע זהירות לשמור אחר שיצא ממנו זרע לבטלה שלא תתעבר ממנו אשה חלילה וגם שייך ממילא לומר שאם כן יקלט במעי אשה ותתעבר בו עליו ליזהר ולנהוג בהוולד כל דיני מוליד בעלמא.

**כך** נראה ללמוד בסברתו דהמל"מ והתיחסותו לספק זה של החלקת מחוקק. אמנם החלקת מחוקק גופא שנסתפק אי הוה בנו לא נתגלה לן בטעמו לומר דדווקא כך הוא שורש סברת ספיקו אשר כל כמה דהוי יותר דבר שיכול ליקרות יותר יש לומר דבזה שיצא ממנו הזרע חשיב כבר בשם מוליד, אדרבה, אפשר לפרש היש להסתפק באופן הפוך, ולומר דעיקר מטבע של הולדה לא שייכא כלל ע"י הוצאת זרע לבטלה, אלא דבכל זאת יש להסתפק שמא יהא דין הולדה זו

**ובמהרש"ם** ג"כ ניכר מאד שחשש מאד מאד מן ההיתר וסיימו על כן בארבע הגבלות חמורות מאד ועוד הגבלה שבנתינת טעם, דהיינו א. שעברו עשר שנים. ב. שבלא זה יבאו לגירושין. ג. שיכנס בדבר ת"ח שיהיו כל הפרטים ידועים לו בחקירה ודרישה היטב. ד. שיסכימו עימו עוד שני פוסקים, ועוד אחת, והיא העיקר. ה. שכל ההיתר מפני הא ד"שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים" דכדי להשכין שלום בין איש לאשתו מותר לעבור על כעין איסור ממש.

**ואם** לדאבונינו הפך הדבר למנהג מפורסם וידוע והמעשה הזה הוא במסלול קבוע ומוגדר, מעתה לבא ולפרסם שיש בזה היתר זה היפוך הגמור של דברי המהרש"ם.

**ויעוי'** דהמהרש"ם במפתחות שם בסי' רס"ח האריך דרך אגב בשאלה אחרת הנוגעת לעניני איסור הוז"ל ובתוך הדברים כתב שם דההיתר ד"שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים" אינו שייך כלל וכלל על הנהגה קבועה, והרי להדיא בדבריו כמו שכתבנו.

**אמנם** זה יש כן ללמוד מדברי הגאונים ז"ל דהא עיקר דבריהם שנחתו בזה לאיזה צידוד של היתר כל שהוא, המעיין בדבריהם יראה בפשיטות דלא עלתה על דעתם כל זאת לולי דקים להו דהנולד כן הו"ל בנו וקיים בו פריה ורביה. וא"כ זה עכ"פ יש ללמוד מדבריהם בכל מה שנתלבטנו בהכרעת דין הוולד אם בנו הוא אם לאו והרי לנו דעת הגדולים הנ"ל דודאי דהוא בנו. והנה כבר הארכנו בכל הטענות שמתנגדות לכך שיהא לו דין בנו וגם בהצדדים לייסב שבכל זאת ייחשב כך לבנו.

**ועתה** רצוננו להוסיף בזה איזה הארה בס"ד, ובעקבות דברי הגדולים הנ"ל, דהנושא כיון שלא נתפרש כלל בגמ' וראשונים ואין לנו בו אלא חקירת הפוסקים הרי אפשר לדונו בכמה צדדים אפילו הפוכים זה מזה ואין בהכרח להשוות סברת הפוסקים שדנו בזה שבאותו אופן ודרך נתכוונו בכל עיקר הספק. דהנה, המל"מ שהובא לעיל פרק ב' שרצה לומר כיון דיתכן דבן זומא יחידאה הוא משום הכי אינו מציין להלכה כל עיקר הספק של החלקת מחוקק ופשיטותו של הבית שמואל אי עיברה

דיברו הגאונים ז"ל על מציאות נפוצה ומורגלת כשלנו שלדאבוננו ליבם של רופאים שבזמננו גס מאד ומורגלים לטפל בזרע של עשרות ומאות בני אדם והנותן להם לטפל בזרעו מוסר זאת לידיהם מתוך ידיעת דרכיהם אלו הנלוזות והחלופות כידוע שרגילין גם מפנויים לפנויות ואף מאשת איש לאיש זר וכל צורת ומסלול הטיפול המקובלת דרך שימור או הקפאת הש"ז הוא סניף מדרכי ה"בנק" הידוע אשר עשו לזאת בכדי לסווג אלפי "מנות" ש"ז לפי סוגים שונים עד שנתבזה כל הענין אצלם פחות מעסק הנרצה עם בעלי חיים ופשיטא שירדה התעסקות מאד מאד מכל מעלת הוריית וולד ע"י זיווג כדרכי בני אדם ולא היו הגאונים נזקקים לזאת כשם שלא נזקקו להתיר בימי טומאה דלא כל מה שאין עליו איסור דאורייתא או דרבנן הוא כבר נכנס לגדר שאלה ישנם דברים מאוסים כל כך שלא נותנים אפי' לשאול אותם.

**וכך** שמענו ממרן הגר"ש אויערבך שליט"א דקים ליה שלא נזקקו הגדולים הנ"ל לשאלות אלו רק בתורת עיגון ממש וגם בזה לא היו הגדולים הנ"ל נזקקים כלל וכלל למציאות ההפריות המקובלת אצלנו היום והיה זה להם בתכלית הפסול והגנות מלדבר מזה כלל וכלל אפילו במקום עיגון. ואילו היו יודעים להיכן יגיעו הדברים הרי כבר בזמנם לא היו נזקקים לזאת. כל זה שמענו ממרן הגר"ש שליט"א.

**ובאמת**, שמתוך דבריהם ז"ל גופא אפשר למצא זאת בברירות גמורה דעל מציאות כשלנו לא היו נכנסים לדון בשום צד היתר, דהא הדברי מלכיאל באמת נשאר לאיסור מכמה טעמים של חששות עירוב והחלפה, ובהדי כבשי רחמנא למה לך, וכשדחקו בו להתיר סיים בהחלטיות שאין דעתו להתיר וכתב ברמז דבדבר זה אתה נותן יד לפושעים

הרי אע"פ שהמציאות עוד היתה גדורה מלפרוץ מדרכים אלו לרוב מ"מ חשש לפירצה שמעצם האפשרות היתר של דבר זה, כ"ש אילו היתה המציאות עצמה פרוצה כל כך לא היה נכנס כלל לדון בכלל בנתינת יד לדרכים כאלו.

**והנה** אמנם בן הנדה גרע מכל א' מט' מדות דפגם גדול יש בו וכדליין בביהגר"א אהע"ז סי' ד' סעי' י"ג למסכת כלה (פ"ב) דמשמע שם דפסולו כממזר וכן הוא לשון השו"ע שם דהבא מן הנדה אע"פ שהוא פגום אינו ממזר משמע שפגמו כמעט כממזרות ויותר משאר מט' מדות דכולן ענין של סברא וכאן יש הרי דמיון לממזרות דהא חייבי כריתות הוא ממש אבל גם באופן שלא היה ביאת איסור נדה רק שמתעברת בזמן שטומאת נדתה עליה הרי אינו פגם של איסור רק של חסרון הכנה הראויה לקדושת וטהרת ישראל והא גם הנולד מט' מדות פגום מאד, כדאיתא בר"מ דעל הוולד אתא קרא דוברותי מכם המורדים והפושעים בי וגו', ואיך לא נחוש להולדה כזו שיש בה פגם כמו הפגם דט' מדות.

**והנה** המעיין יתמה עלינו הלא משאלת השואלים את הרבנו פרק כבר ראינו דלהולדה כזו בימי טומאה חששו ולהולדה כזו בימי טהרה לא עלה על דעתם לפום ריהטא לחוש דא"כ הו"ל לשאול דיזהרו גם בימי טהרה מן הסדין, ושאלה זו אחר ההתבוננות טעות גמורה היא, דמה היא מידת הזהירות הנדרשת מאשה שלא תתעבר מבעלה אלא כדרך אישות דהיינו בשעת זיווגו עימה, וכי שמירה מסדין נדרשת ממנה, הלא אך שמירת המידות והתכונות כפי שבראה הבורא בצניעות ובמחשבה ברה בכדי שלא יפתח רחמה לקלוט שלא בשעת זיווג בעלה עימה דאם באת לחוש לקלקול תכונתה זו הרי גם אם כבר תיזהר מסדין לא יועיל לה כלל דבשעת זיווג גופא מקולקלת היא ממילא בתכונתה הזרה ובמחשבותיה המקולקלות עד שגם אם ע"י זיווג בעלה לא יהא ההריון בתיקון הנרצה דהא לא מכח בעלה נפתח רחמה להוליד, וכדביארנו זאת היטב בפרק ב' בס"ד, לכן לא שאלו אלא על ימי טומאה דזה בכחה למנוע דאפי' יתקלקלו מידותיה לא יהא שם פגם נדות עכ"פ.

**והנה** זה ברור בהחלט גמור עכ"פ לכל המעיין בדברי הגדולים הנ"ל דלא

---

מוטל אך ורק תפילה ותפילה. ב. נשאל מרן שליט"א אם יש חובת השתדלות להחשוך בנים לנסות בטיפול שעיקרו התערבות הורמונלית במערכת הביוץ של האשה בין ע"י כדורים ובין ע"י זריקות ואמר דאין ספק שאין שום חיוב, ובאמת אדרבא, כל מה שמותר בכלל לעסוק בכך רק מפני שכבר נהגו. עכת"ד מרן שליט"א.

## פרק ח'

## בירור דעתם והשקפתם של גדולי המשיבים בדור העבר שנשאלו על האפשרות להזדקק לדרכים מלאכותיות

**הנה** בגמ' ופוסקים שהבאנו עד פה כשהזכירו ענין זה דעיבור מבלא זיווג היה זה רק על בדיעבד, א. להתרחק משיקרה כן ב. אם לחוש שקרה כך ואם אכן קרה כך מה דינו של וולד. אבל להעמיד אפשרות כזו כלל מעשי מאיזה סיבה בעולם לא מצאנו לו זכר בגמ' ופוסקים הקדמונים. רק מלפני כמאה שנה באו בשאלה כזו לפני הגדולים ומצאנו הדברי מלכיאל ח"ד סי' ק"ז ק"ח והמהרש"ם ח"ג סי' רס"ח שדיברו בזה בשני אופנים א. אשה שנמנע ממנה הריון בימי טהרה ויתכן לה בימי טומאה אם להביא ע"י הרופא זרע בעלה במעיה בימי טומאה. ב. אשה שנמנע ממנה הריון ע"י דרך זיווג וחושבים הרופאים שע"י הבאת הזרע ע"י הרופא בתוך מעיה בעומק תתעבר שפיר.

**והנה** אנו רואים שהגדולים ז"ל נשתוו בדבר לחוש מאד לפגם ימי טומאה ולא רצו להתיר בה ואילו בימי טהרה קיבלו את השאלה ודנו בה אף שממסקנתם אין שום היתר, וכדיתבאר, אמנם עלינו לברר עצם השקפת הגדולים הנ"ל על השאלה ובאיזה סברא ובאיזו מסגרת דנו עליה, דהנה למה זה חששו כל כך לבן הנדה אפי' שלא דרך איסור נדה ולא חשו לעצם חסרון חיבת אישות, דוכי עדיף הך הריון מבני שכורה ושינה וכדומה, שכאן לא היה הרי כלל צד דעת של זיווג וגרע משכרות ושינה, [וכן כתב לנו מרן הגר"ח קנייבסקי דצורה זו גרועה מט' מידות]*.

* ומקום יש פה לציין עוד דברים נחוצים אשר שמענו ממרן הגר"ח בענין שאנו עוסקין: א. בנוגע למה שהאירו לן דברי רבן של ישראל מרן בעל החפץ חיים ממה שלא הזכיר לא בחיבורו "שם עולם" ולא בשום מקום ענין רופאים ורפואות להמתענים ומתלבטים בצער הנורא של חישוך בנים, עיין בזה באריכות להלן בהערה שבפרק ד' מקונטרס בכל נפשך (עמוד קפד-קפה) והצענו לפני מרן שליט"א אולי טעמו של החפץ חיים היה מפני דרכיהם המגונות של הרופאים בהתערבות בדרכי הבורא עם עסק המפוקפק הלזה של הזרעה מלאכותית וכל כיוצ"ב אשר בכל זה הוחל כבר בדורו של החפץ חיים כמבואר בתשובות דברי מלכיאל ותשובות מהרש"ם משנות התר"ס, ואמר מרן שליט"א דבעצם הדבר יכול להיות כן אך דאין צריך להגיע לזאת משום דבאמת אין שום קושיא ולא היה מקום להחפץ חיים להזכיר כלל רופאים ורפואות בענין הזה דענין זה של פקידה הוא כפשוטו ביד ה' ממש ועל האדם

חמשה ראיות א׳ ב׳ ג׳ ד׳ ה׳ וכן ראיות ח׳ ט׳ י׳ דלעיל אין להם ענין עם עובדא דהתשב״ץ המובא לעיל פרק ד׳ דאירעה שם הולדה ממעשה חידודין בלא הערא׳ה ונקט התשב״ץ לדינא דמתיחס הולד הזה אחר אביו, דשפיר י״ל דכי האי גוונא שהיתה האשה מוכנת ע״י התייחמה אליו לקליטת הזרע ושאיבתו פנימה והרי הוא פועל בהולדתה ג״כ, בכך שמזמין בשעה זו את זרעו לפי רחמה שפיר נחשב מוליד כדבעלמא, גם יש לו יחוס להאשה מצד זה שפועל בה דבר זה שעושה אותה שתלד, גם סברא אלימתא דהוא הנעשה אחראי על זאת וממילא שפיר ניחא דהיא מולדת לו וליחוסו, ושייך גם לקרוא על כל זאת שם משפחה וקביעות דירה ולחלק בדינם אם ראויין הם לקביעות זאת דהיינו דינא דיש לה עליו קידושין. אבל ראיות ו׳ ז׳ הנ״ל מהא דמצינו דדין היחוס תלוי באיסורי והיתירי ביאה, לכאורה גם על התשב״ץ קשיא דהא גם בעובדא דהתשב״ץ לא היה שם זיווג שיש בו גדר איסור והיתר דעריות ובהכרח לומר דאע״פ שיסוד פגם היחוס תלוי באיסור והיתר מ״מ הדין נקבע גם במקום שאין שייכות לאיסור והיתר ביאה וא״כ אזדא הראיה גם לגבי עיברה באמבטי וצ״ע. ואולי יש לומר דאע״פ דהעונשין ניתנו על בעילה גמורה וכמטבע הראוי שלה כלומר לא בפחות מהערא׳ה אבל הטלת זרע בלבד ע״י מעשה חידודין לא נתרבה לאיסורי ביאה, אבל כללות שם אשה האסורה והמותרת לו שפיר שייך גם בהטלת זרע כזו ע״י מעשה חידודין, [ובפרשת עריות, כמעשה ארץ מצרים לא תעשון פירשו חז״ל דכולל נשים המסוללות זו בזו ופירש״י דהיינו מטילות ש״ז שקיבלו מבעליהן ובכל זה אין גדר הערא׳ה רק נשיקה ומ״מ נכלל בכלל כללות ענין עריות א״כ י״ל דבכי האי גוונא באיש ואשה האסורה לו שייך עכ״פ גדר כל מקום שיש עבירה בכדי שיהא הולד הולך אחר הפגום], וצריך עוד עיון בזה.

מיוחס אחריך היינו דלשום דבר אינו בנו וה"נ י"ל בהא דעל בן בתך קפיד קרא משום דהוא נמי אינו מיוחס כלל וכלל אחר אביו הנכרי ואינו קרוי אלא בנך בלבד וכנ"ל, דבאמת שוין הן, רק לולי הקרא הייתי אומר דשוין ביחס של נכריות בלבד, וקמ"ל דשוין ביחס אם בלבד, והתוס' מיאנו בפירוש זה דהא אין דבר זה מפורש בלשון רבינא דאתא לומר דבר זה דהך נולד מן הנכרי לגמרי אינו בנו של נכרי, ורק בנך בלבד. ועכ"פ גם לפי' תוס' כן הוא באמת דאחר שאמר רבינא דמיוחס אחר אמו הישראלית פשוט לגמרא דכבר אינו מיוחס כלל וכלל אחר הנכרי דהא נכלל הוא בכללא דאין לו קידושין לא עליה ולא על אחרות].

**והנה,** עד כאן דיברנו מצד הכלל דכל מקום שאין לו עליו ולא על אחרים קידושין הולד כמותה ונתבאר דהוא דבין אם מצד האשה לא שייך בה ענין קידושין ובין אם מצד האיש לא שייכו ביה קידושי לעלמא בכל אחד משני אופנים אלו אין בולד זה תורת יוחסין של אב ואין דינו אלא לאמו בלבד, אשר מזה רצינו לדייק דהולדה מבלא זיווג ודאי י"ל דאין בה יוחסין של אב, ועתה נוסיף, דגם מצד גוף הדין דאין אב למצרי דלרש"י והרמב"ן הוא סברא בדאורייתא, דמהניא סברא זו להפקיע עכ"פ שייכות הפרטית לאב פלוני, ולכל הפחות כשגם האם נכרית, הרי גם סברא זו דאין אב למצרי מיוסדת על דרכי הזיווג דדווקא בהם ניתנה הבדלת ישראל בקדושת איסורי עריות וקדושת חופה וקידושין, דבהן נתייסד גם גדר רוב בעילות אחר הבעל, ובזאת הוא דנתייחדו ישראל מן האומות ונדחו הגויים להפקיר זרעם, אבל זרע שבצנצנת נעדרת שמירתו המיוחדת מקדושת חזקת כשרות דישראל, דלא על שמירת הצנצנת נתקדשו ישראל והוי ליה ממש כאפקרינהו לזרעיה דעכו"ם ח"ו.

**סוף** דבר, ודאי קשה לומר דסברא הפשוטה להחלקת מחוקק ולבית שמואל היתה דהוי בנו, דמשקל כל טענות דלעיל שלכה"פ הוא ספק עצום ואולי אף פשטות הדברים שאינו בנו, לכן נראה דאין ללמוד שכוונת הב"ש היתה לפשוט את הספק מכל וכל אלא יתכן ומסתבר מאד דכוונתו רק להביא ראיה ולצדד כך, אבל לעולם מידי ספיקא לא נפקא. [והנה

ס"ח: הלימוד הוא מדלא קפיד קרא על הסרת הבן מעבודת ה'], אבל מה שלמד עוד רבינא אחר כך דבן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי שפיר בנך, הרי זה לכאורה רק בהא דעכ"פ קפיד קרא על הסרתו וש"מ לכל הפחות דאינו מופקע מיחס אמו לגמרי ולא אמרינן הלך אחר הזכר לגמרי שאינו כלל ישראל, אבל מנא לן עד כדי כך להכליל דינו בדין ישראל הבא על הנכרית ולומר דגם הוא אין לו שום יחס אב כלל וכלל, הא נימא דאע"פ שמיוחס אחר אמו מ"מ לא פקע ממנו גם שארות אביו וככל בן בעלמא שיש לו יחס אב ויחס אם, ויש לומר בהכרח, דבאמת מסברא יש להשוות נכרי הבא על בת ישראל עם ישראל הבא על הנכרית דאי משום שאין לה קידושין לא עליו ולא על אחרים דין הוא שיהא הולד אחר האם ה"ה באיש שאין לו קידושין לא עליה ולא על אחרות שהולד אזיל בתר אם, אמנם ס"ד דרבינא דאין לה קידושין אינו סברא לילך אחר אם אלא לילך אחר הצד שאין בו קידושין דלעולם הוא מתיחס אחר הנכרי לגמרי ואמנם הוה אמינא כן בין אם הנכרי הוא האב או האם, ולזה אתא רבינא למילף דאין הדבר כן, ודייק לקרא דבן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך וא"כ דעכ"פ מיוחס הוא אחר אמו, וש"מ דהמיעוט בדאין קידושין תופסין לצד האם בלבד הוא שתופס בו, ואמנם שאין חילוק בין אם האם לא תפסי בה קידושי או האב כל דיש צד שאין תפיסת קידושין אין הולד הולך אלא אחר האם. [ובהכי ניחא לתרץ פירוש רש"י שם ס"ח: מקושיית תוס', דפירש"י בילפותא דרשב"י דבנך הבא מן העובדת כוכבים אינו קרוי בנך מדקפיד קרא אהסרת הנכרי את בנך כלומר בן בתך שהיא אשתו של הנכרי, ולא קפיד קרא להיפך על הסרת הנכרית את בנו של בנך הנולד לו מאשתו זו הנכרית ש"מ דבן בנך זה שהוא מן הנכרית אינו בנך כלל ולא קפיד קרא על הסרתו, והקשו תוס' דאם כן הרי מבואר בעלם דרשא זו דרשב"י גם עיקר דינו של רבינא, דהא בבן בתך מן הנכרי קפיד קרא על הסרתו וזה משום דבנך הוא, ומה אתא א"כ רבינא עוד לחדש, ולהנ"ל יש לתרץ פירוש רש"י, דרבינא בא לחדש זה דמאחר דבבן בנך מן העובדת כוכבים לא קפיד קרא ש"מ דאינו כלל

בנך הבא מישראלית קרוי בנך ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך אלא בנה, ושמע מינה מהילפותא הזו) בן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך, ומשמע, דסלקא דעתא לומר הלך אחר הזכר או הלך אחר הפגום וע"כ יהיה בן של עכו"ם הבא על בת ישראל נכרי גמור כאביו, וקמ"ל רבינא מהך קרא דהולד ישראל וקרוי בנך, כלומר דמתייחס אחר האם. ואי נימא דסברא דאין אב למצרי מהניא פה, למה איצטריך לרבינא לאתויי לה מקרא, ובהכרח גם להשיטות דאין אב למצרי היא סברא בדאורייתא דלא מהניא הך סברא לאשויי להך שנולד מעכו"ם הבא על בת ישראל שיהא מיוחס לגמרי אחר אמו ויהא דינו כישראל, ואו דנימא דלא שייכא כלל הך סברא דאין אב למצרי אלא כשגם האם היתה נכרית עכ"פ בשעת הריונה, או דנימא דלא מהניא הך סברא דאין אב למצרי אלא להפקיע תורת עריות מהך נכרי המסויים גופא וממשפחתו דאין לו יחס פרטי של אב לתולדותיו אבל בכללות היחס לדון הנולד כדין נכריותו של אביו הנכרי לזה לא מהני כלל הך דאין אב למצרי, ואיך שיהיה נצטרך עכ"פ לומר דיש כאן סברא ודין מיוחד בהא דעכו"ם הבא על בת ישראל דהולד כמותה ולא משום דאין אב למצרי, והיינו כדמבואר בבית שמואל ובלשון הרמב"ם דדין אחד הוא מה דנכרי הבא על ב"י וישראל הבא על הנכרית דאין חוששין לאב והולד הולך לגמרי אחר האם..

**ואמנם** יל"ע, בשלמא למאי דמסיק הגמ' בקידושין ס"ח: לרבנן דרשב"י ילפינן לעיקר דינא דישראל הבא על נכרית מקרא דכי תהיינה וילדו לו, א"כ שפיר נכלל בהך ילפותא גם לימוד על עכו"ם הבא על בת ישראל וכדברי הבית שמואל דחדא דינא הוא משום דלא קרינן כי תהיינה, אבל לפי הברייתא דר' שמעון בר יוחאי, דולד נכרית ילפינן מכי יסיר, א"כ בשלמא ישראל הבא על העכו"ם שפיר מוכח התם מן הדרשא דאין הבן מיוחס כלל וכלל אחר אביו, מדלא קפיד קרא על הסרתו הרי שאינו קרוי כלל וכלל בנך בשום צד, דאם היה מיוחס אחר צד יהדות היה לו גם חומרא של חיוב מצות והיתה קפידא על הסרתו מן המצות. [ובין לפירוש רש"י שם ובין לפירוש ראשון של רבנו תם שם בקידושין

לעלמא ידעינן מסברא דאותו דבר גם באיש שאין בו קידושין לעלמא דגם כן אין בזיווג כי האי שום יחס אלא לאם בלבד, והרי לנו אם כן ג"כ ראיה לדברינו דסברא יסודית ופשוטה שכל קישורו של האב לתולדותיו רק דרך יחוסו לאשתו אשר היא באמת היולדת את הולד והאב שייך ללידה זו רק על ידי שמזיווגו עימה עשה אותה מולדת ע"כ נחשב גם כן מוליד, ולפיכך אם רק אחד מהם או האב או האם אין לו ענין שייכות קביעות גמורה של זיווג לא יתקיים בתולדותם ענין אבהות כלל וכלל.

**ומעתה** כמה רחוק לומר דע"י זריקת ש"ז במעי אשה ייקרא עליהן כי תהיינה וילדו לו שיהא הולד נכלל בחידוש זה של הלך אחר הזכר ויהא מתייחס להאב דהסברא הפשוטה דכיון דלא נזדווג עמה אין שום משמעות בכך שיש לו עליה אפשרות לקידושין ואדרבה גרע הרבה יותר ממי שנזדווג עם אשה שאין להם קידושין זע"ז. והנה, באמת לא רק לשיטת הרמב"ם, גם לשי' רש"י והרמב"ן דסברא דאין אב לנכרי הוא סברא בדאורייתא מ"מ בדין עכו"ם הבא על בת ישראל בהכרח בעינן להלכה דכל מי שאין לו קידושין לא עליה ולא על אחרים וכדהבאנו גם שכך סתם בדבריו הבית שמואל, חדא, דהא מיהא לפי הסלקא דעתא של רבא דהא דאין אב למצרי משום דשטופי בזימה נינהו ולא ידעינן אבוה מאן הוא, הרי לכאורה לא שייך זאת אלא כשהאמא ג"כ נכרית, אבל עכו"ם הבא על בת ישראל דהאמא נשמרת בקדושת ישראל ודאי כן ידוע אבוה דהאי ולד מאן הוא, וא"כ להך סלקא דעתא דרבא ודאי הדין דעכו"ם הבא על בת ישראל הולד כמותה היינו מהך סברא דכיון דאין לאביו קידושין לא עליה ולא על אחרים הולד כמותה. אמנם באמת גם למסקנא, דהטעם דאין אב למצרי משום דרחמנא אפקריה לזרעיה, ומהא דזרמת סוסים זרמתם, מ"מ צריך לומר בהא דעכו"ם הבא על בת ישראל אין הולד מתיחס אחריו, דאינו מהך דינא, אלא משום דאין לו קידושין לא עליה ולא על אחרים, דהא איתא שם ביבמות דף כ"ג עמ' א' ובקידושין דף ס"ח עמ' ב' אמר רבינא שמע מינה (מהך ילפותא דר' שמעון בר יוחאי דיליף מקרא דכי יסיר את בנך מאחרי,

דמשום הטעם דזרמת סוסים זרמתם יובן שפיר מה שהתירום, ולא יבואו לומר באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, אבל עיקר התירו דגר מדאורייתא בין גר שנתגייר ובין מי שהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה משמע מהרמב"ם דאין צריך כלל להך ילפותא דאין אב לנכרי. ובפשטות צריך לומר אם כן בדעת הרמב"ם דהוא משום כללא דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי ויסבור הרמב"ם דאמרינן להך כללא גם בהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה, ודלא כרש"י.

**והנה,** גבי עכו"ם הבא על בת ישראל איתא בגמ' יבמות כ"ג. אמר רבינא בן בתך הבא מן העו"כ קרוי בנך. והדין הוא בין לענין לעריות בין לענין ירושה דאינו מתייחס כלל אחר העכו"ם, וכלשון הר"מ פט"ו מהל' איסורי ביאה הל' ד' "וזה הכלל בן הבא מן העבד או מן הגוי או מן השפחה או מן הגויה הרי הוא כאמו ואין משגיחין על האב", ונצטרך לומר לכאורה בשיטת הרמב"ם, דאין זה מדין דאין אב למצרי, דדין אין אב למצרי להרמב"ם הוא סברא בדרבנן בעלמא, אלא הדין הוא כדין של ישראל הבא על שפחה ונכרית, דכיון שאין להן כלל קידושין זה עם זה דין הוא דהולד הולך לגמרי אחרי אמו, ואין משגיחין על האב, ה"נ ממש עכו"ם הבא על בת ישראל כיון דאין להם קידושין דינא הוא דהולד הולך לגמרי אחר אמו ואין משגיחין על האב. וכ"כ בבית שמואל סי' ד' ס"ק ל' בהא דעכו"ם הבא על בת ישראל בין פנויה בין אשת איש הולד כשר, כתב הב"ש וז"ל: דקיי"ל כל מקום שאין קידושין ולא קרינן כי תהיינה לא קרינן וילדו לו - ש"ס פרק האומר: עכ"ל הב"ש. הרי כמו שכתבנו, דעכו"ם הבא על בת ישראל דהולד אינו מיותס אחריו הוא מיסוד אותו הדין הנלמד בישראל הבא על הנכרית, ומקרא דכי תהייגו וילדו לו, דכל דאין לה עליו ולא על אחרים קידושין הולד הולך אחר האשה, ומאותו טעם ממש גם עכו"ם הבא על בת ישראל דאין לו עליה ולא על אחרים קידושין הולד הולך אחר האם לגמרי. ונמצא לפי זה, דכללא דכל דליכא תפיסת קידושין לא עליו ולא על אחרים הולד כמותה, אע"פ דמייתינן לה מקרא, באמת הוא גילוי על הסברא, דהא בתר דילפינן לה על אשה שאין בה קידושין

ידעינן אבוה מאן הוא, ומוכיח הגמ', מהא דשני אחים תאומים שנתגיירה אמם בעודה מעוברת דמטיפה אחת הוו ומ"מ מותרים זה באשתו של זה דההיתר הוא משום דרחמנא אפקריה לזרעיה דנכרי מדכתיב "וזרמת סוסים זרמתם", ורש"י שם מפרש דהיתר דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי לא שייך בנתגיירה מעוברת ומפני דהוולדות לא נתגיירו בעצמן לא חשיבי כקטן שנולד להיות מנותקין בזה מאביהם ולכן מדאורייתא בעינן להא דאין אב לנכרי. ויעוי' בחי' הרמב"ן שם דגם כן נוקט דהגמרא מבררת הסברא של היתר גר בקרובות אביו מעיקר דינא דאורייתא, והרמב"ן מוסיף לבאר דהא דאין אב לנכרי הוא בעצם גם יסוד הדין המבואר בסנהדרין נ"ח ע"א וע"ב דבנכריותו גופא מותר הוא ג"כ באחותו מן האב ובאחות אביו מן האב, כלומר דאפילו למאן דאסר לנכרי באחותו וכן למאן דאסר באחות אביו, הוא דווקא באחותו מן האם ואחות אביו מן האם. ומבאר הרמב"ן דהיינו נמי מטעמא דאין אב למצרי, שסובר הרמב"ן דהוא סברא גם במצרי גופא כשהוא עדיין נכרי [ולא רק משנתגייר כשנידון כבר בקדושת יחוס של ישראל], ומבאר הרמב"ן עפי"ז גם הא דנכרי מותר בבתו כדאיתא סנהדרין נ"ח:, דהוא נמי משום דאפקריה לזרעיה, ואין אב לנכרי. והא דיש לנכרי שאר אב לענין הא גופא שנאסרה עליו אחות אביו לר' אליעזר, ואשת אביו לר"ע, מפרש הרמב"ן דגזה"כ מיוחדת הוא לתת לו שארות אב על הנך איסורים גרידא. וכן מבאר הרמב"ן במה דמצינו דיש לנכרי חיים, (לכאורה כוונת הרמב"ן להמבואר בדף ס"ב. דלר' יוחנן קיים פריה ורביה בבנים שנולדו בגייותו משום דבגיותן אית להו חייס כדכתיב הדרימון בן טברימון וגו') וכן הא דנכרי יורש את אביו, מפרש הרמב"ן דהנך נמי גזה"כ, דלהני מילי בלבד יש לו שאר אב.

**אמנם** ברמב"ם פרק י"ד מהל' איסורי ביאה הלכה י"ג משמע שהביא כל הגמרא דאמר רבא אין אב למצרי גבי הגזירה שגזרו על גרים איסור עריות ממשפחה של קודם שנתגיירו, ומשום שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה גזרו עליהו לאיסור גם אחר גירותן, ולגבי איסור זה הקילו בשאר אב

מבואר שם בתוס׳ דהך כללא דכל דאין קידושין תופסין הוה ממזר הוי בגדר הא בהא תליא דכבר לא בעינן קרא מפורש בכל מקום רק על אחד מהם והשני תלוי בו ממש דכל דלא תפסי קידושין ממילא ידעינן דהו״ל ממזר וכן להיפך שכל שם ממזרות מכח שאין האב ואם ראויין כלל וכלל לזיווג והרי לנו שדין היחוס קשור בשייכות זיווג דאב ואם.

**ט.** כתיב ״ערות אחותך בת אביך או בת אמך מולדת בית או מולדת חוץ לא תגלה ערותן״ ואמרינן עלה ביבמות כ״ג. דמולדת בית וחוץ היינו בין שנולדה אחותו מאשה שתפסי לאביה בה קידושין, דהוא מולדת בית, כלומר שאין אביו מוציא לאשתו זו מביתו בלא גט, ובין שנולדה אחותו מאשה שלא תפסי לאביה בה קידושין, והיינו מולדת חוץ, שיוצאת אשה הזו מבית אביו זה שילדה לו בלא גט, ובכל אופן אחותו היא ואסור בה, ומבואר שם בגמ׳ דדוקא נולדה לאביו מבת ישראל, ומחמת הקורבה הוא דלא תפסי בה קידושין, אבל נולדה אחותו זו משפחה ועובדת כוכבים דאפי׳ לעלמא אין בהן קידושין אין להנולדת ממנה דין אחותו מן האב, דלא עלה אתא קרא לרבוי. וחזינן עכ״פ, דגם על הנולדת מאשה שלא תפסי בה קידושין מחמת קורבה הוצרך הכתוב לרבות ולאסור באיסורא דבת אביו דאע״פ שנולדה מאביו באיסור ערוה דחייבי כריתות הויא אחותו, משום דסלקא דעתא דכיון שאומר לאביה הוציא אשה זו בלא גט נימא דהיא כשפחה ועובדת כוכבים שאין ולדה מיוחס אחר האב ורבי לן קרא דמחייבי כריתות אע״ג דלא תפסי לאביו בה קידושין כיון דלעלמא תפסי בה קידושין חשיבא להוליד לאביו תולדות המיוחסות אחריו, דממילא בתה אסורה עליו באיסורא דאחותו מאביו. ואם אנו נאמר דאין היחוס בא כלל ועיקר על ידי זיווגם מה א״כ ענין להיחוס עם הא דאין ראויה לקיימה לאשה זו אצלו אלא שמע מינה דהזיווג הוא שורש היחוס ואיצטריך שפיר לאשמעינן דזיווג באשה שאינה ראויה להתקיים אצלו ע״י קידושין מועיל על כל פנים ליחס וולדותיה אליו.

**י.** מבואר בגמ׳ יבמות נ״ח. דאין אב למצרי, (הכונה לכל נכרי) וסלקא דעתא דגמ׳ דהוא משום דשטופי בזימה ולא

בעליו כנאבד לגמרי וכעפרא בעלמא שאין לו עמו שום אחריות יוחסין על כי לא יוכלו לצאת לו ממנו תולדות המיוחסים אחריו.

**זה** מה שעלה לנו בענין זה עד פה, ובס"ד נוסיף על הנ"ל עוד חמש טענות המוכיחות ג"כ דהיוחסין ניכרים רק מזיווג דבעילת איש באשה.

**ו.** בפרשת בכורה נאמר "כי תהיינה לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה וילדו לו בנים האהובה והשנואה והיה הבן הבכור לשנואה והיה ביום הנחילו את בניו וגו' לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה הבכור כי את הבכור בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים בכל אשר ימצא לו וגו'" ואיתא ביבמות כ"ג. קידושין ס"ח. וכי יש אהובה לפני המקום ושנואה לפני המקום אלא אהובה בנישואיה ושנואה בנישואיה, ע"כ הגמ'. ופירש"י, וז"ל: צורך היה לו להזכיר שאם זה היה אוהב את זו ושונא את זו אין הבכורה משתנה בכך, פשיטא שאם זה שונאה אין המקום שונאה: עכ"ל רש"י. והרי לנו דשפיר ניחא לגמ' באהובה ושנואה בנישואיה דאיצטריך קרא שפיר לומר לא יבכר, חזינן דקשר הזיווג שבין אב לאם אם הוא אהוב או שנוי לפני המקום יש לו יסוד מוסד ליחוסו של בן עם אביו הבא מכח זיווג זה.

**ז.** הדין במשנה ס"פ האומר דכל מקום שיש קידושין ויש עבירה הולד הולך אחר הפגום וילפינן לה מקרא דלא יבא לו, לו, הלך אחר פסולו, אמנם זה בעבירה דווקא, ואפי' למ"ד גר מותר בממזרת ומ"מ הוולד הולך אחר הפגום, מפני שגם כלפי גר נחשב שיש כאן איזה צד עבירה שאילו היה ישראל גמור היה אסור בה, אבל במקום שלא שייך כלל צד עבירה לא נאמר דין זה כמבואר ברש"י ותוס' בקידושין ס"ז. לגבי מצרי שני שנשא מצרית ראשונה דהולד שלישי [דהמצוה שלא יבא לו עד דור שלישי מבואר להדיא דנושאין זה את זה ואין בכך שום צד שם עבירה בעולם ממילא לא שייכא בזה הדרשא דהלך אחר פסולו,] ושוב חזינן פה דשם עבירה שיש בזיווגן קובע דין ביחוס הוולד.

**ח.** שם ממזר בא ג"כ מחמת גודל הפגם שיש בזיווג אביו ואמו ויעוי' בתוס' בקידושין דף ס"ז: ד"ה מנא הני מילי,

**ג.** שם לידה עיקרו על שעה שהולד נעשה ילוד והבעל גומר תפקידו ט' ירחים קודם לכן וא"כ שם הוליד וילד שנאמר עליו הכל אזיל על פעולתו בהאשה גופא וכשנאמר בלשון הוליד אזיל על שלידת האשה תלויה בו וכשנאמר ילד ג"כ לא מדובר על הוצאת הזרע אלא על פעולתו באשה שתהא קולטת ההריון.

**ד.** המסגרת של כל מצוות דיני אב על הבן היא אחריות המוליד על תולדותיו, ואחריות על מה שהגיע ונסתבב בדרך מקרה וממעשה רע של הוז"ל או ממעשה עקירת זרע ממקום הראוי לו אחריות חלושה היא וזרה לענין זה.

(**ויצויין** פה דברי רש"י בתהלים "כי אבי ואמי עזבוני וה' יאספני" כי אבי ואמי עזבוני. בשעת תשמיש להנאתן נתכוונו כיון שגמרו הנאתן זה הופך פניו אילך וזה הופך פניו אילך: וה' יאספני. הקב"ה שומר את הטיפה וצר את העובר: עכ"ל רש"י. הרי נשמע דהיה העובר כמו דורש מאת אביו ואמו שלא יהפכו פניהם ולא יעזבוהו, כלומר שתשומת ליבם לא תיגרע ממה שהיתה בשעת מעשה, ואין לנו הבנה בזאת אם לא על שיתפללו עליו מתוך תשומת לב זו על כן עם כל הגריעותא בתיאור זה - להנאתן נתכוונו -, שמעינן עכ"פ שחשיבות הזיווג ומעלתו בכך שיש להם תשומת לב לזיווג זה עם זה ע"מ להעמיד תולדות ועד כדי כך שמתעוררת הדרישה להמשיך בכך ע"י תפילה תמידית על ההריון גם נמצא שמכאן מגעת כל יסוד צפיית הולד ומבטחו בהוריו דזהו היסוד שמביא בסוף למבטח על השי"ת מתוך אכזבתו מהוריו וגם כל היסוד לאחריותן של הוריו עליו).

**ה.** כפי שלמדנו מן הגמ' מציאות זו של עיבור בלא זיווג כראוי, רחוקה מאד מן הטבע הבריאה והנאות בעולם, באופן שעכ"פ לא יימצא בדרך הטבע ולד כזה שיוודע בו גם מי הוא בעל הש"ז שנעבר בה, א"כ מזה גופא נימא דלא מסתברא שנתנה התורה על כך דיניס של אבהות. ועוד, מציאות זו גופא של אי אפשרות טבעית להגיע ליצירת ולד מן הש"ז ועד שיהא גם ניכר וידוע להתייחס אחריו זה בעצמו מנתק את היחוס שהרי הזרע שיצא לחוץ הרי הוא כעת כלפי

## פרק ז'
## עוד בבירור תוקף צד הספק דאינו בנו

**הנה** יש לבאר ולסדר הספק העיקרי שעומד לפנינו בדעת הפוסקים האם סברתם הפשוטה היתה ליחס לולד דעיברה באמבטי שם בנו גמור מגד שארות הבשר שע"י השכבת זרע אלא דהעלו דעכ"פ יש בכך לד ספק משום שאין הריון האשה הזו מתיחס לאיש הזה, או להיפך, דהפשטות שאינו בנו דלא עדיף ממאן דלא תפסי כלל קידושי, ומ"מ העלו לד ספק מדלא מלינו דין זה בש"ס נימא דאין לחלק איך נתעברה וכל דשייכא באיש זה ואשה זו תפיסת קידושין הו"ל בנו, ובאנו בזאת לסדר בס"ד כמה מושגים בדיני יוחסין שסיבתן תלויה בגדרי הזיווג שהביא להריון אשר מזה נוכח דבאמת רחוק לומר דהלד הפשוט בספיקן דהחלקת מחוקק והבית שמואל היה לומר דעיברה באמבטי הוה בנו ואחר שנקלר שוב במה שעלה לנו כבר עד כאן כחמש הוכחות על ענין זה נוסיף עליהן בס"ד עוד חמש הוכחות.

**א.** זרעו המיוחס אחריו הוא זה שעתיד להביא לו תולדות שיתייחסו ג"כ אחריו וכל זה נאמר על הולדת אשה מיוחדת לו בזיווג שיודע ממנה שזרעו הוא שעל כן האשה גופא שנולד לו הזרע ממנה, דין יש לה עמו דבת כהן לישראל נפסלת בכך מתרומת בית אביה ובת ישראל לכהן אוכלת עי"כ בתרומה, ומדמלינו בדין זה דאזלינן בתר זרע אחרון מוכח להדיא דהולדת הזרע שמולדת לו הוא גופא שייכות שלה עמו אלמא דכל היחוס בינו לזרעו בא דרך שייכות האשה עמו, ומפני שע"י הבעילה שלו נעשית מעוברת בזרע זה.

**ב.** כתיב על כן יעזב איש וגו' הך קרא ללמד פרשת עריות אתא, ובתרגום איתא ישבק גבר בית משכבי אבוהי ואמה, דממה שכתוב יעזב משמע שכבר היה לו שייכות שם, וזאת רק מפני שכשנתייחדו אז ואם להולידו היה זה ביחוד ששייך בו בית משכב דהיינו יחוד של זיווג ע"כ גם התולדות יש להם יסוד של רגילות בקביעת משכבם לבית זה נמלא שכל יסוד פרשת עריות נאמר על דרכי הזיווג שהוא המביא ליחוד בית משכב.

בגמ' דיש מוליד ואינו בנו שמא נימא א"כ דשפיר הו"ל בנו, וא"כ גם הראיה מהג"ה הרבנו פרץ אינה אלא לגדד בחידוש הזה שיש לחדש ולומר דהו"ל בנו אבל לא לפשוט כן לדינא ולקולא.

**ולכאורה** קשה להחליט בכל זאת כל שאין אנו יודעים גם אם להחלקת מחוקק והבית שמואל היה זה נידון מעשי ושאלה הנוגעת לדינא ממש דאמנם כבר בדברי התשב"ץ חזינן דאצל העכו"ם היה כבר דבר ידוע שמתעברות ע"י מעשה אידודין אך מאידך בדברי המל"מ חזינן דלא הוה קים ליה כלל ענין כזה, וסוף סוף הרי לא הוזכר הנידון גם בחלקת מחוקק ובית שמואל רק בהלכות פריה ורביה, דנראה מזה שהיה זה כחקירה להלכה ולא למעשה שאם כן היה צריך לדבר בזאת בעוד הרבה מקומות כמו גבי יבום וירושה וכיוצ"ב נפק"מ לאין מספר, וקשה מאד סוף סוף לדעת כוונת הבית שמואל אם לפשוט לדינא או רק לצדד בראיה.

**אמנם** מאחר שיש בלשון הבית שמואל הכרעה אולי נימא דחזי עכ"פ לאיצטרופי להא דבהתשב"ץ כבר למדנו דפסק דממעשה אידודין בלבד הוי בנו וא"כ כבר אין המרחק גדול לקבל הדברים כפשוטן בדברי הבית שמואל שהלכה פסוקה גם בזה דעיברה מאמבטי הו"ל בנו.

**ומאידך** סוף סוף אין גילוי לעיקר כל דין זה מגמ' רש"י ותוס' ר"מ טור ושו"ע ודינא דבן זומא ג"כ לא הובא ברמב"ם וסוף סוף אין לנו בזה אלא ספיקא דהחלקת מחוקק ופשיטות יש להביא ראיה דהבית שמואל א"כ מסתבר לכאורה שאין לעשות סמך ולהקל בדיני אישות החמורה, וגם דאין לפסוק בנוגע להוציא ממון.

**ולפי** זה אי לאו דבנים עדיפי מסימנים מצינן כבר לאוקמי דממאנת בחמותו שנתקדשה בתה בקידושי עצמה משגדלה ומתקדשת קידושי תורה ואין צריך כלל לקידושי אביה דיתכן דבכל שנים שגדלה הבת לא הביאה האם שום שערות ועכ"פ לא רבה לה עדיין השחור על הלבן וא"כ ממאנת היא עדיין לר' יהודה, ובתה הביאה י"ב שנים וב' שערות כדין ומתקדשת קידושי עצמה מדאורייתא, ואין שום ראיה מתום' שהנולדת מעיבור באמבטי הויא בתו, גם הדרינן לדידן לומר דאפי' יש דין אב ע"י אמבטי לא משכחת לה להך דינא כלל ע"פ המדובר בגמרא דבגמרא לא מצינו גוונא דעיברה באמבטי ושיודע להנולד אבוה מאן הוא.

**ויש** להסתפק בכוונת הבית שמואל שהביא הראיה מהרבנו פרץ אם סובר דלא ככל מה שכתבנו בדחיית הראיה מן הרבנו פרץ וס"ל דראיה גמורה היא ופשיטות מוחלטת להלכה או דהבית שמואל ודאי דנשאר עדיין בספיקו של החלקת מחוקק והראיה שהביא היינו רק לצדד לומר כן, ומה שסיים בלשונו: "נשמע דהיה בנו לכל דבר" י"ל דקאי אתחילת דבריו ד"יש להביא ראיה" בלבד הוא דקאמר ואתא לפרש שיעור זה של הראיה דהיא ראיה לענין בנו לכל דבר דלא תימא לחלק בין הנידון של יחוס לגבי איסור אחותו מאביו לנידון יחוס לגבי קיום מצות פ"ו או ליורשו וכיוצ"ב, אלא הכל נידון אחד, אך עכ"פ אין כאן אלא ראיה ולא פשיטות לדינא ממש.

**ועיקר** הכרעת הבנת כוונת הבית שמואל תלויה באם תימצי לומר שדעת רבותינו החלקת מחוקק והבית שמואל היתה כי קרוב מאד לומר דהוא בנו לכל דבר וכלדביארנו סברת הצד לומר כן לעיל פרק ד' הרי א"כ יש בהראיה עכ"פ לדחות כל צד ספק ופקפוק שיעלה לפקפק אולי בזאת, מאחר דכבר מצינו להגא"ה הרבנו פרץ דנקט בפשיטות ענין משפחת אב בכי האי גוונא הדרינן בפשיטות גמורה לעיקר הסברא הפשוטה דכך הוא באמת הדין דהו"ל בנו לכל דבר, אך אי נימא דהסברא הפשוטה לרבותינו היתה דאינו בנו וכל הספק רק דאין להקל בכך כל דלא מצינו מפורש וגם אולי לקולא י"ל כיון דלא נתפרש דבר כזה

לידם זה לא יתכן שתהא חמותו זו ממאנת עוד. והקשו תוס' בד"ה דאפי', דלמה לן למימר בנים עדיפי מסימנים ולו יהיו הבנים רק כסימנים מ"מ לא תוכל למאן אפילו לרבי יהודה, דהא מודה רבי יהודה אם בעלה משהביאה סימנים דתו אין יכולה למאן אע"ג דלא רבה השחור על הלבן והכא דבנים כסימנים היינו דמשעת הריון הם כסימנים ואז בשעת הריון הרי נבעלה ואיך תמאן אפילו לרבי יהודה. ותירצו תוס', וז"ל: דאי לאו דבנים עדיפי מסימנים משכחת חמותו ממאנת כגון שעיברה באמבטי, או, שבעל בפירוש שלא לשם קידושין. עכ"ל תוס'. הרי בתירוצם הראשון העמידוה בעיברה באמבטי ותקשי לן אם כן דנולדה הבת ע"י אמבטי איך עמדה ונתקדשה הבת הנולדת מעיבור זה והרי אפילו קידושי מיאון לא שייך אלא מבת שש וקידושי אב לא שייך דהא לא הוכר לה אב ובע"כ נשמע דמשכחת לה דהוכר לה אב כי האי גוונא ודלא כדברינו וגם נשמע מינה דיש דין אב ובתו ע"י הריון כזה מאמבטי ונפשוט עיקר ספיקיה דהחלקת מחוקק. עד כאן תוכן דברי המביאים ראיה מתוס' זה.

**אמנם** אין ראייתם זו ראיה, דהתוס' שם לעיל מינה בתחילת הדיבור כבר הקדימו וביארו דלא תיקשי איך הויא יכולה למאן לרבי יהודה אי לאו דבנים עדיפי מסימנים, והא משעת הריון עד שעת לידה יש ט' חדשים שהוא שיעור גדול משיעור דמשתביא ב' שערות ועד שירבה השחור על הלבן ובשיעור זמן זה כבר לא תוכל למאן אפילו לרבי יהודה, וביארו תוס' לתרץ קושיא זו ע"פ מה שחידשו דדינא דעד שירבה השחור לר' יהודה משום דסובר דצריך שיוכרו השערות בהיכר גמור שאינו צריך כל התבוננות, והיינו ירבה השחור, שניכר לגמרי שהיא גדולה, ולא משום שיעבור זמן גדלות בשיעור שירבה השחור דאפי' עבר זמן גדול מאד שראויין בו השערות להתגדל כבר ולהתרבות עד שירבה השחור אם בפועל לא גדלו ולא נתרבו אלא נשרו בכל פעם ממאנת והולכת אפילו עבר זמן רב מאד וכאן שכל דין סימנים שלה הוא בלא שערות כלל ליכא כאן לדין ירבה השחור עד שלא תביא שערות שירבו ממש שיהא ניכר גדלותה במראה.

להכריע בו דין בנו בתורת ודאי אחרי שברור לן שהגמ' לא נתנה מקום לדינו אפי' לא בגדר מכללא איתמר וודאי צריכים לומר דנדון בו לחומרא גם לד בנו וגם לד אינו בנו.

**והנה** הטורי אבן הקשה, לפי מאי דחיישינן ותלינן בעיברה באמבטי (ואזיל ג"כ לפי מאי דנימא דהו"ל בנו) מאי משני הגמ' ביבמות דף י' אדלא תנן במשנה אמו הפוטרת צרתה משום דלא איירי תנא באחוותא דאיסורא כלומר יעקב אנס כלתו והוליד ממנה בן [והנולד הו"ל אחיו של בעל הכלה ומת בעל הכלה ונפלה אשתו שהיא אם היבם לפני בנה, והרי כל זה אירע ע"י ביאת איסור דיעקב בכלתו לכן לא איירי בה תנא]. והקשה הטו"א הא משכח"ל בהתירא דע"י אמבטי נתעברה כלת יעקב מיעקב, ולפי מה שכתבנו יתורץ הקושיא דאע"ג דמשכח"ל בתולה שעיברה דתלינן עיבורה באמבטי וא"כ נימא דנתעברה כלת יעקב בעודה בתולה מ"מ זה לא משכח"ל כלל שיודע מי הוא האב וממילא לא שייך יבום בין בני יעקב דהך וולד הנולד מכלת יעקב לא יודע לו שום יחוס ביעקב כלל וכלל.

**ועיקר** הדברים מפורשים הם בבני אהובה פט"ו מהל' אישות דאין נפק"מ אי הוי בנו מאחר שאי אפשר לברר ממי נתעברה באמבטי.

**והנה** יש שרצו להביא ראיה מתוס' יבמות י"ב: דהנולד ע"י אמבטי הו"ל בנו ולדבריהם יש גם ראיה מהך תוס' דמשכח"ל ע"פ דין דההריון שבאמבטי נתלהו ונחוש לו ונשייכו לאב פלוני המסויים, ודמוקמינן שפיר שמעתתא בכי האי חששא ותליה. דהנה בגמ' יבמות י"ב: אהא דתנן בריש מסכתין אי אתה יכול לומר בחמותו (הנופלת לייבום לפניו שפוטרת צרתה) שמיאנה (וצרתה מותרת) מסיק עלה הגמ' טעמא דאי אתה יכול לומר משום דאמר רב ספרא בניס הרי הם כסימנים א"כ משעה שנתעברה אינה יכולה עוד למאן ומסיק עלה בגמרא ואית דאמרי, בניס עדיפי מסימניס, ומפרש הגמרא למאי נפק"מ, דאפי' לר' יהודה דאמר אפילו הביאה ב' שערות ממאנת עד שירבה השחור על הלבן הרי בניס דעדיפי מסימניס מודה ר' יהודה דאין יכולה למאן, וכיון דלהחמותו דיבם הוו שנפלה לפניו הרי יש לה בת שניסת לו

כאן ענין פסול אשת איש זה בגדר לא מלינו ידינו ורגלינו בבית המדרש דאם כן היה לבן סירא להיות פסול ולכן בהכרח אפילו אם תמצי לומר דמיוחס הולד אחרי אביו בעל הזרע שעל הסדין, פסול ממזרות מיהא לא חייל ואפי' נולד לו מאשת איש כיון דליכא ביאת איסור, וע"כ כל המנהג לחוש לתולדתו וליזהר רק משום הבחנה.

**נמצא** דניחא מאד לנקוט בדעת הרבנו פרץ דבתורת ספק הוא דקאמר דיש לחוש לאח נושא את אחותו וכל הלד הזה להחמיר כן לא אתיא לן אלא מגדר מנהג זהירות שנהגו דיתכן דיש לחוש למנהג זה לדינא.

**והנה** עוד יש לעורר בכל עיקר האפשרות לפשוט ספק זה דהנה לפי המציאות שדובר עליה בגמ' שהיה זה דבר רחוק מאד וכדנתבאר לעיל פרק ב', הרי אפי' אם בתולה ומעוברת היא לפניך והרי דאירע כן עכ"פ, מ"מ זה לא מצאנו בגמ' שום היכי תימצי לומר דידעינן גם ממאן ניהו הזרע, ויוצא שבאופנים שדוברו עליהם בגמ' לא שייך הרי שיהא נידון לדינא דין אב ובנו שלהם, שהרי כשאין יודעים ממאן הוא הוה ליה כיתום שלא נודע לו אב דמותר בכל נשים שבעולם כמבואר בר"מ פט"ו מהל' א"ב הל' כ"ט. וכוונתנו לומר דאפי' גם אם נודע שרחצה באמבטי שהיה בו ש"ז או אולי אפי' נודע שזרקו במעי בתולה זו ש"ז מפלוני ונמצאת מעוברת ובתולה היא דהדין דתלינן באמבטי עיברה, יתכן דהדין הוא דלא ייחשב לן עדיין דמפלוני זה שנזרק שכבת זרעו במעיה הוא שנתעברה, דהא מציאות העיבור בלא גמר ביאה היתה נמנעת בטבעה (קודם שנתקלקל ונשתנה הדבר כדנתבאר לעיל סוף פרק ב') ע"כ לא חשיבא רחיצת אמבטי שראינו או אף זריקת הזרע בגדר דבר שיש לתלות בו ואמנם דחזינן שנתעברה והיא בתולה וא"כ מעסק זרע שנכנס במעיה בא לה מכל מקום לא נבוא לומר ולתלות מתי וממאן נתעברה דהדבר שראינו לא היה כלום ואין בו בכדי לתלות בו הריונה כהתליה במאן דבא עליה או דדיימא מיניה.

**ולפי** זה דע"פ המדובר בגמ' לא היה מקום לדון בדין יחוס אב של הנולד ע"י נתעברה באמבטי ודאי שקשה

דאין ראיה מהרבנו פרץ לפשוט הספק, רק לקיים הספק, דעכ"פ לאו ודאי הוא דאינו בנו.

**ויעוי'** כאן בט"ז (וידוע דעל סימן זה היא הג"ה ולא מבעל הט"ז עצמו) שכתב כן דלחומרא אמר הרבנו פרץ ולא לקולא.

**ויש** לדקדק עוד בזה ולהכריע יותר דמספיקא קאמר הרבנו פרץ, דהנה לשון שהעתיק הברכ"י מכתב יד דסמ"ק ישן, דודאי אין לחוש, דליכא ביאת איסור ועבירה, והולד כשר, דאל"כ לא מצינו ידינו ורגלינו בבית המדרש, דודאי בן סירא היתה הורתו מענין זה, ומה שנהגו הנשים שלא לשכב וכו'. ולשון לא מצאנו ידינו ורגלינו בבית המדרש הוא לשון המתאים על נידון של מה נפשך (כמו בהא דאי לאו דאמר ר' יוחנן קנין פירות כקנין הגוף לא מצינו ידינו ורגלינו בבית המדרש) ואינו מובן לכאורה מה שנקט הך לישנא לגבי הך מילתא דודאי בן סירא נולד כן וכוונתו הרי לומר דודאי הוא שבן סירא לא היה פסול ומה שייך על טענה זו לשון זה של לא מצינו ידינו ורגלינו.

**אלא** נראה מזה לצדד דבאמת גם השואלים בשאלתם וגם רבנו פרץ בתשובתו הדגישו דלא באו לקבוע הדין, רק לדון במנהג שנהגו, דיעוי' בברכ"י העתק לשון השואלים דלמה אשה נדה יכולה לשכב בהיתר, ולשון בהיתר משמע דהשאלה על שזה להם כהיתר גמור לכתחילה בלי שום חשש מצד המנהג, אבל באמת דמדינא לא נתברר כלל אפי' על סדיני איש אחר דצריך ליזהר, וכן משמע בכל המשך הלשון מתחילה ועד סוף דהכל רק לברר המנהג אבל לא לאשר תוקף חובת המנהג, והשתא י"ל בביאור לשון דלא מצינו ידינו וכו' דודאי סבר דהסברא הפשוטה דמזרע שעל הסדין לא יגיע דין יחוס של אב וממילא לא שייך חשש על דבר זה של סדיני איש אחר אלא דהנשים שנוהגות ליזהר חששו שמא יש כן צד יוחסין בכך ולכן היו נזהרות, וסברו השואלים דהחשש בזה הוא דאם הוה מיוחס אחריו דבעל הזרע א"כ הוה ליה ממזר דהא נולד לו מאשת איש והוא הדין א"כ באשתו נמי אם נולד לו בן ממנה בזמן נדתה דהוה ליה בן הנדה, ואמר להם הרבנו פרץ דלתפוס שני הדברים כלומר גם דהוה מיוחס אחריו וגם דיש

ענין חשש הבחנה דחיישינן לה בעלמא.

**והנה** אפשר לבאורה להטעים יותר דחיית הראיה, דהא בגמ' שם יבמות מ"ב. איתא גבי חששא דהבחנה גזירה שמא ישא אחותו מאביו וייבם אשת אחיו מאמו ויוציא את אמו לשוק ויפטור את יבמתו לשוק, והנך כולהו חששות חוץ מחשש ראשון שייכי גם אי אינו בנו של ראשון רק מהא גופא דאינו בנו של שני וה"נ בנידון סדיני איש זר אף אי נימא דאינו בנו של בעל הש"ז מ"מ יצא תקלה ממה שתחשוב הבן לבן בעלה וייבם אשת אחיו מאמו ויוציא את אמו לשוק ויפטור את יבמתו לשוק. ושפיר י"ל דהר"פ נתכוין להביא רק המשך הגמ' וכענין וכו' דעיקר הכונה להמשך הגמ' המבואר אחרי הא דשמא ישא אחותו מאביו דזה גופא דישא אחותו מאביו אולי באמת לא שייך כאן.

**אמנם** יקשה על כל דחיות אלו דא"כ הדרא שאלת השואלים לדוכתא למה אין נזהרות מסדיני בעלה ואדרבה אפי' בזמן טהרתה שמא תתעבר ולא יהיה הולד בנו דבעלה, ואי נימא דעיברה באמבטי אינו בנו אין שום נפק"מ בין סדיני בעלה לסדיני איש אחר וצ"ע. וצריך ליישב סברת הברכ"י דאמנם החשש שייך בעלמא גם מבעלה אלא כיון דאין חילוק בימי טומאה לא רצו להטריח ליזהר כך גם בימי טהרה מסדיני בעלה ורק מאיש אחר שייך ליזהר. [ועי' עוד בישוב דבר זה להלן פרק ח' עמוד קמ"ז ד"ה והנה].

**אמנם** נראה דעוד יש לדחות הראיה מהרבנו פרץ דאפי' נימא דלא אהבחנה בעלמא שמא לא בן אביו הוא בלבד הוא דקפיד אלא דשמא ישא אחותו מאביו ממש קאמר מ"מ הא לא מצינו שפסק כן הר"פ לדינא דבודאי הוי בנו של בעל הש"ז, והגע עצמך אילולי היינו פוסקים כלל וכלל הספק וכי אתא החלקת מחוקק להעלות על הדעת בלי שום מקור בגמ' דודאי אינו בנו ולהתיר כל עריות שמאב לבנו על ידו והא פשיטא דכל הנידון הוא אם יש לנו מקור בש"ס דהוא ודאי בנו או דאין לנו מקור לכך וסתמא יש לנו להחמיר בו כבנו אבל לא לדונו כודאי בנו, וא"כ שפיר אמר הרבינו פרץ דנזהרות הנשים מכך שהרי יש כאן מכשול של ולד שיתכן דנחשב לבנו וצריכים אנו להחמיר בו באיסור אחותו מאביו, נמצא

שפיר באחות זו שאין לו עימה שום אחוה אלא דרך האב ואי לאו אביו הוא היא נמי לאו אחותו היא. ובמל"מ ג"כ הביא ראיה זו מדנפשיה, וכתב דשוב מצא שכ"כ הב"ש, ובחסדי דוד על תוספתא פ"ח דיבמות הביא ג"כ הראיה הזו בשם המל"מ, וביו"ד סי' קנ"ה בט"ז ס"ק ז' הביא מדברי הב"ח הך הג"ה דהר"פ וכתב עלה בתורת השלמים וזה לשונו ועי' בחלקת מחוקק באהע"ז סי' א' ס"ק ח'. משמע ג"כ, דרצונו לפשוט ספיקיה דהח"מ מהג"ה זו דהר"פ וכסברת הב"ש והמל"מ, ובגליון הרעק"א שם בסי' קנ"ה, ג"כ מציין לדברי הבית שמואל וכוונתו למה שהביא לפשוט מכאן הספק.

**והנה** יעוי' בברכ"י כאן אהע"ז סי' א' דפקפק בראיה זו דאפשר לא אתא הג"ה הר"פ לומר דיש כאן בנידו"ד גופא החששא דאח נושא את אחותו, רק זה דמקפידות הנשים על סדיני איש זר מפני שראוי כך באמת להקפיד על הבחנה בעלמא לידע עכ"פ בן מי זה הילד ולא מייתי מגמ' דיבמות רק דבעלמא נמי קפדינן אהבחנה והתם הוא משום שמא ישא אחותו מאביו אבל לא שגם כאן איתא להך חששא דשמא ישא אחותו מאביו אלא דעכ"פ יש כאן הבחנה לידע בן מי זה הולד. ומביא הברכי יוסף דכך אפשר לדחוק ולפרש כוונת ההג"ה דרבנו פרץ לפי מה שמלא והעתיק לשון ההג"ה מסמ"ק ישן וזה לשון ההג"ה:

**נשאל** לה"ר פרץ (אחר) למה אשה נדה יכולה לשכב בהיתר בסדיניס ששכבו יחד היא ובעלה ומאי שנא ממה שנהגו הנשים ונזהרות שלא לשכב בסדיניס ששכב איש פן תתעבר מש"ז של איש אחר כמו כן ה"ל לחוש גבי נדה פן תתעבר ש"ז של בעלה ויהיה הולד בן הנדה. והשיב דודאי אין לחוש דליכא ביאת איסור ועבירה והולד כשר דאל"כ לא מצינו ידינו ורגלינו בבית המדרש דודאי בן סירא היתה הורתו מענין זה ומה שנהגו הנשים שלא לשכב בסדין ששכב איש אחר אין זה כי אם להבחין של מי יהיה הולד דהא אהבחנה קפדינן כדאיתא יבמות (דף ס"ב:) (נ"ל דף מ"ב.) גזרה שמא ישא אחותו מאביו. עכ"ל. אשר לפי לשון זה אפשר שפיר לפרש הכונה דלא מייתי הא דשמא ישא אחותו מאביו רק לציין ולגלות

קאמר, והרי לא אמר דהבת קול אמרה בלשון זה דלך אלא בנך רק בלשון קנה לך חבר, וכששמע ירמיה להבת קול לקנות לו חבר הלך הוא אלא סירא בנו, ויתכן שפיר א"כ דשם בנו בעלמא קאמר.

**ובמל"מ** פט"ו מהל' אישות (הבאנו מדבריו לעיל פרק ב') בתחילת הדברים מביא ספיקו דהחלקת מחוקק ולא הביא מדברי החלקת מחוקק גופא לפשוט בה כלום אלמא סבר כדברנו דהח"מ לא אתא כלל וכלל לפשוט הספק, גם הבית שמואל נדפס כעת מהדו"ק שלו ושם לא הובאה ראייתו של הב"ש לספיקא דהח"מ רק כתב שם דהח"מ נסתפק בזה אי הוי בנו, ותו לא מידי, ואילו היה הח"מ מביא לפשוט היה צריך הב"ש לרמוז עלה, וש"מ דהבין ג"כ דהח"מ אין לו אלא ספק גמור בלא פשיטות, וכן הבית יעקב לא הביא בשם הח"מ רק ספק וכן בחסדי דוד בתוספתא פ"ח דיבמות מאריך בספיקו דהחלקת מחוקק ולא כתב דיש בדברי הח"מ איזה צידוד ופשיטות להספק.

**אך** בבני אהובה פט"ו מהל' אישות מבואר דהבין דנפשט להחלקת מחוקק ספיקו מהך עובדא דמייתי מספר הבטחון וס"ל מעתה להח"מ דהו"ל בנו ודאי לכל דבר ולפריה ורביה. וצ"ע, דמכל הנך פוסקים מוכח דלא זו כוונת החלקת מחוקק, וכמו שכתבנו.

**ועיקר** הראיה ג"כ יש לדחות לכאורה כמש"כ, וצ"ע. [ובעיקר הדין, דעת הבני אהובה דלא יצא יד"ח פ"ו וגם אין נוהג בו דין בנו, ומטעם אחר, דאין תורת בירור על יחוס בדרך זו עיי"ש.]

**ולשון** הבית שמואל בס"ק י': כתב בחלקת מחוקק, יש להסתפק אשה שנתעברה באמבטי אם האב קיים פ"ו ואם נקרא בנו לכל דבר. ויש להביא ראיה ממ"ש בהג"ה סמ"ק, והב"ח הביאו בי"ד סי' קנ"ה, אשה מוזהרת שלא תשכב על סדין ששכב עליהן איש אחר פן תתעבר מש"ז של איש אחר גזירה שמא ישא אחותו מאביו. נשמע דהוי בנו לכל דבר, עכ"ל הבית שמואל.

**והנה** הראיה שהביא הבית שמואל מבוארת מאד דמדחיישינן דאם תתעבר מש"ז שעל הסדין יבא הולד לידי איסור אחותו מאביו אלמא דינו של ולד זה דבנו של אביו הוה דאל"כ הרי מותר הוא

## פרק ו'

## לצדד דעיקר ההלכה דספיקא דדינא הוא אי הנולד מעיברה באמבטי הו"ל בנו

**בס"ד** נבא בפרק זה לברר מה שפשטו הפוסקים בספיקיה דהחלקת מחוקק ויתברר בס"ד דבעיון היטיב מבואר לכאורה דהדין בזה נשאר בספק גמור ולחומרא בכל צדדי הספק, והנה כבר הבאנו בפרק הקודם דברי הבית יעקב לפשוט הספק ועיקר פשיטותו מסברא ועל יסוד דברי תוס' בסנהדרין נ"ט ב' ובעוד מקומות, דאיסור הוז"ל נלמד ממצות פריה ורביה ונתבאר דהגדר בדברי התוס' דבכלל המצוה מה דאין שכבת זרעו מסור בידו ואין לו רשות אפי' על איזה הנאת הגוף אם תגרור הוצאת זרע להבטלה, וע"כ ס"ל להבית יעקב דכמו כן י"ל דהא גופא שאם יצא זרעו ונקלט במעי אשה יהיה באחריותו להיות הנולד ממנה לבנו זהו גם כן בכלל המצוה, ואשר לפי זה הוה ליה באמת בנו לכל דבר. אמנם כשאנו דנים לגבי פשיטות ההלכה לדינא באמת גם בדעת הבית יעקב גופא יש להסתפק אם נתכוון לצדד ולהביא ראיה לספק או לפשוט ממש ולסמוך ע"כ להתיר איסור להדיא כגון לפטור מיבום וכיוצ"ב, דהא אפי' אם פשיטות גמורה היא הכל רק לפי תוס' אבל הרמב"ן דחולק בנדה ר"פ כל היד על תוס' וסובר דאיסור הוז"ל לא שייך כלל במצות פריה ורביה, א"כ אודא כל הראיה והפשיטות עכ"פ לפי הרמב"ן.

**והנה** בדעת הח"מ גופא נראה לכאורה דלא סיים בה אלא ספיקא, ומה שהביא מליקוטי מהרי"ל דבן סירא נולד כן, וציין לספר עבודת הקדש, אשר כפי שהועתק שם מבואר דספר הבטחון וספר הקנה קראו לבן סירא בנו של ירמיה, הרי אין בזה ראיה לדינא, מלבד דשמא מדרשים חלוקים וספר הבטחון לא ס"ל כלל להא דליקוטי מהרי"ל דשמא לשיטתו היה סירא בנו גמור הנולד כדרך כה"א, י"ל עוד, אפי' תפשוט דאית ליה לספר הבטחון הא דמובא בליקוטי מהרי"ל דבאמבטי עיברה, אפשר עדיין לומר דספר הבטחון לאו שם בנו לדינא קאמר אלא שם בנו בעלמא כמו בנו חורגו

משם מוליד שיש בעלמא להאב רק אנו מחשיבים ההולדה משעת הוצאת הזרע וכבר כתבנו בפרק ד׳ דאם כן מזה לבד יש להתבונן כמה רחוק להיתלות במאי דמצינו בפוסקים צד דהוי ליה בנו לכל דבר ולעשות עפ״י זה מעשה לכתחילה בצורה זו, חלילה וחס! אפי׳ בט׳ מידות מפורש בטור או״ח סי׳ ר״מ דאפי׳ צריכים לפריה ורביה הוזהרו שלא להוליד כך כ״ש כאן שלא יירצה ולא ייחשב שום זכות והיתר להוליד כך אדרבה ואדרבה כל עיקר דינו של אב הזה רק משום שהיה לו ליזהר על זרעו אפי׳ אם חלילה יצא לבטלה שלא ייכנס במעי אשה שבכך יתהוה לו הרי אחריות על אשה זרה ושלא כדרך הארץ שאין אדם מוליד מאשה שלא נזדווג עימה תחילה ובכך יתהוה גם ודאי פירצת גידרן של עריות, [עי׳ בזה לעיל באריכות בקונטרס על דעת מרן החזו״א זללה״ה] וכל עיקר שם אב שיש לו רק מכח זהירות ואזהרה זו שנחשב מוליד מפני האחריות הזו שיש לו גם על זרע לבטלה, ואיך נבא ללמוד מכאן ההיפך הגמור ולהתיר לכתחילה כל המוסרות העומדות ביסוד יחוס זה גופא שאנו דנים עליו פה, בינו נא זאת!

ביטול ולא החסיר כלל מפריה ורביה בהוצאת הזרע לבטלה שאם אין מזומנת לו כעת אשה ועד שישא אשה ע"פ דרך העולם אולי לא ירגיש כ"כ עוד בחסרון כח שנגרם לו כעת מהוז"ל של עכשיו איזה ביטול פ"ו יש בזה, וגם אם כבר יש לו בנים מקודם וקיים בהם כבר פריה ורביה ומ"מ לא שמענו דיגרע כלום מחומר האיסור [ובקונטרס "יתן טהור" ספ"ה נתבארה התמיה שיש בזה בדברי האחיעזר עיי"ש], ובע"כ מה שכתבו תוס' דנכלל האיסור דהוז"ל במצות פריה ורביה הגדר בזה הוא דנתרוקנה הוצאת הזרע לפריה ורביה וכך נאמרה מצוה זו שיהא האדם מיחד דבר הוצאת זרעו שילא אך רק לפריה ורביה, ופרט זה במצוה נהיה נוגע ממילא בגדרי עריות שהרי יש בו דרך שכיבה וגם בגדרי חובל ומאבד מן הנפש שהוא קצת כשפיכות דמים וגם שינוי והשחתה כענין איסור ע"ז אבל הכל שייך רק מפני שנאסר ונצטוה להיות מוגבל בדבר זה, דאילולי שנתרוקנה דבר הוצאת הזרע אך ורק לפריה ורביה, היה נידון הכל רק כמו מדה רעה מאד שאע"פ שמביאה לקלקול והשחתה לא יחולו בה כל גדרי איסור החמורים הנ"ל. ומאחר שחלה חובה גמורה שלא תארע הוצאת זרע בשום אופן מבלא שתביא לידי דרך פריה ורביה למד מכך הבית יעקב שכל שאירעה הוצאת זרע יש כבר חשיבות שם הולדה דהא זוהי כל העבירה שלו במה שהיה צריך להיות בשעת יציאת הזרע אשה שתקלוט זרעו כדרך הארץ ושלא יהא יוצא לחוץ ע"כ שייך כבר לומר דהוברר למפרע שהזרע שנקלט במעי אשה ישעבד אותו לשמור ולהתייחס להולדתה של האשה כבר משעת הוצאתו של הזרע ובזה תהא פריה ורביה שלו מה שע"י האשה שקלטה אותו לא יצא זרעו לבטלה, זהו היחוס שיש לו לאשה ולהולדתה וזהו היחוס שיש לו כלפי הולד.

**סוף** דבר, מפשיטותו דהבית יעקב נשמע תרתי, חדא, דספיקו דהחלקת מחוקק כדביארנו, אי יש בגדר פריה ורביה מקום לכלול אופן כזה של עיברה באמבטי אז ממילא נימא דהו"ל בנו אי לא נכלל זה בדרך וגדר פריה ורביה ואז ממילא לא הוי בנו.

**ועוד** נשמע מהבית יעקב דאם אנו מחשיבין אותו לבנו אינו מתעלמים בזאת

הפריה ורביה שמא אין כאן בהולדה זו משמעות לפרייתו ורבייתו של אב ואם רק נפשוט דיש כאן פריה ורביה ממילא הוא דהו"ל בנו. דאילו כל נידון החלקת מחוקק בקיום מצות פ"ו היה רק על הולד שנכריע מקודם דהו"ל בנו א"כ איך פשט הבית יעקב ללמוד משייכות האיסור דהוצאת זרע למצות פריה ורביה לומר דכאן שלא יצא לבטלה יתקיים פריה ורביה הא אפי' תימא שראוי באמת להתקיים כאן פריה ורביה מ"מ כל דלא פשטנו מקודם אי הוי ליה בנו מנין לו קיום מצוה בזה שאינו מיוחס אחריו ואפי' תימא דמאיזה צד נמצא ליישב גדר פריה ורביה במי שאינו מיוחס אחריו הרי מפורש בבית יעקב שבאמת הוא דפשט לה גם דהוי בנו לכל דבר, אלא ברור דכך הבין הבית יעקב, שכל גוף הנידון והספק אי עיברה באמבטי הו"ל בנו הכל מתחיל מהספק על ענין פ"ו שבזה כלומר האם יש לאב זה עם בנו דרך של פרו ורבו כלומר שהבן מבטא המשך היכר שמו ויחוסו בעולם אע"פ שלא הוכרה אמו להתייחס במאום לזיווג אביו והיינו דפשט לה הבית יעקב דשיעור איסור הוצאת זרע הנכלל במצות פריה מלמד על שהיוחסין יכולים להתבטא ע"י זה שבאשה זו המולידה תוקן הזרע שלא יהיה לבטלה וממילא נפשט כבר דהו"ל בנו לכל דבר.

**אמנם** עדיין צריך עוד תוספת ביאור במה שפשט מדלא יצא כאן הזרע לבטלה ודאי קיים פ"ו ומה ההוכחה הגמורה דהביא לזה מהא דמסקו תוס' דאיסור הוז"ל נכלל במצוות פ"ו.

**ונכסה** להבין בדבריו כך, מכיון דיש ביטול פ"ו בקום עשה ע"י הוז"ל, שהרי כתבו תוס' דמחוייב מכלל מצות פריה ורביה בשב ואל תעשה מלהוציא זרע לבטלה, כלומר, דכשמוציא זרע מבטל המצוה דפריה ורביה בקום ועשה וביטול מצות פריה ורביה באופן זה של הוצאת זרע לבטלה הרי לא רק דהוא בחומר קום ועשה אלא הרבה מאד יותר חמור מכל אופן אחר של ביטול פריה ורביה שהרי נאמר בו שהוא כע"ז ג"ע ושפי"ד כמבו' בריש פרק כל היד, ומה הוא חומרת ביטול המצוה באופן זה שכ"כ חמורה היא עד למאוד יותר ויותר מכל מבטל פ"ו בעלמא, והרי לכאורה באמת היה צריך להיות להיפך דאדרבה לפעמים לא

אחריות בעלמא כמו חיוב מזונות וכיו"ב אבל לא ייחשב בנו המיוחס אחריו לשום דבר או דנימא להיפך דבהיות האדם מוזהר לשמור שלא ייצא זרעו לבטלה ממילא גם אחר שיצא לבטלה ולחוץ מוטלת עליו איזו תשומת לב אם ייכנס חלילה במעי אשה והרי נזהרות הנשים על סדיני איש זר כדאיתא בהגה' הסמ"ק ופשיטא דגם האיש נזהר על כך, מתוך כך נימא שאם אירע ונכנס זרעו במעי אשה גם על לידתה גופא יש לו אחריות ולא רק על הולד דאדרבה מתוך שהולידה מזרעו נחשבת לו כאשתו לאכול בתרומה או ליפסל מתרומה על ידו כדין זרע המאכיל ופוסל, א"כ שפיר יחשבו ולדות הללו לזרעו ולקיים לו מהן פריה ורביה ושוב הו"ל ממילא בנו לכל דבר.

**ונמצאת** כהבנה זו ממש מפורש בשו"ת בית יעקב מגאוני דורו דהחלקת מחוקק שהבין הבית יעקב דכל שורש הספק השני שנסתפק החלקת מחוקק אי הוה בנו אי לא הוי בנו הוא תולאה ותולדה מספק הראשון אם יש כאן שם פריה ורביה. וזה לשונו בסימן קכ"ב מה שנסתפק בחלקת מחוקק באשה שנתעברה באמבטי כעובדא דבן סירא אי קיים פ"ו אי לא ואי הוה בנו לכל דבר, ולענ"ד למפשט מהא דסנהדרין דף נ"ט ע"ב ממ"ש תוס' אהא דאמר כל מצוה שנאמרה לבני נח ונשנית בסיני לזה ולזה נאמרה ומקשינן והרי פ"ו שנאמרה לבני נח ואתם פרו ורבו ונשנית בסיני לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ולישראל נאמרה ולא לבני נח וכתבו התוס' תימא מנא לן דלא נאמרה לבני נח ואי משום דלא חשיב לה בהדי ז' מצות הא אמר לעיל קום עשה לא חשיב, וי"ל דשב ואל תעשה הוא שמי שמצוה על פריה ורביה מצוה שלא להשחית זרעו עכ"ל א"כ במצות פ"ו איכא נמי מצוה שלא להשחית זרע והילכך כל היכא דליכא השחתת זרע קיים פ"ו כיון דהא בהא תליא וע"כ אם נתעברה באמבטי דאז ליכא השח"ז הוא בכלל פרו ורבו דמה"ט כללה התורה השח"ז במצות פרו ורבו להורות כנ"ל, וגם לפי מה שכתבו דפרו ורבו אף בשב ואל תעשה הוא א"כ באמבטי אף שהוא שב ואל תעשה קיים פ"ו וא"כ הוא בנו לכל דבר. עכ"ל.

**וחזינן** בדבריו דהבין סברת הח"מ דכל שורש הספק אי הוי בנו רק מצד

גם ממזר לכל מילי דזרע ה"ה דקיים על ידו גם פריה ורביה.

**מעתה** נימא דהיינו הוא דנסתפק החלקת מחוקק על עיברה באמבטי אפי' אם תמצי לומר דבנו הוה האם גם ניכר לו לזרע גמור שיקיים פריה ורביה על ידו והוי בנו לכל מילי או נימא כיון שנולד מבלא זיווג א"כ בזה ודאי אין לידתו מעותדת ומצילא אתי ליה לאביו ושמא לא ייחשב עוד זרעו לדרותיו אחריו דממילא לא יתקיים בו מצוה זו של פריה ורביה, וכדסברנו לומר כן גבי ממזר.

**אך** באמת לפרש כן הספק דהח"מ הוא דוחק דבשלמא ממזר סלקא דעתא דגמרא דפסולו שעל גופו מבטל ממנו שם הקמת זרע לאביו ודנתמעט ממילא גם מקיום מצות פריה ורביה לאביו על ידו אבל עיברה באמבטי אם הוכרע דלא נפיק מכללא דכל בנו בעלמא למה זה יתחדש בלא גילויא דקרא למעטו מקיום המצוה.

**ועו"כ** נראה באמיתת כוונת דברי החלקת מחוקק דחדא ספיקא קאמר הוא ולאו באם תמצי לומר קא מיבעי ליה אלא אי הוי בנו ודאי קיים ואי לאו בנו הוי ודאי לא קיים ומה שפתח דיש להסתפק אם קיים פריה ורביה ואח"כ הוסיף אם הוי בנו לכל דבר לא שזהו ספק נפרד לעצמו אם קיים פריה ורביה, אלא יסוד הספק ועצם הנידון אי הוי בנו הוא ביסודו הנידון אם קיים פ"ו או לא דאין כאן נידון שיתמעט וולד זה מדינא בהלך אחר הזכר גם י"ל דאין לשלול מלידת ילד זה כל שם הולדה מצד האב, דבהא נימא כפי שנתבאר בפרק הקודם בדעת התשב"ץ דאחריותו על הזרע שילא ממעיו הוא עיקר שם מוליד שבאב דהא גם כל מוליד בעלמא יתכן שאין בו יותר מענין הוצאת הזרע דפעולת קליטתו של הזרע במעי האשה לפעמים לא על ידו נעשית, וכדביארנו שם, אלא דנסתפק הח"מ שמא מ"מ לא הוה בנו מצד חסרון בפריה ורביה שבזה כדנתבאר דשמא אין ולד הזה בשם זרעו, וי"ל דדין אחד הוא ושם אחד דאי לאו זרעו הוה גם בנו לא הוי, וכך הוא גדר הספק, כיון דמהא דבעינן לאתויי ממזר חזינן דפריה ורביה לזרעו לדורותיו אינו אלא המשך לדרכי המשפחה שהותחל בזיווגו עם אשתו א"כ בהעדר כל זאת אין להאב על בנו אלא

**וביה** נראה לפרש כוונת החלקת מחוקק ולפי מאי דקאי עלה בס"ק זה, על דברי הג"ה הרמ"א דהיה הבן ממזר נמי קיים והבאנו דברי הגר"א דהוא מירושלמי פ"ב דיבמות אמתני' דמי שיש לו בן מכל מקום וכו' ובנו לכל דבר ובירושלמי איתא דלכל דבר כלומר לפריה ורביה, ובממזר שע"י ביאת איסור איירינן לכאורה ולא על הבא בתולדה מממזר שנשא ממזרת בהיתר, וס"ד דהולדה ע"י עבירה ופסול הניכרין על הולד בשם ממזר לא חשיבא מכלל הולדה של פריה ורביה והוצרך התנא לרבוייה.

**ובתוס'** [כ"ב ב' ד"ה בן], פירשו בהא דס"ד דלא ייחשב בנו ממזר לפוטרו מחליצה ויבום משום דסלקא דעתין למילף בנו מאחיו ואחיו מבני יעקב דהוו אחים בכשרות [ועיי"ש בתוס' שלפני כן כ"ב א' ד"ה פשיטא דמבואר להדיא דהנידון על ממזר שמכח שלא"ת קידושין בין אביו לאמו].

**הכי** נמי י"ל לענין פריה ורביה סלקא דעתין דממזר כה"ג לא ייחשב לקיום פריה ורביה, ואף בתר דכבר איתרבי ממזר לפוטרו מיבום וגם דהוי בנו לנחלה (כמבואר בתוס' דלנחלה לא בעי קרא כיון דכתיב בנו ובנו משמע נמי פסול) איצטריך התנא לחדש דבנו לכל דבר גם לפריה ורביה דהא מיהא בסתם זרע משמע בכשרות ואם נולד מאיסור דל"ת קידושין צריך ליה קרא מיוחד וכמבואר בתוס' הנ"ל, אלמא דלכל כי האי אינו ניכר כ"כ לזרעו, וה"נ לא יהא אולי נחשב לפ"ו. ויש להוסיף בזה מש"כ לעיל בפרק א' מקונטרס זה (עמ' פ"ט) שעיקר שם זרע על שמיוחס למולידו להמשיך הדורות על ידו ואם הוא נולד בפסלות ופסולו עליו פסולו מוכיח שלא נתייחסו אביו ואמו כראוי ליחוס זיווג הכשר להוליד נמצא שאינו בן שהיה מעותד להיוולד מהם ואין זה הזרע הרצוי להביא ממנו תולדות ישראל דומיא דבני יעקב. והשתא, הרי הדין הוא דהיו לו בן ובת ומתו והניחו בן ובת קיים המצוה ואם לא הניחו בן ובת לר' יוחנן לא קיים, הרי דקיום המצוה כולל מה שמתייחס בנו אחריו להמשיך לו הדורות לזרע זרעו והוה המצוה דפ"ו רק בגדר זה שנתבאר בשם זרע לכן איצטריך התנא לאשמועינן רבותא דמכל מקום בתר דאיתרבי מקרא

הובא כאן בביאור הגר"א, מפרש דבנו לכל דבר כלומר לרבות קיום מצות פריה ורביה, א"כ מוכח להדיא דמשפחה ועו"כ דסיפא ודאי דלא קיים ומשום דכל שאינו בנו המיוחס אחריו לא מתקיים על ידו המצוה דדווקא היו לו בנים בהיותו עו"כ ונתגייר ס"ל לר' יוחנן ביבמות ס"ב ע"א דקיים פ"ו מפני דס"ל דלענין יחוס של פריה ורביה לא נתנתקו ממנו ע"י הדין דגר שנתגייר כקטן שנולד דלא לכל מילי אמרינן דכקטן שנולד הוי כמבואר שם במשמעות תוד"ה רבי יוחנן עי"ש היטיב]. אבל אם תמצי לומר דלא קיים פריה ורביה האם נימא דהא מיהא דבנו עכ"פ הוי או תימא דלא הו"ל כלל בנו. ולפי זה סדר הספק בעיקרו הוא להיפך מסדר דברי החלקת מחוקק, דעיקר הנידון הוא אם תמצי לומר דבנו הוי האם קיים פריה ורביה או לא. אמנם צריך ביאור, באם באמת בנו הוי למה באמת שלא תתקיים המצוה הרי יש לו בן בעולם, ואין לומר דהספק מפני דמאליו נוצר לו ולא עשה מעשה בקיום המצוה דלכאורה אין שייך הגברא במעשה מצות פ"ו דלעולם מן השמים נוצר ולא יבטל אדם שנינו במשנה ס"א עמ' ב' אבל קיום המצוה ליפטר ממנה הוא במציאות הבנים ולא מצד שהוא עצמו קיים בתורת חיובא דידיה דהא רבי יוחנן ור"ל פליגי ביבמות ס"ב. בהיו לו בנים בהיותו עו"כ ונתגייר אי קיים ומבואר שם בטעמא דרבי יוחנן משום דמעיקרא נמי בני פריה ורביה נינהו וביאר שם תוס' דאין הכונה בני פריה ורביה לחיובא דפריה ורביה דהא בני נח לא מיפקדי אפ"ו אלא כלומר בני יוחסין דבן נח בנו מיוחס אחריו ועל כן שייך ביה פריה ורביה דמציאותה של המצוה במה שיש לו בן המיוחס אחריו (משא"כ בעבד דאין בנו מיוחס אחריו) עכ"פ ס"ל לרבי יוחנן דילא ידי חובתו במה שנולד לו כשלא היה בר חיובא ור"ל נמי לא פליג אלא משום דאבד יחוס בניו אליו משנתגיירו משמע דבהא כו"ע מודו דלא שייך מעשה הגברא במצוה זו [ואפשר לדמות לזה מצוות של חיובי ממון כמו והשיב את הגזילה דלא בעינן מעשה הגברא דווקא רק שלא יחזיק הגזילה ושתוחזר לבעליה]. והדרן לשאלתנו מהו עוד הספק שנסתפק החלקת מחוקק על קיום פ"ו אחרי דנימא דהוי ליה בנו.

## פרק ה'

## בדקדוק סברת החלקת מחוקק והבית יעקב והיוצא מזה לנידון דידן

**בסג"ה** הרמ"א אהע"ז סי' א' סעיף ו' היה הבן ממזר וכו' קיים המצוה ובחלקת מחוקק ס"ק ח' היה הבן ממזר וכו' יש להסתפק אשה שנתעברה באמבטי אם קיים האב פ"ו ואם מקרי בנו לכל דבר ובליקוטי מהרי"ל נמצא שבן סירא היה בנו של ירמיה שרחץ באמבטי כי סירא בגי' ירמיה"ו ועי' בספר עבודת הקדש להרב איש האלוקי מוהרר"מ קורדאווירו זצ"ל בחלק התכלית ס"ק י"ז (וז"ל ספר יצירה מזמן אברהם אבינו ע"ה נמצא בין אומתו הקדושה וירמיה ע"ה בזמן הבית הראשון היה מתעסק בו כמו שנמצא בס' הבטחון שעשה ר"י בן בתירא ע"ה הביאו רב חמאי גאון ז"ל בס' היחוד וגם הביאו הקדוש קנה ז"ל בספר הפליאה שירמיה הנביא ע"ה היה מתעסק בספר יצירה בינו לבין עצמו יצתה בת קול ואמרה קנה לך חבר הלך אצל סירא בנו ונתעסקו בס' יצירה שלש שנים לקיים הכתוב אז נדברו יראי ה' וגו' עכ"ל). עכ"ד הח"מ.

(**והמובא** בסוגריים העתקת ספר עבודת הקדש הוא העתקת בנו של הח"מ כמבואר בהקדמה על הח"מ).

**והנה** מה שכתב החלקת מחוקק דיש להסתפק אם קיים האב פריה ורביה ואם מקרי בנו לכל דבר, צריך ביאור, דלכאורה עיקר השאלה אם מקרי בנו או לא מקרי בנו, שהרי תולדתו באה מבלא שנבעלה האם מן האב, ולמה זה הזכיר החלקת מחוקק נידון קיום פריה ורביה כספק בפני עצמו, הא כל הספק לכאורה אם הוי בנו לכל דבר אז נימא ממילא דקיים פריה ורביה דהא יש לו בן או לא הוי בנו כלל וממילא פשיטא דלא קיים, ומשמעות לשון החלקת מחוקק דשני ספיקות נפרדים נקט בדבריו א. אי קיים פ"ו ב. אי הוה בנו לכל דבר. ומשמעות הדברים אם כן, דאם תמצי לומר קאמר את"ל דקיים פריה ורביה ודאי סבירא לך דבנו לכל דבר הוא דאי לאו בנו הוי ממילא פשיטא דלא קיים [כדמוכח במשנה יבמות כ"ב מי שיש לו בן מכל מקום וכו' ובנו לכל דבר, חוץ ממי שיש לו מן השפחה ומן העו"כ. ובירושלמי,

עליו עובדא דהוז״ל דמכא זה הרי הוא שנעשה בנו, [והרי האומרים דבן סירא נולד כן איתא בליקוטי מהרי״ל דע״כ קראו לו בן סירא בחילוף בן זרע ובודאי הקפידו על לשון נקיה ומ״מ לא רצו להשכיח דבר זה הפוגם יחוסו אלמא כמו שכתבנו דכל עיקר היחוס קשור בגנות הדבר ושלילתו.]

**ע״כ** ודאי לא עלתה על הדעת לייסד ולהורות דרך כזו אפי׳ לא בשעת מלוקה ואין מסברת התשב״ץ ומסברת כל שאר פוסקים שדנו על שם אב כשכבר נולד כן בדיעבד שום מקור וסמך להוליד כך לכתחילה.

שלובן זה אע"פ שאין בו סימני תורשה מוגדרים כמו בגרעינים הזעירים ורק הטעמה והדגשה של התכונות והמדות שמוטבעות ע"י האב בשעת יציאת הזרע וכדאיתא בכל הספרים דהמחשבה ואיכות בריאות האדם ומרגוע נפשו ושלמותה קובעת מאד בפרי היוצא מזרעו, תוכן פנימי ומהותי הזה יש בו להביע ולהעביר את עומק מצבו האמיתי לתולדותיו וכל זה אינו אלא מפני שיוצאת מכל עומק כחו ממש, ואולי זהו השורש לכך שענין זה של הוצאת זרע החשיבתו התורה לקצת הולדה בכדי לאוסרו לבטלה מעתה אולי נאמר ג"כ דלכשיקלט מכך הריון במעי כל אשה כל שהיא ייחשב למפרע שהוא שיצא הזרע ממנו הרי הוא אבי הילוד והאחראי להולדתו.

**נפק"מ** מכל הנ"ל, דאם כשיצא הזרע לא היה ראוי להוליד ותיקנוהו שיהא מוליד אפילו היה החיסרון במשקה הלובן ולא בגרעיני הזרע הרי ודאי דשאלה חדשה היא זו וכבר אין לנו עליה גילוי מפורש מדברי הפוסקים שדנו על עיברה באמבטי דשוב נימא אולי אין בהוצאת הזרע מעשה הולדה למפרע.

ומאידך י"ל, דסוף סוף לולי שכבת זרעו לא היה שייך שתוליד וע"כ סוף סוף עיקר ההולדה מיוחסת להוצאת הזרע ומה שצריכים לתקנו אינו מפקיע שם הולדה לגמרי וצ"ע. ויעוי' להלן פרק ט' מה דיתבאר שם בס"ד. ועוד נפק"מ ממה שנתבאר כאן דאם הוציאו הזרע ממעי אשה לאחר תשמיש שכבר נגמרו מעשיו של אב בדרך תשמיש אשה זו ומעתה כל הבא להמציא הזרע הזה לאשה אחרת או אף להחזירו לאשה זו גופא כבר אינו שייך למעשה ראשון של בעל הזרע וזה א"כ ג"כ שאלה חדשה לגמרי [דהאשה זכתה בתשמיש שלה שנעשית היא בעלת הזרע לגבי דין פולטת ש"ז ליטמא בו כרואה קרי ולא כנוגע כמבואר בנדה מ"ב. א"כ שוב אחר שפלטה אולי כבר אין כאן שייכות של הולדה דמעיקרא מן האיש].

**ונמצא** עוד נפק"מ מכל הנ"ל דאף אילו דינא הוא להיות הנולד מאמבטי בנו אין זאת אלא דרך חומר איסור הוצאת הזרע שלא תהא לבטלה ומה דנאמר שייחשב בנו הרי זה רק מפני שהוצאת הזרע מילתא היא וא"כ בזאת דייקא יזכר

אביו ואמו וזה הרי לכאורה באמת דרך השכבת זרע ואשר בזה למראה עינינו השטחית אין שום גריעותא בהשתלשלות הדברים באופן המלאכותי מבאופן שע"י זיווג, מ"מ לכאורה ולפום ריהטא הא גופא שיהא ענין זה של שאר בשרו קובע שם על הגברא דיזכר עליו וידון בו בכל דיניו מה דנולד בשרו מבשר מולידו, זה גופא דין מדיני בנו, ולא להיפך, כלומר לא השייכות הבשרית נותנת לו שם בנו, אלא ענין האחריות והשייכות שבשם בנו נותנת ערך לשייכות הבשרית שביניהם, כך הוא לכאורה ההבנה הפשוטה והברורה דאילו כל הקשר בין אב לבן היה בבשר ודם לא היה להם שום ערך ויחס זה כלפי זה, וכבעלי החיים שאין שייכותם הבשרית ניכרת כ"כ בין מוליד לולדותיו מפני העדר הקשר של יוחסין וכדנתבאר בפרק א'.

**והנראה** ברור ע"כ דאם אכן תמצי לומר בדעת התשב"ץ או כל מקום בפוסקים אם תימצי לומר כן דיש דין בנו על הולדה דרך אמבטי הרי דזה מפני שענין הוצאת הזרע שילא מעיקרא אע"פ שהיה אז לבטלה מ"מ זה גופא חשיב מעשה ההולדה. והביאור במה שניתן שם "הולדה" למעשה הוצאת הזרע הוא מכיון שיש גדר של מעין איסורי שכיבה במעשה זה, שהרי נאסרה הוז"ל מעין איסור שכיבה דעריות בעלמא, לכן שייך לחול עליו שם הולדה, דהיינו, שאם על ידי מעשה זה נגרר לבסוף שתתעבר האשה יהיה עיבורה מיוחס להולדת האיש כיון שגרס זאת בהוצאת זרעו שלא הותרה הוצאת זרע בעלמא אלא עם אשה שתהא יכולה לקלוט אותה כדרך הריון דעלמא, ויבואר היטב להלן פרק ו' עוד בסברא זו, וכאן נוסיף רק לציין דעכ"פ זה ודאי ובלי שום ספק בעולם דלא תכונות ותמצית מהותו המצויין בתוך הזרע בגרעיני הזרעונים, הן הן עיקר היחוס ועיקר ההולדה וכדיוצא מזה להלן פרק ט' [את השקפתם המוטעית של מפתחי מסלול ההפריות ע"י זיקוק והשבחה וטיפול מלאכותי וסילוק חלק ניכר מחומר משקה הש"ז דזו ודאי השקפה מופרכת ומוכחשת מיסודה] אלא כדיתבאר בס"ד להלן בפרק ט' דעיקר החשיבות שאנו דנים שם אב מכח הוצאת הזרע הוא בעיקר מגד הלובן של הש"ז

**מאידך,** כיון שעכ"פ דין אין במעשה נשיקת אבר שום קשר אישות דהא קיי"ל הערא זו הכנסת עטרה, וכאן ודאי לא היתה הכנסת עטרה שא"כ כבר לא היו בתוליה קיימין [כדמשמע בסנהדרין ר"פ בן סורר דבהכנ"ע משתברין בתוליה.] ובהכרח דלא היתה אלא נשיקה, וא"כ כבר אין גבול ברור לחלק דינו מדין עיברה באמבטי. דהרי סוף סוף לכו"ע ממעטינן מעשה סידודין מכל פרשת עריות, ולחד מ"ד שם בסנהדרין וכן הוא סברא דאביי ביבמות נ"ה: (לחד תירוצא שם בתוס') דמעשה סידודין לאו כלום הוא ולא איצטריך קרא למעוטי, ואע"ג די"ל דהיינו דלאו כלום הוא כלפי האשה ופשיטא לן דאין איסור עריות מצד האיש לבדו אבל אה"נ דמצד האיש לכו"ע יש בזה ערך של ביאה, אבל עכ"פ הא גופא דאין בזה חיובי עריות כיון דמצד האשה לא חשיב כלל ביאה ולא איצטריך אפילו למעוטי א"כ אין זה חשוב גם יחס של אישות לענין הולדה ולא חשיב מוליד מצד מעשה הביאה רק מצד שמשכבת זרעו התעברה, ולא עדיפא מעיברה באמבטי. וא"כ הוא ספק עצום איך להכריע בדעת התשב"ץ האם נכלל בדבריו דין עיברה באמבטי או לא.

**והנה** גם אם תימצי לומר דכלול בסברת התשב"ץ גם עיברה באמבטי שאין שם שום יחס ופעולה של הבעל כלפי הריון אשה זו ובאם דנימא דבדיעבד לא בעינן כלל לשם זה ד"ילד" ו"הוליד" באופן שהוא מבחינת הבאת האשה לידי הריון במעשיו הגמורים של הבעל דאין כל זה לעיכובא בשם אב ובנו כדנתבאר, ומ"מ צריך ביאור מהו בכל אופן השם שיש לבן זה עם אביו דהרי לא יתכן שענין בנו נאמר על שתכונות הפנימיות עברו אליו דרך תמצית אותו דבזה אין ביניהם אלא שייכות הסוג והמין ולא שייכות של משפחה שהיא שייכות של אחריות להווייתו, שייכות הקשורה בשם לידה שעכ"פ ובאיזה אופן שהוא ייחשב כן שהוא המולידו.

**וגם** שם "שאר בשרו" אם כי לכאורה "שארו" ו"בשרו" ו"שאר בשרו" הכל אזיל על שייכות בשרית ממש כלומר שבשר ודם גידים ועצמות של הוולד הגיעו מבשרו ודמו גידיו ועצמותיו של

לפירוש התוס' בכתובות בין נתעברה מנשיקת אבר לעיברה באמבטי לא ס"ל להתשב"ץ לחילוק ופירוש זה דהא פשט ספיקיה אי מצינו מתעברת בלא יורה כחץ לתוך הרחם מהא דבן זומא דמתעברת באמבטי אלמא דהעיבור אינו תלוי אלא באם רק היה יורה כחץ בשעת עקירה ואע"פ שלא יורה כחץ בשעת הנחתו בגוף האשה, ולמה הוצרך לכל זה, והא כל עיקר הסוגיא מתחילתה מיוסדת על כך דבאופן שמזריע בסמוך לפי הרחם הוה ליה שפיר יורה כחץ ממש לתוך גופה, ומוכח א"כ דלא ס"ל להתשב"ץ להך פירושא וס"ל דליכא יורה כחץ לתוך גופה ע"י נשיקת אבר וא"כ אין לחלק ביסוד הנ"ל לפי שיטתו דהתשב"ץ.

**ואמנם** עדיין יש לחלק דנראה ברור דהזריע לפי הרחם עדיף עכ"פ אע"פ שלא מכחו קלטה ונפתח רחמה מעצמה בלי התעוררות ביאה שלו וגם מבלי שהיה יורה כחץ לתוך גופה, אבל יד אמצעי ומתווך עכ"פ לא היתה ביניהם אלא שבהתעוררותה לקלוט ולשאוב הזרע נמצא לה הזרע מיד מהבעל עצמו אולי בזה דווקא מהני הסברא הנ"ל שלא יתכן שהקפידה התורה על שתהיה התעוררות כח הקליטה ממנו דווקא ומפני שהרי גם בדרך זיווג לא תמיד היא בהתעוררות השלמה ממנו דייקא וכדביארנו לעיל, אבל כשהגיע זרע איש לרחמה ע"י שליח או ע"י אמצעי חילוני כמו אמבטי מנא לן דיש עדיין קשר של אב ובנו.

**ועוד** חילוק י"ל דלא דיבר התשב"ץ רק כשהיתה הוצאת הזרע בדרך ביאת אישות וכדכתבנו מקודם ובאמת יתכן דלא היה שם כלל איסור מוז"ל דהא לא קים ליה להבעל שגם בפעם הזאת לא יוכל לבעול כראוי ושמא עתה יבעול כדרך כל הארץ וא"כ קירובו במעשה אידודין יתכן דהוא כשורה ובהיתר, ול"ב בדין זה, אך עכ"פ יש בקירוב זה דרך פריה ורביה אפילו אי תימא דאיסורא קעבד, דיעוי' בגמ' סנהדרין ס"ו: לחד מ"ד ממעט מעשה אידודין בעריות מקרא דומתו גם שניהם ופירש"י דמיעוטא משום דבמעשה אידודין האיש נהנה ולא האשה הרי דמלדו יש בזה מעשה אישות של ביאה, וא"כ לא דמי למי שיציאת הזרע לא היתה מיוחסת כלל לאשה זו.

הולד כאילו משתי נשים, וכמו כן איתא שם בהמשך הגמ' דהמהרהר בתאות חימום בלבד ולא באשתו ממש ג"כ יש פגם ביחוס אהבתא ואמהתא כדאיתא שם על הנולדין מבני ט' מדות דאינן רצויין לפניו יתברך וראויין לבוררן מן הכלל ופי' הרמב"ם בפכ"א מהל' א"ב דהיינו ע"י יסורין הבאים על הכלל ואלו שאין תולדתם נאמנה אם לא יעמדו בכל כחם על נפשותם יתבררו ויצאו מן הכלל רחמנא ליצלן [הרי לנו מעין מדת "ממזר לא חיי" דבדין שמים נחשב צורך להוציאם מן הכלל בכדי שלא יפגמו טהרת יחוסן של ישראל], וכל הפגם בהנך ט' מדות הרי הוא ממה שאנו מדברים בו כעת דנחשב ההריון מכח חימום תשמיש בלבד כמו דרך זנות שבאה למלאת כח תשקת החומר ושלא מדרך קשרי זיווג של חיבת אישות וכמבואר כן בדברי הראב"ד בספר בעלי הנפש, שער הקדושה.

**מעתה,** שבחסרון שלימות כח ההרהור נחסרת ע"פ האמת כל מעלת התולדה, והרי לא יתכן דשם בנו לענין כל דיני התורה יהיה תלוי בשיעור הכונה הרצויה, ומהו א"כ השיעור הקובע בדיעבד הרי אפשר כבר לומר דלא צריך שפעולתם היתה זה מחמת זה כלומר אפילו האיש רק הזריע ולא פעל כלום בהרהור המביא לפתיחת רחמה ומאידך היא פעלה אך ורק בשאיבה והקליטה של "ויפתח את רחמה", והזרעת האיש לא באה כלל מהרהור שמכח זיווגו עימה סוף סוף משניהם נוצר הולד והרי הם הם אביו ואמו ונחליט אכן דגם דש מבחוץ וזורה מבפנים תחשב היא לאמו וגם נתעברה בהערא‌ה ייחשב הוא לאביו.

**כך** נראה להסביר סברתו הפשוטה של התשב"ץ שלא נסתפק לשלול שם אב בנתעברה מבלא גמר ביאה ואפי' בלא הערא‌ה. ומעתה יש לעיין בהא גופא אם אכן נלמד בשיטתו של התשב"ץ עד כדי כך שכל שהזריע אפי' באמבטי ונמצא לבסוף הריון לאיזו אשה בעולם שנתעברה מזרעו הוי ליה הוא אב לבן הנולד, או שנגביל בכל זאת דברי התשב"ץ לאופן שדובר בו בלבד והיינו בשני הגבלות א. שיצא הזרע דרך חיבת אישות של אשה זו. ב. שהגיע הזרע מיד אל פי הרחם. והנה חילוק שחילקנו בפרק ג' מכח הסוגיא

וכן "הוליד" הנאמר בתורה הבאנו מפירש"י דהוא מבנין "הפעיל" על שפעל גם לעשות את האשה שתהא יולדת כלומר דוחקת הולד לאויר העולם, א"כ ודאי שמעשה הביאה שפועל את ההריון בגוף האשה יש לו חלק מאורת העמדת תולדות שצורתה השלימה שלא רק יוציא זרע אלא יזריע בו את האשה ובכל זה יש סיבה לכך שנקרא שמו אב ע"פ התורה, ולכשתמצי לומר דבחסרון חלק מכל זה ייחשב עדיין אב הרי זה דין על אדם הפרטי הנגרר בדינו לפי דרך כלל העולם אע"פ ששינה מן הדרך. אבל ודאי שבשינוי הזה פגם וקלקל עכ"פ במדה כל שהיא.

**ומ"מ** נימא דנלמד השתא מדעת התשב"ץ דחסרון מעשה הביאה לא יעכב בדיעבד בשם אב ובנו, ובהלכה זו שאין אשה מתעברת אלא בגמר ביאה נימא השתא דלא נאמר בה שאם כן תתעבר מבלא גמר ביאה לא ייחשב עיבורה זה להוליד הבן לאביו, אלא נלמד השתא דבכל אופן שתהיה שכבת זרעו מביאה להולדת ולד לא ינתק ממנו דין אב לבן הנולד.

**והסיבה** והסברא שנסבור בדעת התשב"ץ לומר כן י"ל בדרך אפשר, ע"פ מאי דאיתא בגמ' נדרים כ: דאמר ר"א הגדול לאשתו דנוהג במנהגו המבואר שם משום שלא יתן עיניו באשה אחרת ונמצאו הבנים באים לידי ממזרות, מבואר בגמ' דכשההרהור הוא בזנות נחשבת התולדה כאילו נולדה מזנות, וביאור הדבר פשוט מאד, דלעולם גמר פעולת מעשה ביאה ודאי רק מצד ההרהור הוא נגמר, בין הוצאת הזרע מן האיש ובין פתיחת רחמה של אשה הכל מגיע רק באמצעות ההרהור שע"י חימום המעשה ולא מעצם המעשה, ממילא מעלת העמדת תולדות באמיתותה ובמטבע הראוי שנברא בו האדם אילו ינהג לפי חוקו ומצוותו שהרהור הגומר המעשה יהיה גם כן בכשרות כלומר בינו לבינה בלבד, וגם שיהיה ההרהור מתוך אחוה וריעות שיש ביניהם ומתוך הוצאת דבר אחוותם ורעותם זו מן הכח אל הפועל, ושכל זאת יארע ממעשה הביאה שלהם דווקא ולא משום חימום חיצוני. ולכן מבואר בגמ' דהמהרהר באשה אחרת יש כאן כמו ממזרות, דמצד ההרהור נוצר

לבוא בקהל ולירש בנכסי אביה וליאסר בקרובי אביה. וגם זו הבת א"א לאוסרה לבא בקהל לפי שרוב כשרים אלא בעיר שרובה עכו"מ ותלינן שנתעברה מעכו"ם ועכו"ם ועבד הבא על ב"י ואפי' אשת איש הולד כשר אבל היה ראוי להסתפק באשתו שתהא צריכה חליצה אבל כיון שהיה קורא אותה בתי ודר עם אשתו כל אותן טענות שהיו ביניהם אין אנחנו מקבלין אותם. עכ"ל התשב"ץ.

**הנה** אגב אורחא שדן התשב"ץ אם לחוש להריון בשפיכת הזרע מפי הרחם הרי נתברר מדבריו שאילו רק נדע שהבת שנולדה אכן נתעברה בה אמה מהתפשטות זרעו שיצא אל פי הרחם פשיטא ליה להתשב"ץ שיורשת בנכסי אביה ואסורה בקרוביו ופוטרת אשתו מיבום אלמא סבירא ליה בפשיטות דכי האי גוונא מיוחסת אחריו לכל דבר.

**וכיון** דפשיטא להתשב"ץ דנחשבת בתו מהריון כזה אע"פ שלא עשה מעשה הגורם להריון כדנתבאר דבעינן לזה ביאה ובגמר ביאה דווקא אולי נפשוט מינה מעתה על עיברה באמבטי דג"כ יסבור התשב"ץ דהוי בנו, וכן הוא בשו"ת דברי מלכיאל ח"ד תשו' ק"ז כתב דמבואר בתשב"ץ דעיברה באמבטי הוי בנו הרי סבר כן דאין חילוק בין נתעברה מהגעת הזרע לפי רחמה לנתעברה דרך אמבטי דגם בהגעת הזרע לפי הרחם אין האב פועל עלם ההריון רק הוצאת הזרע ואעפ"כ כיון שמזרעו נתעברה חשיב בעל ההריון והולד הנולד מיוחס לשמו ה"נ עיברה באמבטי כיון שמזרעו נתעברה הו"ל בנו.

**ואמנם** אפילו נימא הכי אין בכך זכות על מעשה הפריות המלאכותיות הנעשה להוליד לכתחילה בדרך של "עיברה באמבטי" דהא ברור ואין בו שום פקפוק דכשההולדה כאורחא היינו דרך זיווג וההריון נפעל בגמר הביאה כדנתבאר הרי ודאי כל המעשה בכללותו הוא סיבה להיותו אב והולד בנו וכדהבאנו לשון רש"י ד"ילד" היינו שפעל כל יצירתו של ולד עד שנקרא בשם המורה על שלימות יצירתו זו היא זריעת התולדות המכונה בשם "ילד" שהוא מבנין "פעל" ובהכרח דעל תהליך הקליטה של ההריון יש לו ג"כ מעשה אבהות ולא רק על הזמנת השכבת זרע.

## פרק ד'
## ביסוד סברות הפוסקים שבדין וולד הנולד שלא ע"י בעילה

**והנה** קודם כל עיון להלכתא בדברי הפוסקים בדינו של הנולד מעיברה באמבטי צריך ללמוד היטיב דברי התשב"ץ שהם שורש גדול לנידון דידן, דזה לשון התשב"ץ ח"ג שאלה רס"ג, איש ואשה וכו' האשה טוענת כי הבעל ישען על ביתו ולא יעמוד והוא מודה לה, אח"כ נתעברה ועדיין היא מודה שלא בא עליה ועדיין היא בתולה אלא שנתפשט הזרע ברחמה ונתעברה בתולה וכו' וילדה בת היה קורא אותה בתי, אם שנאמין אותה שאפשר לה להתעבר ממנו בעודה בתולה וכו', תשובה, יש לעיין אם אפשר לאשה להתעבר בעודה בתולה להתפשט הזרע ברחם בלא ביאה וכו' דבפרק יוצא דופן מ"ג ע"א משמע שכל ש"ז שיוצא בהרגשה אפי' משמש מיטתו בחלוס מיקרי יורה כחץ וכו' אבל יש מחלקין בין יורה כחץ ליורה כחץ שיש יורה כחץ בשעת יציאתו ועדיין אינו ראוי להזריע דשמא אינו הולך למרחוק כשיגיע בגופה במקום שתהיה אותה הזריעה ראויה להוליד אבל כשהוא בשעת הנחתו בגוף האשה יורה כחץ אז הוא ראוי להוליד דע"ז אמרו ביבמות בפ' הבע"י ס"ה ע"א איהי קים לה ביורה כחץ ואיהו לא קים ליה ולפי זה בנידון שלפנינו היה ראוי להסתפק אם אפשר שתתעבר בשפיכת הזרע מפי הרחם אם לא, ונראה שאפשר הוא שהרי בפרק אין דורשין י"ד ע"ב שאלו את בן זומא בתולה שעיברה מהו להתירה בכ"ג דשמא נבעלה או חיישינן שמא באמבטי עיברה פירוש שהאיש פלט ש"ז בתוך אמבטי והיא רחצה בו ונכנס ברחמה ונתעברה ומותרת לכהן והקשו והאמר שמואל כל ש"ז שאינו יורה כחץ אינו מזריע ותירצו ה"נ מעקרא יורה כחץ הוה נראה מכאן שאם היה יורה כחץ בשעת עקירה אפשר שתתעבר בתולה ותהיה מותרת לכהן (הג"ה כן העידו לי עכו"ם שנשים הרבה מהם מתעברות ועדיין הם בתולות וכו') ואם נאמין לספרים חיצוניים מצינו בספר בן סירא כי אמו נתעברה בש"ז של ירמיה באמבטי וסירא בגמטריא ירמיהו. בזה הוכשרה הבת

במעשה חידודין דנשיקת אבר יש מקום לתלות דחלק זה של יורה כחץ המעורר בה פתיחת הרחם וקליטת ההריון היה כראוי לעיקר טבעו של הריון בעלמא ורק מעשה הגמר ביאה חסר וא״כ ודאי אינו

דומה בדינו לגמרי להמתעברת בפתיחה שרירותית של הרחם ע״י הרופא דאין שם במעשה הבעל כלום חוץ מהזמנת והכנת שכבת זרעו. וא״כ אפי׳ תימא התם לא הוי בנו הכא שמא הו״ל בנו.

דלכו"ע לא פסלה מכהן גדול וכדהבאנו לעיל מדברי תוס' יבמות נ"ט א' ד"ה אלא, ואך זה חייש הגמ' דאם ניחוש לכדשמואל ויתכן דנבעלה בעילה גמורה בהטיה גמורה כלומר שלא הועילו הבתולין כלל למנוע הבעילה הגמורה שאז ודאי הרי כבר אינה בתולה ופסולה לכה"ג וכדנתבאר ולדבר זה צריכים אנו שפיר לחוש, זו היתה שאלת השואלים, והשיב להם בן זומא, דכדשמואל לא שכיחא ולא צריך לחוש לה, אמנם ס"ל לבן זומא, אע"ג דלא שכיחא בעלמא כדשמואל מ"מ בזו אם תאמר דהוחזקה לפנינו שקרב בה איש וגם הרי שסוף סוף נתעברה ממנו וא"כ לפניך להדיא דאירע כן בזו כדשמואל ואע"ג דלא שכיחא הרי מוחזק כן לפניך דהועיל בה איש להריון ומבלי לפגוע בבתוליה ומעתה מהיכי תיתי דבלא בעילה כלל היה הדבר הא טפי שפיר י"ל דבכדשמואל נעשה כן, וניחוש לה א"כ אע"ג דבעלמא לא שכיחא, ועל כן הוסיף בן זומא בדבריו ופירש דיש לחוש גם דשמא מבלא כל שייכות לאיש אירע לה כן והיינו דהזכיר באמבטי כלומר דלא קרב בה איש כלל וכלל, דכיון דלא הוחזקה בשייכות קירבה של מעין גילוי ערוה ע"י אדם הדרינן וקיימינן בהכרעת הספק דכדשמואל לא שכיחא ובחזקת כשרותה ובתוליה קיימא דלא קרב אצלה כל איש ובאמבטי נתעברה מבלא בעילה כלל וכלל. לפי זה י"ל דכל הקושיא והאמר שמואל כל ש"ז שאינו יוכ"ח אינה מזרעת קושיא זו לא שייכא לפי סברת השואלים שנסתפקו להתיר מצד חשש עיבור ע"י נשיקה בעלמא דהא אם ניחוש לה בהכרח שנפתח רחמה ע"י תאוה בלבד בלי מעשה גמור של בעילה וא"כ שפיר נימא דהיה יורה כחץ במעיה דנתלה שכבר בשעת יציאת הזרע ע"י נשיקת אבר היה רחמה נפתח ומוכן לקלוט הזרע שיכנס שם ונמצא דהיה בגדר יורה כחץ ממש, אבל למאי דפשט בן זומא דלא היינו מכשירין אילולי היה אפשר לתלות ההריון מבלא שייכות קירבת איש כל שהוא אפי' לא נשיקת אבר רק מחלחול האמבטי נתעברה השתא שפיר קשיא והא בעינן דיהא יורה כחץ לתוך מעיה, ומוכרחין לתרץ דאין כלל צורך ביורה כחץ לתוך מעיה רק יוכ"ח בשעת הזרעה.

**ולפי** כל הנ"ל נמצא דהמתעברת

## פרק ג'
## בפרטי חילוקי שינוי הטבע בהתעברות שלא דרך זיווג

**אחר** שביררנו תוכן ענין עיברה באמבטי והשינויים שחלו בזאת בזמננו מעתה צריך לדון אם יש צדדי חילוק לדינא עכ"פ מסברא ולפו"ר בין אופן א. המוזכר לעיל שנשתנה טבע ההריון ע"י מעשה מלאכותי ממש בפתיחת הרחם באופן שרירותי ע"י הרופא, לאופן ב. שנתהוה כיוס הריון ממעשה חדודין בעלמא דיש בו עכ"פ מעשה הבעל ואולי מיוחס ע"כ יותר ההריון אליו משבאופן המלאכותי דהא הכא הוא זה שהוציא זרעו סמוך לפי הרחם והוא זה שהביאה והשיאה לתאות תשמיש ואע"פ ששוב נעשית כבר כמעלמה מתאוה עד שהגיעה להיות ראויה לקלוט הזרע בלא פעולת הבעילה, הרי עכ"פ הוא זה שבשעה זו גופא הזמין לה לשם את ש"ז שלו והרי סוף סוף יש לו איזה שם של פעולה על הולדתה ועל קליטת הריונה ואע"פ שאינו במטבע הראוי, יש כאן בכל זאת איזה מעשה של "הוליד", ועל עיקר חילוק זה נדבר בס"ד בפרק ד' בדברינו למשקל ולמטרי בדעת התשב"ץ וכן בסוף פרק ז' לברר הראיות שנביא שם לגבי שם בנו מבלא זיווג, אבל כעת בפרק זה נעמוד על נקודה מסוימת אשר היה מקום לחילוק הנ"ל מלד מה דאפשר לפלפל בעלם הסוגיא דחגיגה וכדלהלן, דהנה לפירוש תוס' בכתובות (ובצ"ח גורס כן גם בתוס' חגיגה) דכדשמואל הוא לד האיסור הרי דמעיקרא רק משום עיברה באמבטי הוא דשאלו להתירה וקשה למה פריך הגמ' על בן זומא והאמר שמואל כל ש"ז שאינו יורה כחץ אינה מזרעת ומשני מעיקרא נמי יוכ"ח הוה, והא הך קושיא ותירוץ שייך גם על השואלים את בן זומא דכל ספיקם היה הרי רק משום עיברה באמבטי וכמו שנתבאר ולמה א"כ שייכא קושיא ותירוץ זה אתשובת בן זומא דווקא, והיה נראה מזה לפרש דהשואלים באמת לא אסא"ד הא דבאמבטי עיברה דלמה נחזיק שנזדמן כן וכי יש לך אשה שחוששת שתתעבר מבלי שייכות איש, אלא שאלת השואלים ע"פ פשוטו י"ל בהיות ובתולה היא לפניך ודאי דממעשה חידודין נתעברה דהיינו בהערא דנשיקה וכדומה

כל הגוף הישראלי נעשה שונה מכל הטבעים של הגויים אשר על טבען המקולקל בלבד מבוססים כל המחקרים וההמצאות המגונות של שינוי דרך פריה ורביה, וכדמצינו בגמ' עכו"ם דאכלי שקצים ורמשים חביל גופייהו ישראל דלא אכלי שקצים ורמשים לא חביל גופייהו השי"ת יקיים בנו למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלוקיכם אמן כן יהי רצון.

והיתר וטוען ונטען של אבן העזר דרבו ושכיחי מאד המתעברות ממעשה סידודין בעלמא בדליכא אפי' הכנסת עטרה וזהו באמת עיבור שלא מכח בעילה רק דומה לנתעברה באמבטי, כלומר שנפעלת פתיחת הרחם באופן של רצון והשקת זיווג גם בלא מבעילה גמורה ואפילו לא בהערא.

**והנה** על אופן הראשון אין אחריותנו לתרץ העדרו בכל הדורות דדי בכך שהבינו שלא זו היא מטרת הבריאה ולא זו הדרך המתבקשת מן האדם שאפי' פשוטי מין האנושי לא חפצו בחקירת אפשרויות כאלו אשר מי יודע איזה תסבוכת עלולות עוד להביא על העולם.

**אבל** אופן השני אומר ממש דרשני איך זה שכל כך בקלות מתעברות מבלא זיווג אשר במציאות שינוי טבע הזה נמצא חלילה כאילו ענין הזיווג בכללותו מיותר לגבי עסק הפריה ורביה וכאילו לפריה ורביה צריך רק הזומנת חומר משקה של שכבת זרע בלבד וכמו שהבענו תמיה גדולה זו בסוף פרק א'.

**ובהכרח** צריך לומר שמציאות זו איננה אלא ירידה ושפלות וקשורה לריבוי הפריצות שמביאה לירידת והחלשות הבריאות האיתנה של בני האדם הקשורה בקשר בלתי נפרד לתיקון המעשים ונקיות המידות דבהעדר זריזות בגדרים של צניעות ובהעדר מדות של איש לאיש ומדות של אשה לאשה נתדלדל כח שמירת האדם על עצמו עד שבכדי שתגיע לפתיחת הרחם די לה באיזה הרהור כ"ש של פריצותא בעלמא, ומאידך ההרגל לריבוי עסק ההרהור גבר מאד עד שיש שנתקלקלה בעצם השמירה הטבעית הגופנית לא רק בשמירה התורנית החינוכית המוסרית וזהו המביא לעיבור דרך מעשה סידודין בעלמא דשינוי הטבע שיש כאן בין מצד האיש בין מצד האשה אינו שינוי אלא קלקול והשחתה. והנה בזה לבד יש מקום לסיומו של הנידון ושלילתו שהרי ככל שנמנע אפי' מקצת מהתפתחות והתמסדות דרך זו נמנע עכ"פ במקצת קלקול העולם ונסיר חרון אף ה", כי הרי ודאי שבמדת עם ישראל יש כח טמון להתעלות ולהידבק בתורה בכל דור ולשמור על הטבע המתוקן בשמירת גדרי עולם והכל תלוי בכך שנעמוד על שלנו לקיים גדרי התורה ואז

הזרע לעומק מקום הנצרך וכמו שנתבאר, דאי נימא דמשום התעוררות כח הזרעת האשה גופא הוא דחסר בכח העראה הרי גם למ"ד הערא זו נשיקה למה אין שום צד לתוס' לומר דמזרעת שפיר גם ע"י כח חימום זה של נשיקת אבר והא סוף סוף נשיקה מילתא היא לחייב עלה בכל העריות ומהיכי תיתי שלא תפעול כלום בחימום דאשה להזריע זרעה אלא ודאי דהתוס' לפי מה שנטו עכשיו להכריע דביאור מיעוטא דש"ז משום שבהערא אין מתעורר כח ההריון ולא רק משום שאין מתעורר כח הזרעת האיש הרי פשיטא לתוס' דעכ"פ מיסך סייכא הוא בעיקר ענין הערא שאין בה מירוק זרע האיש וה"נ חסרון כח ההריון דאשה מפני שאין זרע האיש פועל כראוי להגיע למקומו כשכל יציאתו ע"י הערא בלבד היתה לכן למ"ד הערא זו נשיקה פשיטא להו וניחא להו לומר כן בפשיטות שאין ע"י נשיקה דרך להביא פתיחת הרחם ושאיבת הזרע כלל וכלל שהרי הזרע עומד בחוץ ומסתבר מאד שלא תיפעל האשה ברחמה לשאוב אותו היטב אבל למ"ד זו הכנסת עטרה שקצת נפתח

רחמה עד שאם בתולה היא ודאי נשתברו בתוליה כמבואר ר"פ בן סורר, ע"כ הוצרכו תוס' לישא וליתן ולהוכיח היטב דמ"מ גם בהכנסת עטרה אין נפעלת פתיחת הרחם הראויה, הרי לנו מדברי תוס' דהצורך בגמר ביאה בכדי שתהא פתיחת הרחם לשאוב הזרע לפנימיות מקום ההריון.

**ואחר** שנתברר לנו היטב המחסום שעומד בפני ענין זה של עיברה באמבטי דבהעדר החשק והרצון של גמר ביאה אין הרחם נפתח ואין הזרע נכנס בפנים אלא נפלט לחוץ עלינו לעמוד על השינוי שאנו רואים בזאת בזמננו, דהוא א. שעוקפים חסרון זה של פתיחת הרחם ע"י פתיחת הרחם באופן שרירותי ואמנם שזה עלול להביא חלאים שונים או גם כאב עצום בשעת מעשה כל שאין מופעלת התכונה הרצונית של פתיחה ע"י תשקת הזיווג כפי שנבראה בטבע העולם ולפעמים הוא כלחתוך בבשר החי ממש, אלא שעושים כל זאת בטצלדקי שונים שנתחדשו להם או גם ע"י הרדמה כללית שנתחדשה להם בדורות אלו. ב. עוד שינוי יש לפנינו שידוע לכל העוסקים בדיני אישות ואיסור

דהיה איזה ס"ד לתוס' דלא מחייב בשפח"ח על שיוציא זרע והיינו דמיעוטא דהערא״ה הוא בכל שלא הוציא זרע לא מיחייב, לפי ס"ד זו היה אפשר לומר דאם הוציא זרע אז גם בהערא״ה יתחייב (עי' באבי עזרי פ"ה מהל' א"ב"ט דנקט כן בדעת רש"י והרמב"ם לגבי טומאת תשמיש המטה) מ"מ אחרי שהחליטו תוס' דבגמר ביאה מחייב גם בלא הוציא זרע, ממילא בהערא״ה והוציא זרע ודאי וודאי שלא יתחייב דבעינן ביאה שראויה להזריע, ואעפ"כ היה עדיין סברא לתוס' אולי הא גופא דהערא״ה אינה ביאה הראויה להזריע הוא רק שאין ראויה בטבעה לגרום להאיש להוציא הזרע אבל לא שהאשה מושפעת בגמר ביאה יותר מאשר בהערא״ה ורק לזה באו בהמשך דבריהם לברר דאינו כן משום דאם היה כן אז באמת לא היינו ממעטין מהך קרא גם שלא כדרכה וגם הערא״ה, ושלא כדרכה איכא טפי למעוטי, דהוא ביאה שלא במקום הריון כלל וכלל, משא"כ הערא״ה שהחשיבתה תורה לביאה בכל מקום ואם רק יוציא שכבת זרע הרי תתעבר, מנא לן למעוטה מהך קרא דאתא כבר למעוטי שלא כדרכה, ומכח קושיא והכרח זה למדו תוס' דאכן כל עיקר גריעותא דהערא״ה לא רק שאין האיש מתעורר להוציא בה זרע אלא גם האשה אינה יכולה לקלוט הזרע כשהגיע אליה דרך הערא״ה, וא"כ שפיר דמי ושוה ממש לשלכ"ד, דנמצא שהערא״ה אינה במקום הריון כמו בשלכ"ד שאינו מקום הריון, הרי ביררנו להדיא נקודה א. בדברי תוס' דבהערא״ה חסר לאשה עצמה כח קליטת הריון. והשתא נבוא לברר נקודה ב. דחסרון תכונת הכשר הריון שחסר בהערא״ה הוא בעצם הגעת הזרע למקומו שאין הרחם נפתח כראוי לשאוב הזרע פנימה למקום הראוי, דהנה מבואר דבסלקא דעתא דתוס' לנמנס כל חסרונה של הערא״ה רק לכך שאינה מביאה להוצ"ז של האיש ולא שיהא בה שום חסרון להאשה לא היתה כל הס"ד הזו לתוס' רק למ"ד הערא״ה זו הכנסת עטרה אבל למ"ד הערא״ה זו נשיקה משמע דפשיטא לתוס' מעיקרא בלי פקפוק דגם אם יוציא זרע בהערא״ה האשה אין ראויה כלל להתעבר, מזה נראה דהתוס' עמדו בדבריהם על ענין פתיחת הרחם לשאוב

**ומבואר** עיקר דבר זה להדיא בתוס' נדה דף מ"ג. ד"ה בראויה, בתירוצם השני, דתירצו שם תוס' דבהעדר יורה כחץ אינו נכנס למקום פנימי הראוי להריון אלא שותת ויורד עיי"ש, והרי מבואר בגמ' דאיהו לא קים ליה ביורה כחץ אלמא דענינו של אינו יוכ"ח שאע"פ שמתקשה כראוי וגומר כניסתו אפילו עד מקום שהשמש דש לפנים מבין השיניים ובכל זאת סוברים תוס' דעדיין צריך ליורה כחץ כדי שיגיע יותר בפנים וא"כ איך בקלא יותר מהכנסת עטרה ע"י היורה כחץ תתעבר וכי יש כח ביורה כחץ להוליך הזרע כל כך, אלא ודאי הביאור הוא דביורה כחץ מעורר האשה לפתוח רחמה ולשאוב הזרע, וכן הוא לשונם שם בנדה "לפי שאינו יורה כחץ ואינו נכנס לתוך גופה אלא שותת ויורד" עכ"ל הרי דהעיקר מה ששותת ויורד כלומר שאינו במהלך של כניסה ושאיבה לבפנים.

**הרי** לנו דבאמת נמצא כאן הביאור בענין זה של הוליד ושל ילד דכולם שמות של פעולה וכדנתבאר לעיל, דבאמת פעולת האיש היא הפועלת שיהא רחם האשה נפתח לשאוב הזרע נמצא דהוא העושה אותה שתתעבר מזרעו ולא רק הוא הממציא לפניה הזרע בלבד דבזה עדיין לא נקרא מוליד.

**ונתעכב** כאן עוד מעט בלימוד דברי תוס' הנ"ל בדף נ"ה: ללמוד מדבריהם להדיא, א. שגם אם יוציא זרע לא תתעבר בהעראה, ב. שהטעם, בגלל שלבסוף לא יגיע הזרע למקומו כל שלא היתה הביאה מתחילתה בשלמות, ולא מפני חסרונות אחרים של הכנת האשה להריון או הזרעתה בזרע שלה.

**ונבאר** קודם פרט הראשון דמוכח מן התוס' להדיא דבאו לומר שגם אם יוציא זרע לא תתעבר בהעראה. דהתוס' פתחו בתחילת דבריהם וז"ל: נראה, דמחייב בשפחה חרופה אפילו בלא הוציא זרע אלא שתהא ביאה הראויה להזריע וכו' ולא אתא למעוטי בשפחה חרופה אלא העראה ושלא כדרכה בספ"ב דכריתות, והוסיפו תוס' וכתבו ונראה, דלמ"ד העראה זו הכנסת עטרה אינה ראויה להתעבר בהעראה אלא במירוק גיד שאם היתה ראויה להתעבר לא הוה מוקמי קרא למעוטי העראה אלא שלא כדרכה עכ"ל תוס'. והנה אף דלפי מאי

בעילה החשובה בכך שראויה להביא אשה לידי הריון דהא ליכא אלא כשגמר ביאתו כדביארו תוס׳ דלכן שפיר מימעטא הערא׳ בשפחה חרופה.

**ועל** זה גם מיוסד תירוץ הנ״ל על קושיא ראשונה שכתבנו דעיברה באמצעי לא שכיחא כלל ולא תלינן בה כלל וכלל אם לא שהיא בתולה ומעוברת לפניך וזאת באמת על כי טבע העיקרי של העיבור שאינו מגיע תמיד רק ע״י בעילה וכמש״נ.

**והנה** הוזכר בפרק הקודם שלשון ויולד ולשון הוליד מורין על שפעולת האיש היא גם בעצם קליטת הריון האשה ולא רק להוציא זרעו בלבד והן הן הדברים שאנו לומדים כאן כעת שעיקר טבע הרגיל שלא תתעבר האשה מן הזרע בלא שיצטרף לזה כח ביאת איש ובגמר ביאתו דווקא.

**ולכאורה** עדיין היה אפשר לשדות נרגא בהנ״ל ולומר דאין כח בעילת האיש פועלת כלום בהריונה של האשה עצמה רק שכדי שתגיע ותזדמן שכבת זרעו למקום פנימי ששם יכולה לקלוט ההריון כראוי צריך לזה שיגיע בשעת פליטתה של השכבת זרע במקום עמוק ועל כן צריך גמר ביאה. אך טענה זו אינה כלום, דאף שנאמר בס״ד בסמוך מדברי תוס׳ הנ״ל בדף נ״ה: דחסרון כח הביאה שיש בהערא׳ תולאותיו אכן ניכרות באמת בחסרון הגעת הזרע למקום שיכול להיקלט שם אבל זה אין נכון לומר דמעלת גמר ביאה רק מפני קירובו המציאותי של השכבת זרע בשעת פליטתו בלבד דהא בכל שהוא יותר מהערא׳ כבר חשיב גמר ביאה וחייב עלה בשפחה חרופה כך איתא בנוב״ת סי׳ כ״ג, אלמא דראויה להתעבר בה, והא אין כל האצבעות שוות וא״כ למה זה דהמקום שהגיע שם במעט יותר מן העטרה הוא כבר מקום הראוי ובמעט פחות מן העטרה לא הגיע למקום זה הראוי זה ודאי מוכחש המציאות אלא ביאור הדברים דכשממרק ביאתו ודאי יש לו בכך תוספת גמר הרהור עד שראוי בזה כבר להזריע, כך גם האשה נגמר לה במירוק זה כח חשק הביאה יותר בשלימות עד שראויה לקיים בה ״ויפתח וגו׳ את רחמה״ שבהתעוררות גמר ביאה שלה נפתח רחמה כלומר מתעורר לשאוב הזרע פנימה.

מאד ולא שכיחא כלל ולא חיישינן לה ולא תלינן בה כלל לומר שנתעברה מבלא ביאת איש רק אמנם אין זה סותר דאופן שהרי היא עדיין בתולה ומעוברת היא עכ"פ לפניך דלא נאמר ונתלה בכדשמואל אלא נחוש ונתלה באמבטי.

**ובנוגע** לקושיא שניה, הנה הגמ' בקידושין ע"ח ע"א אמימרא דר' יהודה דלוקה על ביאת כהן בפסולי כהונה משום לא יחלל האשה ולא לקי משום לא יחללו זרעו מוקי לה הגמ' דבהערה איירי דלא שייך בה חילול זרע, משמע א"כ דפשוט לגמ' שאין נולד זרע מהערה, אמנם אפשר לפרש שם כוונת הגמ' משום דסתמא דהערה לא הוציא בה עדיין שכבת זרע כמבואר בכל מקום דכך דרכה של הערה שאין בה יציאת הזרע, רק בגמר ביאה, וכיון שלא הוציא כלל שכבת זרע ודאי דאין לוקה משום לא יחלל זרעו [ואפי' אם הוציא זרע בהערה יתכן די"ל כיון שאינה ביאה הראויה להוציא על ידה זרע לא חשיבא ללקות עלה משום לא יחלל זרעו]. וכן בגמ' יבמות נ"ה: למדובר על מיעוטא דשפחה חרופה מהערה דמקרא דשכבת זרע דכתיב בה בשפחה חרופה ילפינן דאינו חייב בה אלא על ביאת המירוק, בגמ' זו היה ג"כ אפשר לפרש דכל המיעוט רק מפני שאינה ביאה שראוי האיש להוציא על ידה שכבת זרעו לכן לאו בכלל קרא דשכבת זרע היא ואין חייב עלה בשפח"ח.

**אבל** בתוס' שם בדף נ"ה: ד"ה אינו, מבואר בעיקר דבריהם דלזה אתו לברר דלאו משום שאין האיש ראוי להוציא שכבת זרע מימעטא ביאה כזו אלא משום שהאשה אינה ראויה להתעבר, דאפי' יוציא האיש שכבת זרע האשה לא תתעבר מהערה, הרי בזה שפיר עומדת קושיית המל"מ דאם בלא גמ"ב לא מתעברא איך תתעבר מבלא בעילה כל עיקר.

**והנה** התירוץ העיקרי על קושיא זו דבעיקר טבעה אין עיבורה של אשה נעשה אלא מכח מעשה הבעילה שאף אם יחדור הזרע לפי רחמה לא תתעבר מעיקר טבעה בלא בעילה ועל עיקר טבע הזה הוא דהוסיפו תוס' לברר דהוא בגמר הביאה דווקא ולא בהערה, אמנם יש גם עיבור היוצא מן הכלל שלא בבעילה כלל והוא באמת עיבור משונה ולא שכיח אבל אין זה נוגע לגדר הדין כלפי שם

בפוסקים דמ״מ חזינן מעיקר סתימת הסוגיא מציאות חששא זו דעיברה באמבטי ללא חולק.

**והנה** נקטינן דבשלכ״ד הויא בעולה לכהן גדול כדר״י א״ר ביבמות נ״ט. הרי בפשוטו ה״ה בכדרכה ובכדשמואל ג״כ הויא בעולה לכה״ג, [ואע״ג דבהערא' למ״ד זו נשיקה לא הויא בעולה כמבואר שם בתוס׳ ד״ה אלא, היינו משום דכל ענין הערא' זו שעדיין לא פגע בבתוליה אבל כשנעדרו הבתולין מתפקידן הרי זהו ממש דינא דשלכ״ד דכיון דנבעלה באופן שלא מנעו הבתולין הבעילה כבר אינה בתולה], וא״כ לפירוש התוס׳ בכתובות ובנדה אתיא סוגיא דחגיגה כהילכתא כדנקטינן דשלכ״ד הויא בעולה וה״ה כדשמואל אבל לפירוש תוס׳ דחגיגה אתיא הסוגיא דחגיגה דלא כהילכתא רק כמ״ד דבשלכ״ד לא מיפסלא לכה״ג, הרי שפירוש התוס׳ בכתובות יותר מקובל וא״כ סוף סוף כללות הענין נוטה דאין פקפוק בהך מילתא דשייך הריון ועיבור אשה מבלא ביאת איש דלפי׳ תוס׳ בכתובות הרי היא זה דבר פשוט לסוגיא מעיקרא, וגם לתוס׳ בחגיגה סוף סוף הרי לא מצינו להדיא בגמ׳ דפליגי אמסקנא דדבן זומא.

**וכן** הוא להדיא בתוס׳ יבמות י״ב: ד״ה דאפי׳, שנקטו ענין עיברה באמבטי כדברי הפשוט לגמ׳.

**והנה** תמצית קושיות המל״מ מסוגיות הש״ס אהא דעיברה באמבטי שנים הם, חדא, דא״כ כל חשש ממזרות מאשת איש שנתעברה בדליכא למיתלי בבעלה נכשיר ונתלה בעיברה באמבטי. והשני, דמבואר בכמה מקומות בתוס׳ ומיוסד על הגמ׳ ביבמות נ״ה: קידושין ע״ח. דאין אשה מתעברת בהערא' אלא בגמר ביאה ואי בהערא' לא מתעברא איך תתעבר בלא כל בעילת איש.

**והנה** בנוגע לקושיא ראשונה עיקרה של קושיא מיוסדת על המבואר ברבנו פרץ שנמצאו דבריו בהג״ה סמ״ק ישן כמובא בב״ח יו״ד סי׳ קנ״ה דאין ממזרות באשת איש שנתעברה באמבטי, [ולהמבואר בשלטי גבורים בהלכות נדה דפר״ק דשבועות יש לפקפק בזה ואכמ״ל] והנה התירוץ העיקרי על הקושיא הזאת דבאמת נכון דרחוק הוא

## פרק ב'

## ביסוד טבע ההולדה ע"י זיווג בלבד

**והנה** איתא בגמ' חגיגה י"ד: שאלו את בן זומא בתולה שעיברה מהו לכה"ג מי חיישינן לדשמואל דאמר שמואל יכול אני לבעול כמה בעילות בלא דם או דלמא דשמואל לא שכיחא אמר להו דשמואל לא שכיחא וחיישינן שמא באמבטי עיברה והאמר שמואל כל שכבת זרע שאינו יורה כחץ אינו מזרעת מעיקרא נמי יורה כחץ הוה ע"כ הגמ'.

**ויעוי'** כאן בתוד"ה בתולה המבואר בדבריהם דאי חיישינן לדשמואל מכשרינן ותשובת בן זומא דליכא לאכשורי מטעם זה אלא מטעם עיברה באמבטי, ולפי"ז לא נתחדשה הך חששא דנתעברה מבלא בעילת איש רק בתשובת בן זומא, וכיון דלא הובא דין זה ברמב"ם לגבי כהן גדול [גם היה יכול להיות מובא בשו"ע בנוגע לנפק"מ דזה"ז כשטוענת כן להכשיר עצמה לכהונה ובמקום דליכא רוב כשרים דאם נבעלה לכתחילה לא תינשא וגם בדאיכא רובא הא בעינן לבריא דידה וכשהיא אינה טוענת לכשר נבעלתי רק טוענת לא נבעלתי כלל ובאמבטי נתעברתי שמא לא תתכשר לולי דינא דבן זומא דחיישינן שמא באמבטי ומדלא הובא מזה כלום בפוסקים] יש מקום לומר דסבירא לן דבן זומא יחידאה וכדהביא במל"מ פט"ו מהל' איסות לגדד כן ומשום דמכמה סוגיות יש מקום ללמוד דלא סבר הש"ס להך חששא דעיברה באמבטי.

**אבל** בתוס' בכתובות דף ו' ע"ב ד"ה רוב בקיאין הן מבואר דכל השאלה בבתולה שעיברה היתה להכשירה רק משום הך חששא דבאמבטי עיברה ואי כדשמואל פסלינן.

**וכן** נראה ריהטא דתוס' נדה ס"ד: ד"ה שאני דפירשו גם כן דכדשמואל מיפסלא לכהן גדול וממילא כל השאלה רק מכח דשמא באמבטי עיברה ולא פקפקו השואלים שלא לומר כן דבאמבטי עיברה ולהכשירה רק מפני דשמא ניחוש לכדשמואל ואי דשמואל לא שכיחא ודאי יש להכשירה וכיון דהכי הוא פשטא דגמ' בסתמא א"כ אין לעשות יסוד ממה דלא הובאה מסקנא דבן זומא

את המציאות לאשורה שהרי לא נדע ולא נבין מאחר דבדרך שנתן הבוי"ת מתפקידו של האיש לפעול בכל התהוות ההריון ולא רק בהמצאת שכבת זרע איך זה שלעינינו נתמלאו פני תבל באלפים ורבבות הנולדין כסדר שלא מתוך זיווג כלל וכלל רק משימוש הרופאים במנות שכבת זרע והעמידו האומות אוצר הקרוי בלשונם "בנק" לאצור הש"ז המצויה להם לסווגה בכל אופני הסיווג ולהזמין מאוצר זה לכל אשה הנדרשת לכך, זאת מלבד אלפים שעושים כן בין בעל לאשתו מכל מיני סיבות שלא יכולים או לא רוצים להוליד בדרך זיווג, (ואיך זה שלעינינו מתמוטטים כאילו מוסדות הדורות) אם היתה דרכם זו דרך, הלא ח"ו כאילו לריק יגעו דורות ע"ג דורות במוסד זה של זיווג זו"נ כי במבט שטחי רבבות וולדות ההפריות המלאכותיות אינם נופלים באיזה תכונה מוולדות הנולדים בזיווג הרגיל, ומה שביררנו שבדרך זו אין את המעלה של עסק ישוב העולם לא מצד גילוי קיום רצון ה' ולא מצד הנחלת המשפחה והיוחסין אבל סוף סוף לא מצאנו לכאורה לא במצוות התורה ולא בעובדות המסופרות בתורה ובגמ' ומדרשים שהיתה דרך כזו ורק נאסרה או נשללה מבחינת העדר התורניות והמוסריות שבה, ובפשוטו נראה שלא היתה קיימת בכלל אפשרות כזו ולכן קודם שאנו באים לדון בדיני המציאות הקיימת תחילה יש לברר מהו המחסום שאותו עברו בדורנו מחסום שעיכב מלהיולד בדרך זו, וקודם כל דבר לברר את מה שמקובל וידוע מגמ' וראשונים שכהיוצא מן הכלל כן היתה אפשרות להולדה כזו והוא הנקרא "עיברה באמבטי".

בפירש"י בראשית ד' י"ח דכתיב "ויולד לחנוך את עירד ועירד ילד את מחויאל ומחייאל ילד את מתושאל ומתושאל ילד את למך" וכתב רש"י וזה לשונו, ועירד ילד. יש מקום שהוא אומר בזכר הוליד ויש מקום שהוא אומר ילד שהלידה משמשת שתי לשונות, לידת האשה, ניסטר"א בלע"ז וזריעת תולדות האיש אינזיא"ר בלע"ז כשהוא אומר הוליד בלשון הפעיל מדבר בלידת האשה פלוני הוליד את אשתו בן או בת וכשהוא אומר ילד מדבר בזריעת האיש והוא בלע"ז איזרי"ר: עכ"ל רש"י.

**והנה** לידת האשה דהזכיר רש"י ברור דהכונה ללידת הולד בסוף ט' ירחים כשיוצא לאויר העולם דזהו לשון לידה בעלמא ואף על זאת הוא נקרא המוליד אותה בלשון מפעיל, ולשון פעל דפירש"י בשם ילד וביאר רש"י דהוא זריעת תולדת האיש, לא על הוצאת הזרע מדובר ברש"י דהא שמו מחויאל שייך ביצירתו השלימה שמן האיש ומן האשה ואיך יקרא ילד את מחויאל על הוצאת זרעו גרידא לכן אין ספק שעל קליטת ההריון דיבר רש"י והוא תולדת האיש כלומר תולדה שמוליד האיש בעצמו וכיון שהוא העושה והפועל העיקרי במעשה הביאה חשיבא קליטת ההריון כפעולתו הגמורה, ועוד, דהשתא י"ל אולי שגם שכל יצירת הולד לא רק קליטת ההריון נחשבת בכלל זריעת תולדת האיש דנקרא על הכל בשם פעל אלא דזה עוד למדנו, דהא גופא שהאיש הוא העושה כל יצירת ההריון מחשיבו להאיש שהוא שנקרא למוליד את האשה על גוף מעשה הלידה דהיינו עצם מה שנדחק הוולד לצאת לאויר העולם ונעשה ילוד שזו ודאי פעולתה הגמורה של האשה מ"מ כיון דמעיקרא מכח האיש אתיא לה הכל ע"כ נקרא עליו שם הוליד בהטיית הפעיל גם על ענין זה.

**והנה** ברור כעת דשמות אלו של הולדה וגם התוכן שלהם אינו נמצא בכלל בהפריה מלאכותית לכל צורותיה.

**וע"כ** הוא אשר דיברנו דההשקפה הפשוטה צריכה להיות דבלא זיווג חסרים כל היסודות של יוחסין, אבל ודאי אין בזאת שום מסקנא אמיתית כי הרי בדין זה של הנולדין כך יש לעיין טובא בדברי הפוסקים שנביא בס"ד להלן פרק ג' וד', אמנם ראשית כל ראוי מעתה לברר יותר

קיים פ"ו והא דנו הפוסקים לגבי אם נשא הבן איילונית או הבת ניסת לסרים והח"מ והב"ש כתבו דקיים ובבני אהובה פקפק עכ"פ בבת שניסת לסרים ולדבריו גם בהמיר הבן ונשא נכרית שלא יהא זרעו מיוחס עוד אחריו יש אולי לפקפק) ולהיפך, אם לא זכה עדיין לבן ובת אמנם יש לו אשה באופן שלא נתחייב לגרשה ולישא אחרת כשהוכרע כן ע"פ הפוסקים מגד המנהג בזמן הזה או מאיזה טעם ע"פ דין, והם בהנהגתם בשייכות נאמנה ורצויה זה עם זה מבטאים מסירות להעמדת העולם שיהא נכבש תחת יד אדם השלם תכלית הבריאה לשבת יצרה ודאי שראויין הם גם לצפות להעמיד תולדות בין תולדות ממש ברחמי שמים ובין גם להביא לכך שאחרים רואים איך נראית צורת החיים הנכונה לומדים ומקיימים את המובן הרצוי במצות פריה ורביה הרי זכו אלו כבר לשייכות עם מהות המצוה אע"פ שעדיין לא זכו לצאת ידי חובתה ולקיימה.

**ויעוי'** בנמוקי יוסף פרק הבע"י (נ"ט: מדפי הרי"ף) וז"ל: וסוגיין דהכא ובכל דוכתא דמותר לבעול אשה שאינה בת בנים כלל דליכא משום השחתת זרע בכל שהוא דרך פריה ורביה וכו' עיי"ש. הרי דהזיווג נקרא "דרך פריה ורביה" ומצאנו א"כ יסוד מוסד לכל הנ"ל ולשלול בכך דרך הפריות מלאכותיות מכל וכל, וכן להפקיע היתר הוצאת זרע עבור ההפריות, דאם אף כשאין מצפין לתולדות (אם לא בדרך ניסית, שגם תקוה זו לימדה התורה כחלק מיסודות אומתנו שכך היה באבות ואמהות) אעפ"כ הרי זו דרך המרוצה לפני השי"ת בגלל היותה שייכת לדרך פריה ורביה חזינן כמה העמידה התורה את העיקר במצוה זו על הדרך הרצויה ולא על התכלית של בנים ממילא כשהוא להיפך דהדרך דרך של הפקר הזרע חוץ למקומו ורשותו, כל תכלית יצירת ולד שתבא מכך לא תועיל להכשיר זאת כלל וכלל.

**עלינו** עוד לברר מה שהתחלנו כי רק על שם זרע יש מקום עיון אבל שם בן הקשור להולדה ודאי לא שייך בהפריה מלאכותית דענין הולדה הוא בקשר של האיש עם האשה דהוא מולידה והיא יולדת לו ועלינו להרחיב להוכיח להסביר כוונת הדברים לאשורן, דהנה יעוי'

מתוך שגם לכל המשפחות כולם יחד יש איזה יסוד אחד מדורות שקדמו, כל זה מפורש בפסוקים שהבאנו לעיל דהוזכר בכולם שהתפשטותם בארצותם היתה ע"י ענין משפחה לשון וגוי.

**וכיון** שכל יצירתו של האדם וכל ענין ריבוי מינו רק לכבוש ולרדות הארץ מובן שתכונת משפחה היא תכונה יסודית לענין התפשטות מינו שכל ריבוי מין האדם איננה נראית אלא בריבוי כל ולד כלפי מוליד המסויים אשר תולדותיו ואצאיו הן הן המתרבין.

**והנה** הדין הוא דזרע מאכיל בתרומה ופוסל מן התרומה. שהאשה, מחמת שזרע המיוחס אחריו של האיש נוצר על ידה וזרע זה עצמו הוא גם זרעה שלה הרי זה נותן לה בעצמה איזה שייכות ליחוס זה של אבי הולד. ויש בזה נקודה נפלאה, דאיתא במשנה ביבמות פ"ו עמ' ב' בת ישראל שנישאת לכהן תאכל בתרומה מת ולה הימנו בן תאכל בתרומה נישאת ללוי תאכל במעשר מת ולה הימנו בן תאכל במעשר נישאת לישראל לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר מת ולה הימנו בן לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר ע"כ. הרי, אע"פ שיש לה בן מכהן ובן מישראל כיון דהאחרון מישראל נפסלה ואילו היה האחרון מכהן היתה אוכלת כדאיתא שם בהמשך המשנה: בת כהן שניסת לישראל לא תאכל בתרומה מת ולה הימנו בן לא תאכל בתרומה ניסת ללוי תאכל במעשר מת ולה הימנו בן תאכל במעשר ניסת לכהן תאכל בתרומה מת ולה הימנו בן תאכל בתרומה ע"כ. הרי מפורש דאזלינן בתר בתרא, וזה מפני שהקובע הוא שייכות האשה ליחוס שממנו בא ולדה דדין הוא שנעשית היא עצמה כמו מיוחסת ליחוס זה, לכן אזלינן בתר בתרא דווקא ששם נעקר יחוס הקודם ונקבע יחוס החדש, נתברר בכל זאת כמה קשור ענין היוחסין דאב לבנו קשור ביחוס האדם לאשתו.

**עוד** יש להתבונן בעיקר תכלית הקמת תולדות ע"פ התורה, הרי מציאות הבנים לאביהם אינו מקיף בהחלט ענין פריה ורביה כל שאיננו דואג שילכו בדרכי השי"ת לישב העולם כרצונו יתברך חסרה מעיקר מהות המצוה אע"פ שיצא כבר ידי חובתה מן הדין (ולפעמים יכול להיות נוגע גם בדין ממש דיל"ע בבנו מומר אם

מתבטאת על ידה.

**ובמה** שנתבאר לעיל דשם זרע מבטא את היוחסין, שעתיד להרבות יחוסי המולידו בעוד ולדי ולדות עד עולם לכאורה יש בו קושי וצריך בו עיון דהא שם זרע במין הצומח נאמר על התפוצה והתפשטות של הצמח על ידי הזרעונים, וכבר הבאנו לעיל מדיני כלאיים בזרעים שנאמרו על גבולות השדה שלא יהיו גבולותיו באופן שתכליתן עירוב המינים הרי שכל תוכן שם זרע מבטא את קיום והמשך המין והתפשטות גבולו בריבוי הזרעונים, ואיך הושאל שם זרע האדם לענין היוחסין הפרטיים של כל מוליד באופן פרטי עד שיהא האדם עצמו זרע מולידו, ואם כי ראוי לתת שם לזאת שבכח היוחסין נשאר על הולד זכר הולדתו בשיעור כ"כ גדול עד שיביא למולידו תולדי תולדות, אבל הא מיהא דמצד מין האדם הרי המוליד והולד שווים שניהם ממש בכחם ומעלתם זה מין אדם וזה מין אדם ולמה יקרא זה זרעו של זה הלא די במה שנקרא בנו ותולדתו מה דלא שייך זה בזרעים של צמחים אבל שיקרא גם בשם זרע על ענין זה של תולדות ובדומה לשם בנו זה צריך ביאור.

**אמנם** התשובה על כך שכל מסגרת התפשטות והתרבות מין האדם בכללותו מפורש בפסוק דהוא אך ורק בכדי לרדות בארץ ולכבשה וא"כ כל זאת רק ע"י שמתרבין בדרכי המשפחה והיוחסין של כל ולד למולידו דייקא וכדכתיב בבני נח "בארצתם איש ללשנו למשפחתם בגוייהם" וכתיב "למשפחתם ללשנתם בארצתם בגויהם" "למשפחתם ללשנתם בארצתם לגויהם" דאין כח של גויים בעלי מטרה מאוחדת ולשון אחת שהוא הכח הנצרך והמוכרח לכיבוש הארץ, אלא כשהתאספות הגוי והתקבצותו באה מתוך אסיפת משפחות משפחות אבל אילו היו בני האדם ביסודם בבדידות כל אחד לעצמו לא תהיה אסיפתם אסיפה אמיתית של גוי ולא תהיה להם לשון משותפת באמת רק סימנים של קשר חיצוני ומשטר חיצוני של שלטון האדון על עבדו או כל מי שחזק על החלש ממנו וכל היסוד לכיבוש הארץ ליצור גוי ועם ולשון הוא מיסוד תכונת המשפחה והיוחסין שבהם מתחיל השייכות בין אדם לזולתו ואחר כך מתקבצין משפחות משפחות

אחריהן [שהרי אין מכירין כלל את ולדותיהן עד שראויין הולדות עצמן כשיגדלו להזדווג עמהן גופא] ושם זרעו שיש להמוליד על תולדותיו רק בגלל חשיבות וקביעות שיש לו עם האשה שהולידה לו אותם ובגלל הדיניס וההגבלות שיש מכח זאת בין ההורים לבין זרע זה הנולד מהם, וכדכתיב "על כן יעזב איש את אביו ואת אמו".

**נתבונן** נא בפסוק זה, ובתרגום אונקלוס ישבק גבר בית משכבי אבוהי ואמה, מנין לנו מציאות זו של בית משכב שיש לו אצל אביו ואמו עד שנופל על זאת ענין "עזיבה" אם לא מחמת שאביו ואמו עצמם מיוחדים וקבועין בדירתן.

**ועוד** יש להתבונן בפרשה זו, הנה רש"י מפרש ע"פ הגמ' בסנהדרין נ"ז: נ"ח. דלאסור עריות אתא הך קרא, ופלוגתא דתנאי התם לר"א אביו אחות אביו ואמו אחות אמו ולר"ע אמו אמו ממש ואביו אשת אביו, והנה פשוטו של מקרא לכאורה וכן מבואר ברמב"ן, דהכתוב בא להורות על דרך דיבוקו של איש עם אשתו שדבק עימה בקביעות ואינו ערא עמה בזיווגו והיינו שעוזב בית משכב שהורגל שם מינקותו ומניחו מעתה לקבוע דירתו ומשכבו אצל אשתו. אך אמנם באמת הדרשא היא היא עומק פשוטו, דאילו לאו הך דזאת הפעם עצם מעצמי וגו' וכי אז מפני שלא היה דבק עימה כל כך לא היה עוזב עבורה בית אביו ואמו, אדרבה מנין לו כלל בית משכב אצל אביו ואמו, הרי גם הם בינם לבין עצמם אין להם קביעות דירה וממילא גם לו לא היו לו כל היסודות שמביאים לקשר זה של דירה עם אביו ואמו ובע"כ דלא אתא קרא אלא לומר דקביעות זו שקובע השתא דירתו עם אשה לא תהא עם אשה שנקראת שמה על בית אביו ואמו. עכ"פ נמצא שפרשת עריות נאמרה כלפי מסגרת זו של קביעות דירת איש ואשתו וקביעות דירת הבנים עם הוריהם שנגרמת מכך, ומסגרת זו של דירת איש ואשתו עיקרה ויסודה בודאי הוא דרכי זיווג איש ואשתו, והוולדות שנולדו מזיווג זה מסתפחין ג"כ למסגרת זו, והרי לנו דהולדה המנותקת מדרך זיווג איש ואשה כדרך כל הארץ לא רק שערך של משפחה אין בה אלא אף כל עיקר קדושת הפרישות מעריות לא

בבני אדם כל אדם בעצמו הוא זרע למולידו כי ביחוסו שנקרא בן ותולדה להוריו מביא להם אח"כ תולדי תולדות הנחשבות להם כמו בניהם ממש, כך הוא סדר הבריאה של קיום והמשך מין האדם מכח בריאה ראשונה שנמשכת ע"י כח הזיווג שהוטבע בהן וכדנתבאר.

**מעתה,** ליטול טיפת זרע ולהפרות ממנה אשה זהו מנהג החורג מסדר תולדות האדם ואיננה אלא פעולה שרירותית להשתמש בזרע האדם כבזרעוני הצומח, ואפילו תהא זו טיפה שהגיעה לידי אדם בהיתר כמו מן הסדין וכיוצ"ב, וכ"ש כשלא כך הוא המציאות, אבל אפילו נדון על המציאות שהיתה יכולה להיות אילו היו כפופים לדין כראוי, האם יש בזה גם כפיפות אמיתית לדרכי השם, והנהגה רצויה ומתאימה לתעודת האדם כצלם אלוקים וכפי שהוזכרה לעיל תעודתו של האדם רק לשרת לפני השי"ת בביטוי רצונו בעולם וקיומו, האם בהתנהגות זו שמשתמשים עם זרע האדם כזרע פירות וירקות מתבטא רצון ה' המתגלה בדרכי פריה ורביה כדרך כל הארץ.

**והנה,** הרי ממנת שכבת זרע, דהיינו, הכמות היוצאת מאדם בריא בשעת זיווג אפשר להפרות רבבות של ילדים. כבר במציאות הקיימת כידוע נוצרים לפעמים במבחנה כעשרה עוברין בבת אחת וזאת מפני שלא משתמשים במנה אחת ליותר מאשה אחת ואילו היו נותנים שם ביליות מאלפי נשים היו נוצרים רבבות רבבות של ולדות ממנת זרע אחת וכי יש איזה שייכות לזאת עם הצורה שברא בה הקב"ה את המשכיות האדם, האם ולד שנולד כך ישמש למולידו כזרעו לחזור ולהביא לו תולדות הלא הוא גופא אינו בכלל תולדה אלא העתקת דמות בלבד ק"ו אלו שיועתקו ממנו אין להם שום קשר לזה שהוא הועתק ממנו א"כ איזה זרע יש כאן, בעלי חיים שאין להם יוחסין גם כן לא נקראו בשם זרע רק בעלמא כשם הכולל כל התפשטות המין כדכתיב "ובין זרעך ובין זרעה" וכתיב "לחיות זרע ע"פ כל הארץ" אבל כל בע"ח בפנ"ע לא ייקרא זרעו של המולידו אע"פ שהוכרחו להזדווג ביחוד ע"מ שיוולדו הולדות כיון שלא מתוך הכרה תמידית בצלת המשך הגיעו לכך לא נחשבו להן ולדותיהן כ"כ שיתייחסו

מקומות בספרים הקדושים וידוע זאת ומפורסם בעיקר מספה"ק נפש החיים.

**וכשנתבארה** מעלתו של עסק הזרע שבארץ שהוא שירות לפניו יתברך ולא מעשה ידי אדם שמוציא מדומם לצומח, חלילה וחס! תעודת הזרעון איננה אלא להוציא ולגדל הצומח מן הקרקע שנצטוותה על הוצאת מיני הצומח במעשה בראשית, מעתה כל שכן וכל שכן דעסק פריית ורביית האדם ראוי להיות רק בדרך זו של שירות לפני השי"ת לקיים מאמר השי"ת במעשה בראשית, והנה מה הוא רצונו יתברך בזה, הנה אם נתבונן מצד המצוה והדין, הלא נאסר לגמרי בכלל להמציא זרע שלא בשעת זיווג וגם אז רק בתנאי שלא יפרוש קודם שיצא הזרע הרי שהעסק בזרע האדם לא נמסר כלל לאדם.

**ויש** להתבונן יותר, כי גם לולי הדין רק מצד הבריאה גופא מוכרח כן להמתבונן, הנה, בריאת האדם בסדר זה של זיווג המביא תולדות והתולדות חוזרין ומזדווגין וחוזר חלילה עד עולם, המגיע לכל זאת אינו אלא חשקת האדם לזיווג ושנאתו את הבדידות. וטבעו של כח הוצאת הזרע שאינו נפעל לרוב ובכל עת כפירשת זרעוני הצמחים אלא יוצא רק בחשק וברצון ובמכוון עצום מכל תמצית כחו עד שמחלישו מבריאותו ומקצר מחייו ורק מצד עוצם הסכמתו וניחותא שלו בזיווג אשתו דבק עמה גם בכח זה. ואין האדם מוציא מחיותו למען שום חפץ אם לא שחפץ זה הוא גופא מחיותו ממש וכאן שמוציא מאונו לדבקות זיווגו באשתו הרי זה מוכיח שהיא לו אכן כבשרו ממש כדכתיב "והיו לבשר אחד". ובגזרת הבורא יתברך נוצר לפעמים ולד מזיווגם ויהא להם להמשך מציאותם בעולם וכמטבע שטבעו חכמים בברכת חתנים - אשר יצר את האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו והתקין לו ממנו בנין עדי עד, דזה קאי על האשה שבזיווגו עימה יהיה לו בנין בעולם ע"י שיוולד להם בן. והבן הזה גם הוא יחזור ויזדווג כך עם אשתו וכשיוולד להם גם כן בן יהיה בבן זה המשך למציאות אביו ואמו אבל גם המשך למציאות של הורי אביו.

**ויתכן** דזהו הטעם שנקרא כל ולד בעצמו "זרע", שהרי במיני הצומח רק הגרעין המביא לגידול נקרא זרע אבל

ואילו היו הזרעים עצמן מיד משנוצרו ככח כנוס ואצור בשלמותו שעומד לצאת לפועל בהפרייתן, והייתה הארץ נחשבת רק כמצע המכיל אותן ומספק להם כח הפריה לגדול בתכונתם הראויה, לא היתה כאן עבודת הארץ אלא עיבוד הזרעים. אלא ודאי שע"פ התורה כל חשיבות הזרעונים מבחינת "זרען כלה" בלבד והארץ היא המצמחת ומגדלת. והפרי, פריה הוא, והתנובה, תנובתה.

**גם** איסור כלאיים אפי' שיש שנוהג גם בחוץ לארץ מ"מ נאמר על השדה ולא על עיבוד הזרעים שהרי הסומך לגדר מותר אפילו בכלאי הכרם, ובכלאי זרעים גם בלא גדר רק שדהו ושדה חבירו מותרים בסמיכה וכן בשדהו גופא בראש תור וכיוצ"ב.

**כשנתבונן** בכל זאת היטיב נראה כי אכן יש כאן ענין עילאי מאד דכל רשותינו מצוותינו חובותינו והנאתינו מן הזרעים רק להועיל ולהצליח בתפקיד שפקדנו הבורא, תפקיד עבודת הארץ וכבישתה בידי האדם כדכתיב "ומלאו את הארץ וכבשה" וכל עיקר קיום מטרה זו כשבאים בכונה הניכרת רק להמשיך את הבריאה אשר כפי שבתחילה נבראו הצמחים במאמר "תדשא הארץ וגו'" שהארץ במאמר פי ה' נצטוותה להוציא מינים מינים כך אחר כך כשכל מין זורע זרע למינהו כתיב "אשר זרעו בו על הארץ" שבהתפשטות הזרעים על הארץ ממשיכה הארץ לצאת מתוכה תמיד כח המבוטא וניכר לבסוף בעוד ועוד דשאים ועשבים, ולמיניהם של דשאים ועשבים ואילנות שנבראו בתחילה, הרי מעשה השם הוא מתחילת הבריאה ועד עתה להוציא מן הארץ מינים אלו והאדם מצווה רק לשמור ולכוון זאת בדרך רצויה, ומסגרת תפקיד האדם מטעה שנתקלל ונתקללה האדמה ואם לא יעבד ויתאמץ תתגבר יותר התפשטות מיני קוצין ודרדרין שהארץ מתאימה להם יותר מאז, וע"י עבודתו והתאמצותו הרבה מכוין ומשליט יותר את התפשטות המינים הנצרכים לפרנסתו ולמזונו ותו לא, והרי זה בכללות תפקיד האדם בעולם שמכבד ומפאר ומרומם מעשה הבורא שכך גזר רצונו יתברך להיות האדם מפעיל ומנהה את הבריאה שכפי שילך האדם בדרכי השם יתקיים יותר העולם כמבואר בהרבה

(בראשית י׳, א׳) ובכמה מקומות כתיב מפורש יותר "ויולד בן". ושימוש לשון לידה בעיקרו קאי על שעת יציאת הולד לאויר העולם בשלמות יצירתו שנקרא אז הוא בעצמו "ילוד" וכשם שהולידתו אז אמו להיות לבנה הולידתו גם להיות בן לאביו אשר ממנו הרתה ולד הזה, גם האב עצמו נחשב בשם מוליד על הולד משום דרך הזיווג דמעיקרא דהאב מוליד אז את האם שתהא מולדת לבסוף. זהו סדר היוחסין הפשוט בשם אב ובנו ואם ובנה ובשם "ילד" "הוליד" ו"ילדה" אבל יוחסין של סיבה ומסובב חמריים בלבד כבנידון דידן שאין לו כל קשר ללידה רק שמשכבת זרעו יצא, לא מצינו שיקרא על כך לא שם אב ולא שם מוליד, וממילא גם אין על הולד שם זה של בן כלפי אביו, ויבואר היטיב לפנינו.

**אמנם** נראה תחילה דלא רק שם בנו אפילו שם זרעו לכאורה איננו מתאים במהותו לפום ריהטא אלא לצאצאים דרך הולדת האב מן האם, וכדיבואר בס"ד.

**דהנה** באמת כיון דשם זרע בעלמא הרי שייך גם בדרגא של צומח דהדשאים והאילנות גם הם נאמר בהם מזריע זרע, והרי לפום ריהטא יש כאן דוגמא של המשכיות הזרע על ידי הפריה מלאכותית, הנה, הזרע דומם, מוטל כאבן ללא תוחלת, ובא האדם ובמלאכתו מלאכת החרישה הזריעה וההשקיה וכו׳ נותן לו את גילוי כח הצמיחה האצור בו, בכך שמזמן לו מצע גידול, היא האדמה שניתן בה ונתגדל בה. ונקלט, כלומר משלח שם שרשים שבראש כל אחד מהם כח מוצץ ושואב את הנצרך לגדלו עוד ועוד וכן הלאה והלאה עד שגדל דשא או אילן וכאילו נעלם הזרע אבל בהשקפה תכונתית זהו הזרע בעצמו שגדל וגדל וגדל. אנו יודעים אמנם שלא זו השקפת התורה, כשאנו מתבוננים במצוות המתקיימות בזרעים והמחוייבות בהן להתירן לאכילה נאמרו כולן על הארץ, עיבוד הזרעים ופיתוח הצמחים נקראת "עבודת הארץ" ותנובת פריין נקרא "תנובת הארץ" וכפי שייעדה התורה את האדם בעבודתן כדכתיב "לעבוד את האדמה אשר לוקח משם" (בראשית ג׳, כ"ג).

**וכל** מצוות הארץ נחשבו חובת קרקע דאינן נוהגות אלא בארץ ישראל,

## קונטרס
# "מותר האדם"

## בנידון החמור על מעשה עיבור דאשה בהעדר זיווג "כדרך כל הארץ" וכיצד הוא הדין בכל הנוגע לולדות שנולדו מכך, ועל החובה להמנע מכל זאת



## פרק א'
## ביסוד שם בן זרע ותולדה

**בבואנו** ללמוד תולדות נידון החמור של הפריה מלאכותית נעמיד תחילה בס"ד בפרק זה את הסברא הפשוטה הישרה שלפום ריהטא נראית בהשקפה ראשונה, דאלו הנולדין מהפריה, כלומר שאחר שיצא זרע הבעל ונמצא שלא במקומו ושלא ברשותו נטלוהו וטיפלו בו עד שהחזירוהו באיזה אופן שיביא הריון במעי אשה, לא שייכא בהו מהות אב ובן ומוליד ותולדותיו, דשם "בן" בכל מקום נאמר יחד עם שם "לידה" כדכתיב ויולדו להם בנים וגו'

לדרך תשמיש שלו רק דמן הזרע עצמו יוצא ולד, זה לא עלה על הדעת להחשיבו לגדר נורך, וביותר מוכרעין הדברים ע"פ גדר נורך כפי שביארו האחיעזר דהוא משום שנכלל בדרך הארץ, דכאן הוא הרי בהיפך הגמור מדרך הארץ והעושה כן מתיר כל יסוד איסור השח"ז לבטלה, דלעולם אפשר לעשות מן הזרע ולד. (ומבחינה זו של שינוי דרך הארץ הרי זה כעושה לשם תאוה ממש דהרי הוא מתיר כל תאות הו"ז שלא באשה דהא גם מכו הו"ז עושה לו ולד). ולומר דגם זו מדרך הארץ אחר שנתחדש שעושים ולדות כאלו הרי שוב אין נחשב חוץ מדרך הארץ רק העושה לשם תאוה, לתלות כזאת בדעת האחיעזר הרי אלו דברי הבאי*.

**והנה** לצורך בדיקת הזרע דהורה להתיר, הרי חוץ ממה שכבר כתבנו דהיינו דווקא כשיש ריעותא ברורה דעשר שנים וכיו"ב גם הדבר ברור דהכל רק באופן שהרופאים נכונים להועיל במשהו אבל במציאות שלנו שכידוע אין להם כמעט שום ענין רק בהפריות מלאכותיות רח"ל וכאשר זו כל מטרת הבדיקה ויתכן גם אם רק נכנס בכוונת הבדיקה גם ענין זה י"ל כבר דאין הבדיקה מכלל דרך הארץ.

**נעמוד** נא על דבר אמת בגדר "אל תגל מפי דבר אמת עד מאד", אילו לא היינו מכירים מציאות של הפריות מלאכותיות והדרך היתה רק ע"י איזה רפואה שישוב לאיתנו ובריאותו, האם לא היינו מבחינים דיש סברא ברורה להתיר בכדי שלא למנוע ממנו מלדעת דרך הרפואה וההיתר ברור יותר מבספק דכרו"ש ובספק דרמ"ת, יש בכאן הרי הרגש ברור דדווקא אם אנו מונעים ממנו לבדוק אנו מביאין אותו לידי המשך בטלה. והרי על מציאות כזו אכן דיבר הגרח"ע, אבל כשתכלית הבדיקה מכוונת גם לצד זה של הפריות מלאכותיות פשוט דלא היה הגרח"ע זצ"ל מתיר כלל וכלל.

---

* וככל מש"נ שמענו בבירור והחלט ממרן הגר"ש אויערבך שליט"א, דאין שום ראיה ודמיון כל שהוא מהוצאת זרע לבדיקות דרכי הרפואה שדובר עליו באחיעזר, להוצ"ז לשם הפריה מלאכותית, דבכה"ג לא שייכי עיקר צדדי הנידון להיתר שהוזכר באחיעזר.

ממש להנידון דלבא בקהל ודסילוק חשש רמ"ת.

**נמצא** דהך מילתא שכתב האחיעזר בתחילת דבריו שעברו עשר שנים, הוא מגוף היתר ממש דלולי שיש חזקה על ביטול פ"ו שלו לא היה מקום להחשיב ההוז"ל כמכלל דרך הארץ כלל וכלל.

**וגם** מש"כ בסוף דע"י נרתיק ודאי שרי, הרי באות ה' מתבאר דלא ס"ל כלל וכלל להקל בנרתיק מכל מוך בשעת תשמיש רק אתא לחדש ולצדד דלא גרע מיניה, ובכל עיקר היתר המוך הרי פירש הטעם דהוא משום שבהך איתתא הוי בכך אורחא דארעא, וה"ה לנידון אות ד' בבדיקת הזרע דמש"כ דע"י מוך ונרתיק דדמי ליה לכו"ע ש"ד, היינו נמי משום שיש כאן צורך מעיקר דרך הארץ וכדנתבאר דעל מי שכבר שהה עשר שנים שדין להחזיקו באיזה ריעותא או מיניה או מינה ושפיר הוה המוך בשעת תשמיש כמכלל דרך תשמישו.

**ובעיקר** הכרעת האחיעזר דנרתיק הוה כמוך יעוי' בכתבי קה"י החדשים עמ"ס נדה סי' י"ד וז"ל: הנה במקום סכנה התירו האחרונים ז"ל גם במוך ק"ת וכ"פ באחיעזר סי' כ"ד אות ד' [רק מה שמתיר שם גם בלבישת הבעל נרתיק דק בזה אסר מרן ז"ל בתוקף דזהו כמשמש על העצים]. עכ"ל הקה"י. ופוק חזי מאן גברא רבא דמסהיד על דעת החזו"א בזה.

**והנה** הגרש"ע באות ה' המובא לעיל מתיר גם זורה מבחוץ, דס"ל דרבנן ל"פ אדר"א במקום שיש סכנה גמורה, וכל מה שהתיר נרתיק מיוסד על הנחה זו רק המשיך לבסס הדבר שלא נימא ונחוש לנרתיק דיותר חמור הוה מזורה בחוץ, ופלוגתיה דהחזו"א על הגרש"ע על עיקר היתר דזורה מבחוץ ומשום דאין עונה כזו מבוארת להדיא בספר החזו"א סי' ל"ז אות ב', נמצא דדברי הקה"י הנ"ל בשם החזו"א מבוארים בחזו"א בפירוש.

**והנה** עיקר דעת האחיעזר להתיר בדיקת הזרע לא סמך על הא דנרתיק הוה כמוך אלא לצאת ידי המחמירים אמר כן אבל דעתו להתיר להוציא בידיים ממש וכנ"ל, אמנם זה יש לברר לכאורה דהכל לא שייך כלל ועיקר אלא כשעושה לרפואת דרך תשמישו שיוכל להוליד בה, אבל להוציא זרע ע"מ להפרותו בלא שום תיקון

וריעותא על סיבת המניעה ולא עברו עשר שנים לית לן ללמוד מדברי האחיעזר שום היתר, לא להוציא להדיא וגם לא ע"י גרתיק וכמו שיתבאר.

**והנה** הרי באות ה' אע"פ שחזר ופירש דמש"כ דההיתר ביבמות דע"ו דווקא בגרמא דקילא אבל בידים דחמירא לא היינו דבגוונא דבדיקת הנקב לא שרי אלא בגרמא אבל יסוד ההיתר במקום צורך הוא אף בידים, ולזה הביא שוב דברי הב"ש להתיר הוז"ל לברר אם הדם ממנו, וכן דברי התוס' דבמקום צורך דמתאוה לביאה שלכ"ד מותר גם הוז"ל, ומ"מ אחר כל זאת כתב סו"ם דבמסוכנת אין להתיר אלא מוך, אבל לא זורה בחוץ, וכגי' הגר"א בתוספתא, וכדמוכח בתשו' הרא"ש, ונראה דעתו בהבנת הדבר דכיון שאפשר ע"י מוך לא הותר יותר מזה, וכן בגוונא דגמ' יבמות דכתב מקודם דדווקא ע"י גרמא, לא חזר מזה למסקנתו, והיינו משום דאפשר בגרמא לא הותר יותר מזה, והרי הסביר בסוף דבריו שם באות ה' דכל יסוד ההיתר במה שאינו נקרא משנה מדרך הארץ, לכן כל מאי דאינו מוכרח חשיב משנה ואסור.

**והנה** באשה שיש לה אוטם ברחם אסור הזורה בחוץ אע"פ שאין שום היתר אחר (ועי' היטיב דעתו דהאחיעזר דמשום שתמיד זורה בחוץ הוה הטעם ולא משום שפעמים גם דש בחוץ) הרי דלא כל מה דלא אפשר נחשב לדרך הארץ, ומובן הרי לפי"ז שפיר הא דס"ל להאחיעזר בפי' היש לדחות דהב"ש דהיינו דיש לחלק בין מי שנצרך להוז"ל בכדי שיותר לבא בקהל להנצרך רק להתירו באשה זו, דהנצרך להיתר בקהל הרי הוא בטל ועומד בכל ענין זה דנתינת הזרע וכמעט לא שייך לאסור עליו הוז"ל לצורך זה גופא שיהא מותר בו כלל ועיקר, וא"כ כשהכריע האחיעזר באות ד' מדברי היעב"ץ דאין לחוש להך חילוקא דפקפק בו הב"ש ויש להתיר גם בדינא דהב"ש הרי זה ג"כ רק משום שבלא הבירור הרי הוא אסור באשה זו לגמרי וא"כ אין הזריה בחוץ נחשב לדרך השחתה, והדמיון שדימה לו האחיעזר בהמשחית בידים לצורך בדיקת סיבת ורפואת מניעת ההולדה, הוא ג"כ עד"ז, משום שבלא הבדיקה הרי הוא בטל ועומד כל שאינו נושא אחרת, ודומה זה

**השואל** הנ"ל סיפר דברים כהווייתן למרן הגרא"מ שך זצוק"ל ובא לשאול אם לציית לעצת הסטייפלער ולא לעשות הבדיקה והטיפול ואמר לו מרן הרב שך דהוא גופא כשלעצמו די היה לו בדברי הסטייפלער ובהבטחתו לזש"ק אך לזולתו מחוייב הוא ליעץ כדעת הרופא ולסמוך על תשובת הגרש"ע בנידון זה. סוף העובדא שהשואל נשתהה בדבר עוד כחצי שנה ואז עשה כדברי הרופא וע"פ הוראת מרן הרב שך, וכשבדקו הכל הוחלט על ניתוח, וכבר היה בדרך למעלית שמורידין אותו למקום הניתוח עוד הספיקו להגיעו ולבשרו כי כבר נפקד. ויהי לפלא! וכשסיפר כל זאת שוב למרן הרב שך אמר מרן איזו חשיבות יש בשמים למילה שיוצאת מן הסטייפלער! ועל דברת הסטייפלער דיש לחוש שיעשו מחקרים, והלא לא היה באמת חששא כזו דהיה אז הבדיקה דבר הפשוט ושכיח וכמעשים בכל יום ממש אצל רופא זה, וכן מה שהרחיב בחששא על הניתוח שלא היה כלל במקום חשש כרו"ש ולמה הפליג לחוש שיתעסקו במקום שאינו בתפקידם, כל דברים אלו שהיו נראים להשואל הנ"ל תמוהים מאד עד שהביע בהזדמנות הזו תמיהותיו לפני כבוד מרן הרב שך אמר לו מרן איני מבין תמיהתך, הדבר פשוט דהסטייפלער סובר שיש פה מלחמה להעמיד הדת על תילה בנוגע לאיסור הוז"ל וכך ראוי להתנהג במלחמת הדת.

**שמענו** כל זאת מפי בעל המעשה עצמו היום כ"ה ניסן תשס"ט לפ"ק. וכמה מילי שמעינן מהך עובדא חדא דדין הבדיקה לא נפסט לחלוטין וכדהביא מהגאב"ד טשעבין ומהאבני נזר, ועוד, גילוי דעת נפלא ממרן הרב שך על המושג של מלחמת הדת גם כשהנוגע שאלה פרטית לאדם פרטי שלא על כתיפיו מונחת חובת הדור ובכ"ז צריך להתמסר בעצמו בשביל גדר הרבים והוא נפלא ונורא עד מאד.

**אמנם** גם להאחיעזר יש לדקדק, בין בעיקר סברתו ומסקנתו דיש להתיר היכא דא"א ע"י גרמא, לעשות בידים, וגם במש"כ דע"י נרתיק בשעת תשמיש ודאי שרי, דכל דבריו באו על מש"כ בתחלה דשהה עשר שנים, והרופאים אומרים דהמניעה ממנו, ואפי' נימא דבחד מהנך סגי מ"מ כשאין שום ידיעה

בכלי הדם שבמותן ואז יירפא ויוכל להוליד, ואמר לו הסטייפלער אני מכיר רופא זה ודאי אמר לך שלא יהיו לך כלל ילדים אם לא שתעשה כל מה שציוה עליך גם מסתמא אמר והתפאר בלשון הרגיל אצלו – "כמו שיצמחו שערות על כף ידך כך יכולים להיות לך ילדים" (בלי פעולות הנ"ל) אבל באמת הרופא הזה אינו יודע מה הוא סח! בדיקת זרע נהיה אצלם הפקר! אנו צריכים להראות להם אז-באונז איז פייער דער איסור (פון הוצז"ל)! דער טשבינער רב האט קיינמאל ניט מתיר גיווען אזא זאך, אפי' אמאל ואם עהר האט שוין געשיקט צו אנדערע רב אבער ער אליין ניט מתיר גיווען אזא זאך קיינמאל ניט.

**וכן** הניתוח שאמר לך לעשות אל תעשה, כי הם עלולים לעשות אותך כרו"ש.

**אמר** לו השואל הלא מדובר על ניתוח באיזור המותן שאין שם שייכות דכרו"ש כלל.

**ענה** לו הסטייפלער זצוק"ל, כשיכנסו לטפל בגופך עלולין גם ליגע במקומות דיש כן חשש דכרו"ש.

**הוסיף** עוד הסטייפלער ואמר, בשו"ת אבני נזר אע"פ שרצה להתיר בדיקת זרע לצורך ריפוי מ"מ בסוף התשובה כותב מפני ששמע שעושים מן הזרע מחקרים הרי הוא חוזר ואוסר, ובנידון דידן כהיום יש ג"כ לחוש שישתמשו עם זה למחקר.

**ויצוין** דבר נפלא ונורא, דהוסיף הסטייפלער זצוק"ל להשואל עוד יהיה לך זש"ק בלי כל טיפול ותשאל לפלוני איך גם בדידיה הוה עובדא שאמרו לו הרופאים דכשם שמברך כל יום מחיה המתים ועדיין לא חיו כך הוא ממש הצפיה שלו לבנים דכשיהיה תחיית המתים אז גם יהיה לו בנים... עד שנתייאש הלה לגמרי ובא לגרש אשתו שלא למנוע ממנה לכה"פ פרי בטן, ושאל בכולל חזו"א על כך ואני (הסטייפלער) אמרתי לו שהרופאים אינם יודעים מאומה ואין בדבריהם ממש. ושאר הלומדים שחקו ממני וביטלו את דברי עד שגירש אותו פלוני את אשתו ונשא אשה המטופלת בבנים בחושבו שיזכה לגדל לכה"פ בנים יתומים ולבסוף נולדו להם בעצמם הרבה בנים, כל זאת סיפר הסטייפלער עצמו.

החמד"ש ועוד פוסקים דרבנן לא אסרו אלא משום שהסכנה אינה קרובה ושייך לומר בה "שומר פתאים ה'" ובסכנה ברורה מודו רבנן לר"מ).

**ועל** זה באו דברי היעב"ץ דבמקום צורך מצוה גם המעשה של הוצאת זרע שלא באשה ג"כ שרי כדמוכח ביבמות דף ע"ו, הרי היעב"ץ מדמי לה להיתר שביאר קודם לכן להשחית הזרע כשהוא במעיה, ולהיתר שרצה לחדש שם בהשחתת עובר לצורך (ואמנם בהך דינא דעובר חזר בו לבסוף משום דברי הזוה"ק שזה אסור בכל גווני) ולא רמז כלל דבהך השס"ז דמוציא זרע לבטלה תנאי יש שיהא דווקא בגרמא ובדרך קרי, אלא משמע דסובר דכל עיקר איסור הוז"ל הותר ולא רק הצד הקל שבו דע"י מניעת שמירה מהרהור וקרי.

**והנה** אילו לא היה ס"ל להאחיעזר להשוות נידון דש מבפנים וכו' ונידון ביאה שלכ"ד למוציא להדיא בידים לבטלה מסתבר שלא היה סומך על דברי היעב"ץ שבאו כציון דין בעלמא אגב אורחא ובכה"ג לכאורה אפ"ל הכא במאי עסקינן כדי לא להמציא פלוגתא ולהשוות דבריו דהיעב"ץ עם היש"ש דכתב בפי' לאיסור גמור בעושה בידים אפי' לצורך בדיקת הנקב וברור דהאחיעזר ס"ל שלא לחלק כן בעיקר דעת התוס' ובעיקר דעת הב"ש וכמש"נ דשלכ"ד וזורה בחוץ חשיבי להאחיעזר כמוז"ל בידים ממש ולכן להלכה סמך על השו"ת יעב"ץ שכלל לן כללא בהך מילתא.

**ולכאורה** אכן יש מקום לדברנו דלעיל בדעת התוס' ובדעת הב"ש וכפי שביארנוס לעיל בארוכה דאינם מתנגדים כלל להיש"ש, וממילא גם מדברי השו"ת יעב"ץ אין ליסד דלא כהיש"ש וכמש"נ.

**ואין** אנו כתוקעים עצמנו לדברי הלכה חלילה רק להעיר לפני המעיינים דבאמת הנידון כאן חמור ואינו פשוט להתירא, וכך שמענו נאמנה שהיתה דעתו של רבנו בעל הקהלות יעקב דשאלה של הוז"ל לצורך בדיקת הזרע הוא מחלוקת גדולה באחרונים ולא רצה להכריע בה בעצמו.

**עובדא** מהר"ר ... שליט"א שהיה בתחילה חשוך בנים, ושאל להסטייפלער זצוק"ל אם לשמוע לרופא פלוני דאמר לו לעשות בדיקת זרע, ואח"כ יעשו לו ניתוח

דהיכא דא"א בגרמא לעשות גם בידיים, וכוונתו כן, דיש לסמוך על דברי שו"ת יעב"ץ שכתב מקודם, ובזה יש לסמוך עליה, באופן דא"א ע"י גרמא, דאז ודאי ש"ד משום דגם היש"ש מודה בזה, מ"מ היכא דא"א כן, יש לסמוך על היעב"ץ, ולהתיר גם בידיים, דבדעתו של היעב"ץ משמע דלא חילק בזה, (וכנראה מאי דהכריע כהיעב"ץ ודלא כהיש"ש הוא מכח דפסק הרמ"א לתי' בתרא תוס' דף ל"ד: וכנ"ל, דס"ל להאחיעזר דהמבואר שם התוס' הוא כבידים ממש) ואין לטעות בדברי האחיעזר דמביא בשם היעב"ץ שכתב כן דהיכא דא"א בגרמא וכו' דהיעב"ץ לא כ"כ כלל רק הכי קאמר שיש לסמוך ע"ד שו"ת יעב"ץ וכו', כלומר "שכתבתי" (לעיל מיניה לדבריו של היעב"ץ בעצם דין היתר הוו"ל לצורך שעה), דעל הך תשובת יעב"ץ שכתבו האחיעזר סמך השתא לפסוק דאם א"א ע"י גרמא יעשה בידים, דכך תוכן מסקנת שיטתו דהיעב"ץ.

**ובאמת** כן הוא דהמעין בשו"ת יעב"ץ יראה שלא חילק בדבר אופן ההוו"ל דהיעב"ץ איירי ביסוד האיסור להמית העובר והנידון שם ע"י סם ששותה האם דאמנם הוא אולי קלת כמו גרמא אך ודאי שיש בזה חשש מעשה גמור וכמו מאכיל סם המוות לאיניש דעלמא, והיעב"ץ לא נחית שם כלל להך נידון אם הוא מעשה או גרמא, ומביא היעב"ץ בשם החכם השואל דיש ללמוד יסוד להך איסורא מאיסור השח"ז דהוא תחילת יצירת העובר ק"ו לעובר גמור ודחי ליה היעב"ץ דהתם האיסור משום המעשה שמעשה ההוצאת הזרע שלא באשה הוא האיסור (ומרמז ליה היעב"ץ לתוכן האיסור בדרך הקבלה) ומוכח לה היעב"ץ דכן הוא, דאי משום השחתת יצירת הולד א"כ מאי שנא תשמיש בעקרה וזקינה דשרי, ושוב נחית היעב"ץ להסכים דהך איסורא להשחית העובר מתפשט גם בזרע דאם הוא כבר במעי האשה יש בו איסור השחתה אע"פ שאין שם מעשה הוצאת זרע והוא דינא דמוך לא"ת דס"ל לרבוותא דיש בו איסור, ואחר כל זה שוב מגביל היעב"ץ דהאיסור הזה הוא רק שלא במקום צורך ודומיא דמוך לא"ת דמותר באמת במקום סכנה (ואגב אורחא ש"מ דס"ל להיעב"ץ כדעת

אחד שחייב עליה משום אליו הראשון).

**והאמת** יורה דרכו דרבנו ז"ל לא חילק כלל בין כל סוגי הוז"ל חוץ מע"י גרמא דהוא גדר אחר משום ונשמרת מכל דבר רע ובזה באמת פקפק בהראיה מגמ' ביבמות דף ע"ו. דאולי שם דווקא משום דע"י גרמא הוא וכדעת היש"ש ביבמות.

**והנה** בדברי הב"ש שהביא ראיה מהך גמ' דמנחינן ליה אבי פוקריה למד האחיעזר דלדעתו שאין חילוק גם בין ע"י גרמא לבידים כיון דהכל אסור ואם הותר לצורך גם בידים הותר ומש"כ הב"ש דיש לדחות כוונתו רק משום שיש לחלק בין היכא דהצורך הוא להתירו לבא בקהל, ובזה הביא מדברי השאלת יעב"ץ דלא ס"ל להך דחיה דהא סתם וכתב דלצורך שעה שרי משמע דהעיקר הוא הצורך ולא משום מה שא"ר לבא בקהל דווקא וכיון דהיעב"ץ לא קיבל הך יש לדחות דהב"ש סמך עליה האחיעזר להלכה.

**ושוב** הביא דעת היש"ש דכל ההיתר בסוגיא דע"ו דווקא ע"י גרמא, ויתכן דכשהביא האחיעזר כן כוונתו לרמז דאולי היינו כוונת הב"ש כהך דיש לדחות

אבל לפו"ר לא נראה כן אלא כמש"כ לעיל דבדעת הב"ש ס"ל דבידים הוא כמו בגרמא ודלא כהיש"ש.

**ושוב** הביא תירוץ התוס' דף ל"ד: דבאקראי שרי שלכ"ד אפי' אם מוציאו זרע, וכאמור דס"ל להאחיעזר דהוה כמוציא בידים ממש וא"כ כיון דפסק הרמ"א להך תירוצא דתוס' הרי דלא נקטינן כהיש"ש וגם בידים שרי אם הוא לצורך וכדמשמע דעת הב"ש וכנ"ל ודחיתו של הב"ש דנתפרשה לן משום דאולי דווקא צורך דלהתירו לבא בקהל אינה אלא דחיה על הראיה מהא דדף ע"ו אבל לא על עצם דינו הנלמד מדברי הרמ"א ועפי"ד תוס' דף ל"ד:, אלא דהאחיעזר סובר דיש לחוש לדעת הב"י המחמיר כתי' ראשון בתוס', מ"מ לצורך שעה ס"ל דאפשר גם הב"י מודה, והיינו גם צורך שלא מוכרח לגמרי לפ"ו דהיינו הצורך להתירו באשה זו אע"פ שבקהל מותר בלא"ה, ועכ"פ כך נקוט לפי היעב"ץ דעליו עיקר סמך האחיעזר להתיר.

**וזהו** שכתב בסוף, כללו של דבר שיש לסמוך על ד' שו"ת יעב"ץ שכ'

והעלה גם בנידון שאלתו ע"י נרתיק דק להתירא, ובפרט בנדון דידן שי"ל בנים, דלמש"כ בספר הישר לר"ת, הובא בשו"ת חמדת שלמה, דבכה"ג שרי.

**עכ"פ** י"ל דאיסור תורה ליכא, ואינו אלא מד"ס, ומשום מצות עונה התירו כמש"כ הרא"ה בשימ"ק כתובות, והנני מסכים עם רומעכ"ת להורות היתר בדבר.

---

**על** כאן הם דברי רבנו בעל האחיעזר, ועיקר הנוגע לנו הן הדברים שכתב באות ד' שהמדובר במי שאין לו בנים ולד הנידון להיתר משום צורך זה בעצמו שיוכל להוליד אבל באות ה' הנידון הוא להיפך לעשות שלא יוליד וזה שכבר יש לו בנים הוא בעצמו חלק מצד ההיתר. ומ"מ הבאנו כל אות ה' כלשונו כדי לעמוד מדבריו על שורש כמה סברות שסמך עליהן באות ד', דבאות ה' עיקר המו"מ והשקו"ט בסברא.

**והנה** תוכן דברי רבנו ז"ל באות ד' דלצורך זה של ידיעת הרפואה התיר גם להוז"ל ביד ממש. והביא תחלה מדברי הב"ש, והנה הבאנו לעיל דמלשון הב"ש שכתב "הזרע" (בה' הידיעה) משמע על דש מבפנים וזורה בחוץ, והלשון כפי שמועתק באחיעזר "להוציא זרע"בלא ה' הידיעה משמעו גם על מוציא ביד ממש, (ואין לומר דהגירסא הנכונה בהב"ש בלא ה' הידיעה, דבב"ש מהדו"ק הלשון, "דמותר להוציא זרע לחוץ" הרי דעל שהדישה בהיתר קאי ורק הזריה לחוץ.) אמנם אין בזה כ"כ נפק"מ דמהמשך דבריו דהאחיעזר נראה דס"ל דאין שום חילוק בין מנאף ביו"ר לדש מבפנים וזורה בחוץ דתרוויהו הוא מעשה בידיים להשחית זרעו, שהרי סמך להתיר משום תי' התוס' בדף ל"ד דמותר לשמש שלכ"ד ולהוציאו זרע הרי שלא חילק בין דרך ביאה למוציא ביו"ר וא"כ אפי' הוה מפרש דהב"ש על זורה בחוץ קאי מ"מ היה מדמה ג"כ לזה דין מנאף ביו"ר כמו שמדמי להא דשלכ"ד (דמהיכי' תיתי דדש מבפנים וזורה בחוץ יהיה קל יותר מדרך ביאה שלכ"ד אי משום דהדישה היתה בהיתר גמור הרי באות ה' מבוארת דעתו דהאחיעזר דלא ס"ל דיש משום כך שום צד היתר וחייב על הזריה משום הדישה שהיתה ע"ד לזרות בחוץ דהכל מעשה

הזרע ולבטל מפו"ר דומיא דער ואונן, אבל באופן שעושה כן משום סכנה לא הוה דומיא דער ואונן זה נכון, ובאמת הדברים מפורשים בתוס' יבמות ל"ד, דלא חשיב מעשה ער ואונן אלא כשמתכוין להשחית זרעו ורגיל לעשות כן תמיד, אבל באקראי בעלמא שרי, וכ"כ הטור והרמ"א באה"ע סי' כ"ה ס"ב. ואף שהב"י מחמיר בזה, מ"מ כה"ג שרי.

**ומה** שהביא מעכת"ר מד' התוספתא בפ"ב דנדה הל' ד' שהיה ר"מ אומר כל כ"ד חודש דש מבפנים וזורה מבחוץ ומדמה מוך לדש בפנים וזורה מבחוץ, ובאמת לגירסת הגר"א ר"מ מתיר רק מוך וגורס שם דברי ר"מ ואח"כ ר"א אומר כל כ"ד חודש דש מבפנים וזורה מבחוץ א"ל הללו אינו אלא מעשה ער ואונן. ולר"מ מתיר רק מוך ולא דש מבפנים וזורה מבחוץ.

**וכן** מבואר בד' תשובת הרא"ש כלל ל"ג סימן ג', המובא באהע"ז סי' כ"ג באשה שיש לה אוטס ברחם בענין שאין השמש דש כראוי לו ומתוך האוטס פעמים שהוא דש בחוץ, ולעולם הוא זורה בחוץ, שכ' יראה שהוא אסור כיון דלעולם הוא זורה בחוץ וקרינן בי' ושחת ארצה. וגרע ממשמשת במוך דהתם היא משמשת כדרך כל הארץ אע"פ שאין זרעו ראוי להזריע מידי דהוה אעקרה וזקנה וקטנה.

**והנה** במשמשת במוך התירו כמה מחברים בשו"ת חמדת שלמה ובשו"ת ל"ל, ובאחיעזר כתבתי להוסיף דעיקר האיסור משום שאינו כדרך כל הארץ וע"כ כל הני ג' נשים משמשת במוך משום סכנה דבזה הוי כדרך כל הארץ וכן כל הני דאיכא סכנה.

**ויש** להסתפק בגרתיק דק אולי אין זה כדרך כל הארץ, ועי' בירושלמי יבמות פ"א דרך סדין ובהגהות ליון ירוש' שם לגבי ביאות אחרות מה שמסתפק בזה.

**ובאמת** בירוש' שם הכונה כדי למעט הנאה, דהרי נטע ה' ארזים, וע"כ שהזריע גם ע"י הסדין.

**והנה** בשארי עריות דלא בעינן שכ"ז כמש"כ התוס' יבמות דנ"ה, מ"מ היה מקום להסתפק דבעינן שיהא ראוי לשכ"ז, אבל הא גלי קרא בסנהדרין דנ"ה דשני משכבות דגם שלא כדרכה חייב.

**שוב** ראיתי בס' דבר אלי' להגר"א קלאצקי ז"ל שפלפל בזה בסי' ס"ה

או בנרתיק שיהי' נתון על האבר ויקלוט הזרע אל תוכו, והנשאל יש לו בנים.

**ולאה** כת"ר את דברי האחרונים המתירים והוסיף נופך משלו להתירא דלהכי שרי ר"מ דש מבפנים וזורה מבחוץ, דקשה איך אפשר להתיר איסור דאורייתא הא אפשר למנוע מזה.

**ותירץ** דבאמת בהתחלת תשמיש אינו עושה שום איסור כלל ומשמש כדרך המשמשים ואח"כ לכשזורה הרי מוכרח משום שיש סכנת נפשות, נמצא שאין כאן מעשה איסור וכו' ורק שבעלמא אסור מדרבנן להכניס א"ע במעשה שבסופו יצטרך לדחות איסור דאורייתא זהו תו"ד.

**לדעתי** בפשוטו נראה, כיון דמוכרח אח"כ לזרות ומתחלה עושה ע"מ לזרות וכו', בודאי אין שום היתר בדבר מתחלה. ודוקא היכא שאחר תשמיש תסיר ע"י מוך הזרע משום סכנה, בזה י"ל דעושה מעשה היתר ואח"כ מותרת משום סכנה, ודמי לדין דאין מפליגין וכו', אבל בזה וכו' חשוב מתחלה מעשה איסור וחייב משום חליו.

**ועוד** נראה דגם גרמא להוצאת ז"ל אסור וכמבואר בכתובות דמ"ו דילפינן מקרא דונשמרתם מכל דבר רע, מכאן אמר ר' פינחס שלא יהרהר וכו'.

**ומשמע** וכו' דאין זה אסמכתא רק אזהרה מן התורה וכ"כ התוס' בע"ז ד' כ' [ותמיהני שלא מצאתי ברמב"ם ושו"ע דזהו אזהרה מן התורה ונשמרתם ולפה"נ דס"ל דהוי אסמכתא ועי' בס' המצות מל"ת לד' הרמב"ן מצוה י"א ובשערי תשובה לרבנו יונה הביא להלכה].

**והא** דיבמות דע"ו דמניחין בי' פוקרא ומתירים ע"י גרמא היינו משום דבלא בדיקה אסור בפו"ר ולד' התוס' בסנהדרין דנ"ט השחתת זרע הוא משום פו"ר, משו"ה כדי להתירו בקהל שרי ע"י גרמא דקילא, אבל בידים לא דחמירא כמבואר בנדה בר"פ כל היד וכ"כ היש"ש ביבמות שם שלא התירו רק ע"י גרמא.

**ועי'** בב"ש סי' כ"ה סק"ב שכ' למילף מהש"ס דיבמות דע"ו גבי לבדוק את הדם מן האשה או מן האיש ע"י הוצאת זרע, וכ' דיש לחלק דאין ראי' מיבמות דהתם הוי כדי להתירו בקהל.

**אולם** טעם השני שכ' מעכ"ת דדש מבפנים וזורה מבחוץ שזהו איסור דאורייתא דוקא בעושה ומתכוין להשחית

רשאי להוציא ז״ל, לצורך בדיקת הרופאים, כבר התעוררו המחברים וכו׳ ונשאלתי וכו׳ והוריתי להתיר, ועי׳ ב״ש סי׳ כ״ה סק״ב מש״כ אם נמצא דם בעד של אשה וכו׳ נראה לכאורה דמותר להוציא זרע כדי לברר אם הדם ממנו, דאין איסור לשמש ולהוציא זרע, וה״ר מיבמות דע״ו וכו׳ ומניחים בי׳ פוקרא, כדי שיוציא זרע ויש לדחות יעוי״ש.

**ובאמת** יש לחלק דשאני התם דחששו כדי להתירו בקהל, ובשו״ת שאילת יעב״ץ ח״א סי׳ מ״ג כ׳ בתוך דבריו ואיברא לצורך שעה אף להוציא ז״ל להשחיתו על הארץ שרי, כדאשכחן וכו׳ דמתבינן לי׳ אבי פוקרא ביבמות דע״ו ש״מ דאיסור חמור זה הותר מכללו לצורך שעה, אולי התם דוקא ע״י גרמא וכמש״כ היש״ש ביבמות שם דין ט״ז.

**אולם** הא מבואר בדהתוס׳ יבמות דל״ד דלא חשיב מעשה ער ואונן אלא כשמתכוין להשחית זרעו ורגיל לעשות כן תמיד אבל באקראי בעלמא שרי.

**ואם** שהב״י החמיר בזה בסי׳ כ״ה, מ״מ לצורך שעה י״ל דשרי, ובס׳ ערוך לנר ביבמות דע״ו שם כ׳ דמשו״ה התירו לפמש״כ התוס׳ בסנהדרין דנ״ט דזה תלוי במצות פו״ר ועל כן היכא שזהו תקון למצות פו״ר אין חשש בדבר, ולצאת ידי המחמירים בזה יעוי׳ בס׳ שדי חמד ובשו״ת דברי מלכיאל ח״א נראה דבדרך תשמיש היינו ע״י נרתיק דק שמלבישים על האבר בודאי שרי, ובירושלמי ריש יבמות דרך סדין בעל נראה דהתם מיירי באופן שיכנוס הזרע להסדין כדי למעט הנאתו דהרי נטע ה׳ ארזים והוליד בנים. ויעוי׳ בשו״ת דברי אלי׳ סי׳ כ״א שהורה להקל ע״י סדין כמו במוך מחשש סכנה לעיבור יעוי״ש.

**ועי״ע** בס׳ תורת מרדכי מה שלידד בזה.

**כללו** של דבר שיש לסמוך על ד׳ שו״ת יעב״ץ שכ׳ דהיכא דאי אפשר בגרמא לעשות גם בידים, ודרך תשמיש ע״י נרתיק בודאי מותר לכו״ע.

---

ב״ה ווילנא י״ב שבט תרל״ד

**ה)** ע״ד מה שנשאל רומעכ״ת באשה אשר לפי דברי הרופאים סכנה נשקפה לה אם תתעבר יען שהעבור והלידה קשים לה אי מותר לשמש במוך

## פרק ה'

## בירור המסקנא לנידו"ד ודעת רבותינו בזה.

**הנה** כלל טענותינו עד כאן דיסוד האיסור דהוז"ל במה שמוציא הזרע שלא בדרך ביאת איש באשתו דלכן בדרך ביאת איש באשתו אין איסור אפילו בעקרה וזקינה והתירא דמוך להמתירין אותו רק במקום סכנה בין המתירין ק"ת בין המתירין א"ת משום שבאמת היא אין ראוי לה הריון והיא בזה כעקרה וזקינה אלא שצריכה להמוך כדי שתהיה כן כמו שראוי לה שלא להתעבר, וכל עיקר נידון מוך א"ת דפליגי בה רבוותא אם יש בו כל איסור ביאור הפלוגתא, אם בהשאיבה ששואבת מאות"מ [כיון דע"ד כן נעשה התשמיש] נחשב עיקר התשמיש בשינוי מדרך איש באשתו וכדומיא דדש מבפנים וזורה בחוץ. ויסוד ההתירים דמקום צורך בין היתר התוס' בחד תירוצא במתאוה לבא על אשתו שלכ"ד ובין ההיתר של הב"ש בספיקא דרמ"ת דלהיות זורה מבחוץ קא אמר הב"ש וכדנתבאר, היינו משום שכך היא דרך איש באשתו הראויה לפי שעה ביאה ללא הו"ז, ומש"ה הותרה לו ההו"ז מחמת היתר של אשתו לכך אף דלבטלה באמת הוא, ובזה דומה להיתר הכללי בדרך איש באשתו.

**מלבד** היתר המבואר ביבמות ע"ו. דהוא אכן היתר משום צורך גרידא שאינו שייך להיתרא דדרך איש באשתו, אמנם טענתנו כי אינו אלא היתר בגדר של קרי, דבאופן המבואר שנאנס לזה ע"י גרמא שעושים לו אחרים ה"ז לדידיה בשם קרי דממילא, ועל הבי"ד שעושים לו כן אין איסור כמו שאלו אין זה איסור, ואיסור משום ונשמרת מכל דבר רע לזה באמת מהני אולי טעמא דצורך.

**והנה** יעוי' בזה בדברי רבנו בעל האחיעזר זצוקללה"ה בחלק ג' סי' כ"ד באות ד' ה' ונעתיק כל הדברים בס"ד ונדון מהן לענייננו וזה לשון קדשו:

בעזה"י י"ד כסלו תרצ"ה

**ד)** ע"ד שאלתו אודות אברך אחד, ששהה יותר מעשר שנים וכו', ועל פי דברי הרופאים נראה שהמניעה מאתו, ואומרים שההכרח לבדוק את הזרע, אם

ושלא להוציא כלל זה הותר שפיר משום צורכו שלו דמותר לו משום היתר גוף התשמיש וכמש"נ. וא"כ אין לזה מקום כשהנושא להמציא הזרע לצורך עניני הפריות וכיוצ"ב שאפי' נחשיבהו כצורך דמעין פ"ו מ"מ מדברי הב"ש אין שום מקור להתיר הוז"ל במקום צורך.

**ואמנם** מהא דמנחינן ליה אביה פוקריה שפיר יש ללמוד היתר דהוז"ל לצורך, אך הב"ש לא נקט עיקר דינו משום הך טעם וכמש"נ (ומה שהביאו לראיה עי' מש"כ בזה מקודם) וודאי דעכ"פ אין לנו בזה יותר מאופן שמבואר בגמ', וגם זה הרי השמיטוהו הרי"ף והר"מ והרא"ש והשו"ע, ואפי' אם יבואו וימצאו איזה מקום לתרץ את השמטת הפוסקים ולפסוק דין זה למעשה, הרי עדיין לא יתכן להרחיב מהגבול שנתפרש בגמ' היינו שמסור לבית דין לבדיקתו, דזה הוא דווקא המבטל מיניה שם משחית ונותן לו שם קרי וכמש"נ לעיל, ואי אפשר להכליל בגבול זה כשהסיבה להכל הוא העדר פרי בטן שהרי העדר פרי בטן אינו יוצא מכלל מצותו שלו ואינו מסור כלל ביד אחרים לזאת, וא"כ כשמביאים אותו לידי הוז"ל אין זה כקרי אלא כגורמים לו להיות משחית בעצמו ממש, ורק כשהנידון היתר לבא בקהל שזה נידון ששייך באמת לבית דין שפיר בודקין אותו לפי מה שיכול לברר להם דינו וממילא הוא אינו אלא כניקרי בע"כ.

הוא משחית להדיא כשמוציא לחוץ, מ"מ למדנו בהא דיבמות ע"ו דהצורך מפקיע שם השחתה ה"נ אין כאן השחתה בלד זה של זורה בחוץ.

**ואמנם** הא קשיא על עיקר דברי הב"ש דהא במי שרחמה אטום אסרינן בסי' כ"ג בסעיף ה' ולא הותרה הוצאת הזרע ע"י עלם היתר התשמיש, וגם הגמ' בפלוגתא דר"א ורבנן למה לא התירו לו רבנן כל כ"ד חדש כר"א וכסברת הב"ש וכדביארנו סברתו, דהא להוציא הזרע בפנים אי אפשר לו שמא תגמול וא"כ תותר לו ההוצאה לחוץ.

**והתירוץ** על זה, דמש"כ התוס' אבל באקראי ומתאוה וכו' דהצריכו התוס' שיהא דווקא באקראי זה לא רק משום הוכחה דאין כוונתו לבטל ההריון ורק משום תאותו לזה גופא הוא שעושה כן, אלא האקראי הוא מעיקר ההיתר, שאם הוה בקביעות הדר הוי שם משחית דרכו, לכן שפיר אסרו רבנן במינקת שעפי"ז גם כן אסרו הפוסקים ברחמה אטום.

[**והנה** יעוי' לקמן פרק ה' בביאור מה שסיים הב"ש, - ויש לחות, וצ"ע, - דהבאנו מאי דפשיטא ליה להאחיעזר שאין לפרש הפקפוק מלד שכאן הוא יותר להדיא ושם הוא רק גרמא דשקו"ט כזו לא מתאים לה הלשון "י"ל ראיה" ו"יש לחות" וודאי עלם הדמיון להעובדא דבי פוקרא אע"פ ששם הוא בגרמא מ"מ ניחא ליה לדמות בלי פקפוק וה"יש לחות" הוא כדביאר האחיעזר דדווקא בחשש פסל קהל הוא דהותר כן ולא באיסור כזה שרק היא עלולה ליאסר עליו].

**נמלא** בהנוגע לנידו"ד, הא פשיטא שאין ללמוד מן הב"ש דהוז"ל בכללה הותרה לצורך, דהא הב"ש לא התיר רק דש מבפנים וזורה בחוץ, ועל אופן אחר לא דיבר הב"ש כלל וכלל. גם לפמש"נ עיקר סברת הב"ש בזה לא משום דהוז"ל כל שאינה להנאתו אלא לצורך מותרת, דאדרבה, הרי למד דינו מן הרמ"א ששם ההיתר הוא דווקא משום שאשתו מותרת לו לצורכו שלו ולא משום שיש לו צורך בהיתר אשתו כה"ג (רק אמת הוא שההיתר הוא צורך וכמש"נ). והרי ביארנו שפיר דכך הוא עיקר סברת ההיתר דהב"ש, לא משום צורך הבדיקה, אלא צורכו שלו, שלהוציא לפנים א"א לו

דמכללו של ההיתר לשמש שלכ"ד כלול גם היתר להוצאת הזרע דאמנם אשתו מותרת לו שאין לה רשות נגדו גם בזה האופן אבל הוא גופו איך מותר לגמור ביאתו ולהוציא הזרע, מזה למד הב"ש סברא, דהא דכל הוצאת זרע הותרה בדרך עונה גם אם אין בזרע צד הריון כבעקרה וזקינה וכיוצ"ב לא משום שיציאת הזרע היא ג"כ מהנאתה דממילא יהא זה ג"כ בעצמו חלק ממצות עונה, אלא שהותרה לו בלבד משום היתר המצות עונה הא לא"ה ההנאה שלה בהזרע אינה מתרת הוצאתו, ומזה למדו תוס' דכשם שהותרה הוצאת הזרע במקום מצות ביאה כך הותרה במקום רשות של ביאה דלעולם ביאה מתרת הוצאת הזרע, (ואולי מפני שצורך יש בעצם הרשות שלא תהא אשתו אסורה לו מאיזה דבר וממילא הצורך הזה גופא נחשב כעין מצוה) ודימהו הב"ש לנידון דידן ברמ"ת שהרי מיירי כאן כשעדיין לא נאסרה עליו (שראתה רק פעם אחת או ב') וכדנתבאר דאיירי בדם מבפנים וכיון שספק אם הדם מן הזרע הרי חוץ מצורך הבדיקה יש גם צורך בזה עצמו שלא יוציא הזרע בפנים דשמא תיאסר עליו מחמת כן וכיון דמן הביאה אינו צריך לפרוש עדיין ולהוציא הזרע כדרכו אין לו שום חיוב דהרי יכולה ליאסר עליו בזה וכנ"ל, ולשמש בלא להוציא הזרע, זה לא אמרינן, כדחזינן סברת התוס' דהיתר הביאה מתיר לו הוצאת הזרע, לכן יכול גם כאן להוציא בחוץ, וממילא ארווחנא שיבדוק זרעו שמא ימצא שם דם אבל לא שהוצאת הזרע לחוץ לשם הבדיקה רק לשם התשמיש.

**ומה** שהוסיף להביא ראיה מפרק הערל יתכן שבזה רצה לחדש עוד היתר משום עצם צורך הבדיקה וס"ל דזורה בחוץ לא גרע מגרס הוז"ל בהדיא וכדלידדנו לעיל סוף פרק א' בשי' הרמב"ם ויתכן שרצה רק לציין שבאופנים מסויימים הצורך שיש בדבר מפקיע את כל שם האיסור כמו שהגרמא שעושים לו בי"ד אין ע"ז שם משחית אלא קרי דממילא ה"נ הזורה בחוץ כיון שהוכרח לזה ע"י התשמיש אע"פ שאין ההיתר כאן ממש כדבגוונא דהרמ"א, דבשלכ"ד דאיירי ביה הרמ"א ההיתר על מעיקרא אבל בנידון בדיקת הדם דההיתר הוא על שעת הזריה שכבר לא מצי נקיט וא"כ

בכך, כתב הב"ש וז"ל: אפילו אם מוציא זרע, ואם נמצא דם בעד של אשה ויש ספק אם הדם ממנה או ממנו, נראה לכאורה דמותר לאיש להוציא הזרע כדי לברר אם הדם ממנו הוא, דהא אין איסור לשמש ולהוציא זרע, גם יש להביא ראיה מש"ס פרק הערל דאיתא שם ניקב הגיד בדקינן אם נתרפא ומניחים ביה פוקרא כדי שיוציא זרע, ויש לדחות, וצ"ע. עכ"ל הב"ש.

**מה** שכתב הב"ש להוציא הזרע, ולא פירש באיזה אופן עושה כן והרי ממקום שהביא ראיה לדינו הא דפרק הערל מוכח שם דקפידא גדולה וחילוקי דינים יש בהאופן שעושה, דהכי איתא התם (יבמות ע"ו א'), אר"י אמר שמואל ניקב הגיד ונסתם כל שאילו נקרי ונקרע פסול ואי לאו כשר וכו' שלח ליה רבא בריה דרבה לר' יוסף ילמדנו רבנו היכי עבדינן, א"ל מייתינן נהמא חמימא דשערי ומנחינן ליה אבי פוקריה וחזינן ליה, א"ל אביי אטו כו"ע יעקב אבינו הואי דכתיב ביה כחי וראשית אוני שלא ראה קרי מימיו, אלא אמר אביי מעברינן קמיה בגדי צבעונין, אמר רבא אטו כו"ע ברזילי הגלעדי, אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא ע"כ הגמ'. ואיך שנפרש השקו"ט חזינן שקפידא יש באיכות הפעולה ושקו"ט בה אמוראי, ומסקנא כדרב יוסף, והב"ש שהביא כל הך גמ' רק לראיה אבל הדין דמותר להוציא כתב בפשיטות, וא"כ ודאי לא מתפרשת כוונת דבריו להורות מן הגמ' שם העצה דבי פוקרא דהרי לא הביא הגמ' רק בתורת ראיה כנ"ל וגם בלשונו כשהביא הגמ' קיצר מאד והשמיט הא דפת שעורים גם לא הביא פירוש הדבר כילד הוה, וע"כ ברור דיש לדייק בלשונו שכתב להוציא הזרע בה' הידיעה ולא כתב להוציא זרע דעל שעה שמשמש כדרכו קאי, וקודם שיצא הזרע מוציאו לחוץ והיינו דש מבפנים וזורה בחוץ.

**וצריך** ביאור איך נלמד היתר זה מהך דהרמ"א דכל עיקר התירו משום שהותרה לו אשתו לשלא כדרכה אם באקראי הוה ומה שייך הך דהותרה לו אשתו לדש מבפנים וזורה בחוץ.

**אמנם** הן הב"ש עצמו פירש כונתו וסברתו, במש"כ דהא מותר לשמש ולהוציא הזרע, ולא הזכיר בלשונו שלכ"ד, נראה מזה כוונתו לעמוד על הא גופא

למודעי מה שיתברר לפנינו בקונטרס "מותר האדם" בענין החובה להוודע ולהודיע שם הוולד ויחוסו והיותו בן מן הדומם ומונח אחר שיצא לחוץ וחלילה לא לערב הנולדים בכך בתוך מיוחסין שבישראל, דאפי' גם בכל זה היו נזהרים ומ"מ חפצין לאיזה שאר אפי' יהיה בלא יחוס אליו דאולי יש בכך איזה ענין שהוא, אף דפשיטא דלא דמי להא דאיתא בגמ' ס"פ האומר קידושין ס"ט. אילו אקדמתך טהרתינהו לבנך ומבואר שם דהיינו ע"י שהולד כמותה, ולאו זרעו ממש הוא, ואעפ"כ יש לחזור אחר זה דנחשב להיותו שאר, אך נידו"ד גרע, דהתם גזה"כ הוא מה שאינו מיוחס אחריו אבל הולדתו ממנו בדרך הראויה לאישות אלא מדין התורה במי שאין לו בה אישות שלא יתייחס הולד אחריו, אבל הכא דאינו מהולדתו כלל ואין העושה כן מרבה ישובו של עולם אלא להיפך דאוי ואבוי אם ירגילו להעריך ולדות כאלו ולחזור אחריה, עם כל זאת הארכנו כל כך באיסור הוז"ל הסייך כאן משום דגם מי שעושה כן זה ודאי לא יתכן להתעלם מגדרי התורה ומוסרות הלכותיה חו"ח, ולכה"פ יוודע

חומר המכשול שמצוי בזה ולו מצד איסור זה החמור של הוז"ל וכמו שביארנו בארוכה.

**ובעיקר** דין כיבוד הבית שנו"נ בו הרעק"א יש להוסיף דלכאורה היה אפשר ליישב הכל, דהכיבוד פועל במקום שהוא מבפנים לבה"ח, אך גם מקום זה מחוץ לפתח המקור הוא, וע"פ דברי תוס' נדה דף מב. ד"ה אמאי, דמבואר שם שבנעקר הדם מן המקור ולא יצא לבה"ח חשיב עקור לגמרי ומ"מ עדיין אינו בבה"ח וא"כ י"ל דזרע הנמצא שם חשיב עקור מן המקור וא"ר להריון ומ"מ אם יצא משם לבה"ח יטמאנה משום פולטת לכך צריך לכבדו משם, והוא דלא כהרעק"א ודלא ככל מש"כ מקודם והוספנוהו פה לשם בירור אמיתת הפשט.

### פרט ב'

**בהמבואר בב"ש סי' כ"ה ב' במאי איירי ואי נידו"ד דמי לצורך המדובר שם**

**איתא** בב"ש אהע"ז סי' כ"ה ס"ק ב' ע"ד הרמ"א שהובאו לעיל דיש מקילין ואומרים שמותר שלכ"ד אפי' אם הוציא זרע אם עושה באקראי ואינו רגיל

איך באמת יתפרש הסוגיא לדעת הרמב"ם והא מפורש אמרו מאי שנא מן הלול ולחוץ דספקו טמא דילמא שהתה ומן החדר אתא, אלמא דאינו יכול לבוא שם מן החדר אלא בשהיה וצ"ע) נמצא דאותו שטח שנקרא להרמב"ם בה"ת, לרש"י הוא כבר מבפנים לבה"ת, הרי שלא יתכן להתיר ע"י שתכוין לבה"ת בלבד, אלא ע"פ מה שתכוין לעשות כסדר הבדיקות, דבדיקות שעושה הוא משום בדיקת בה"ת, וכן ברחילת אות"מ אם כוונתה להפליט לצורך ספירת ז"נ כפי הדין דצריך להפליט רק מבה"ת וכדיאר הרעק"א דעי"ז תלינן שאם תפלוט מבפנים תרגיש ותדע שסתרה, ג"כ חשיב כוונתה רק לבה"ת, ובזה אף אם באמת תגיע יותר בפנים חשיב דשא"מ, אבל אם לא שמכוונת לעשות כסדר בדיקות בלבד אין שום גדר לומר שההשח"ז תהא כאינו מתכוין.

**נמצא** למה שנוגע בנידון דידן כיון שכוונת נטילת הזרע לצורך כ"ש איננה סיבה להתיר, דאם הויא מצד הפעולה השח"ז אין בכוונה להשתמש בו אח"כ שום היתר, וכדנתבאר לעיל, הרי אם נבא עכ"פ מצד מה שמבואר דהסכים הרעק"א להתיר דבבה"ת אין בו משום השח"ז, היתר זה מוגבל בתנאי שמכוונים ליטול הזרע ממקום המיועד בלא"ה לקינות הרגיל בבדיקות א"ת, אבל יותר מזה אינו נחשב לשא"מ ולא התיר בו הרעק"א.

**אמנם** היה מקום לומר דהרעק"א מדבר כשהכונה להפליט ולמנוע ממנה הזרע, בין בגוונא דמסתכנת בלידתה בין בנידון המג"א שרוצה בכיבוד ומניעת הזרע לגמרי, אבל כאן הכוונה בהוצאתו רק להשיג זרע ולא למנוע הזרע לגמרי וממילא אין ראיה דנכנס בחששא דדבר המתכוין גם במי שלא יזהר כ"כ כמו שכתב הרעק"א, אבל סוף סוף כיון שהפעולה הזאת כרוכה בהוצאות בקשיים ובציפיות מרובות משתדלים להגדיל הכמות כמה שרק אפשר כדי שיוכלו לנפות הברור והראוי ביותר, הרי שכונתם כן לסלק ולעקור כל מה שאפשר.

**אילו** הקפידו ליטול זרע מן העומד להנטל בסדר בדיקות דא"ת בלבד, באמת לא דיברנו כלום, ועדיין צריך

לה לקנח שם בסדר בדיקות א"ת ה"ז מותר אפי' אם כוונתה ליטול משם הזרע שלא תתעבר, וא"כ גם בנידו"ד שנוטלתו לצורך איזה הפריה מכל סוג שהוא לדעת הרעק"א אם מבה"ח הוא אין בזה איסור, דהכלל הוא לדעת הרעק"א דלא על זרע שבמקום בה"ח נאמר איסור השחתה מאחר דאין ההריון תלוי בזרע שעומד שם.

**איברא** למדויק מאד הזהירות שהנהיג הרעק"א מלהתיר להשואל יותר מסדר בדיקה א"ת, וכמו שנבאר, דהרי סברתו של הרעק"א לומר כי זרע הנמצא שם א"ר להריון, מסויימת היא הסברא לגבול בה"ח דייקא וכמש"נ, ובאמת שגבול זה מה נקרא בית החיצון לכאורה הוא במחלוקת הראשונים, דמהרמב"ם דשכתב שהפרוזדור הוא בה"ח וכתב דהפרוזדור הוא צואר הרחם ושמתקבץ ונסתם בשעת הריון ונפתח בסוף בשעת לידה, הבינו בדבריו הפוסקים דגם מן פתח המעי הנקרא בלשוננו רחם ולפנים יש עדיין מקום דהוא בה"ח ולכן נתקשו מאד איך אפשר להגיע בבדיקה דז"נ לפנים מפתח המעי הזה אחר שאותו פתח מתגנד והולך וא"א לכוין העד אל תוכו יעוי' בזה בב"ח סי' קנ"ו ובתשו' הב"ח תנינא סי' ל"ד ל"ה, אמנם יעוי' שם בתשו' ל"ד למדברי רש"י בסוגיא דף י"ז מבואר דהפרוזדור הוא חיצון לפני אותו מעי, והוא החלק הפנימי ביותר של אות"מ שתחילתו שפת הערוה וסופו עד גבול אותו מעי הנ"ל הנקרא בלשוננו רחם, וכן יעוי' בחת"ס סי' קס"ז דהבין כך מרש"י, וההוכחה מרש"י ממאי דמפרש הגמ' שם י"ז: בהא דאי מן הלול ולחוץ נמצא מסתמא מן העליה אתא, משום דאי מן החדר אתא לא הו"ל להמצא שם דהיה כבר שותת ויורד דרך כבה"ר, אלמא סבר רש"י דירידה כלפי חוץ יש באמצע הפרוזדור ונקראת ירידה זו מכלל כתלי בית הרחם, ואם המדובר על המעי הנ"ל אין בו שום ירידה באמצעו. וכל ציור זה המובן מדברי רש"י, וכפי שציירו המהר"ם מלובלין, ציור פרוזדור ההולך מאחוריה לצד פנים, ושבאמצע קרקעיתו בין אחור לפנים יש ירידה כלפי מטה לצאת ממנו הדם לחוץ, אינו מצוייר אלא בחלל אות"מ ולא בגוף המעי הנ"ל כלל וכלל. (ואמנם יל"ע א"כ

הכיבוד, לכן מדאזלה בכרעה תו ל"ח לסתירה על ידי פליטה מפנים לבה"ח ולא בעינן להכיבוד אלא לבה"ח גרידא, ונסתייעו דברי הרעק"א, שהגביל סברתו דמקום חילוני הוא המותר, לגדר מקום בה"ח דייקא, דאם חילוק יש בין פנים לחוץ לגבי היתר כיבוד, ודאי שמקום שם בה"ח הוא הקובע את גדר הדין.

**ואגב** דאיירינן בדברי הרמב"ן יש להעיר מה שנוגע לנידו"ד, ע"ד תי' הראשון דהרמב"ן יעוי"ש בדבריו דמפרש ומתרץ מתני' דמקואות בלא אזלה כלל, ולפי"ז כיבוד מועיל בפנים ודלא כדנקט הרעק"א לחוש בו משום השח"ז, ואפשר הרמב"ן סובר כר"ת, או כתוס' הרא"ש דאין איסור השח"ז במעיה של אשה, או אפשר, בהך תירוצא מחלק בין מוך מחמת תשמיש דנחשב מעיקרא משמש ע"ד כן וחייל שם השחתת זרע על המעשה, לבין כיבוד לצורך טהרה דאינו חלק מן התשמיש וחשיב הזרע כבר כדומם ודוקא כה"ג סובר הרמב"ן לסברת תוס' הרא"ש, ואולי כך היא גם סברתו הפשוטה של המג"א שלא חשש בדבר משום שי' רש"י דס"ל כנ"ל דעד כאן לא אסר רש"י אלא במשמש ע"ד כן, ולדברינו יש לסייע סברא זו מדברי הרמב"ן כיון דאין ראיה דבתי' השני מפקפק הרמב"ן ביסוד זה.

**נחזור** לענייננו, דהנה חלות טומאת פולטת לרבנן דר"ש דמטמאה בפנים כבחוץ הוא באמת ביציאתו לבה"ח, ומסתבר הדבר שנחשב שם א"ר להריון, וכדברי הרעק"א, ולכן חשיב שם שיצא ממנה לגמרי. (ויש שרצו לטעון דהתוס' דף מ"א: ד"ה וסבר הרי לא ברירא להו דבעינן פולטת מפנים לבחוץ, ואולי גם המגיע ע"י תשמיש לבה"ח בלבד מטמאה משום פולטת, אלמא טומאת פולטת משום מציאות הזרע שם ולא משום שיצא לחוץ וא"כ אין ענין ללמוד מטומאתו שא"ר להריון עוד, אמנם זה אינו דהתוס' לא נדו לגמרי מסברת המקשה דטומאת תה"מ ופולטת חדא הויא, ולכן הוא דסברו שהיציאה שיצא מן האיש בתשמישו עימה מתייחס אליה ג"כ אבל ודאי דלא מציאותו מטמאת אלא יציאתו ממקומו לחוץ הוא המטמא.)

**עכ"פ** למסקנת הרעק"א כשאינה מגעת אלא בבה"ח מקום דבלא"ה מותר

בסי' תר"ו ס"ק כ"א דהרעק"א מפקפק שלא לנהוג כהמג"א בהכיבוד דעיו"כ.

**והנה** הרעק"א בירר והגביל ענין הכיבוד למקום חילוני כיון שאין הזרע בלוע שם בגוף אינו בחזקת שעומד להריון ובלא"ה עומד לישחת ולצאת. ובריהטת הדברים נקט הרעק"א דמקום חילוני זה היינו מקום בה"ח דשם הוא מקום הבדיקות בעלמא, ומשום דמשם גבול מקום שמטמאה בו בפנים כבחוץ, שם הוא גם גבול מקום החילוני שאין עומד בו להריון, ולכן השוה הרעק"א מקום היתר הקינוח לצורך מניעת הריון למקום שבודקת בו בעלמא, ולא יותר, ואפשר דרק משום שאין לנו הוכחה להתיר יותר מזה, דהא עיקר הוכחת הרעק"א מהא דדין בדיקה א"ת הוא גם למ"ד דשא"מ אסור וא"כ אין לנו ראיה על מקום חילון שא"ר להריון אלא ממקום זה שהוא בגבול בה"ח בלבד, אך באמת נראה דיש לסייע דבר זה דבגבולו של בית פנימי וחילון, ששם גבול מקום כינוס הזרע, ויציאתו משם מטמאה משום פולטת, שם גם גבול המקום שיהא ראוי עוד להריון, ע"פ דברי הרמב"ן המובא בתוה"ב סוף שער הבדיקה והספירה, דבתירוצו השני שמתרץ הרמב"ן שיטתו להלכה דאין חשש פולטת לסתור ז"נ, ומשום דאחר דאזלה בכרעה ודאי שדיתיה כסברת קושיית הגמ' דף מא:, וקשיא ליה א"כ במאי קא מיירי מתני' דפ"ח דמקוואות דצריכה כיבוד הבית קודם טבילה, ומתרץ הרמב"ן בתי' השני דתרתי בעינן אזלה בכרעה להוציא מבפנים, וכיבוד לקנח הנשאר בחוץ, ולגבי סתירת הספירה לא איכפת לן בהכיבוד דלא איכפת לן במה שנשאר בחוץ דבזה לאו רואה אלא נוגעת הויא ולא סתרה, עכת"ד הרמב"ן. והנה להך תירוצא, הרי כשהגמ' אמרה ודאי שדיתיה וטהורה גם לתרומה היינו רק בצירוף מה שמסתמא כיבדה ביתה, וכדין המשנה במקוואות, דמאי דפלטה מבפנים גרידא ע"י אזלה בכרעה הרי אין בזה טהרה לתרומה עדיין להך תירוצא, וא"כ אין לנו ראיה מן הגמ' עד היכן פועלת הליכתה בכרעה, ומהיכן פועל הכיבוד, ושמא הכיבוד פועל פנימה יותר מבה"ח ורק להפנימי ביותר בעינן להילוך, ומ"מ דבר זה פשוט היה לרמב"ן בלא ראיה שמקום בה"ח הוא דווקא מקום

איסור דלא חיישינן כלל למניעת הריון מזרע שהוא בבה"ח דהטיפה הברורה נמשכת מיד לפנים מבה"ח ומה שעומד בבה"ח בלא"ה נפסד ויוצא, ועפי"ז נטה לקיים גם היתר הכיבוד לצורך הפס"ט אע"פ שבכיבוד היטיב יש לחוש שמא תפגע במקום הפנימי שנכנס שם זרע ההריון ויכול להיקלט עדיין תוך ג"י ותפליטנו משם, מ"מ לדידן דדשא"מ מותר והרי היא אי"צ לזה ודי לה במה שבה"ח נקי מזרע (עיי"ש שביאר מה מהני לה העדר הזרע מבה"ח להצילה מחשש פולטת,) לכן גם מהשו"ע אין ראיה דלא מיפקדא אהשחתת זרע שכבר יצא, דא"ש הדין דכיבוד ורחיצה גם לדידן, אמנם כ"ז בנוגע להיתר בדיקות בעצמא, וגם להיתר כיבוד ורחיצה לצורך ז"נ, אך בנידון השאלה שנשאל שם הרעק"א שרוצה למנוע ממנה ההריון לא התיר הרעק"א בכיבוד ורחיצה, ואך זה התיר שתעשה כסדר בדיקות א"ת, ואע"פ שגם זה חידוש הוא דהא לא דמיא לכל בודקת בעצמא דלא מכוונה להוציא הזרע, והכא מכוונה, הא השו"ע התיר גם במכוונת לכבד וכנ"ל דפסק השו"ע קיים גם לדידן, ומ"מ להתיר לגמרי כיבוד ורחיצה כהשו"ע לא רצה הרעק"א, וכנראה מצד החשש שמא תכוין לפגוע מבפנים לבה"ח ולהוציא הזרע שנכנס שם מאחר שכל רצונה למנוע ההריון, אבל בדיקה כסדר בדיקת חו"ם שא"ת דהרי בהכרח מותרת היא מצד עצמה ולא מצד העדר הכונה כי היכי דלא תיקשי למ"ד דשא"מ אסור ובע"כ דזה מותר גם כה"ג שמכונת להוציא הזרע כיון דמוגבלת היא למקום חיצוני בלבד דזרע ששם א"ר להריון.

**ולגבי** דינו של המג"א בס' תר"ו שתמה עליו בתשו' ע"א י"ל דעדיין לא הדר ביה הרעק"א מתמיה זו עם כל מש"כ בתשו' ע"ב, דהתם שרוצה להינצל מטו"ק בכלל כונתה להפליט להדיא גם מבפנים כדי שלא יצא ויטמאנה ותפסיד טהרתה ביום הקדוש, ולא דמי להיכא שכוונתה לספור ז"נ דאם תפלוט מבפנים לא איכפת לה כ"כ דהעיקר שאם תפלוט תרגיש וכשלא נשאר רק בפנים הרי אם תפלוט ודאי תרגיש בכך ותסתור וכפי שביאר שם הרעק"א, דלפליטה בלא הרגשה לא חיישינן. וכן נקט המשנ"ב

## פרק ד'

## בנוגע לעיקר הנידון הנוגע לנו כעת

## וכפי שהזכרנו בהקדמה יש לברר עוד כמה פרטים.

**א)** דין לקיחת חלק מהזרע הנמצא בבה"ח.

**ב)** בדין המבואר בב"ש סי' כ"ה ס"ק ב' במאי קא מיירי ואי צורך דידן דמי לצורך המדובר שם.

**וכן** דין המבואר ביבמות ע"ו. במאי קא מיירי, וכיצד לדמות לו נידון דידן.

### פרט א' - דין לקיחת חלק מהזרע הנמצא בבה"ח

**הרעק"א** בסוף תשו' ע"א תמה על המג"א בסי' תר"ו שכתב בפשיטות אם שמשה תוך ג"י לעיוה"כ תכבד ביתה בחמין להפליט הזרע קודם טבילתה (ובמג"א שם איתא דוקא שלא היה סמוך לטבילתה או סמוך לוסתה דאותן שעות רגילה להתעבר ויש לחוש שתשחית זרע ההריון) ותמוה, הא לדעת רבותא דקיימי בשי' רש"י ה"ז אסור משום השח"ז וצ"ע. והובאו דבריו במשנ"ב שם סי' תר"ו ס"ק כ"א. והנה לכאורה בסוף תשו' ע"ב משמע שהסכים הרעק"א דבכיבוד הבית ליכא איסורא, ויעוי"ש בכל דבריו דבתחילה סבר דהשו"ע ביו"ד סי' קצ"ו שהביא הא דכיבוד הבית לענין הפס"ט בתוך ה' ימים לשימושה מקורו מדברי הרא"ש בהלכות דפרק בנות כותים דאזיל לטעמיה בתוס' הרא"ש ביבמות י"ב: דאין איסור השח"ז על זרע שבמעיה, דהשח"ז נאסרה דווקא בהוצאה שע"י תימוס אבל זרע זה שיצא כבר אין בו איסור לאבדו, ממילא לדידן אין להתיר בזה, דאנן חוששין לרבוותא דאסרי מוך אחר תשמיש, ולא דמי למה שבודקת עצמה בקינוח העד א"ת דזה אינו בכונה להשחית הזרע ודשא"מ מותר כל דאינו פס"ר דהא לאו ודאי הוא שלא נקלט כבר ההריון במקור וגם אינו ודאי שלא יקלט ממה שישאר אחר הקינוח, וכ"ז לא מהני להעושה כן בכוונה שלא ישאר זרע דאז הוי מתכוין, ושוב פי' הרעק"א לומר דאפי' למאן דאסר דשא"מ אין בקינוח

**מכל** הנ״ל למדנו לא זו בלבד שאין ללמוד מדברי ר״י שאיסור הוזנ״ל הותר מסיבת כל צורך, אלא אדרבה דעד כדי כך ברור הדבר שיסוד איסור השח״ז לא משום הפסד הזרע או הפסד כחו או פרילת תאוותו אלא משום שינוי דרך הארץ וביטול דרך אישות, עד דמכללא אתיא לן כח דהתירא להתיר הדבר כשנעשה לצורך דברים שנכללו בגדר האישות. (ונתבאר עיקר סברתם הפשוטה של תוס׳ דכך היא, ותי׳ הראשון בתוס׳ ג״כ לא נטה מזה אלא משום הכרח הקושיא מסוגיית הש״ס ביבמות וכדלעיל.) ונמלא דבמדה שיש בנטילת הזרע כשלעצמה השחתה אין שום קולא במה שעושה זאת לתועלת ולתיקון איזה צורך הפריה כל שהיא דההשחתה חלה על מעשה עקירת הזרע בשינוי מדרך תשמיש שרק בדרך זו הותר ענין זה כדנתבאר מכל הדברים עד כאן.

לבטלה וק"ל, עכ"ל הדרישה. הרי שמפרש דר"י מתיר בתי' השני גם ע"י ביאה דרך אברים (וס"ל כיון דצריכים לחדש היתר אשתו בזה אלמא דיש בו איזה עינוי דרך ביאה דס"ד לאסרו משום דאינו מכלל האישות וכיון דסו"ם מותרת גם לזה ממילא נכלל ג"כ בהא דהיתר האישות מתרת גם גמ"ב בהוצ"ז), ויתפרש לפי"ז דברי הרמ"א שמותר שלא כדרכה היינו כל אופני שינוי הדרך דלעיל מינה, גם דרך אברים, ובאמת שתמוה מאד כיון דלקמן בדף נ"ה: פשיטא לאביי דאין האשה נאסרת על בעלה בזנות דרך אברים וקר"ל פריצותא בעלמא, איך אפ"ל דחשיב מכלל עיקר האישות, וגם דהרי נתבאר דיסוד דברי תוס' בקושייתם משום שנו"נ בגמ' נדרים אם ביאה שלכ"ד מותרת וכיון דהמסקנא שמותר ממילא אין זה בכלל השח"ז, וכל זה לא שייך לכאורה בביאה דרך אברים דמה איסור והיתר יש בזה שאינו מכלל משכבי אשה, ואם אין בה או"ה גם ההוצז"ל שלה לא הותרה. אמנם בסנהדרין סו: פליגי אמוראי בקרא דגם שניהם ואיתא שם לגי' יש ספרים ברש"י ותוס' דלמעט עונש האיש במעשה אידודים אתא ומשום דהיא אינה נהנית לכן גם הוא פטור, ואידך מ"ד ס"ל דמעשה אידודין לאו כלום עיי"ש ברש"י ותוס', והנה להך מ"ד דס"ל לאו כלום הוא ולא צריך קרא למעוטיה ודאי קשה דברי הדרישה וכנ"ל, אך להך מ"ד דאיצטריך למעוטי מעונש עריות א"כ משמע דמצד האיש באמת הוה כמעשה ביאה ממש, ושמא גם הוא בכלל הא דהתורה התירתו דאיתא גבי שלכ"ד, והדרינן להעמיד דברי התוס' גם בביאה דרך אברים וכדעת הדרישה. אמנם בתוס' יבמות נה: סד"ה לאחר תמהו באמת להך מ"ד דאיצטריך קרא למעוטי מעונש עריות איך פשיטא לגמ' שם ביבמות דאינה נאסרת על בעלה בזה, ואיך קר"ל אביי פריצותא בעלמא, ואיתא שם בתוס' שני תרוצים או דאביי אזיל כהמ"ד דלאו כלום הוא, או אפילו למ"ד דאיצטריך לה קרא, בתר דמיעטיה קרא מעונש עריות שוב אינו בכלל ביאה והוה פריצותא בעלמא, ונמצא דלהך תירוץ תוס' לא יתכן ההיתר דהוצז"ל בדרך אברים אפילו להך מ"ד.

אחשביה שלא לבטלה הוא אלא לצורך, רק מכח סוגיא דיבמות הקשו תוס' דחזינן כאן שאסרה תורה גם הוצאת זרע כזו, ואתו לכן מתחלה לומר דבאמת לא הותרה בשלכ"ד הוצאת זרע ודאיתא בנדרים אינו מותר רק כשאינו גומר ביאתו. והשתא בתירוצם השני הדרו לסברתם דמעיקרא, דמכלל היתר אשתו לשלכ"ד נכלל באמת גם הוצאת הזרע ע"י גמ"ב כמו היתר כל ביאה בעלמא, ולתרץ הסוגיא דהכא חידשו השתא לחלק דהתירה של ביאה שלכ"ד אע"פ שגוררת אחריה הוצאת זרע רק משום המשל לבשר הבא מבית הטבח וכו', היינו שמתאוה לדבר זה גופא דשלכ"ד, ואיסורא דער ואונן, שרצונם היה בביאה בעלמא, ושינו לשלכ"ד רק כדי למנוע זרע מן האשה וה"נ מי שרגיל לעשות כן תמיד היינו מפני שמתכוין להשחית זרעו זה באמת הוה איסור ער ואונן. זהו ביאור דברי תוס', ולמדנו לפי דרכנו דהכוונה במעשה ותכליתו קובעת כאן האיסור וההיתר.

**יוצא** ברור לפי"ז דדווקא ביאה שלכ"ד דשם ביאה גמורה עלה לכל תורת קיני ואיסורי אישות זו היא שנכללה בהיתר תי' השני בתוס', אבל ביאה דרך אברים שגם לפני ההוכחה מסוגיין לא מצינו שורש היתר להוציא בה זרע, בזה לא אתא כלל תי' השני של ר"י להקל כלום והוי כמנאף בעלמא ביד וברגל, וכך מבואר להדיא בדברי הרמ"א באהע"ז סי' כ"ה סעי' ב' מביא תי' זה של ר"י בשם יש מקילין, ומדבר שם מתחילה על שאשתו מותרת לו גם בביאה שלכ"ד וגם דרך אברים, ובלבד שלא יוציא זרע לבטלה, ואח"כ כתב הים מקילין ואומרים שמותר שלא כדרכה אפי' אם הוציא זרע אם עושה באקראי ואינו רגיל בכך עכ"ל הרמ"א. הרי שהדגיש דההיתר על שלכ"ד בלבד ולא דרך אברים.

**אמנם** יעוי' בדרישה סי' כ"ג אות א' דכתב וז"ל, אסור להוציא וכו', נראה פשוט דבזה אפי' ר"י מודה, דלא"ג דכתב רבינו בשמו ריש סי' כ"ה דמותר לשמש עם אשתו אפי' שלא כדרכו ואפי' דרך איברים ואע"פ שמוציא זרע לבטלה שאני התם דמוציא זרע דרך שימוש ולא נתכוין להוציא זרע לבטלה אלא שבא ממילא, משא"כ בדש מבפנים וזורה מבחוץ דנתכוין להוציא

# פרק ג'

## בדברי התוס' שם ל"ד: ד"ה ולא, ובגדר סברת ההיתר שכתבו תוס' במוז"ל מכח היתר שהותרה לו האשה

**התוס'** ביבמות שם דף ל"ד: ד"ה ולא, כתבו וז"ל, משמע דאסור לשמש שלכ"ד, ותימה דבפ"ב דנדרים (דף כ:) אמר ההיא דאתיא וכו' שולחן ערכתי לו והפכו, א"ל בתי התורה התירתך לו, ומסיק דהלכתא הכי, והפכו היינו שלא כדרכה וכו', וכן בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נ"ח:) אמר עובד כוכבים הבא על אשתו שלא כדרכה חייב מיתה ופריך מי איכא מידי דישראל לא מיחייב ועו"כ מיחייב וכו', היינו דבישראל שרי וכו', ואור"י דהתם איירי בלא הוצאת זרע דשרי, כיון דליכא השח"ז ל"ה כמעשה ער ואונן, ועוד אור"י דלא חשוב כמעשה ער ואונן אלא כשמתכוין להשחית זרע ורגיל לעשות כן תמיד אבל באקראי בעלמא ומתאוה לבא על אשתו שלא כדרכה שרי כדאמרינן בנדרים (דף כ:) כל מה שאדם רוצה וכו', משל לבשר הבא מן הטבח ודג מן הציד רצה אוכלו צלי רצה אוכלו מבושל רצה שלוק. עכ"ל תוס'.

**והנה** פשוט וא"ל לפרש דאין כוונת תוס' דאיסור השח"ז הוא בקביעות דווקא, ומפורש אמרו בגמ' ר"פ כל היד גבי אוחז באמתו ומשתין מוטב יאמרו על בניו שהם ממזרים ואל יהי' רשע שעה אחת לפני המקום, ולפי' תוס' אין האיסור בכ"ז אלא מדין השח"ז הנלמד ממעשה ער ואונן, ואשר לשיטתם תלוי איסור זה במצוות פ"ו וכמבואר בדברינו לעיל בפתיחה עיי"ש, ומ"מ פשוט לגמ' דהאיסור אפי' שעה אחת. ובהכרח דסברת התוס' כך היא, דהא חזינן בתחילת דבריהם דאתו להקשות מסוגיין דמוקמא למעשה ער ואונן בשלכ"ד, אסוגיא דנדרים דמתרת שלכ"ד, משמע דלולי סוגיין ל"ה קשיא להו איך התירו בנדרים שלכ"ד והא ודאי משחתת הזרע, דהוה אמינא כיון דשלכ"ד חשיבא ביאה כדמסיק בגמ' דבכלל היתר אישות הויא לכן מותר בה ג"כ הגמר ביאה דהיינו הוצאת הזרע דהיתר הביאה גופא

קטנה שההריון סכנה לה גופא וקרוב שתמות היא וולדה מ"מ לא על איסור זורה מבחוץ תמהו הראשונים ופשיטא דאיסור זה אינו תלוי במניעת הריון וכמבואר בדברי רבנן דר"א, וכך מוכח מעגם דברי הראשונים, דהרי כל עיקר דבריהם להכריע בין רש"י דמפרש מותרות לר"ת דמפרש צריכות, ואיך יתכן שיקשו וידחו דברי רש"י מסברא דמפורש להדיא בר"ת דלא כסברא זו, דהא בתוס' יבמות איתא דמוך ק"ת לא ס"ל לר"ת להתיר כלל אפי' בג"נ משום דהוה כמטיל זרעו על עצים ואבנים, והיינו לא משום הדישה, דודאי משמש באשה כדרכו ואין התשמיש מיוחס למוך אלא בחלק הטלת הזרע בלבד ס"ל לר"ת דלא יתכן להתיר, ואיך יכריעו כולהו רבוותא להיפך מדבריו ומדברי רש"י בלא ליתן הוכחה לדבריהם, ופשיטא כמו שכתבנו שדבריהם נאמרו רק על המוך א"ת, או גם ק"ת אלי' דרש"י דלא ס"ל להחשיבו בזה כזורה על עו"א, ורק משום לתא דהאשה הוא דאסור, היינו מעשה נתינת המוך ולא מעשה הזריה, ובזה ס"ל דמשקה הזרע כשהוא במעיה לא שייך לדון איסורו אם הריונו מקלקלה ומביאה לסכנה ואי הריונה מתקנה ומצילה.

**ויעוי'** לעיל סוף פרק א' דהחזו"א נטה לומר דבמקום סכנה גמורה מודו רבנן לר"מ, לפי"ז פלוגתא דרש"י ורבוותא לאו פלוגתא גמורה היא דהא במקום שהזרע מזיק באופן ברור באמת לא חשיב לאסור בו מעשה של קלקול ע"י המוך גם לרש"י, רק במקום שי"ל שומר פתאים ה' סובר רש"י בדעת רבנן דגם כשאין שום צד תועלת בהריון וכולו קלקול וסכנה מ"מ כיון שיש לקות ולהימלט מן הסכנה דינא הוא דמניעת הנאת זרע שבמעיה ע"י קלקול גוף הזרע או מניעת סדר דרך הארץ אסור כה"ג וחשיב מכלל השחתת דרך.

**זה** לשון המחבר בסי' כ"ג סעיף ה' אשה שיש לה אוטם ברחם ועי"כ כשבעלה משמש עמה זורה מבחוץ אסור, ובהגה' הרמ"א, אבל מותר לשמש בקטנה ואילונית הואיל ומשמש כדרך הארץ עכ"ל. פשוט דכוונת הרמ"א דמותר כשאינו זורה בחוץ אבל זורה בחוץ גם בקטנה ואיילונית אסור וזהו כמו שנתבאר.

סובר דהאיסור דער ואונן רק במה שמשחית זרע ההריון וא"כ במינקת שההריון יותר מקלקל מאי ההריון אין כאן השחתה, ורבנן סברי דהאיסור הוא בעצם המעשה. אמנם ממה שביארנו דכשיש עלה במוך לא התיר ר"א, אלמא גם ר"א מודה שיש כאן גד איסור בעצם המעשה וא"כ עדיין צ"ב במאי פליגי, ונראה לכאורה דהוא כמו שביארנו בפרק הקודם דאיסור השחתת זרע שבמעיה מצד דהזרע שייך לה ופליטתו ממנה מהניא לטמאתה ולמונעה ממתן תורה ומשלחתה משתי מחנות על כן מניעתו ממנה לגמרי ע"י שזורהו בחוץ הוא דבר כבישת האשה כאות נפשו ולתאוותו בלא לתת לה דרך הארץ שלה, זה הוא שנחשב להשחתת הדרך כלומר קלקול סדר פריה ורביה, שע"י דרך הארץ בלבד הוא מתקיים. וכמבואר לעיל בפתיחה, דכל עיקר מצוות פ"ו נאמרה שלא ליבטל מדרך הארץ, ה"נ איסור השח"ז נאמר שלא יותר שימוש זה כי אם במה שמדרך הארץ, (והרי מבואר בראשונים דאין איסור לשמש עם קטנה ואיילונית, משום דהוצאת זרע הותרה כדרך הארץ, ובנמו"י בזה בפרק הבע"י דף יט: מדפי הרי"ף כתב וזה לשונו, וסוגיין הכא ובכל דוכתא דמותר לבעול אשה שאינה בת בנים כלל, דליכא משום השחתת זרע בכל שהוא דרך פריה ורביה וכו' עכ"ל, הרי דגם בביאה זו שאין בה פריה ורביה ממש, השריותא רק משום שהיא דרך פריה ורביה.) והשתא נראה, דגם ר"א מודה בכל עיקר דבר זה דמניעת הזרע גם בלא מניעת הריון, מילתא היא ליחשב השחתה מצד עצמה, אמנם ס"ל כשההריון העלול מניעתו מוכרחת, אין כבר גד שיעבוד לתועלת שאינה מביאה בסוף אלא לנזק, וס"ל דכה"ג משעה שנעקר כבר הוא מעצמו כמושחת ועומד, ורבנן סברי, דדרך הארץ הוא מטבע קבוע, ושם ושיחת ארצה הוא שם איסור, לכן גם כה"ג חשיב השחתה. וכבר נתבאר, דהשחתה ודאי לכו"ע לא הותרה, אף בהעדר מניעת הריון.

**והנה** הרמב"ן, הרא"ה, תלמיד הרשב"א, והריטב"א, כולם תמהו על רש"י דס"ל פלוגתא דמשמשות במוך אי מותרות או אסורות, א"כ מ"ט דרבנן, כיון דאינה ראויה להריון אין כאן השחתת זרע דבלא"ה לא תוכל להתעבר ממנו. ונראה ברור, אע"פ שעיקר קושייתן על

זורה מבחוץ נקטו בהחלט דלא יתכן להתיר דבר זה. והשתא יל"ע באמת במאי פליגי רבנן ור"א וגם למה נקטו הפלוגתא רק במינקת ולא בקטנה ומעוברת.

**והנה** משמע לקמן דף מ"ב. דהמינקת קרובה להריון יותר מקטנה ומעוברת, דגבי מינקת חבירו חששו שמא תתעבר ותגמול את בנה ומחלקים בין מינקת בן בעלה משום דמתמסמסא ליה בביצים וחלב, לבין מינקת בן איש אחר דלא חייס עליה ולא יהיב לה בעל, אבל בחשש דמעוברת שמא תעשה עוברה סנדל סמכינן על מן השמים ירחמו לרבנן או במוך לר"מ בדחבריה כמו בדידיה, הרי לפי"ז משמע דטעמא דמן השמים ירחמו דאיתא גבי מינקת לאו דומיא דמן השמים ירחמו בקטנה ומעוברת דבהו סומכין דלא יתעברו, ובמינקת אין לסמוך על זה רק על שגם אם תתעבר תימצא פרנסת בנה במסמוס ביצים וחלב.

**וא"כ** דהעדר ההריון במינקת אינו מובטח כ"כ, שמא נאמר דלא פליגו רבנן אדר"א אלא מה"ט דראויה קצת להריון לכן אסור לזרות בחוץ וחשיב לבלתי נתן זרע, אבל קטנה ומעוברת דלא הוזכרו בפלוגתא, שמא יודו בהו רבנן כיון דאין בהם צד הריון לאו דומיא דער ואונן הוו.

**אמנם** זה אינו, דהא ודאי ר"א שהתיר התיר גם אי הו"א דהיינו מעשה ער ואונן ממש כדסל"ד מעיקרא, והטעם שהתיר דבר שנענשו עליו במיתה, אינו אלא מצד סברא זו הנ"ל דלאו דומיא דער ואונן הוא כיון שאין כאן מניעת הריון, דגם מינקת כאינה ראויה להריון חשיב לה כיון שאין ההריון אלא בגדר נזק, וכשוגג חשבינן ליה, ושומר פתאים קרינן עלייהו, ואי הוו מודו רבנן דבמקום שא"ר להריון כלל לא נאסר זורה מבחוץ הרי אין פלוגתתם אלא בשיעור מה נקרא א"ר להריון, ומה מקום לטענתם דהללו אינן אלא כמעשה ער ואונן דמשמע מלשון זה שפליגי בחומר גדר האיסור.

**לכן** י"ל להיפך, דר"א עצמו לא התיר אלא במינקת, דבקטנה ומעוברת שאין הטבע קרוב להריון אפי' לא נסמוך על מן השמים ירחמו מ"מ די במוך להציל מכל חשש, אבל במינקת כיון דהחשש קרוב יותר סבר ר"א דיש להתיר גם זורה בחוץ. והשתא י"ל דבהא הוא דפליגי, דר"א

## פרק ב'

## בפלוגתא דר"א ורבנן יבמות ל"ד: כל כ"ד חדש וכו' ובהשוואת וחילוק סברת רש"י והראשונים לגבי השח"ז באשה שא"ר להריון

**ככל** הובאו לעיל דברי מרן החזו"א בענין איסור זורה מבחוץ, וביארנו ע"פ דבריו דהאיסור מה שמבטל ערך העקירה דאע"פ שעיקר האיסור מעין איסור ניאוף ולא על איבוד משקה הזרע (ואחר שנעקר לא מאי נקיט ליה) מ"מ כל שהותר בעקירה הותר ע"מ שיתנהג בזרייתו כדרך גמר ביאה שהוא כדרך הארץ. ורצוננו להוסיף לבאר בזה בפרטי הדין ולהכריח הדברים דלעיל כי נוגע כ"ז לנידו"ד הרבה.

**והנה,** דין דש מבפנים וזורה מבחוץ איתא ביבמות ל"ד: גבי הא דאין אשה מתעברת בביאה ראשונה דפריך רבא לר"נ והא תמר בביאה ראשונה איעברה ומשני וכו', ומקשה הגמ' על קושיית רבא והא הוו ער ואונן, כלומר לאו ביאה ראשונה הוה דהא הם שמשו עמה כדכתיב והיה אם בא אל אשת אחיו, רק ששחתו הזרע ארצה, ומשני ער ואונן שמשו שלא כדרכן, כלומר דהא דושחת ארצה אינו תיאור העוון אלא שם העוון אבל העוון היה בעיקר התשמיש שהיה תשמיש כזה אשר בו הזרע ממילא נשחת ארצה, ומקשה הגמ' מיתבי כל עשרים וארבעה חדש דש מבפנים וזורה מבחוץ דברי ר' אליעזר א"ל הללו אינו אלא כמעשה ער ואונן, היינו דער ואונן שמשו בדש מבפנים וזורה מבחוץ, ולא שלא כדרכן, ומתרץ הגמ' דה"ק הברייתא כמעשה ער ואונן ולא כמעשה ער ואונן, כמעשה ער ואונן, דכתיב והיה אם בא אל אשת אחיו ושחת ארצה, ולא כמעשה ער ואונן דאילו התם שלא כדרכה והכא כדרכה. כלומר, דהא ודאי כדקים לן דער ואונן שמשו שלא כדרכן ומ"מ כיון שכינה הכתוב בלשון ושחת ארצה הרי מעשה זה דזורה בחוץ הורחק ונאסר בתורה בשם מעשה ער ואונן.

**והנה** רבנן דאסרו פה לא הזכירו הא דמן השמים ירחמו כמו בפלוגתא דרבנן ור"מ גבי מוך (לרש"י דעל ההיתר נחלקו שם) ולא אסרו שם רבנן אלא משום דאין הדבר כ"כ סכנה, אבל גבי

ג' נשים, והרמב"ן והר"ן מפרשי בסתם נשים, ומשמע דשרי, וי"ל דאזלי שפיר גם למה שצידד הרמב"ן בשיטמ"ק כתובות כסברת רש"י דמיפקדא איתתא אהשחתה כזו, ומ"מ י"ל דס"ל דכ"ז במוך א"ת דווקא, אבל ק"ת לא שמה השחתה כיון שאין הזרע עדיין בעולם, וא"כ לדעתם מוך ק"ת מותר בכל הנשים, ועכ"כ יש לצרף זה לדעת רש"י דלר"מ מותר בג"נ ושמא לרבנן מותר ג"כ בספק פקו"נ כנ"ל, ובצירוף כ"ז סמך החזו"א על היש"ש והתיר במקום ספק פיקו"נ.

(ויאמר דהרעק"א לא דן בכי האי גוונא, דא"כ, כשאסר לה המוך היה צריך לאסור לה התשמיש משום פיקו"נ, ובע"כ דהיה זה בחשש רחוק ולא בסכנה ממש).

**הרי** להלכה לא קים לן לאסור האשה להפסיד זרע שבמעיה משום השח"ז, במקום חשש סכנה, והטעם משום שאז הזרע אינו מועיל אלא מזיק במה שאינו מושחת ואין בזה שם השחתה. ומ"מ חשיב תשמיש כדרך הארץ, וכדרך תשמיש קטנה ואיילונית. כדיתבאר עוד בעז"ה בפרקים הבאים.

השמ"ז עכ"פ אסור וכל חד לשיטתו אסור מטעם אחר, הרי דלא מצינו מי שמתיר, אלא גם מוך הניתן א"ת דלר"ת מותר לגמרי ולרש"י תלוי בספקם של תוס' בכתובות איך היה ביאור הסוגיא ע"פ רש"י, ולצד דרך הראשון הנ"ל י"ל דבמוך א"ת לא נחלק רש"י אר"ת וכמו שנתבאר לעיל, והיה אפ"ל להלכה דלא נפיק ודאי דר"ת מספיקם של תוס' אליבא דרש"י, ומ"מ כיון דמדברי הרמב"ן הרא"ה והריטב"א ותלמיד הרשב"א בשיטמ"ק כתובות ל"ט. מוכח שהבינו טעמו דרש"י משום השמ"ז וא"כ אחר תשמיש אסור כמו ק"ת וק"ו מיניה, לכן מסיק הרעק"א דאין להקל גם בזה.

**ב.** דעת הים"ש ספ"ק דיבמות לתפום הקולא להלכה משני צדדים, מצד א' מכריע ע"פ ראיות דפי' הסוגיא במוך ק"ת (היינו בדרך תוס' הראשונה אליבא דרש"י כנ"ל) דלא הוה כמטיל על העצים ואבנים כדס"ל לר"ת, אלא דרך תשמיש חשיב, ומצד שני באיסור השמ"ז לאשה פסק הים"ש כר"ת דאין אשה מצווה על זה, ופירוש המחלוקת כר"ת אי צריכות, ולא אי מותרות, דגם כל הנשים מותרות

הן, וכדברי הר"ת במוך הניתן א"ת כן פסק הים"ש במוך הניתן ק"ת, והביא דכן משמע בריש נדה דמוך ק"ת מותר בכל הנשים. ובהא דתפס הקולא משני צדדים, דפי' הסוגיא במוך ק"ת כפרש"י, והפלוגתא אי צריכות, כפי' ר"ת, מביא הים"ש סמך לזה, ממשמעות פי' הרא"ש בנדרים, דפי' משמשות היינו צריכות, ופירש לתת מוך באות"מ לקלוט את הזרע שלא תתעבר, ומדייק הים"ש דלשון קליטה משמע שמיד שיבא יהא נקלט שם, וא"כ במוך ק"ת איירי.

**ג.** במכתב הנדפס בחזו"א אהע"ז סי' ל"ז מצדד מרן החזו"א דהרעק"א לא משום דעת ר"ת אסרו בהחלט למוך ק"ת אלא בצירוף דגם לרש"י אסור משום השמ"ז, ולרש"י הרי כיון דלר"מ מותר י"ל דרבנן ל"פ אלא בגוונא די"ל מן השמים ירחמו היינו שאינו בגדר ספק פיקו"נ אבל כשבאמת עלולה להריון וההריון פיקו"נ עבורה י"ל דמודו רבנן לר"מ, ויסוד סברא זו איתא כבר בחמד"ש אהע"ז מ"ו ו', וצידד עוד החזו"א, דהרמב"ן והר"ן שפליגי בריש נדה ארש"י דפירש משמשות במוך היינו

שמלד הכונה, י"ל דחלוק הדבר לג' אופנים, אם כוונתו לצורך פ"ו כשתגדיל וממהר שמא יקדמנו וכיוצ"ב זה שרי לכתחילה וכמש"נ, ואם מתעצל מלחזור אחר גדולה שראויה לילד מיד ואינו רוצה לעמוד בלא אשה ולוקח קטנה כפי שמזדמן לו זהו בכלל איסור ביטול פ"ו דומיא דנושא עקרה זקנה ואיילונית שנואשו מלהוליד ומעמיד עצמו לפי צורך אישות שלהן וחשיב רק שאינו מחזר אחר בת בנים אלא שלא לעמוד בלא אשה, ה"נ בהך קטנה שלקחה מפני שמזדמן לו חשיב ג"כ רק כאינו מקפיד על פ"ו ומבטל מצות עשה, אבל אם מקדים ליקח קטנה כדי לעכב עצמו להדיא מפ"ו עד שתגדיל נחשב שמקדים נישואין שלו מעת הראוי והנצרך לה לפי טבעה שאין עיקר טבע של ביאה אלא לפרות ולרבות, ובזה הוה שוחק בתינוקות ובכלל מוצז"ל בכל ביאות שלו, וא"כ הוא ביאור דברי הר"מ דהכוונה יכולה להכריע ביאת היתר לשם הוצז"ל, ודאי וכ"ש דאם משמש ע"ד להשחית הזרע כדי למנוע הריון פשיטא דלא עדיף מנושא קטנה, ולא הוצרך הרמב"ם להזכיר איסורו, אע"פ שמלד השחתת משקה הזרע אינו אסור וכסברת תוס' הרא"ש הנ"ל. עי' בזה היטב כי הוא ביאור נאה בס"ד.

**מן** האמור יש להעיר על "שתיית כוס עיקרין" הפועל לזמן בכל דרך שהיא, דלא יתכן לנהוג כך אלא אם רואה האשה צורך ליעשות כעקרה וזקינה, דומיא דכוס המוזכר בגמ', עי' בחדושי הרמב"ן שבת קי"א אבל לחזר אחר ריבוי הסיפוק ככל רביתא דעלמא יחד עם הניתוק מחבלי הריון ולידה גרע יותר ממה שמצינו בדור המבול יעוי' בפירש"י בראשית ד' י"ט בשמות עדה וצילה וזהו בכלל הנלמד מדברי הרמב"ם בנישואי קטנה שהוא כמוז"ל.

### מסקנת הפוסקים בדין זה דמשמשות במוך

**א.** הרעק"א בתשו' ע"א מסיק להחמיר, לא מיבעיא קודם תשמיש דלר"ת הוה כמטיל על עצים ואבנים ולא שייך בו כל היתר, ולרש"י, אפי' נפרש כצד דרך הראשון בתוס' כתובות דמסכים להעמיד במוך ק"ת, מ"מ לשיטתו הרי איתתא מיפקדא אהשח"ז וא"כ מטעם

פ"ו. ויתכן עוד לומר שלהרמב"ם שהכל מעין מנאף ביד אולי כל שיצא מן האיש ומשחיתו במעיה של האשה אין בו איסור, וכדעת תוס' הרא"ש ביבמות יב: הובא בתשו' הרעק"א סי' ע"ב, ולכן לא ס"ל לרמב"ם ולא הביא כלל דין איסור מוך, ואע"ג דלית ליה בזה הסברא דאיתתא לא מיפקדא אפ"ו, דהא לפמש"נ לשיטתיה אינו תלוי כלל בפ"ו.

**ובזה** דלאו בנות הרגשה, ר"פ כה"י, יפרש הר"מ כהחולקים אר"ת, דלאו בנות ראיה ע"י הרגשה קאמר, כלומר שאם יוצא זרען ע"י משמוש הוא שלא בכח ובהרגשה, לכן אינן בכלל האיסור, דהשחית דרכו משמע דרך הרגילה במעשה ביאה, וזה שייך רק באיש שרואה בהרגשה, דהראיה בהרגשה אפשר ליחסה לרגילות של ביאה, אבל אשה שאין ראיתה בכח ואינה כמו מעשה ביאה א"א לכוללה ולדמותה לדרך הרגיל לומר שמשנה ומשחתת מדרך זו.

**והנה** הרי להלכה לא קיי"ל כסברת תוס' רא"ש דיבמות הנ"ל דאין איסור השחתה בזרע שיצא מן הגוף, ואע"פ שכתבנו דיתכן שכן שיטת הרמב"ם בכל אופן הפוסקים לא ס"ל להלכה כן וכדיבואר דעת הפוסקים בהלכה זו, אמנם הנה באמת בדעת הרמב"ם יש ללמוד ג"כ דאפי' נימא שבעושה משום חשש סכנה לא שייך האיסור, מצד סברת תוס', הרא"ש מ"מ זה נראה להוכיח עכ"פ בדעתו דאם כשהיא ראויה ומזומנת להריון משמש מתחילה ע"ד כן שתשחיתנו אח"כ במוך ותמנע ההריון ה"ז אסור כלאידך רבוותא. דהנה לעיל הובאה הקושיא במה שכלל הרמב"ם נישואי קטנה בגדר איסור הוצז"ל ולכאורה אינו אלא משום ביטול פ"ו וכדכתב הרמב"ם גופיה בפט"ו מהל' אישות, ואף שעמדו בזה הפוסקים, אפשר אולי להוסיף ולבאר בזה, דהנה ודאי לא דיבר הרמב"ם במי שממהר לישאנה קודם שתגדיל שמא לא ימצא אחרת ושמא יקדמנו אחר דהרי דבר פשוט הוא בש"ס דאיכא מעשים בכל יום דנשואי קטנה וודאי לא סא"ד דהכל ברשיעי עסקינן, אלא המדובר במי שנושא קטנה משום שרוצה שתהא לו אשה בלי להוליד בנים והיינו דקר"ל הגמ' משחקין בתינוקות, וכיון שהמדובר פה באיסור

האיסור שאין חומרתו כמנאף ביד, אבל כל שאר אופנים המוזכרים ר"פ כל היד דהיינו כל דין יד המרבה וכו' ולא יאחוז וכו' כולן משום שמא יהרהר הן ובכלל איסור מנאף ביו"ר ממש הוו, (וא"ת א"כ מנא לן שלא ללמוד כך גם בדעת תוס' דכולהו משום מנאף ביד ורק זורה בחוץ משום משחית זרע, זה אינו, דהתוס' שתלו לאיסור השח"ז במצות פ"ו משמע שדיברו על כללות ענין השח"ז בש"ס ואילו היו מתכוונים רק לאופן דדש מבפנים וזורה בחוץ היו מפרשים דבריהם ומציינים הסוגיא דיבמות, ולשונם שכתבו סנהדרין נט: דמי שמצווה על פ"ו מצווה שלא להשחית זרע משמע על כל עניני השחתת זרע המבוארים בר"פ כל היד, ואין לנו להוציא מן הכלל אלא מנאף ביו"ר ממש דהוא בכלל השחית דרכו, בזה אולי לא נתכוונו תוס' לתלותו במצות פ"ו, כדנתבאר בדברנו לעיל לצדד כן עיי"ש).

**והנה** קצת קשה להרמב"ם דרק זורה בחוץ הוא חלק הקל, איך למדו חכמים לאיסור קל זה מאיסור עו"א דשימשו שלכ"ד, דמשמש שלכ"ד מחלק החמור לכאורה הוא, ואולי באמת גם בביאה שלכ"ד אינו אלא בגדר הקל ולא כעושה ביו"ר או כמביא עצמו לידי הרהור כיון דסו"ס דרך ביאה הוא, והביאה היינו דישה, ממילא אין איסור אלא שלא יזרה ושוב הוי דומה ממש לחלק הקל של זורה מבחוץ גרידא וצ"ע. אמנם בלא"ה יש לתרץ דהרי כבר כתבנו למשמעות הרמב"ם דבין בעושה ביו"ר ובין בזורה בחוץ איסור אחד הוא, אלא כשעושה כן בידים הוא עיקר איסורא ובזורה בחוץ הוא כמו תולדה לאיסור, אבל האיסור בכולן י"ל דהוא מה שמשחית דרכו, וא"כ שפיר למדו לאיסור זורה מבחוץ מאיסור שלכ"ד אף אי נימא דבשלכ"ד חשיב כעושה ביו"ר.

**ולהנ"ל** נראה שלהרמב"ם אין איסור הוז"ל בכל אופניו תלוי כלל במצות פ"ו ודלא כשי' תוס' הנ"ל שתלו האיסור במי שמצווה בפ"ו, שהרי גם להתוס' רצינו לצדד דהמנאף ביו"ר אינו תלוי במצות פ"ו, והר"מ שמשוה גדר איסור זורה מבחוץ דבכלל איסור מנאף ביו"ר היא י"ל דזה שלמדנו מעו"א הוא ג"כ איסור מצד עצמו ואינו שייך כלל למצות

לפיכך לא יהיה אדם דש מבפנים וזורה מבחוץ, ולא ישא קטנה שא"ר לילד, אבל אלו שמנאפין ביד ומוציאין ש"ז לא די להם שאיסור גדול הוא אלא שהעושה כן בנדוי הוא יושב ועליהם נאמר ידיכם דמים מלאו וכאילו הרג את הנפש עכ"ל. והנה חילק הרמב"ם איסור דש מבפנים בהיתר וזורה מבחוץ, וכייל עימיה איסור דלא ישא קטנה שא"ר לילד, והיינו כמסקנא דגמ' בפירושא דמשחקין בתינוקות (אמנם צ"ע דהתם משום ביטול פ"ו איתא וכן ברמב"ם בפט"ו מהל' אישות הל' ז' כייל לנושא קטנה בתר נושא עקרה זקנה ואיילונית דכולהו משום ביטול פ"ו, וא"כ מה שייך זה לזורה מבחוץ דמשום השח"ז הוא, ואי"ה יבואר בזה לקמן). והנה חילק הרמב"ם להמנאפים ביד מכל הנ"ל וביאר שאיסורן שלהן חמור יותר ויותר. האמנם, משמעות דברי הרמב"ם דאיסור אחד ממש הוא בעצם רק שחלק השני חומרתו גדולה מאד וגם נוסף בו עונש נדוי.

**והנה** הא דכאילו הרג את הנפש מקורו בגמ' דכאילו שופך דמים והאיסור מוציא שז"ל איתמר דקאי עלה גם מימרא דריו"ח דהמוציא שז"ל חייב מיתה ומער ואונן יליף, וע"כ נראה דשיטת הרמב"ם לא כמו שביארנו לעיל בשיטת תוס', (במאמר שובו לכם לאהליכם) שהתוס' ילמדו דכל הסוגיא דאיתא גבי מימרא דריו"ח לא מיירי בהנלמד מעונש מבול, דהיינו שם ניאוף ביו"ר דשייך ביה השחית דרכו שדומה לאיסור ביאה דומיא דמזקקין לשאינן מינן, אלא הסוגיא מיירי באיסור שמצד ביטול הזרע הנלמד מקרא דער ואונן והמובן הפשוט במעשה דעו"א בדש בהיתר וזורה בחוץ באיסור, וכן היד המרבה לבדוק וכל כיוצ"ב כמו אוחז באמה וכו', דכל אלו בשם משחית זרע ולא בשם משחית דרכו, כיון דאינו כמנאף להדיא. אבל הר"מ סובר דגדר איסור זורה מבחוץ הנלמד מעו"א אין ענינו לסוגיא דנדה והסוגיא מיירי באיסור דמנאף ביד וכיוצ"ב, ואיסור זורה בחוץ מקורו רק מסוגיא דיבמות דף ל"ד, דאמרו לו לר"א הללו אינן אלא כמעשה ער ואונן, ומסיק כמעשה וכו' ולא כמעשה וכו' דאילו עו"א שמשו שלכ"ד ורבנן איירי במשמש כדרכו בהיתר רק זורה לחוץ, וזהו באמת בגדר הקל של

דאין להוציאו מכלל שאלת השח"ז בהיותנו אומרים כי רק השחתת כח לריק שע"י ריבוי תאוה המזומנת לאדם כחפצו בכל עת הוא שנאסר, או רק השחתת פריה ורביה שהיתה עשויה להתקיים בשמירת כח זה היא שנאסרה, אלא האיסור הוא דשימוש זה אין להשתמש בו אלא ע"י דרך אישות וברגילות דרך המביאה לידי פ"ו, והמשנה בדרך זו הוא הוא הנקרא משחית.

**עוד** יש לבאר בגדר איסור השח"ז שבמעיה משום שההיתר של הו"ז דרך תשמיש כלפי האיסור שלא דרך תשמיש, מגד עלם מה שמגיע למעיה ולא רק מגד שילא בסיבתה, לכן אם התשמיש ע"מ לעקרו משם דומה למוליא זרע שלא בתשמיש. אלא שא"א להבין טעם זה אם לא שנדון על הזרע שבמעיה כמועיל לה איזה תועלת, דהרי כך משמע קצת ממה דנטמאת מפליטתו עד שאסורה בת"ת כרואה קרי ממש, אלמא שקלטה הזרע מלהיות זרע שלו להתחשב כזרע שלה, ושפיר יש לומר דבאופן וצורה זו תלוי עיקר היתר דהו"ז ע"י תשמיש, אבל אם נאמר דאין לה שום תועלת ושייכות עם הזרע אם לא כשמתעברת ע"י, אז אין לנו אלא כמו שכתבנו מתחילה דגדר האיסור משום שינוי דרך המביאה לידי פ"ו בדרך כלל. וצ"ע בזה.

**והנה** אלו המניחים וסוברים דהכא שמוציא לצורך עיבוד הזרע והוויתו לכלל עיבור לאו השחתה היא ושרי, אף לדבריהם מי יערוב שאכן ישתעבד לכל זה ואחר שילא ונעקר ממקומו מה יאסור עליו וימנע ממנו לערותו לאשפה. וכבר נוכחנו שכך מנהג העוסקים בזאת תדיר ואכמ"ל. אמנם פשוט שזוהי טענה הבאה לעורר הלב בלבד, אבל באמת אין שום חילוק מה שיעשה בו בסוף ומיד שעקרו ממקומו מעשה השחתה הוא מהשתא.

### בשיטת הרמב"ם בהלכות אלו

**הנה** לא הובא כלל ברמב"ם הדין דמשמשות במוך, ולפו"ר סבר כר"ת דלריכות קאמר ר"מ, ורבנן לא מצרכי וכיון דהלכתא כרבנן אין כאן לא איסור ולא אצרכתא, לכן השמיט דינו.

**ובעיקר** גדר האיסור בשי' הרמב"ם, הנה ז"ל הרמב"ם פכ"א מהל' א"ב הל' י"ח, אסור להוציא ש"ז לבטלה

מא"ל, ועוד הא הוקשו הנשים לאיש לכל עונשין שבתורה וא"כ לכו"ע מוזהרות על השח"ז, ותירצו וז"ל, וי"ל דהיינו טעמא שהנשים לעולם מזריעות בפנים ושם הוא דרך להזריע אבל אנשים מזריעים בחוץ ואין דרך להזריע שם עכ"ל. הרי ביארו טעם חדש בהיתר האשה משום שמזרעת בפנים (כלומר דבאיש חל איסור השח"ז בגדר זה שלא יהא יוצא אלא במעיה של אשה לכן באשה אין מקום לגדר איסור זה דכך היא מזרעת במעיה שלא בתשמיש כמו בתשמיש), וסברתו זו של התו"י נאמרה הרי על זרע שלה, דדוחק גדול וכמעט אי אפשר לפרש כוונתו על זרע האיש שבמעיה, וא"כ מוכח כהחזו"א דעל זרע שלה הוא דדנו הראשונים אי מיפקדא. אך יש לדחות, דהתירוץ דהתו"י הוא באמת קאי רק על זרע שלה אלא דממילא כבר לא תקשי מהא דהוקשה לאיש לאסור מיהא על השחתת זרע שלו דהא כיון דבזרע שלה לא הוקשה ולא מיפקדא, גם על זרע שלו לא מיפקדא, דאין היקש למחצה. ואדרבה, לפי"ז ניחא טפי ביאור דברי התו"י שלא יסתור דברי ר"ת עצמו שלא בא ר"ת לכל דבריו אלא מכח הסברא דלא מיפקדא אפ"ו, וביאור הגמ' בהא דלאו בנות הרגשה דלאו בנות איסור הרגשה קאמרינן לא אתא לר"ת אלא מדוחק הסברא, דאי נימא כפשוטו דלאו בנות הרהור א"כ ש"מ דהא לא"ה אסירן והא כיון דלא מיפקדן אפ"ו ודאי שריין, וכמבואר כ"ז בסדר דברי התוס' ביבמות י"ב:, ולהתו"י הרי לא משום דלא מיפקד' אפ"ו הוא הטעם. אבל להנ"ל ניחא דאי לאו דלא מיפקדא לא היה קשה מאי דמשמע דאי בנות הרהור אסירי, דעכ"פ אזרע שלו תיאסר ואע"ג דמזריעות בפנים לעולם, מ"מ למה תשחית זרע שלו, אבל כיון דלא מיפקדא ואין טעם לאוסרה מצד עצמה לא בזרע שלו ולא בשלה שוב גם מצד ההיקש אין לאוסרה, דהא לעולם מזריעות בפנים ומכיון דלא הוקשו בזרע דידהו לא הוקשו כלל גם אזרע של האיש, וכל זה סתם ר"ת ולא פירשו ופירשו התו"י.]

**הנה** מהנתבאר עד כאן בביאור דברי ר"ת ודברי ר"י אלי' דרש"י וביאור יסוד איסור האשה בהשחתת זרע האיש שבמעיה דהכל משום אשויי שימוש העקירה לבטלה, יש ללמוד לנידון דידן,

תהא משמשת לבטלה בהתקבצות הזרע והאספותו לצאת, ושימוש דבר זה שלא בדרך עונה אסרה התורה, והנה יציאתו לחוץ אחר שגדוש נפרד ונעקר המכונה בגמ' זריה (ועכ"פ כך דעת החזו"א) אינה ברשותו כבר, (כמבואר בנדה מ"ג. דלא מצי נקיט לה וכו'), ואעפ"כ משכח"ל דאל בו ג"כ האיסור, דגם כשדש בהיתר מבפנים מוזהר שלא יזרה לחוץ (ואפי' נימא דלשון דישה נאמר על המעשה בלבד ולא על הפרידה והעקירה של הזרע מ"מ כך הוא במציאות שיכול להיות כבר נפרד ונעקר ועדיין לא נזרה עד שמוציא לחוץ ומ"מ אסור להוציא), ואיסור זה ג"כ אינו אלא על שימוש העקירה שמתחילה וכמו הסברא שכתבנו בדין המוך, דע"י האיבוד נחשב העקירה למפרע דרך השחתה, ה"נ באם זורה בחוץ משווי לה לעקירה שע"י הדישה דמעיקרא בהשחתה היתה.

**ולהנ"ל** ע"פ היסוד שנתבאר גם מדברי החזו"א, יש לנטות מדבריו ולומר דבאשה אי מיפקדא באיסור השח"ז גם זרע האיש שבמעיה אסורה להשחית, ועי"ד זו, דבהשחתתו של הזרע נמצא דהתשמיש ששימש בעלה מתחילה היה לבטלה. וחייל עלה גופא איסור השחתת תשמיש הבעל מצד חובתה שלה באיסור השחתת זרע כאילו זרע שלה הוא שהרי בתשמישו עימה יצא. ובאמת הרי הזרע שבא למעיה ע"י תשמיש נחשב כמו דהוה מינה ומגופא, כדמצינו בנדה מ"א ב' לגבי טומאה, דמטמאה בפנים כבחוץ ועיי"ש בתוס' ד"ה וסבר דאפי' לא יצא לבה"ח י"ל דמטמאה, הרי שנפק"מ לה בזה שעקירתו מן האיש היתה בתשמישו עימה, ה"נ מובן לומר שנפק"מ לה בכך שעקירתו על ידה גם שתיאסר בהשחתתו כזרע שלה. ודברי מרן החזו"א בזה לדחוק לתרץ דהאיסור רק מצד זרע דידה המתערב בזרע שלו ובאו למקור יחדיו לכאורה אינן כמשמעות לשונם של הרמב"ן והריטב"א והרא"ש בשיטמ"ק כתובות דכתבו דאע"ג דלא מיפקדא אפ"ו, זרע גברייהו אסור להו להשחית. ודוחק לפרש כוונתם דבגלל שיעבוד לזרע גברייהו מיפקדו כה"ג על זרע דידהו.

[**ובתו"י** פרק כה"י בד"ה נשים דלא בנות הרגשה, משמע כהחזו"א דהקשו אר"ת לריב"ב דמיפקדן אפ"ו

בקטנה ובאיילונית, וכמו דבהנך שרי כך מותר בכל נשי המתעתדות לתת מוך, ובזה הסברא באו דברי ר"י המיישב טעמו של רש"י לאסור, ובאופן דלא משום מוך העתיד להינתן הוא הנידון, אלא שמעיקרא ק"ת כבר נתון הוא שם, דכה"ג הדר הסברא דחשיב האיש כאילו הוא ג"כ בעל נתינת המוך ואינו כמשמש קטנה ואיילונית שאין שם לד השחתה המתייחס אליו כלל, שהרי היא שאינה ראויה מעצמה, אבל כאן במעשה מוך הניתן מקודם נחשב האיש שיחול עליה איסור השחתה. שו"מ בחזו"א אהע"ז סי' ל"ז (מכתב) אות ב. ד"ה וזה, בלשון קצרה ככל הנ"ל, וז"ל וכן בתוס' הטעימו הדבר דהוי כמשמש על עצים, ואין כונתם דהוה כמוציא לחוץ דא"כ ודאי לא הותרה משום עונה וכו' אלא כונתם דגם קדם חשבינן כמשחית לא"ת וכו' דמה שהאדם עושה לשעה לא דמי לאילונית וכו' עכ"ל.

**בחזו"א** אהע"ז סי' ל"ו ס"ק ב' כתב וז"ל: ונראה, דהמוציא לחבירו אין האיסור על המוציא אלא על מי שיצא ממנו אם היה ברצונו, ואם לאנסו שניהם פטורים כתוקב לחברו חלב בגרונו לאונסו, רק התוקב חייב משום לפני עור ושאר לאוין ועשין שבין אדם לחברו. ויש לעיין אם האיסור הוא בפעולת ההוצאה לבטלה או האיסור הוא באיבוד הזרע, ולכאורה במעשה ער דדש בפנים וזורה בחוץ ההוצאה היתה בהיתר, דעיקר ההוצאה הוא העקירה וא"כ עיקר האיסור באיבודן, ומ"מ אין חייב אלא מי שיצא ממנו ולא חבירו עליו, ולפ"ז נראה דאם תתן מוך לא"ת אין שייך עליה איסור דהשחתת זרע דידיה, ואף הוא אינו חייב בהשחתתן לאחר שיצאו ממנו דהוי כאחר, מיהו היא אסורה משום זרע דידה שיצא מהעלי' ונתערבו בפרוזדור ובאו למקור יחד עם דידי' כמש"כ חכמי הנתוח, דאע"ג דכבר נעקרו מ"מ כל שלא יצאו היא מוזהרת בהשחתתן. ועי' שו"ת רעק"א ס' ע"א ע"ב, עכ"ל החזו"א. ומסיק מרן ז"ל דהאיסור גם על האיבוד, ומ"מ נשאר בזה דהאיסור רק על בעל הזרע ולא חבירו עליו. ומעיון בדבריו נראה דעתו דאפי' אם בשרש איסורא דהוז"ל איכא להביטול והפסד תכלית פ"ו, מ"מ חלות האיסור והמקום שבו אסרתו תורה הוא בזה בלבד שלא

הבעל, שמשמש עמ"כ כן, דהרי הוא משתתף בהבאת הזרע לידי בטלה, ועל זה הוא דהשיב ר"ת דאין בתשמישו שום איסור (אף שנעשה ע"ד השחתה דמוך וכנ"ל) דאין בו יותר גריעותא מתשמיש קטנה ואיילונית. והנה י"ל דלא נחלק ר"ת על עצם הסברא דההשחתה שלבסוף מתייחס גם לבעל אלא דסובר ר"ת דמאחר שהאשה מותרת במוך הרי כלפי הבעל י"ל דלא גרעא ממי שבטבעה א"ר להתעבר.

**וסברא** זו שהבין ר"ת בדעת רש"י, דהמוך שניתן ע"י האשה לבסוף מחשיב איסור אבעל שעל דעת כן שימש, אע"פ שדחאה ר"ת קיימוה תוס' בהמשך דבריהם אליבא דרש"י, ובאופן שנותנת המוך ק"ת, ולמאי דנקוט לרש"י דזה ג"כ מותר לר"מ, הא דאסור לרבנן וכן הא דאסור בשאר נשים גם לר"מ מגד דחשיב נתינת המוך של האשה כמעשה הבעל דאסור בזה משום הוצז"ל דאיהו מפקיד אפ"ו, דז"ל תוס' ולר"י נראה לקיים פי' הקונטרס דבריש נדה (ג.) משמע שהמוך הוא במעיה כל שעה והוי כמשמש על האבנים ועל העצים ולא דמי למשמש קטנה ואיילונית וכו' עכ"ל התוס'. הנה אין כוונת ר"י דבנתינת המוך עושה הבעל למשמש על עצים ואבנים ממש דנאמר כך לי משמש וזורה בחוץ לזורה בפנים כשהמוך נתון שם, דזהו דחוק לומר דלאו בדינא דאיתתא איירינן כלל אלא בדין הבעל אם מותר לשמש אחר שהמוך במעיה, וכשהוא מותר ממילא היא מותרת לתת המוך, ואם הוא אסור איך תתן המוך ותכשילנו, וזה דלא כמשמעות הסוגיא והתוס' לומר דבאיסור והיתר תשמיש כשהמוך במעיה הוא דקא איירינן, ועוד דא"א לומר כן כלל, דאם כן ר"מ דס"ל ג"כ לאיסורא בשאר נשים ומ"מ מתיר בהנך ג"נ הרי בהנך ג"נ יתיר גם לזרות בחוץ, וזה ודאי אינו, אלא כוונת ר"י לקיים הא דסא"ד דר"ת דבנתינת המוך יש השתתפות מגד הבעל המשמש ע"ד כן, וסבר לפי"ז דאע"ג דאיתתא לא מיפקדא הרי האיש אסור ואחראי על מעשה נתינת המוך שלה, ודחאה ר"ת לסברא זו משום דידיעת העתיד שיושחת ע"י האשה שמותרת בהשחתה מגד עצמה לא עדיפא מסיבת מניעת קליטתו הקיימת כבר מעיקרא

דרש"י יפרש הברייתא במוך הניתן ק"ת, ולכן בסתם נשים אסור דע"י שהמוך במעיה נמצא מטיל זרעו על העצים ואבנים, ומ"מ מתיר ר"מ בג"נ. והיה אפשר לומר לפי"ז דבמוך הניתן א"ת לא יחלוק רש"י אר"ת הסובר דנשים לא מיפקדן אהשח"ז וממילא דשרו בה כולהו נשי ולכו"ע, ולא פליגי כלל רש"י ור"ת, דא"ת מודה רש"י דמותר, וק"ת, אע"פ שלר"ת אסור לגמרי ולרש"י לר"מ מותר בג"נ, מאחר דמסתמא הלכה כחכמים דאסור גם בג"נ, א"כ לדינא לא פליגי רש"י ור"ת, ולתרוייהו אסור גם בג"נ. ושוב הוסיפו וביארו תוס' דרך שניה, די"ל אפילו נותנת המוך א"ת יחלוק רש"י על ר"ת ואיסור השח"ז ע"י מוך דאית ליה לרש"י לא מצד מטיל על עו"א הוא אלא מצד האשה שמשחתת הזרע, ויסבור רש"י דאשה מיפקדא אהשח"ז אע"ג דלא מיפקדא אפ"ו. ולפי דרך זה ודאי פליגי לדינא, דמוך א"ת לר"ת אפי' בכל הנשים מותר, ולרש"י אפי' בג"נ אסור דהלכה כחכמים דלא שרו כלל.

**והנה** זה לשון תוס' שם בכתובות ל"ט. רד"ה שלש, פי' בקונטרס מותרות לשמש במוך אע"ג דשאר נשים אסורות משום השחתת זרע, ואין נראה לר"ת, דהא קטנה ואיילונית מותר לשמש בהדייהו ולא הוי השחתת זרע כיון שהוא דרך תשמיש, ומפרש ר"ת משמשות, צריכות לשמש במוך אחר תשמיש, ועלה טובה קמ"ל וכו' ע"כ התוס'. ומבואר הדבר אע"פ שהסוגיא היתה מפורשת לר"ת כשיטתו המבוארת בתוס' יבמות דבמוך שנותנת אחר תשמיש דווקא איירי וכדמפורש גם פה בתוס' בהמשך דבריהם דהבינו דבהכי קא מיירי הסוגיא, לא אסא"ד דר"ת בדעת רש"י דמשום איסור השח"ז המוטל על האשה הוא דאסור, דהוה פשיטא לר"ת דאיתתא כיון דלא מיפקדא אפ"ו לא מיפקדא באיסור השח"ז, ע"כ סבר להבין טעמו של רש"י משום שע"י נתינת המוך דלבסוף נחשב תשמיש הבעל מעיקרא דרך השחתה, ולא שנחשב ממש כזורה בחוץ עד שר"מ יתיר גם זורה בחוץ, דודאי הבעל אינו זורה בחוץ אלא משמש כדרכו, ואך זה שמעשה נתינת המוך ע"י האשה שהוא השחתת (גוף משקה) הזרע (או השחתת טבע האשה מלהתעבר על ידו) נחשב כמעשה

## פרק א.

## בסוגיא דג"נ משמשות במוך

## ובגדרי איסור השח"ז וקלקול זרע התשמיש ממקומו

**הסוגיא** שמצאנו בה הרבה מדיני השח"ז, היא הברייתא דאיתא ביבמות י"ב: כתובות ל"ט. ובעוד הרבה מקומות, בדין משמשות במוך, וזה לשון הברייתא, תני רב ביבי קמיה דרב נחמן שלש נשים משמשות במוך קטנה מעוברת ומניקה קטנה שמא תתעבר ושמא תמות מעוברת שמא תעשה עוברה סנדל מניקה שמא תגמול בנה וימות ואיזו היא קטנה מבת י"א שנה ויום אחד עד י"ב שנה ויום אחד פחות מכאן ויתר על כן משמשת כדרכה והולכת דברי ר"מ וחכ"א אחת זו ואחת זו משמשת כדרכה והולכת ומן השמים ירחמו משום שנאמר שומר פתאים ה', ע"כ הברייתא. ונחלקו רש"י ור"ת בביאור פלוגתא דר"מ ורבנן, רש"י סובר דבשאר נשים כו"ע ל"פ דאסור לשמש במוך משום השח"ז ורבנן ס"ל דגם הנך ג' נשים אסורות ככל שאר נשים ופליגי בזה אדר"מ דמתיר בהנך, ורבנו תם סובר דגם כל הנשים מותרות בדבר זה ולא נחלקו רבנן לומר דיש בזה איסור כלל אלא כל הפלוגתא דר"מ מצריך שישמשו אלו השלש נשים דווקא במוך ולא ישמשו בלא מוך, ורבנן ס"ל דיכולות גם לשמש בלא מוך אם רוצות כן ככל הנשים.

**ובתוס'** יבמות י"ב: ד"ה שלש ביארו דעת ר"ת, דאי במוך הניתן קודם תשמיש ומשמשת במוך כפשוטו שהמוך במעיה בשעת תשמיש, זה אסור בהחלט בין נשים דעלמא ובין בג' נשים ולא התיר בו ר"מ דאין דרך תשמיש בכך והרי הוא כמטיל זרע על העצים ועל האבנים כשמטיל על המוך, ומוך דאיירי ביה בע"כ הוא כשנותנת בעצמה אחר תשמיש, ובהא ליכא לד איסור גם בכל הנשים דאיתתא לא מיפקדא אהשח"ז כמו דלא מיפקדא אפריה ורביה, לכן בהכרח כל מחלוקת ר"מ ורבנן אי צריכות לשמש במוך ולא על שמותרות דודאי לכו"ע מותרות אפילו נשים דעלמא.

**ובדעת** רש"י דמפרש הפלוגתא אי מותרות, מצאנו בתוס' כתובות ל"ט. שני דרכים במה נחלק על ר"ת, האחד

## הקדמה

**איתא** בגמ' נדה ע. אר"א מ"ט דר"מ דכתיב מי יתן טהור מטמא לא אחד. ורבנן, א"ר יוחנן זו ש"ז שהיא טמאה ואדם הנולד ממנה טהור, ע"כ הגמ'. וברש"י שם ד"ה לא אחד. בתמיה, כלומר לא יחידו של עולם: עכ"ל. הנה, התורה מלמדת לפרוש מטומאה ולהשתדל בטהרה, ודבר זה שטמאתו תורה ואעפ"כ נולד ממנו אדם טהור הרי זה מופלא מאיתנו, ונצטווינו אמנם להתרחק אפי' מנגיעתו, גם האשה נטמאת על ידו דרך תשמיש כדכתיב (ויקרא ט"ו י"ח) ורחצו במים וטמאו עד הערב, אע"פ דביה"ם הוא ולר' שמעון בנדה מ"א ב' פולטת אין מטמאה ביה"ם, מ"מ בהיותו שם דרך תשמיש מודה כיון דגלי ביה קרא כדאיתא שם בסוגיא דנדה.

**והנה** בכל זאת עלה דבר נפסד זה דנוטלין משקה זרע הטמא ומסיבין אותו לכלל יצירה בהתעסקות יד אדם והגענו לדון בפרטי הלכות דבר נפסד הלזה, לענ"ד אין זאת אלא מפני שלא בחרו ברצון ה' ולא אבו ליכן בדרכיו, ולכן לא נחתו לדחותו לגמרי כראוי וכיאה מצד מה שנראה מרצון התורה, וממסורת דת יהודית, על כן כמה שמצער הדבר מאד, על כרחנו לבררו להלכותיו מכל צדדיו. וכעת נדון בעז"ה על הדרכים שבהם משיגים לזה הזרע. והנה, דברי הפוסקים על איסור הוז"ל באו רק להרחיקו ולאסרו בתכלית ולא ניתנו בו כללי איסור והיתר עד שהשיאה בו זרה ומרוחקת מאד, ועתה, דחקו רבים העונים כנגדנו ליאות להם ולנהוג כמותם בדבר זר כ"כ, ובאים בטענה דזיל בתר טעמא, כאילו רק מצד ריבוי התאוה שלא לשם קיום העולם נאסר הדבר וכי לא יהא בכלל האיסור כשעושה לשם צורך נחפץ או תועלת הנדרשת. ומתוך צער ודוחק שנצטערנו מול טענות אלו עלו לענ"ד כמה וכמה בירורי דברים המאירים ומחוורים תוקף הגנות והאיסור בכל השחתת ועקירת זרע שנמצא בו ע"פ סדר שהתוה הבוי"ת ביצירה בלא שום נפק"מ מאיזו סיבה ולאיזה תכלית נעשית עקירה והשחתה זו. השי"ת ירא בענינו ויעזרנו ללמדנו ולהחכמנו אע"פ שאיננו ראויים.

## קונטרס

# "יתן טהור"

## איסור השח"ז בהכשר פעולות הפריה מלאכותית בכל אופניה

בס"ד כ"ב סיון תשס"ט לפ"ק

שמענו מהגאון רבי אברהם דב גריינמאן שליט"א

בשם אביו הגאון רבי שמריהו זללה"ה שמרן ז"ל אסר הזרעה מלאכותית מבעל לאשתו בכל אופן וזמן וגם שזה נכלל במה שאמרו בגמ' לא ישא אדם אשה במדינה זו וילך וישא אשה במדינה אחרת שמא יזדווגו זה לזה ונמצא אח נושא את אחותו, כך שמע הגר"ש ממרן החזו"א בעצמו.

נכונים הדברים הרשומים לעיל, יום ב' אור לט"ו חשון יום פטירת מרן החזו"א זללה"ה

**אברהם דב גריינימן**

גם ידענא עובדא ששאל הגה"צ הרא"א דסלר זללה"ה ממרן החזו"א זללה"ה אודות א' מתלמידיו שלא זכה לזש"ק שנים רבות, אם נכון להשתדל ע"י טיפול בהזרעה מלאכותית מבעל לאשתו, ואסר לו מרן זללה"ה.

**א.ד. גריינימן**

ב"ד (בן דודי) הראב"ד (הר' אברהם דב) הנ"ל הוא נאמן וכל דבריו אמת

**חיים קניבסקי**

אחיזה ברור של אי אפשר להתיר המתיחסם מפורשות לכגון דא.

**עוד** יעויין פה דברי מרן ז"ל באהע"ז סי' א' ס"ק ו' אבל הכא (האומר שבא על אשה בזנות והוליד ממנה ולא דיימא מעלמא) לא הוי הנהגה מדרך כל הארץ ואינו מתאמת לעולם אם הוא בנו אף אם יגדלנו כבנו, וזהו שהאריך הרמב"ם שאין לו חזקה והוא ספק לעולם. עכ"ל מרן ז"ל, והמעיין בדבריו ימצא דה"ה בנידון דידן אין לאב נאמנות לומר דמזרעו הוא שנתן הרופא במעי אשתו ולא מזרע אחר וישאר הדבר לעולם בספק בן מי זה הילד, ויבואר עוד להלן פרק י' בקונטרס "מותר האדם" עמ' קע"א.

**אנו** מבקשים מן הקוראים שיתייחסו לדברים בכבוד שם אומרם דדברי מרן ז"ל הם וכך נצטווינו מפי גדולי מורי התורה שנדור לפרסם דברי מרן ז"ל, ושמסורת ברורה בידם לאסור כל הולדות אלו ומחשיבין אותן כתועבה גמורה.

ההחלפה, המעיד מעט על הולדות המוחלפות, גורם, שיותר ויותר ישתכח שמו מהריון זה, ושוב הוה סיבה לזלזל יותר מעיקרא כנ"ל, וחוזר חלילה.

**ובעוד** אופן נמצא את הכרח סברתו דמרן ז"ל, דהנה בגוונא של הולדה כזו ע"י הזרקת זרע הנעשית לא בין בעל לאשתו אלא בין פנוי לפנויה, ושוב ירצה האיש המוליד הזה לישא עתה אשה אחרת, האם יש טעם לחייבו שיהיה מקום דירתן שלו ושל אשתו שנושא עכשיו דווקא באותה מדינה שדרה שמה האשה הפנויה שהיא אמו של הבן שנולד לו על ידה מזרעו שזרקו במעיה, הרי כך לי אם ידור במדינה שלה או במדינה אחרת אין לו שום עסק עם אשה זו הראשונה ולא עם מדינתה, הרי שלא יתקיים באופן זה הענין שגזרו בו חז"ל, וזה עצמו מלמד כמה רחוקה נורה זו בכללותה מדרך גזרתם, וכפי שרחוקה היא בין פנוי ופנויה כך ממש רחוקה ודחויה נורת הולדה כזו בין איש לאשתו דלא לכזו הולדה נקראת אשתו שאין בהולדה זו שום קשר אישות*.

**ואיך** שיהיה הרי לנו בבירור דמרן ז"ל אסר אפילו בימי טהרה ובגדר איסור דרבנן ממש ולא שהיה יתכן אולי כן להתירו אלא שנכלל בגזירת חכמים לאיסור. ושימוש לשונו דמרן ז"ל כשנשאל על כך ע"י הרב קלמן כהנא שקילר מאד כנ"ל וענה "אי אפשר להתיר" בלא שום דין ודברים ואסמכתא לאיסור או להיתר, כעת נבין זאת באופן שגם הטעם מהגמ' ביבמות הנ"ל שנאמר בעובדא הנ"ל הוא חלק מהתייחסות כללית לנושא, דהיינו, באמת עלם מה שאין מסורת מחז"ל על הדבר הוא בעצמו מונע בכלל מליכנס לכך ולהתיר באיזה אופן אלא דעכ"פ אם גם מוצאים איזה צד בנושא זה בו הוא נשלל גם מכח גזירה הרי בכך לבד נמצא כבר גם איסור גמור, ואין זה אומר שאין עוד ועוד פקפוקים ושאלות או איסורים גמורים, כאמור, שבכך שלא מצאנו לזה שורש בחז"ל בכך לבד הוא בגדר "אי אפשר להתיר", ומ"מ בכח הגמ' ביבמות יכולים לצאת מגדר "אי אפשר להתיר" של העדר ההתייחסות, ולמצוא איזה בית

---

* ואחד מגאוני הדור שליט"א מתלמידיו של מרן החזו"א אמר לנו דכוונת מרן ז"ל שכל מה שיכול לגרום טשטוש היוחסין שבדרך כל הארץ הרי זה כלול בגזירה הנ"ל.

שבשעה שנתעברה היתה דירתו עמה, מיוחסת היא לגמרי אחריו בהריונה, שהרי אין כאן שום דמיון לזנות, שבשעת ההריון עתידה היתה להיות דירתו עימה לעולם וממילא עתידה היתה להוליד הולד לשמו, ומה שגירשה אח"כ אינו משכח ומפקיע יחוס זה שנקבע בתחילת ההריון ושפיר הויא כלידת נשואה שמיוחס שם האב על ההריון והלידה ולא כלידה מזנות שמשתכח שם האב מן הלידה.

**זה** מה שעלה לנו בביאור הסוגיא, ועתה נבוא לגופא דעובדא דהכי הוה, דרבנו הגאון הרב דסלר זצוק"ל נשאל למרן החזו"א על תלמיד חשוך בנים ולבדיקתם של הרופאים סיבת העדר הבנים מפאת חסרון הגעת זרעו לעומק הרחם, וביקש מהחזו"א להתיר לו להכנים הזרע פנימה ע"י הזרעה מלאכותית בכדי שיהא לו בנים, והחזו"א אמר דאסור, והוסיף החזו"א דיש דברים שנחשבים לאיסור דרבנן אע"פ שלא גזרו ע"ז בפירוש הרי זה נאסר ממילא בגזירות שגזרו על כגון דא, ה"נ פה יש מדה המביאה לידי אח נושא את אחותו והרי אסרו ביבמות דף ל"ז: על דברים המביאים לידי כך דאמרו לא ישא אדם אשה במדינה זו וילך וישא אשה במדינה אחרת שמא יזדווגו זה לזה וכו', עד כאן תוכן דברי החזו"א כפי שמסרם לנו גאון אחד ששמע בעצמו מהגה"צ הרב דסלר זצוק"ל.

**והנה** לעצם מה שאמר בשם מרן ז"ל להשוות נידון דידן לגדר הגזירה דראב"י הרי לפי מה שהקדמנו הדברים מובנים וברורים מאד בהיות הולדה כזו ע"י הזרקת זרע אינה מיוחדת ושייכת כלל לגדרי הדין והיחס בין איש לאשתו שהרי רק לענין ביאה מיוחדים הם זה לזה אבל הזרקת הזרע אף שאומר לה הרופא כי זהו באמת זרע בעלה שנשמר על ידו באחריות מכל מקום אין לה כלום עם זרע זה שבעלה לענין זה נחשב לה רחוק ומנותק ממנה יותר ויותר מבעל שאין דירתו עימה לגמרי וכמותו ויותר ממנו משתכח גם כן שמו של בעלה מלהזכר על הריון הזה. ויש בזה גם גלגל החוזר חלילה, דכיון שבלא"ה אין שמו קרוי כ"כ על ההריון, קל יותר מעיקרא לזלזל ולהחליף הזרע בשל אחר, דבלאו הכי אינו מיוחד לו להיות שמו עליו, ושוב גם אם לא החליפו, עצם החשש מלד

הרחבה של איסור מוליד ע"י זנות, דזנות ודאי לא ידעו הולדות בני איזה אב הן וכך גם בנושא אשה במדינה זו ואשה במדינה אחרת לא ידעו הולדות בני מי הן, שאין האב מצוי עמהן תמיד שהרי יש לו אשה גם במקום אחר, ובאופן כזה עלול להשתכח היחס של בניו אחריו. ומה דמשני הגמ' דבפקיע שמייהו מותר היינו כדפירש"י דקורין לבתו על שמו ומכיון שזהו הגד לאיסור משום שלא יזכירו הולדות על שם אביהן, לכן מה שמזכירין אותן על שמו, מתיר את האיסור.

**והנה** ודאי שאין הדבר תלוי במציאות דירתו של איש עם אשתו בפועל שהרי מי שיש לו אשה במדינה זו ואשה במדינה אחרת יכול להיות עכ"פ חצי מהזמן אצל כל אחת מהן, ולעומתו יתכן מי שאין לו אלא אשה אחת והוא נוסע לתלמודו או למסחרו רוב השנה ואינו בביתו אלא ימים ספורים בשנה, אלא כל שדירתו פה זכור שמו גם כשאיננו במקומו וכל שיש לו גם דירה אחרת שמו משתכח גם כשהוא דר פה, והעיקר הקובע הוא כדנתבאר שלא יהא דומיא דזנות, דדרך זנות משתכח שם האב כך

דירה עם שתי נשים (צריכה דווקא להיות בדרך של צרות זו לזו באותה מדינה אבל) אם בשתי מדינות הן הרי אין שמו מיוחד כ"כ לאף אחת, וע"כ כשמתעברת ממנו אין הריונה מיוחס כראוי בדרך הארץ אחריו ששמו משתכח מעט מלהיזכר על אשה זו והריונה שהרי גם אשה אחרת יש לו ואין זו אשתו המיוחדת לו לגמרי.

**ולפי** זה שהחשש בדומיא דזנות דייקא כלומר דחיישינן מגד מה שכבר משעת לידה קצת ניתק שם בעל ההריון יתורץ מה שמעורר הבית מאיר המובא בפתחי תשובה אהע"ז סימן ב' ס"ק י' דמסתימת הפוסקים משמע דבגירשה מותר לישא אחרת במדינה אחרת ואפי' נשארו בניו עם האם, והבית מאיר ביאר בזה טעם דאם הבנים עדיין קטנים לא שכיחא שישארו עם גרושתו (שהרי צריכים למזונות שלו והולכים איתו) ומילתא דלא שכיחא לא גזור רבנן ואם הם כבר גדולים לא שייך לחוש לשישתכח שמו מהם, ולכאורה להנ"ל מתורץ ג"כ שפיר, דלא מיבעיא כל שדירתו מיוחדת עימה עד שעת לידה כבר נזכר שמו על הולד לגמרי, אלא אפי' גירשה בין הריון ללידה, כיון

נחרך שיש בידו של גאון אחד בשם רבנו הגאון רבי אליהו אליעזר דסלר זצוק"ל לה"ה אשר שמע בעצמו מפי מרן החזו"א וכאשר איסר לנו הגאון הנ"ל את כל אשר שמענו באיסור גמור וברור, חובתנו להעתיק הדברים באופן הכי מבואר וברור שבידינו. מסייעתא דשמיא מופלאה שכדבריו ממש הועד, וחזו מאן גברא רבא דקמסהיד עלה הגאון רבי שמריהו גריינימן זצוק"ל וכפי שמוסר בשמו בנו שיבלחט"א הגאון רבי אברהם דב וכפי שיובא בס"ד להלן. מרן הגר"ח בעצמו אמר ג"כ דלדידיה כפי שהבין תמיד הוה ממש פשיטא ליה דמרן אביו זללה"ה כשאסר היה זה על דעת מרן החזו"א עי' בדברות קדשו דמרן שליט"א המובא בריש פרק זה.

**בסיות** ודברי החזו"א בזה מיוסדים על סוגיא ביבמות דף ל"ז עמ' ב' ראוי להקדים פה איזה ביאור ובירור שנתחדש לן בס"ד בסוגיא הנ"ל, והנוגע ממש לדברי מרן ז"ל.

**איתא** שם בגמ', ראב"י אומר הרי שבא על נשים הרבה ואין יודע על איזהו מהן בא וכן היא שבאו עליה אנשים הרבה ואינה יודעת מאיזה מהן קבלה נמצא אב נושא את בתו ואח נושא את אחותו ונתמלא כל העולם כולו ממזרין ועל זה נאמר ומלאה הארץ זמה וכו' יתר על כן אמר ראב"י לא ישא אדם אשה במדינה זו וילך וישא אשה במדינה אחרת שמא יזדווגו זה לזה ונמצא אח נושא את אחותו איני והא רב כי איקלע לדרדשיר מכריז ואמר מאן הויא ליומא ורב נחמן כי אקלע לשכנציב מכריז ואמר מאן הויא ליומא שאנו רבנן דפקיע שמייהו והאמר רבא תבעוה לינשא ונתפייסה צריכה לישב שבעה נקיים רבנן שלוחייהו הוו משדרי ומודע להו ואבע"א לרבנן יחודי בעלמא הוא דמייחדי להו דאמר מר אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו. ע"כ הגמ'.

**ופירש"י** ד"ה יתר על כן. דאפילו הכא, דע"י נישואין הוה, והדבר מפורסם, גזר ר"א בן יעקב: דפקיעי. כולי עלמא בשמייהו, וקוראין לבתו על שמו, ואם יבא בנו ממקום אחר, ישמע שהיא בת אביו, ויפרוש. עכ"ל רש"י.

**והנה** משמעות הגמ' ופירש"י דהא דלא ישא במדינה זו וכו' הוא

בשאלה זו למרן ז"ל וזו התשובה שקיבלתי:

שלו' וכט"ס

**מכתבכם** הגיעני, אי אפשר להתיר. אבל אפשר להתיר להפסיק בטהרה ביום הרביעי קודם שקה"ח וכו' וכו' (עיי"ש כל המכתב) אחתום שלו' הדו"ש אי"ש.

**הרי** לנו התיחסות מפורשת, בלשון אי אפשר להתיר, ובכל זאת משמעות הדברים היתה עדיין תלויה ועומדת, האם מרן ז"ל היה נכון כן להיתר אך שהגיע למסקנא דבכל זאת אי אפשר להתיר למעשה, או להיפך, כוונת מרן ז"ל, דאין כאן מסקנא דשמעתתא ובירור השיטות, אלא כל עיקר הנושא זהו דבר שמחוץ לגבול שבידינו ליכנס שם ולהתיר.

**עוד** היו שהעלו לחקור במשמעות דברי מרן, דאולי רק מגד איסור הוז"ל שאולי כך היה שם הנידון להשיג הזרע ע"י שיוציא הבעל בידים ומגד זה בלבד הוא דאי אפשר להתיר משא"כ בזמן הראוי לביאת אשתו ושואבין הזרע לאחר תשמיש ובאופן שנימא אולי להכריע דאין איסור השח"ז אולי לא תהיה כל שאלה, ועוד טענו דאף אם תמצא לומר שגם בנידון שנשאל להחזו"א היה אפשר לשמור הזרע בקירור מזמן שמותרים בו בביאה עד זמן ההזרעה, וא"כ מגד עצם המעשה של הכנסת הזרע ברחמה הוא שאמר החזו"א "א"א להתיר" מ"מ אולי רק מפני שהיא אז נדה, אבל כשההפריה נעשית בימי טהרתה אין חשש. ובאמת, דעכ"פ גם כשהיו ספיקות ומבוכות אלו אמיתיות וכנות לא הוה נפיק מגדר אין ספק מוציא מידי ודאי, שהרי בצירוף שתיקתו של מרן ז"ל שבדרך כלל לא מצאנו שדיבר באיזה מקום מכל הנושא וכשהתייחס לכך שוב לא הוסיף שום גילוי על איזה צד איסור דיבר פה, לכאורה היה דעת נכונה וישרה להבין כוונתו ז"ל דעל כל ענין הפריה שלא ע"י ביאה אלא במילוע זרים בין האיש לאשתו, על גוף השינוי הזה אמר אי אפשר להתיר, וגם דהמובן הוא לכאורה שאין בידינו ליכנס בהיתר שאלה כזו כלל וכלל, כך היינו צריכים לכאורה להבין, אך עדיין היה מקום לבעל דין אפילו אם הוא ישר ואמיתי לחלוק ולפקפק מעט בכל זאת.

**לכן** כשהגיעתנו שמועה מבירור

# מאמר "אי אפשר להתיר"

## מכתב קדש על דעת מצוקי ארץ
## מרנן הקהלות יעקב ורבנו הגדול בעל החזון איש זצוק"ל

[ועי' גם בעמוד ל"ו אישור העדות על דעת מרן החזו"א]

בעה"י אור לכ' כסליו תש"ע לפ"ק

לא אוכל להעיד על כל הדברים כי לא שמעתי על הכל אבל בעיקר הזרעה מלאכותית אפי' מבעל לאשתו בימי טהרה הי' אאמו"ר זצ"ל מאד צועק ע"ז ואמר שזה איסור גמור ובודאי שמע זאת גם ממרן החזו"א. פרטים יותר אין ידועים לי אבל כל הענין הוא תועבה ובודאי יכולים לצאת מזה בנים רשעים, והשי"ת יצילנו.

חיים קניבסקי

## בבירור דעת מרן החזו"א

**הנה** בני התורה בזמנינו עומדים נבוכים מול התפשטות החידושים והשינויים בדרכי הפריות מלאכותיות, ורבים אלו שניסו ובקשו לשער ולגלות סברת רבנו מרן החזו"א ז"ל בענין זה ביסודו דהיינו עצם הפריית האשה ע"י נתינת זרע בעלה ע"י הרופא לתוך רחמה, שהרי נידון זה לא נעלם מעיני גדולי ישראל שבזמן ההוא ובחוברת כנסת ישראל שיו"ל בווילנא ע"י אחי מרן ז"ל הגאון רבי משה קרליץ הובאו על כך מאמרים שונים, והרי ודאי נתן רבנו ז"ל דעתו והתייחס לזאת.

**והנה** כידוע בספר טהרת בת ישראל - קיצור הלכות נדה שנדפס לראשונה בחיי החזו"א וחזר ונדפס לאחר פטירתו מובא שם מכתב ממרן ז"ל שבו התייחסות קצרה מאד לנושא זה וזה לשונו של ר' קלמן כהנא מחבר הספר הנ"ל:

**הגיעה** לידי שאלה בקשר להזרעה מלאכותית באשה אשר הזמן שבין וסת לוסת היה קצר מאד והרופאים תלו בזה סיבת העובדא שלא היה לה בנים וכו' הרופאים יעצו להשתמש בהזרעה מלאכותית בימים שלפני הטבילה, פניתי

כישראל אחרי שכל הנולדים יחוסן ומשפטן ישוב לפי מולידיהם, שנברא בס' יצירה, נראה דאין לו כל זכיות ישראל וקרוב שאין לו גם זכיות אדם [בח"ל מסתפק בזה] וא"כ כל נולד אין דינו

בהויתו הוא לחוד בשלילת מולידו רק דינו נמשך מפאתי מולידיו, ולא חלקה התורה שיהא הנולד על צד שלמות המין, משא"כ באשה דאי לאו דרבי קרא אין לחייבם היכי דנאמר בלשון זכר.

כ"הפריית מבחנה", נורא ואיום הוא הנידון להתבונן בו, ונעתיק בזה דברים משלשה גדולים החכם צבי המשנה ברורה והחזו"א.

**משנה ברורה סימן נ"ה ס"ק ד'**

**אדם** הנוצר ע"י ספר יצירה אם מצטרף ליו"ד ולכל דבר שבקדושה עיין בתשובת חכם צבי סימן ס"ג [צ"ג] ובספר עיקרי דינים מה שכתב בענין זה, עד כאן לשונו.

**חכם צבי סימן צ"ג**

**נסתפקתי** אדם הנוצר ע"י ספר יצירה כאותה שאמרו בסנהדרין רבא ברא גברא וכן העידו על זקני הגאון מוהר"ר אליהו אבדק"ק חעלם, מי מצטרף לעשרה לדברים הצריכין עשרה כגון קדיש וקדושה מי אמרינן כיון דכתיב ונתקדשתי בתוך בני ישראל לא מיצטרף או דילמא כיון דקיי"ל בסנהדרין המגדל יתום בתוך ביתו מעה"כ כאילו ילדו מדכתיב חמשת בני מיכל וכו' וכי מיכל ילדה והלא מירב ילדה אלא מירב ילדה ומיכל גדלה וכו' ה"נ כיון שמעשה ידיהם של צדיקים הוא הו"ל בכלל בנ"י שמעשי של צדיקים הן הן תולדותם ונ"ל דכיון דאשכחן לר' זירא דאמר מן חברייא את תוב לעפרך הרי שהרגו ואי ס"ד שיש בו תועלת לצרפו לעשרה לכל דבר שבקדושה לא היה ר' זירא מעבירו מן העולם דאף שאין בו איסור שפיכות דמים דהכי דייק קרא (אף שיש בו דרשות אחרות) שופך דם האדם באדם דמו ישפך דוקא אדם הנוצר תוך אדם דהיינו עובר הנוצר במעי אמו הוא דחייב עליה משום שפכ"ד יצא ההוא גברא דברא רבא שלא נעשה במעי אשה מ"מ כיון שיש בו תועלת לא היה לו להעבירו מן העולם א"ו שאינו מצטרף לעשרה לכל דבר שבקדושה כך נ"ל צבי אשכנזי ס"ט.

**חזו"א מסכת נדה**

**סימן (ס"ו) (יו"ד) קט"ז ס"ק א'.**

**נדה** כ"ח א. תוד"ה אמר, נראה דאנדרוגינוס חייב במצות והוא כישראל לכל דינין ועונשין אפי' אם הוא בריה בפ"ע ואע"ג דלאשה צריך ריבוי לרבוינהו כדיליף בפ"ק דקדושין, ולכאורה אנדרוגינוס שהוא בריה עוד גרע ואין לדונו כישראל, אמנם אנדרוגינוס נידון

### תמצית הדברים

**חילוק** הנלמד מעוגשן דער ואונן דאפי' בביאת היתר כשזורה לבטלה אסור, וילפינן מינה דגם אם הגיע חימום ממילא ע"י בדיקה וכיוצ"ב המבואר בגמ' אסור משום השחתת ואיבוד הזרע, אבל עושה בכונה בידים בכלל בני מבול הוא, ממילא י"ל בפלוגתא דתוס' והרמב"ן אי האיסור תלוי במצוה דפ"ו, דהוא על אופן הראשון בלבד, גם להתוס' האיסור בכל אופן ולא במניעת פ"ו בלבד, דכל עיקר מצות פ"ו נאמרה לעסוק בפ"ו כדרך שהטביע הבורא יתברך היינו בקו"ע שלא לבטל, ובשוא"ת, שלא להוציא לבטלה.

**בקרא** דשובו לכם וגו' שמעינן למצוות פ"ו גם למסקנת הסוגיא דסנהדרין נ"ט:, אע"ג דמצווה גם בקיים פ"ו שלא לגרוע העונה, מ"מ לולי חיובו במצות פ"ו לא היה היה על כך שם מצוה (רק שעבוד), וכן להיפך, שם מצות פ"ו ע"י מצות עונה בלבד, שאם יצא מביניהם לידי כל איזו בריה שתהא בעולם*, שיחזור ויתננו במעי' להולידה אין בו חיובא דמצוה, גם לא רשות לכתחילה, ואף תורת אבהות בדיעבד לא ברירא, וממילא גם נכנסו בגדר איסור עוון, החמור מכל עבירות שבתורה. (לשון השו"ע אהע"ז ריש סי' כ"ג).

☆

**עלינו** לאחוז בשימוש חכמים בכל כחינו ולכוון לדעת תורה וליזהר מהטעות שמשפיעה רוח אנשי הרפואה הנכריים, אנו השתדלנו כפי ענ"ד בקונטרסים דלהלן, לעמול לכוון דברינו למסורת רבותינו בדורנו ובדור העבר. ויהי"ר מלפני אבינו שבשמים שיתן בנו כח כאו"א כפי יכלתו ויהיו דברינו סיבה והתחלה ללימוד העניינים הרבים והעצומים המסתעפים מנידון זה אשר נוגעים לכל חלקי התורה ממש.

☆

**עוד** אנו מדברים על דרכי אבהות מלאכותיים והנה הפך הנידון לשאלת אבהות ואמהות גם יחד במה שנודע

---

* או אפי' יהיה זה הבעל עצמו כשפועל במלאכותיות חיצונית כדנתבאר לעיל בהגה' עמוד י"ט, ופשוט.

אבל בהשחתה כל בשר כתיב. עכ"ל הרמב"ן. היינו דמסברא לא ס"ל לרמב"ן כלל לתלות איסור השחתה ומצות פ"ו זה בזה ומייתי ראיה מהא דבעונש מבול כל בשר כתיב אע"פ שנשים לא מיפקדי אפ"ו. ויתכן גם בכוונתו של הרמב"ן דכל בשר כולל אפי' בהמות חיות ועופות דומיא דמזקקין לשאין מינן אלמא דהוא כמו ביאת איסור ואינו תלוי כלל במצוות פ"ו.

**והנה** למש"כ יתכן דהתוס' ג"כ מודים בעיקר הדבר דעונש מבול אינו תלוי בדין פ"ו ורק איסורו של זה שאינו מוציא בידים ובכוונה ממש אלא משחית זרע שיצא בהיתר או מביא עצמו לידי השז"ז דממילא דהיינו אופנים שנידונו ר"פ כל היד, בזה ס"ל לתוס' דהוא איסור נוסף על הא דהשחית כל בשר דרכו שאיסורו נלמד מהא דער ואונן, ובזה לחוד סברו תוס' דהשוא"ת שבזה קשור בקו"ע של פ"ו אבל עכ"ס הא דדיברה עליו תורה בעונש המבול היינו מוציא להדיא ביו"ר וכיוצ"ב זה אינו שייך כלל לפ"ו. ואמנם כיון שאמרו בברייתא כאילו מביא מבול לעולם ודאי גם איסור הקל ביותר שייך באיסור דבני מבול, וטעמא, דסוף סוף גם באיסור השחית כל בשר אין בו שם איסור מלבד ההוצאת זרע דלא שייך שם שאר גדרי ביאה כמו הערלה וגמ"ב, וכל המציאות של האיסור ע"י השחתת זרע וע"כ נאמר לשון השחית דרכו, וממילא כשנאסר ההשחתה גם באופן הקל יותר הרי ממילא יהא נכלל באיסור הראשון ג"כ. אמנם סוברים התוס' דמ"מ החילוק בחומר האיסור הוא חילוק גמור בגדר המחייב שלו דאיסור בני מבול נכלל בגדר איסורי ביאה ואיסור דער ואונן נכלל בגדר שוא"ת דפרו ורבו וכמש"נ. ויתכן דגם הרמב"ן לא פליג לגמרי על תוס' לומר דכל הוצאה לבטלה בכלל הא דהשחית כל בשר הויא אלא ס"ל דאין כלל חילוק באיסור הוצאה לבטלה, ובתר דילפינן מער ואונן ומקרא דהנחמים באלים לאסור גם כל הוצאה לבטלה, אע"פ שודאי יש בזה תוספת על הא דהשחית כל בשר דרכו, מ"מ לגבי הדין שוים הם ואין לחלק ולומר דהיכא שהוא נלמד רק מער ואונן לא יהא אלא להמחוייב בפ"ו כיון שיסוד האיסור אחד הרי מה שנתרבה לאיסור דינו כעיקר האיסור.

היה בא עתה ממש לידי פ"ו כמו מה דאיירינן ביה באוחז באמה ומשתין ואם כל האיסור משום פ"ו מנ"ל לאסור, אלא מוכח לכאורה דה"ושחת" ארצה הוא שם איסור גם ללא מניעת התולדה וא"כ סו"ס קשה מנ"ל לתוס' דעכ"פ תלוי במצות פ"ו, וצ"ל דס"ל לתוס' לפרש דבאמת כיון דהוזכר בקרא מניעת התולדה הרי ודאי דהאיסור מכלל גדר מצות פ"ו אלא דכך הוא גדר מצות פ"ו דמצד אחד נצטווה שלא לבטל מפ"ו וזו מצוה בקו"ע ומצד שני נצטווה שלא יהא מוציא ש"ז לבטלה וזו מצוה בשוא"ת.

**וכשנעמיק** בדבר נמצא סייעתא גדולה לכל מש"כ לעיל דגדר מצוות פ"ו באופן ובמנהג שנתבאר בתורה בלבד ומנהג המבואר במשנה בפרק הבא על יבמתו דעיקרו באופן שלא לבטל עצמו מפ"ו זה גופא הוא עיקר המצוה דהיינו שיהא לו אשה בת בנים ושלא יבטל עונתה, וכיון שהמצוה לא לבטל, לכן חלק מן המצוה גם שלא לנהוג במנהג זה של הולדה שום אופן של לבטלה חלילה, ונמצא הקו"ע שלא לבטל והשב וא"ת שלא להוציא לבטלה שתי חלקים במצוה אחת.

## פרק ג'

## יבאר מחלוקת הראשונים עם תוס' הנ"ל

**הנה** אע"פ שהוכחנו שסברת התוס' היתה דאין לחייב אשה באיסור השח"ז ורק מגמ' היה להם הוכחה דאסורה, הרי דעת הרמב"ן והרשב"א ר"פ כל היד להיפך ופליגי גם מסברא בעלמא אר"ת דמפרש דאשה דלא מפקדא אפ"ו לא קיימא באיסור השח"ז, דז"ל הרמב"ן שם בחי' ר"פ כל היד, אבל כל עיקר אין דינו של הרב נ"ל, שאע"פ שאינן מצוות על פריה ורביה ושאית מה"ת ליבטל, איסור הוא בהשחתה, ואע"פ שהאשה מותרת לעקור את עצמה, משא"כ באיש, ואע"פ שקיים מצות פ"ו, התם מצוה אחריתי היא שנצטוו על הסירוס ואפילו מסרס אחר מסרס חייב,

השחית דרכו דהרי לא עושה בידים אלא האיסור הוא שעבר על שלא יצא זרע לבטלה והא גופא שיצא לבטלה הוא שם האיסור, ומנא לן שיש שם איסור בעלם מה שיצא לבטלה, בזה מייתי מדר' יוחנן דממעשה ער ואונן שהיתה ביאה תחילתה בהיתר ומ"מ נענשו על שהושחת הזרע למדנו דהמוציא שז"ל חייב מיתה, היינו על ההוצאה לבטלה גם בלא איסור חימוס.

**ובפלוגתא** דרבנן ור"א איתו בהיתר של ביאה, ומ"מ גם אין כונה למעשה חימוס של איסור, לכן אם אמנם א"א להקישו לאיסור השחית דרכו דאינו דומה לביאת איסור, מ"מ הרי בסוף יתייחס אליו לגמרי שהוא הוציא ז"ל כבידים ממש (וחמור מהמהרהר ביום ובא לידי וכו' ממילא, דהתם אנוס הוא לבסוף וכל חובתו על חסרון שמירה מן ההרהור שמתחלה) ולכן נידון עכ"פ כהזורה מבחוץ אע"פ ששם עושה בכונה גמורה אין כאן יותר קולא דסו"ם גם כאן הוא מעשה גמור דידיה, שכשאירע נחשב עלם המעשה לחובתו, ונידון בשם זה של מוציא לבטלה.

**ול"ל** לפי"ז בהנך דהנחמים באלים וגו' ג"כ אינן עושין בידים ממש אלא כיון דע"י רבוי הנאתן כדפירש"י שמתחממין בהיסק מדורות עלים לרבות הנאתן הרי אינם מקפידים גם על הולאת זרע לבטלה, סוחטי הילדים קרינן בהו, ע"כ מדמי הגמ' לנידון הסוגיא שמביא עלמו לידי כך שילא לבטלה דהוא אותו איסור.

**ומאחר** שבררנו דיש שם איסור מוליא ש"ז לבטלה מלבד הא דמשחית בידים ממש הרי יתכן דהתוס' דיברו על איסור זה בלבד, וכיון דהמפורש בזה בתורה הוא גבי ער ואונן, (דקרא דהנחמים באלים וכו' לכאורה יותר דומה לאסמכתא וגם הוא דברי קבלה) ובמעשה ער ואונן מפורש בכתוב התביעה על לבלתי נתן זרע לאחיו, לכן היה פשטות הדברים לתוס' דאיסור זה מכללא דמלוות פ"ו ורק מי שמלווה בפ"ו שייך ביה תביעה על ביטול הזרע מלקיים בו פ"ו.

**ועדיין** יש פה תימה, כיון דסו"ם פשוט לגמ' דהאיסור לא רק באופן של ער ואונן שהיו יכולים לבא לידי הולדה והשחיתו מלהוליד, אלא גם באופן שלא

היתה בידם שנא' כי השחית כל בשר דרכו על הארץ, ואמר ברותחין קלקלו וכו', והשתא אחר כ"ז מה שאלו וכ"כ למה, והוצרכו להביא על זה דמפני שמוציא לבטלה דאמר ר' יוחנן כל המוציא וכו' ואידך מימרות דאמוראי, הרי חומר מבול לכאורה לא פחות מהנך חומרי דחייב מיתה ביד"ש ושופ"ד ועוע"כ, ועוד יותר יש להקשות דמשמעות הגמ' דלולי הא דר' יוחנן והנך אמוראי ל"ה ידענא כלל למה מיקרי רשע ולא לחיזוק ותוספת בלבד מייתי הגמ' אלא כל עיקר דנקרא רשע משום הנך מימרי וזה קשה מאד דהא כבר מפורש בברייתא תחלה דאסור בעונש מבול ולמה לא יקרא רשע על כך.

**אמנס** מזה גופא דלרבנן הוה שרי משום הואלת לעז (יעו' בתוס' די"ל דלהלכה מודו רבנן וקיימי בשי' ר"א) חזינן דלא באופן של דור המבול ממש איירינן בה, גם יעוי' בתוס' רא"ש (עה"ד שם בר"פ כל היד) גבי הא דאנשים בני הרגשה מביא פיר"ח דאילו הוו בני חשש ראיה בלא הרגשה הוה שרי לבדוק אע"פ שיש חשש חימום דא"א בלא בדיקה רק מפני שיש הרגשה סמכינן בלא בדיקה מדלא ארגיש, ואיך יתכן שיתירו איסור כדור המבול משום צורך טהרה, ואפי' א"א בלא"ה איך יעבור על איסור, ובע"כ דרק כאילו מביא מבול הוא, אבל אין כאן מעשה ממש כדור המבול ואין איסורו כחומר האיסור דהשחית כל בשר דרכו, והחילוק, דכאן אינו מוציא בכוונה להוציא רק מתוך שאוחז וכו' שמא יתחמם ממילא (דומה לאיסור ונשמרת שלא יהרהר ביום ויבוא וכו') ובהך איסורא פליגי רבנן ושרו משום לעז וגם ס"ל לר"א דמשום צורך טהרה לא חיישינן, אמנם המוציא בהדיא ביד וברגל דאיתא עלה בגמ' (עמ' ב') דהוא בכלל לא תנאף זה באמת מעשה דור המבול עצמו דהשחית כל בשר דרכו והוה כאיסורי ביאה ממש, דומיא דמזקקין לשאינן מינן, ומפורש שם בסמוך בעמ' ב' אהא דמשחקין בתינוקות אילימא דרך איברים בני מבול נינהו, היינו דהוא נכלל בעיקר פי' הקרא דהשחית דרכו בשוה להא דמזקקו לשאינן מינן.

**ואחרי** שאמר להם ר"א מוטב וכו' ואל יהי רשע וכו' דכל כך חמור שנקרא רשע, בהכרח דהכאילו מביא מבול יש לו יסוד איסור עצמי ולא משום

## פרק ב'

## יבאר כוונת תוס' דאיסור השח"ז ומצוות פ"ו הוא ענין אחד

**סנהדרין,** שם נ"ט: והא פ"ו וכו' ולא לב"נ, הקשו תוס' ד"ה והא, תימה מנ"ל דלא נאמרה לב"נ ואי משום דלא חשיב ליה בהדי שבע מצוות הא אמר לעיל קום עשה לא קא חשיב, וי"ל דשוא"ת נמי הוא דמי שמצווה על פ"ו מצווה שלא להשחית זרע עכ"ל תוס'.

**הנה** יש לכאו' תמיה בדברי תוס' מנין היה פשוט להם כ"כ שאין איסור השח"ז אלא משום מצות פ"ו דלכאורה אינו מפורש כן בגמ' ובדברי המפרשים לא הביאו מקור ברור לזה ועכ"פ אם לא שהיה דבר פשוט מאוד היו התוס' מפרשים הראיה לזה. וצ"ע.

**ויעוי'** תוס' כתובות דף ל"ט. ד"ה שלש, הוצרכו לחדש דאע"פ שאשה אינה מצווה על פ"ו מ"מ אסורה היא להשחית זרע והביאו ראיה לזה מסוגיא דגמ', מבואר ג"כ דפשטות הדברים הוה לתוס' דהאיסור שלא להשחית רק משום פ"ו.

**ובתוס'** ר"פ כל היד (תו"י) תמהו על ר"ת הסובר דאשה אינה מוזהרת על השח"ז דהא הוקשו לאנשים לכל עונשים שבתורה, לא תמהו על עצם השייכות איסור השח"ז למצות פ"ו רק דסוף כל סוף אחר שאיש נאסר הרי הוקשה אשה לאיש לאיסורו, אע"פ שלא הוקשה למצותו. ומיעוטא, אמצות פ"ו אתיא, ולא אאיסורא התלוי בו.

**והנה** איתא שם בסוגיא דר"פ כל היד תניא רבי אלעזר אמר כל האוחז באמה ומשתין כאילו מביא מבול לעולם וכו' עד אמר להן מוטב יוציא לעז על בניו ואל יהי' רשע שעה אחת לפני המקום, וכ"כ למה מפני שמוציא ש"ז לבטלה, דא"ר יוחנן כל המוציא ש"ז לבטלה חייב מיתה שנא' וירע בעיני ה' אשר עשה וימת גם אותו ר' יצחק ור' אמי אמרי כאילו שופ"ד שנא' הנחמים באלים תחת כל עץ רענן שוחטי הילדים בנחלים תחת סעפי הסלעים, א"ת שוחטי אלא סוחטי, רב אסי אמר כאילו עוע"כ וכו' ע"כ הגמ'.

**ול"ע,** אחר שפי' הברייתא כאילו מביא מבול לעולם, ופירש"י דעבירה זו

מכללא דמצוות פ"ו ואף ע"פ שמחויב שלא לגרוע גם כשלא שייך פ"ו וחיוב פ"ו גם כשמוחלת על שלא לגרוע מ"מ שניהם נאמרו במצווה אחת דשם מצות פ"ו מיוסד על מצות עונה וממילא מי שמצווה בפ"ו הוא בכלל חיוב עונה גם כשאין פ"ו.

**ובאמת** צריך ביאור בגדר חיוב מצות עונה בדליכא אפשרות לפריה ורביה ע"י עונה זו איך הוא שייך למצות פריה ורביה, אמנם עי' בנמו"י בפרק הבא על יבמתו בשמעתתא דפריה ורביה וזה לשונו, וסוגין הכא ובכל דוכתא דמותר לבעול אשה שאינה בת בנים כלל דליכא משום השחתת זרע בכל שהוא דרך פריה ורביה וכדשרי בכל דוכתי נשואי קטנה וזקנה וכו' עיי"ש כל לשונו. וכללות הסברא בזה, דבכדי שלא יבטל העולם מטבע פריה ורביה נצטוה כאו"א על קיום ענין נישואין ועל חובתו לאשתו בעונתה דע"י כך ממילא יתקיים העולם משא"כ אם רבים היו מרגילין פרישות דרך ארץ זה היה גורם בסוף שגם הראויין להוליד ימנעו מחובתם ותתמעט הפריה ורביה וכן הוא לשון הרמב"ם פכ"א מהל' א"ב הל' ט', מדת חסידות שלא וכו' ושיקדש עצמו בשעת תשמיש וכו' ולא יסור מדרך העולם ומנהגו שאין דבר זה אלא כדי לפרות ולרבות, עכ"ל הרמב"ם. הרי הדברים ברורים דכל ענין העונה רק כדי לקיים בעולם סדר פריה ורביה ובלי זה לא שייך שיותר דבר זה וממילא מובן שפיר שמי שאינו מצווה בפ"ו שלא חל עליה העונה בתור מצוה רק בתור רשות או בתורת שעבוד הגוף בלבד.

**ולהמבואר** דבכלל הכתוב דשובו לכם לאהליכם גם מצוות פ"ו ושהרי הוא מצוה אחת עם מצות עונה, א"כ לא יתכן לקיים מצוה זו ע"י המומחה לדבר בחכמת הרפואה המהוה העיבור בפעולתו. ועל היות העובר הנוצר מעיבור כזה מתייחס אחריו כבנו ידובר אי"ה בקונ' "מותר האדם" אבל לכתחילה לעשות כך ושיצטמצם חלק מצות האיש בפרו ורבו בהוצאת הזרע בלבד ותוותר ההולדה שבהריון למעשה שאינו מכלל האבהות*, הנוהג כך, הרי הוא משנה את המצוה ומתיר את מה שלא למדנו להתיר ואשר ממילא בכלל איסור גמור הוא.

* הג"ה. ומאיליו יובן שאין שום מעליותא אם הבעל עצמו גם יהיה זה שיכניס ויחדיר הזרע באופן מלאכותי, והגע עצמך, הסליק אדעתין לומר דהמזריק זרע במלאכותיות הוא אשר שמו יקרא אב, ומה מהני דהוא גם הוא בעל הזרע הא מעשה ההזרקה איננו מעשה אבהות.

תורה מ"מ המצוה דפ"ו נכללת עדיין בגוף הפסוק כמו בהו"א.

**ובגמ'** ביצה ה: דדחי מאי דבעי מתחלה למילף מהך קרא הא דכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו ודחי ההוא למצות עונה הוא דאתא היינו דלא להיתר אתי קרא אלא למצוה, משמע דעכ"פ דין העונה הוא עצמו המצוה, ולכאורה סותר לסתימות הגמ' בסנהדרין דלא העונה היא המצוה אלא הפ"ו שבעקבותיה דאלו יש בכלל הכתוב דעכם הא דשובו לכם לאהליכם הוא מצוה מנא לן דנשנה כלל וכלל פ"ו דיותר מעכם המצוה שכתוב בפרוש אין שום גילוי למצות פ"ו ואין לנו במצוה זו דפ"ו אלא מה שנאמרה מתחלה לבני נח, ונצטרך לומר דסוגיא דסנהדרין סוברת דאין עכם הא דשובו לכם לאהליכם מצוה וממילא המצוה רק פ"ו דלבסוף לכן חשיב ליה נשנה, ותמוה מאד מאיזה טעם נחלקו בזה הסוגיות אם יש כאן מצוה או לא.

**אמנם** הדרך המבוארת בזה דהכל דבר אחד ומי שאינו בתורת מצות פ"ו לא שייכא בדידיה שם מצוה על העונה וכן להיפך דכל מצות פ"ו ע"י מצות עונה דמצות פ"ו עצמה לאו בידי אדם תליא, ומקור נאמן מכאן לדברי הרמב"ם רפט"ו מהל' אישות האשה שהרשתה וכו' בד"א וכו' שכבר קיים מצות פ"ו אבל אם לא קיים חייב וכו' בכל עונה ועונה עד שיהיו לו בנים מפני שהיא מצו"ע של תורה שנ' פרו ורבו. ויעוי' במגיד משנה שמשמע מדבריו דמסברא תלי הרמב"ם למצות פ"ו בזמן העונה דודאי יש לה זמנים ידועים, ולהנ"ל, הרי מהוכחת הסוגיות שבביצה ובסנהדרין זו על זו מבואר דמצוות פ"ו תליא במצוות עונה והרי מפורש כמעט הדין דהחיוב פ"ו לפי חיוב העונה. ויעוי' במהרש"א שם בביצה דף ה' ע"ב שמבואר בדבריו להדיא דאין סתירה בסוגיות וכוונת הגמ' בביצה ובסנהדרין דמצוות פ"ו נאמרה כאן ואתיא לשנות בה ולחייב ב"נ. ולפי"ז, מש"כ רש"י אהא דלמצוות עונה הוא דאתא. לצוותן לשוב במצוות המלך על כרחן שלא לגרוע עונת נשותיהן: עכ"ל, היינו דכיון דס"ד להתיר כתב קרא ואתינן לפרש השתא בדחיית הס"ם דבע"כ ובחיוב מצוה קאמר קרא הודגש פה הצד שלא לגרוע עונת נשותיהן דהא כלפי היתר האשה דבסא"ד אתא לדחות דמחוייב לזה ולכן הוזכרה הזיקה לנשותיהן שלא לגרוע עונתן אמנם הכל

# קונטרס
# עדות לישראל

## פתיחה

כתיב, "ששם עלו שבטים שבטי י-ה עדות לישראל להדות לשם ה'" (תהלים קכ"ב)

איתא בגמ' קידושין ע' ע"ב אמר רבי אבין בר רב אדא אמר רב כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו כשהקב"ה משרה שכינתו מעיד על כל השבטים ואין מעיד עליו שנאמר שבטי י-ה עדות לישראל אימתי הוי עדות לישראל בזמן שהשבטים שבטי י-ה ע"כ הגמ'. ומזה נלמד להתחזק ולאחוז במדותיו יתברך ולהעמיד הדורות רק באופן ובדרך שבחר בה כי אז יהא אפשר לקרוא להם שבטי י-ה דאם לא כן חלילה נעדרת העדות ושוב ממילא אינו בכלל השבטים.

# מאמר "שובו לכם לאהליכם"

## פרק א'

### יבאר דמצות פ"ו ועונה הוא ענין אחד

**הנה** מדברי חז"ל רואים שמצות פ"ו נתפרשה בקרא דשובו לכם לאהליכם, כלומר ע"י המכוון והמרומז בהא דשובו לכם לאהליכם מתקיים ממילא בסוף הפ"ו, א"כ הכשר המצוה כהלכתה בקיום הכתוב הנ"ל כמאמרו.

**דהכי** איתא בסנהדרין נ"ט: והרי פ"ו שנאמרה לבני נח דכתיב ואתם פרו ורבו ונשנית בסיני לך אמור להם שובו לכם לאהליכם וכו' ע"כ הגמ'. ואע"פ שדחי הגמ' ההוא לכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו, היינו דאין כאן נשנה כדי לחייב בו ב"נ אבל שפיר הוה פ"ו בכלל הכתוב כמו בס"ד, ולא חזרה הגמ' מזה כלל, כדמוכח מדפריך בתר הכי אי הכי כל חדא וחדא נמי נימא משום מילתא איתני וכו', וכן עוד שם דקאמר הני נמי לא איתני הני איתני לשום מילתא בעלמא וכו', הרי דפשוט לגמ' דאם אמנם מסקינן דנשנה הפסוק כדי להתיר האיסור שנאסרו ממתן

לשאריתן וזכרן בעולם יחד עם דאגה כביכול לחשוכי בנים לוחצים העסקניים בדבר ודוחקין בהן ל"תרום" ביציות ולספקן לאלו נשואות חשוכות בנים הרוצות בקבלת תרומה מישראלית דייקא, וכיוצא בזה ממש עוד דברים והצעות משונות שאי אפשר לפורטן כאן.

**י.** משרשי האמונה ומשרשי מסירת התורה מאב לבנו כשרות וטהרת היחוס והשתלשלות האומה משבטי קה ואבות הקדושים, על כן עלם הדבר שבאים כעת לערב ולהחדיר בכלל ישראל מושגים חדשים על יוחסין שמבוססים רק על בסיס פיקוח טכנולוגי ועל בסיס מערכת ממוחשבת (הידועה גם כעלולה לאין ספור טעויות), מערכת זרה ומנוכרת, בה האדם הופך למספר סידורי ויחוסו מתורגם לתג וקוד מספרי, זהו הרי ממש עקירת עם ישראל משרשו.

**ובעזרת** השי"ת אזרנו אומץ ללמוד קצת משרשי עניינים נוראים אלו, לברר ולהעלות על הספר שלפנינו כמה וכמה מפרשיות והלכות שבתורה שאינן מתקיימות בתולדות כאלו וכמה איסורין חמורים ופגמים נוראים שמשתלשלים מכך. ועוד, שבסיעתא דשמיא מופלאה נתגלגל לידינו דבר שמועה ודבר הלכה ודעת תורה דעתם הברורה של מרנן החזו"א והגרי"ז זצוקללה"ה שללו ואסרו הדבר בהחלט בלי שום חילוק אלא בכל אופני הזרעה מלאכותית מכל צורה בעולם. תפלתנו להשי"ת שיתקבלו דברינו, שאין אנו עושים כלום מדעתנו רק מדעת גדולי התורה והשגחתם הגמורה על כן יהיו נא אמרינו לרצון לפני השי"ת.

בתפילה שנרוחם מן השמים ויגדרו פרצותינו ופרצות עם ישראל,

**חבורת בני תורה**

מילוי התשוקה לשאר ותולדה מבלי כל חוקות האישות ומסגרתיה, הרי כבר זה כשלעצמו נחשב לפריצת גדר עולם באופן מחריד אפילו כלפי הגוים כל שכן אצלנו, הרי זה חילול הקודש לעשותו לכדבר הפקר ח"ו ומעשה בהמה חלילה.

**הגבולות** עדיניס מאד! אין כל מחילה ושמירה מהתדרדרות משלב לשלב, מהזרעה מלאכותית בעלמא הדלת פתוחה להפריית מבחנה, ומילדת "עוברי" מבחנה מגיעים ממילא להקפאתן, משאיבת ביציות חולה והחדרתן שוב פנימה מגיעים מהר עד ל"תרומת" ביציות חלילה, ומרוב ההרגל בהפריית אשה נשואה מזרע בעלה נעשה לבו גס להפקר הדבר לגמרי מאדם זר לאשת רעהו ח"ו או עכ"פ אשה פנויה חלילה, הרי כל זאת הוא מציאות אמיתית ומדברים הנעשים בכל יום בתוך הציבור החרדי! מפרסמים כבר אצלנו כמעט ברים גלי על ברירת "עוברים"! כלומר, מציעים (להעלולין ביותר מבחינת תכונותיהם ה"גנטיות" ללידת ילד פגוע חלילה) לבצע הולדה ע"י הפריה מלאכותית בכדי "לברור" את העוברין הרצויין הבריאים ואת האחרים הבלתי רצויין להשמיד. למה נתפלא אם כן כשנתפשט הדבר בעולם באופן יותר מופקר כשגם לשם ברירת הגוון של העור והעיניים או צבע השיער וכדומה התלו כבר להציע את ה"ברירה" הזאת כאפשרות והצעה שגרתית! עד כדי כך, כשמפרסמים בעיתונות הכללית אזהרות או הודעות נחוצות על נושא הפריות הנוסח של ה"כותרת הראשית" זועק בערך בלשון כזו "לידיעת אלו שעומדים בפני הורות להוי ידוע כי דרך ההפריה המלאכותית מותנית בכך וכך וכו'", כלומר שהדרך המלאכותית הופכת כבר חלילה לשוות ערך ונתונה לבחירה חופשית מול זו הטבעית. אין אלו הגזמות! זו המציאות הנוראה.

**ע.** האפשרות הבלתי מוגבלת להולדת ילד מבלי כבלי אישות ומשפחה באופנים מוזרים שכאלו מביאים אנשים מתוככינו לנסיונות ושאלות שאינן בכלל במושגים עליהם התרגלנו לדון וללמוד בכל מקום בתורה, דוגמת הלחץ והדחק המכוון כלפי אלו שחוששות על עצמן אם יימצא להן עוד זיווג, ובמסוה של דאגה

ולהגיען לידי קליטה, אלו הזרעונים אשר לאלפי אלפים נפים הם ומתנועעים שם בתוך המשקה של ש"ז, מתכונתן של חמרי משקה הזרע הזה כנראה גם לבסס ולהכין ראשית יצירת הוולד, דהא אלו החמרים הן הן הלובן של שכבת זרע הנזכר בגמרא, וכעת במעשה הפריה מלאכותית לכל אופניה מוחלפים רוב החמרים האלו בתחליפים מלאכותיים למחצה אשר מתבססים אמנם ומיוצרים מתוך חיקוי תכונת החמרים הטבעיים שבבריאה על דרך הנודעת היום בשם "הדסה גנטית", או דרכי התחכמויות דומות הבאות להעתיק את חכמת הבריאה ולערב יסודות תבל זה בזה לשעבדן לאות נפש האדם בכל מיני התחכמויות ועלות שבעולם, אך סוף סוף אין אלו החמרים שיצאו מגופו של הזכר. להלן פרק ט' בקונטרס מותר האדם נדון במשמעות החמורה של כל זאת להלכה וכאן באנו רק להציע העובדות המזעזעות מצד עצמן.

**מעוזם** ומבטחם של העוסקים בעסקי ההפריות בתקווה עיוורת כי אם ישנו איזה עיוות כל שהוא או איזה קלקול במעשיהם יבא הדבר לידי ביטוי של אבדון וכליון מוחלט עוד טרם לידתו של הולד לאויר העולם, או הרי ניתן לומר להורים כי הפעולה "לא הצליחה" ולסלק עצמם מכל וכל.

**אך** הדעת נותנת בהסתברות ואף בודאות גמורה דיש גם אי אלו פגמים ותקלות שלא שוערו עדיין פגמים ותקלות שיתבררו תולאותיהן גם באלו הולדות שנקלטו ונולדו חיים לאויר העולם, ושמאורעות וחלאים משונים שלא נודע סיבתן בהן או בזרע זרעם יכולים להתברר כמגיעים מסיבות התחכמויות המלאכותיות שביסוד יצירתן, לב הרופאים בריא כאולם שלא יתנו דין על העוותם וקלקולם בפיתוח ושינוי העולם בעסק המסוכן כל כך של יצירת נפשות בן אנוש.

**ת.** אנו בני התורה, האם מובדלים הננו כיום מכל המתואר עד כאן, האם ניתן להשאיר הדבר כך שחלילה וחס לא נהיה מובדלין ומקודשין מכל זאת, הרי רק עצם הפרדת המושגין, מציאות של אישות לחוד — מבלי כל עול של אפשרות להתהוות הריון פתאומי בלתי מתוכנן ע"י אמצעי מניעה מלאכותיים שהרופאים שוקדים כל כך על פיתוחם, ומצד שני

שם אם המתחלק בין שתי נשים, זו שהפרישה הביצית ממקורה וזו שנקלטה במקורה. הבלבול כאן נורא ואיום!

**באמת** נוצרה כאן גם סתירה מיניה וביה עד כדי גיחוך, דהנה לעומת שבמקרים דלעיל בהם החולשה והפגם בביציות "פותרים" הרופאים את הבעיה בכך שמחליטים על כך שזהותה של ביצית שמקורה מתורמת זרה תהא משוייכת ומזוהה לגמרי לזו שמקבלת ביצית זו אל תוך מקורה, הרי לעומת זאת ומנגד לזאת, במקרים הפוכים בהם אין פגם בהבשלת הביציות והחולשה והחולי דווקא ביכולתו של המקור לקלוט הביצית המופרית לצמח ממנה ולד חי, אזי נוקטים הרופאים את ההיפך הגמור: הביצית הבריאה מופרית על ידם מזרע בעלה של אשה זו שממקורה נוצרה ופירשה, ולאחר הפרייתה במבחנה ניתנת הביצית הזו המופרית להשרשה במקורה של אשה אחרת למשך כל ט' ירחי לידה. אשה זו המכונה בכינוי המחריד "פונדקאית" מתנדבת לכך או אף נשכרת לשם כך בכסף מלא ובתנאי גמור ששמה לא יקרא ולא יזכר עוד על הולד כבר מלידתו, וזהותו של הולד תנותק ממנה לגמרי ותוחלט על שם הלזו הראשונה שממקורה נפרשה הביצית ואשר מזרע בעלה הופרתה.

**הקשר** האמהי להביצית נהיה אם כן לשחוק ממש ושמו נקבע ונחלט בשרירות הלב, ברור כי עתה פוקעת מאליה כל זהות משפחתית ל"עוברין" מוקפאים וכל מעמד היוחסין בינם לבין הוריהם. חלילה חלילה שלא נמצא הדבר נוטה ומתדרדר עד לכפי שנראית כיום ההפקרות של "בנק הזרע".

**ז.** מן הראוי ליחד הדיבור גם על התקלות והמכשולות הרבות שבהצלחת כל תכסיסין משונים אלו, ועל זאת שהאומנים הרופאים העוסקין בענין הנורא הזה יודעים היטב שאין להם הידיעה המתמצתת והמסכמת על בריאות פרי מעבדן ועיניהם נשואות תמיד ברתת וזיע לתוצאות המחקרים המתקיימים על עוברין וולדות אלו. מן הראוי גם לציין ולהדגיש דחומרי משקה הזרע השונים שבפלאות מעשי הבורא נתייחדו ביצירתם המופלאה ובתכונתם המורכבת לתכלית הכנתן והנעתן של הזרעונין הזעירים

המוקפאים מכבר ולהביא שוב ושוב ילדים לעולם מפירות ההפריה שנעשתה להם בראשונה.

**ה.** מעמדם של עוברים מוקפאים ומשומרים הללו מביך מאד אף את הגויים הפרוצים, הזהות והיחוס המשפחתי שלהם גורם בלבול רב, בעוד הפלה והמתת עובר אפי' כזה שבמעי אמו אינה נחשבת אצלהם כעוון ר"ל הרי באופן שיוולד ממנו לבסוף ילד זהותו ושמו נחשבים מזכויות החיים הבסיסיים שלו ועל כן יש להם השאיפה לייעד כהורים לעוברים אלו אך ורק את אלו שמהם נוצרו ונבראו יסודותיהם. כל כך הקפידו על זאת עד שבהרבה מדינות קיימת הוראה להשמדת!! כל העוברים אחר פרק קצוב של מספר שנים וזאת בנסיון למנוע מכך שלא יהפכו העוברים המוקפאים ל"סחירים" ויתגים לכל דורש [כמקובל אצלם כבר כך ב"מנות" הזרע רחמנא ליצלן].

**אך** לאחרונה מתערערת עד מאד הזהות המוזרה של "בני אדם" זעירים מוקפאים אלו עקב התפתחות והתקדמות רפואית נוספת, התפתחות "תרומת הביציות" שמביאה למצבים המבלבלים לגמרי כל המערכת של תחושות מוסריות שבנו בזאת.

**ו.** תרומת הביציות התפתחה כפיתרון לחשוך בנים ועקרות שבסיבת האשה, במקרים בהם הפגם בהתפתחות והבשלת הביציות וכאשר גם לא נמצא מזור בטיפול תרופתי אף טיפול כזה הניתן בכמויות ובעצמה שמתאימה למבחנה בלבד, אזי מוצע ע"י הרופאים פיתרון הלזה של "תרומת ביצית". מושג חדש זה מקביל אמנם לכאורה ממש למושג של "תרומת זרע" אך שונה ומחודש ממנו עד אין שיעור, וכדיבואר.

**ביחס** לזרע הזכר עצם המושג תרומה איננו מהותי כל כך אלא הסכמי בלבד, השם תרומה בא רק לקבוע את חוקיות ביטול ומחיית שם האב מעל בנו והרי גם בנולד מבעילת בעל יש שהדין נותן שאין הולד מתייחס כלל אחר האב, רק שבנולד ע"י הזרעה מלאכותית נפרץ הדבר להפקיר שם האב גם מתוך רצון והחלטה בעצמה.

**לעומת** זאת בפעולה המוזרה והמשונה של "תרומת ביצית" נוצרת מציאות מעורבבת ממש, נוצר פה עירוב

זה אלא איזה פירשא המונח בתוך המבחנה.

**בדברינו** דלהלן נשתמש בתור שפה ולשון בעלמא בכינוי המקובל אצל הרופאים להגדיר מצב זה בשם "עובר" (ומה שנוגע להגדרת הדין וההלכה באמת אין כאן מקומו).

**והנה,** לא יחיד הוא עובר הנוצר שם במבחנה שלושה ארבעה ואף יותר עד לכעשרה עוברין נוצרים שם בבת אחת!

**ד.** מתוך מטרה להעלות אחוזי הצלחת ההפריה — מול המכשולות והתקלות שעלולות בזה למאד, פועלים הרופאים להמרצת פעולתן המחזורית הקבועה של הבשלת והפרשת ביציות מן השחלות, וזאת ע"י תרופות חזקות הניתנות מראש כך שלפעמים מבשילות ונשאבות אף כעשר ביציות בבת אחת ובכך מוכפלים ממילא פי כמה וכמה סיכויי ההצלחה, כמובן שכשההפריה אפשרית ומוצלחת התוצאה יכולה להגיע ליותר מביצית אחת מופרית ולפעמים אף כעשר ביציות מופרות בבת אחת, ובלשון הרופאים — כעשרה עוברין חיים בתוך המבחנה.

**והנה,** אמנם גם בשלב החזרתן של ה"עוברין" להשתרש ברחם ישנה תועלת מסויימת להכפיל את סיכויי הצלחת הפעולה ע"י החדרה של כמה "עוברים" יחד למרות שהמטרה היא השתרשותו של עובר אחד בלבד, או תאומים לכל היותר. (במקרה הצורך, מבוצעות הפלות לדילול עוברים "מיותרים" שנקלטו!)

**על** כל פנים לא בהכרח כל ה"עוברים" שבמבחנה באים לידי גידול בהחדרה והשרשה לרחם ולמעשה נוצרים בכל יום ויום בבתי החולים עשרות עוברים "מיותרים" הנותרים במבחנות. מצב זה הביא לפיתוח מערכת המקובלת כיום ללא עוררין הידועה כ"בנק עוברי". הנסיון הראה שעוברים הללו עמידים בהקפאה עמוקה וניתנים ל"שימוש" אף כעבור שנים רבות. בדרך כלל אחרי הצלחת ההפריה הראשונה ולידת הילד חושקים ההורים בעוד ועוד ילדים, ומתעוררת ממילא דרישה להפריה נוספת, החזרה על הפעולות של שאיבת ביציות והפרייתן יש בה משום קושי עצום בין מצד ההורים ובין מצד אנשי המקצוע, לכן מוצע להורים להשתמש בעוברים

**מתוך** פריצותם של הגויים הלכו ונוסדו גם "בנקים" בהם מתקבלים "מנות" שכבת זרע מכל הלך ומכל תושב וגר אם כ"נדבה" ואם תמורת תשלום מסויים, "מנות" אלו מוצעים ע"י ה"בנק" לכל דורש או נצרך הן לאלו הנעדרים מיכולת הולדה והן אלו החפצים מאיזו סיבה שהיא להפרות נשותיהן בצלם ודמות שונה מצלמו ודמותו של הבעל, וזאת, מלבד הנשים הפנויות או גם אלו מן הנשואות שאינן סרות למשמעת בעליהן (כרגיל אצל אומות הגויים) שיכולות גם כן להפרות עצמן מ"בנק" הלזה בולדות ללא הגבלה.

**ב.** ושוב פרצה התקדמות הרופאים לחדור יותר ויותר עד כדי לגעת בפנימיות מלאכת שמים, ולהתערב בעצם היצירה, לא מדובר עוד ב"הזרעה מלאכותית" - כלומר הזרקת הזרע לתוך רחם האשה, אלא ב"הפריה חוץ גופית" - כלומר יצירה המתהווית על שולחן הרופא בתוך צנצנת (מבחנה). הדבר נעשה כך, נוטלים את הביצית, זו המופרשת באופן מחזורי מן השחלות אל חלל החצוצרות (ואשר נועדה להיבקע באופן טבעי מזרע הבעל המגיע שם בזיווג כדרך כל הארץ ובכך תימצא מופרית על ידו עד לכלל יצירת ולד). ביצית זו, מיד עם הבשלתה וניתוקה מן השחלה נשאבת חוצה, וה"רופא", אשר זה מכבר חדל מתפקידו המקורי להביא מזור ומרפא, והפך שמו ל"סרסור" בין האיש והאשה, שינה שוב שמו ל"אומן" ו"יוצר" כי הוא הוא שבמו ידיו ובאופן מלאכותי מבצע את העשוי להתרחש בטבעיות בעקבות הזיווג דבעלמא.

**רק** כאשר הופרית כבר הביצית מן הזרע והחלו להתרקם שם חיים מחודשים אזי מוחזרת וניתנת הביצית המופרית הנ"ל להשתרש ברחם האשה למשך ט' ירחי לידה.

**ג.** בעקבות התערבות המלאכותית משתבשים המושגים היסודיים ביותר, אכן עד מה קשה להגדיר כעת את הגבול בין שם "דומם" של שכבת הזרע לשם "חי" הניתן לעובר במעי אמו, שכן מה נאמר על הביצית הזו אחר שכבר הופרית מן הזרע אבל נתונה בינתיים בתוך ה"מבחנה", מצד אחד הרי כבר החלו כאן החיים העצמיים של הולד ומצד שני אין

# מבוא לדברי הספר

**בעזהי"ת** עיקר הכונה בספר זה ללימוד המביא לידי מעשה, שבס"ד יתחזקו העומדים בנסיון קשה הזה. וגם שבס"ד יתרחב ויתחזק קהל בני התורה העומדים על משמר היוחסין וטהרת משפחות ישראל. אשר לכך באנו בדברי מבוא לפרש המציאות הנוראה הקיימת בענין זה, מציאות שעליה נסובו דברי הספר. עלינו להבחין בין התעלמות מן המציאות השוררת ע"י שתיקה שלא במקומה, לבין ריבוי שיחה מגונה מיותרת חלילה, ויהי רצון שלא ניכשל בזאת.

**א.** מימות עולם התעוללו בני אנוש מהאומות הנכריות לפרוץ הגדרים שקבע הבורא יתברך לזיווג איש ואשתו. עם כל זאת, כל פגיעתן וטומאתן במסגרות ובמוסכמות של חתנות ומשפחה כידוע מכל מיני תועבותיהן, אבל לא בפריה ורביה, כלומר בעצם מהות טבע הולדת ולדות והעמדת תולדות לא חלה בו ידם ולא שינו בה מאומה.

**אלא** שלפני קצת יותר ממאתיים שנה הוחל להיודע מבין הגויים ובפרט מבין הרופאים שלהם כי הם משיחים ומתעניינים בתופעות שנודעו ונשמעו אצלם מפה ומשם על התעברות נקבה באופן זר ומבלא כל זיווג זכר. היינו שש"ז של מאן דהוא אחר שיצאה ממנו לבטלה נזדמנה להגיע לפי הרחם של איזו אשה ונקלטה שם להריון ואף נולד מכך וולד חי.

**מסופר** אצלם על אחת מן התגליות הראשונות, בערבי אחד שתוך משחק ושעשוע ניסה להחדיר זרע חמור לחמרתא ועלתה בידו לעברה ולהולידה.

**סדכר** הלך והתפשט והפך ממאורעות משונים מקריים ומוזרים לתופעה מורגלת ואף מכוונת, אנשי הרפואה הנכריים החלו להאיץ מאד במחקרים אחר מאורעות כאלו ומגבלותיהן, ואחר העלות העשויות לשכללן.

**רעיון** מרכזי עמד בפיתוח הריונות כאלו אולי בדרך זו יימצא פתרון לבעיית עקרות, אשר סיבתה המשוערת מפאת אי חדירה מספקת של הזרע פנימה.

# הקדמה

בעזה"י במקום שאין וכו' השתדלנו לפי מיעוט ידיעתנו לבאר תוקף דעת הפוסקים וגדולי התורה השוללים ואף אוסרים דרכי פ"ו בשום צורה שאינה במסורת דרך המפורשת בתורה. ומתכונותיה המפורשות בתורה, שכל כולה מפעולת הולדת האיש לחודו, ויעוי' בפי' רש"י בראשית ד' י"ח גבי "ועירד ילד את מחויאל" ד"הוליד" היינו שהפעיל אותה להיות מולדת עיי"ש, ומלבד דרך זו אין לנו שום מסורת וקבלה על קיום המצוה. השם יתברך ירא בענינו, כי כוונתנו לטובה ויהיו אמרינו לרצון, אכי"ר.

**דעת מרן הגריי"ז זיע"א**

**יעויין בעדות בנו כבוד מרן הגרמ"ד הלוי שליט"א**

**המובאת בהערה בעמוד קצג**

**והיה למראה עיניו שליט"א**

## מכתב עוז
## ממרן הגר"ח קניבסקי שליט"א

בעזה"י אור לכ' כסליו תש"ע

ראיתי ספרכם, והנה דבר ידוע שאאמו"ר זצ"ל הי' צועק מאד על הרוצים לעשות כן ואמר להם שזה איסור גמור, וחוץ מזה כמה מכשולים יבואו מזה לדורות הבאים, ובודאי הבנים שיצאו מזה עלולים להיות רשעים ופושעים וגרועים מהט' מדות דנדרים כ' ב' וכבר אמרו חז"ל (בב"ר פמ"ד סי' ט') אמר אברהם לפני הקב"ה אם עתיד אני להעמיד בנים ולהכעיסך מוטב לי ואני הולך ערירי וכל העומד בנסיון ושומר נפשו אשרי חלקו לעת"ל

חיים קניבסקי

**ג. קונטרס "מותר האדם"** – בנידון החמור על מעשה עיבור דאשה בהעדר זיווג "כדרך כל הארץ", וכיצד הוא דין ולדות שנולדו מכך. ועל החובה להמנע מכל זאת.



**ד. קונטרס "ובכל נפשך"**

# מפתחות

בכל עניני הספר:

ת.ד. 71022 ירושלים

אפשר גם להשיג הספר
בבית מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א
רח' רשב"ם 23 בני ברק

# מעלת היוחסין

**ובו חיזוק וזירוז**
**להעומדים בנסיון שלא לשנות צורת מצות פריה ורביה**
**ושלא להביא לתולדות הנולדים בדרך זרה לגדרי המצוה**
**אשר הן הן גדרי קדושת ישראל**

**יכיל ארבעה קונטרסים.**

**א.** קונטרס "עדות לישראל" – יכיל שני מאמרים:

* מאמר "שובו לכם לאהליכם" - בדרך אשר בחר ה' בקיום מצוה זו שאינה בידי האדם רק זאת שלא יבטל מדרך כל הארץ, ובהאיסורים השייכים בשינוי הדרך.

* מאמר "אי אפשר להתיר" - בירור דעת מרן החזו"א זצוק"ל זלה"ה

**ב.** קונטרס "יתן טהור" - בירור פרטי איסור השח"ז ששייכים בנידון הפריות מלאכותיות בכל אופניהם, ובתחילתו יובא משא ומתן בעיקר גדרי האיסור והנפק"מ בזה לנידון דידן.

**ג.** קונטרס "מותר האדם" - חילוקי דינים ופרטי גדרי אב ובנו זרעו ותולדותיו, ובירור נידון שם אב ואם על הולדה מהפריה מלאכותית בכל צורותיה.

**ד.** קונטרס "ובכל נפשך" - על עומק הנסיון ומשמעותו.

* צילום תשובות ומכתבים *


יוצא לאור בס"ד ע"י
חבורת בני תורה החרדים לשינוי צורת היוחסין
והאיסורין הכרוכין בזאת
במצותו עידודו והשגחתו של מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א

דור ישרים לפ"ק